

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

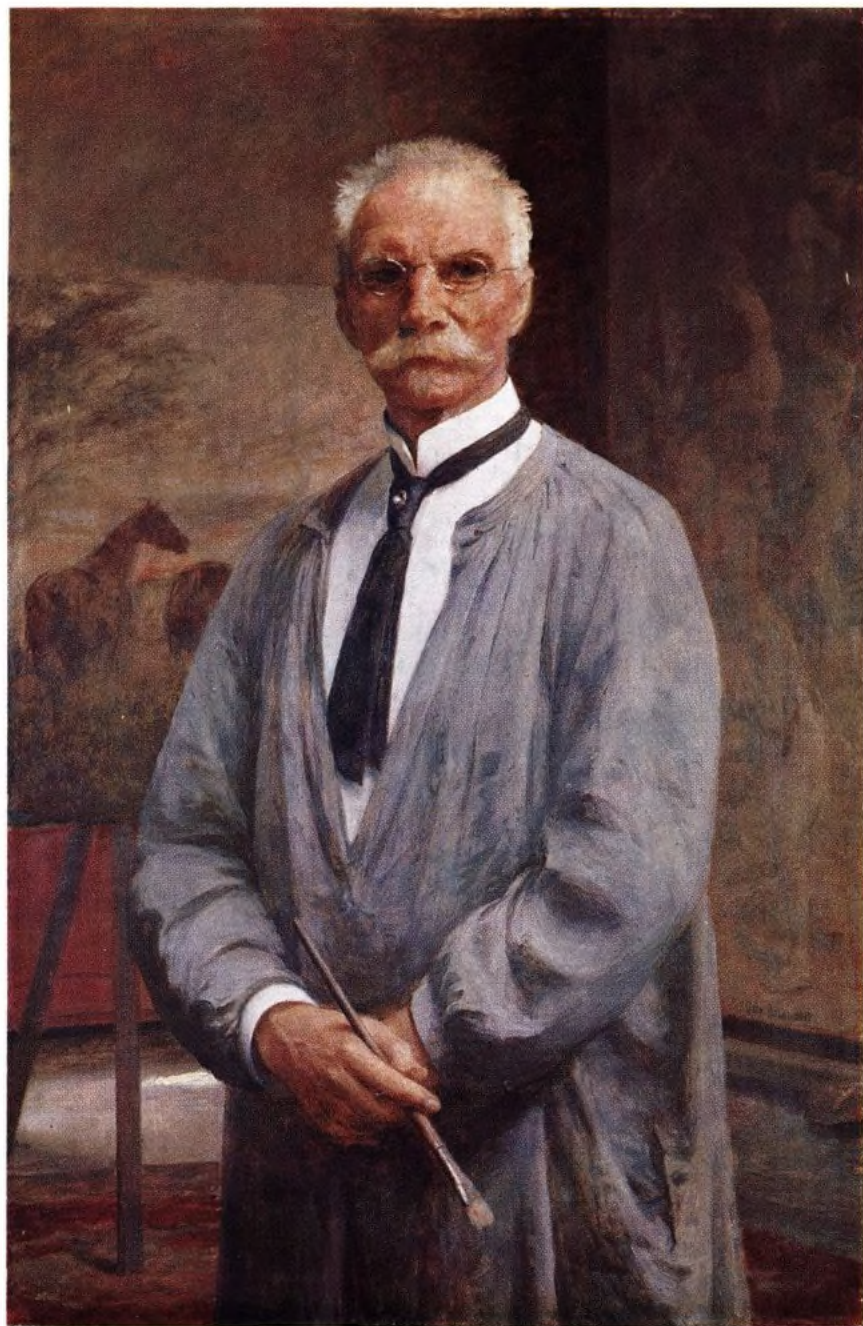
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MALEREN OTTO BACHES

AF ALBERT FABRITIUS · GADS FORLAG

ERINDRINGER MED ILLUSTRATIONER

AF KUNSTNEREN UDGIVET

Maleren
OTTO BACHES
Erindringer

MED ILLUSTRATIONER
AF KUNSTNEREN
UDGIVET AF
ALBERT FABRITIUS

KØBENHAVN
G·E·C GADS FORLAG

1964

©

Maleren Otto Baches Fond, 1964.

Bianco Lunos Bogtrykkeri A/S
København

INDHOLD

Forord	7
Erindringer	9
Min store Reisetid	88
Italien	103
Roma	115
Min Reise til Sankelmark	147
Noter	155
Oversigtstavler: Bache	157
Winther	158
Navneregister	159

FORORD

I 1928 udgav Peter Christiansen på Gads Forlag sin smukke mindebog om morfaderen, maleren Otto Bache, som var død året før. Det omfattende billedstof, som udgjorde skriftets hoveddel, var forsynet med en indledning, til hvis skildring af Baches liv de her foreliggende erindringer blev benyttet med citater i et passende arrangement. Christiansen redegjorde herfor i sit forord, idet han iøvrigt udtalte, at memoirerne „paa Grund af deres fragmentariske og gennemgaaende rent private Karakter“ ikke egnede sig til offentliggørelse in extenso.

Ved sit testamente af 9. oktober 1956 bestemte imidlertid frøken Clara Bache, at hendes faders erindringer om muligt skulle mangfoldiggøres, og nu 35 år efter Christiansens benyttelse af materialet er de diskretionshensyn, som han vel i første række har ladet sig bestemme af, ikke længere af samme vægt. Vist er erindringerne fragmentariske, og betydeligere memoireværker kendes også i den danske litteratur, men ikke destomindre har man skønnet, at der såvel i kunstnerisk og kunsthistorisk som i personhistorisk henseende foreligger et stof, som vil kunne interessere en større kreds og måske især glæde den, der har sans for en godt fortalt god historie. Dertil kommer, at det billede de bringer af forfatteren selv, uddyber det indtryk, som ikke mindst hans portrætter giver, af hans noble og nøgterne personlighed. Så langt fra at være sårende for andre mennesker giver erindringerne som helhed måske snarere et lidt for elskværdigt, et lidt for forsigtigt billede af det store persongalleri, som han har været i berøring med; derfor er den kulturhistoriske interesse ved det foreliggende stof nok af større betydning end den personhistoriske. Vægtigst tæller dog de fint udførte pennetegninger, som vidner om, at den da omtrent 80-årige fortæller havde bevaret sin faste, på engang klare og minutiøse streg.

Ved tekstgengivelsen er manuskriptet nøje fulgt med hensyn til det ortografiske, men evidente skrivefejl er stiltiende rettet, ligesom den noget tilfældige tegnsætning

er normaliseret. Baches hyppige anvendelse af parenteser er i stort omfang erstattet med kommaer. Oversprungne ord er indsat i skarpe klammer. Enkelte gentagelser i fortællingen er udeladt, og hvor det er skønnet rimeligt, er manuskriptets fodnoter anbragt på det sted i teksten, hvortil de hører.

Hvad notestoffet angår, er den egentlige kommentering indskrænket til det nødvendige, teksten lader sig glimrende læse uden noter, og personkommentaren er meddelt gennem de fyldigere identifikationer i personregistret.

Albert Fabritius

Begyndt i Januar 1917

Jeg vandrer langsomt op ad Bjergets Side
At jeg er Maalet nær jeg føler godt.
Jeg standser lidt og lader Blikket glide
Ned ad den lange Vei, min Fod har traadt.

N. Bachs

Mine første tydelige Minder skriver sig fra en lille Leilighed paa Christianshavn, Overgade, Hjørnet af Torvet. Tre smaa Værelser, halv Kvist, og et Hummer under Taget. I den husedes Fader, Moder og 6 Børn, min Søster Marie var hos min Faster Hanne i Helsingør, Jutta kom tidligt ud som Lærerinde og Lars gik i Roskilde Latinskole. Leiligheden var vel tarvelig, men der var hyggeligt især om Aftenen, naar vi Alle sad om Bordet, Fader læste, Moder og Søstrene syede, Niels skrev, og jeg tegnede, og Jacob læste Lektier, og alt foretoges ved *et* Lys, saare sjælden to. Der findes endnu nogle Tegninger af mig fra den Tid, Kopier efter Staalstik, saa fint udførte, at man maae undre sig over, at de ere udførte i det Halvmørke.

Fader var ikke et Hverdags-Menneske. Han var en velbegavet og dannet Mand med mange Interesser, han fortalte morsomt og skrev fortræffeligt for sig. Djærv, som han var, nævnedes Tingene ved sit rette Navn. Aldrig har jeg hørt Nogen snorke saa voldsomt som han. Han sov til Middag paa Sofaen, og naar vi talte for høit eller gjorde Spilopper, kom der et dundrende: stille Unger! eller der blev kastet en Tøffel efter os, og strax tordnede Snorkeværket videre. Han var temmelig høi og stærkt bygget, rank i Ryggen baade i legemlig og aandelig Forstand, Røsten var kraftig,

og naar han gik igjennem Stuerne, smældedes Dørene i efter ham. Der var i det Hele Kraft og stærke Følelser over ham, og ved Siden deraf var han meget sangvinsk, saasnart Lykken tilsmilede ham lidt, kom Humøret strax op. Sin lille Toddy (vel at mærke Rom Toddy) kunde han ikke undvære, og Piben var næsten altid i hans Mund. Han hjalp mig med at bygge mine Skibe, som var saa fine, at et af dem blev solgt paa Børsen for 20 Rigsdaler, han lærte os Drengene at spille l'hombre o. s. v. Han elskede Dickens og kunde tage sig mangelen god Latter over hans Vittigheder. Han pryglede os ikke, men vi skælvede, naar han skjændte. Imod mig var han lovlige streng, f. Ex. maatte jeg endnu som voxent Menneske komme hjem inden Kl. 10 om Aftenen, hvad der jo tidt foraarsagede mig Latter og Spot fra Kammeraterne. I det Hele var det mere Respekt end Kjærlighed, jeg følte for ham. Men uagtet de trange Kaar sørgede han for, at vi blev udviklede i det, som vi havde Evner til, Lars og Niels studerede, Jacob blev Maskinsmed, og jeg Maler, og det yder jeg ham den største Tak for. Han fulgte vort Arbeide med største Interesse og var stolt af os, naar det lykkedes os.

Forholdet imellem Far og hans Brødre Christian og Lauritz var ikke meget varmt, og naar de en sjælden Gang vare samlede, kunde der falde skrappe Ord. Den Sølvkande, som min Bedstefar havde faaet efter sin raske Daad 1801,¹ havde min Far arvet, men engang da det kneb haardt, havde han maattet sætte den i Pant for et Laan, han gjorde hos en Ven, som havde forpligtet sig til at tilbagelevere den, naar Laanet blev tilbagebetalt, og Fader saae sig ikke istand dertil. Efter et Ordskifte engang endte Onkel Christian med „naa, og hvor er saa Sølvkanden blevet af“. Det var jo at tage Far paa hans ømmeste Sted og pinte ham meget.* En anden Gang, da Christian maatte give tabt, endte han med: „ja, jeg er naturligvis et Bagbæst“. „Ja“, sagde Far, „naar man ser Dig bagfra, er Du et Bagbæst, og naar man ser Dig forfra, er Du et Forbæst“. Naa! det var disse hæftige Menneskers façon de parler, nogen egentlig Strid kom der ikke imellem dem. Den yngste Broder Lars havde Far taget sig meget af, og med sine Søstre Hanne og Jette levede han i kjærlig Forstaaelse. Sin gamle Mor havde han den største Høiagtelse og Kjærlighed til, jeg har Breve fra ham til hende, som aander Ærbødighed og Kjærlighed til hende. Han tiltalte hende

* Sølvkanden blev indløst af min ældste Broder, som ædelmodigt skjænkede den til mig. Medaillen pro meritis, som Bedstefar ogsaa fik ved samme Leilighed, har jeg ligeledes, og begge Dele skal gaae i Arv til min Søn og Sønnesøn o. s. v.

mundtlig med I og skriftlig med De. Det var morsomt at see den Gamle betragte sin 50aarige Søn som et Barn. En Gang, han kyssede hende, sagde hun, „nei see, Pogen har Skæg“.

Far arbeidede ivrigt for at komme ind i en eller anden Stilling, hvad der jo var saare vanskeligt for en Mand i halvtredsserne og af hans Karakter. Han var til forskellige Tider: ved en Cichorie-Fabrik, et Aviskontor, en Vinhandel, et Dampskibskontor, havde sammen med en Anden en lille Sukkerhandel o. s. v. Ved denne havde Niels og jeg ogsaa Beskæftigelse, idet vi hentede Kandisfæde og Sukkertoppe fra Rafinaderiet i Larsbjørnsstræde og bragte dem til Udsalget i Lille Kongensgade. Det skete om Aftenen; vi kunde bære et Fad eller to Toppe. Det var en tung Byrde, og vi generede os ved at være saadanne Lastdragere og frygtede meget for at møde Bekjendte. – Men trods alle Fars Bestræbelser kunde Forholdet imellem den store Families Forbrug og den lille Indtægt ikke balancere. Der var Smalhals, og han var stadig i Forlegenhed, især naar Husleien skulde betales, var Spændingen stærk. Bankede det paa Døren, var der stadig Frygt for, at det skulde være en Rykker, og derfor lød det, „siig at jeg ikke er hjemme“. Der var ingen Entrée udenfor Døren, og da Faders Røst, som nævnt, var meget kraftig, saa kunde Rykkeren høre den Ordre, der blev givet, og modtog Efterretningen med et meget tvivlende Udtryk. Jeg kan huske, at Døren engang blev saa hastigt aabnet, at Fader lige fik Tid til at træde bag den. Inde i Stuen havde vi saaledes det tragikomiske Syn at see Far skjule sig paa den ene Side af den aabne Dør, og Rykkeren paa den anden. Men hvad der bar Far oppe fra hans Gjenvordigheder, var hans forhaabningsfulde Sind. Kom han hjem med en Gaas i sit Tørklæde, saa sang han:

Meine Mutter hat Gänse
Zwei grau, zwei blau
Und alle sind sie Gänse
tralala –

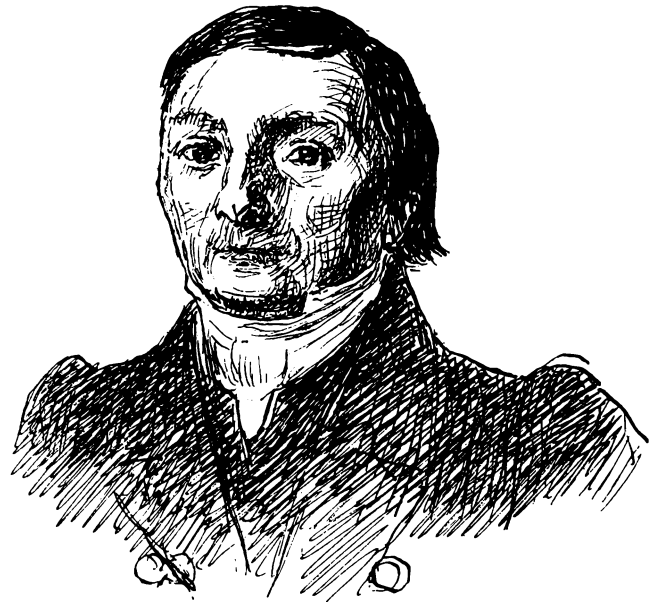
Fader følte sig, som han skrev i et Brev til sin Moder, som en lykkelig Mand. Han havde Glæde af sine Børn, men hans største Lykke var, at han havde en elskelig Hustru, hans trofaste og opoffrende Medhjælp, hans mange Børns kjærlige Moder, Emilie Kirstine, født Winther. Det er et stort Savn, at vi ikke have noget Billede af hende, hun blev tidlig svagelig og vilde ikke afbildes. Efter Hukommelsen har jeg

tegnet ovenstaaende temmelig ufuldkomne Skizze. Et fint, smalt Ansigt, som besjæledes af to kjærlige Øine. Hun var af Figur nærmest lille og spinkel, og inden Gigten knugede hende, var hun livlig i sine Bevægelser og udholdende med det store Arbeide, der var lagt paa hende. Som det var Skik, lavede Husmødre af Borgerstanden selv Maden, og Moder var i Køkkenet hele Formiddagen, hvor Nanna var hendes Adjutant. Tilfreds og med et ligeligt, lidt alvorligt Sind overvandt hun Vanskelighederne. Et af hendes Mundheld var „Det er nemt at lave Mad, naar man har noget at lave af“, men Moder forstod den Kunst „at lave Suppe paa en Pøsepind“. Om Aftenen strikkede hun Strømper, syede og stoppede hun. Mild og kjærlig bar hun det Besvær, hun havde med de mange Børn, og vi to uartige Drengene kunde undertiden gjøre hende Livet brydsomt. Jeg husker engang, da vi holdt et syndigt Spektakel og trods hendes Bønner vedblev dermed, saa brast hendes Taalmodighed, hun foldede Hænderne og bad:

Hjælp os, o Jesu kjære,
Vort Kors i Verden her
Taalmodelig at bære –

saa blev vi voldsomt grebne af, hvor slemme vi havde været og tav bomstille. Engang tog Moder mig op paa Armen, stillede sig foran et Speil og spurgte med et Smil,

„hvem er nu den sødeste af os To“, og jeg egenkærlige lille Kræ svarede, „det er jeg“. Ofte har jeg angret, at jeg ikke har vidst at skønne nok paa hende, medens vi havde hende om os. Havde jeg hende nu, hvor skulde jeg være god imod min egen søde Mor. Ak! jeg glemmer, at jeg er en gammel, gammel Mand. Men en Moders Kjærlighed er uden Grændse. Det er jo muligt, at salige Aander faer Tilladelse til at værne om deres Kjære, der endnu vandre paa Jorden. Er det hende, der befæster det kjærlige Forhold, der er imellem os Søkende? er det Dig Moder, hvis Hjælp jeg i mit Liv ofte har følt?

Gud glæde Din Sjæl i Himmerig.

Min Morfar havde været Toldinspektør i Roskilde og var afgaaet fra Embedet med en Pension af 3000 Rigsdaler. Fra ham fik Mor en lille Hjælp af 25 Rigsdaler maanedlig. Han var en god Mand, og Tiggere og andet Godtfolk benyttede sig deraf til at pumpe ham, saa Pengene smuldrede hen. Da alt gik for ham efter Klokkeslet, og han i den [Anledning] gik med to Uhre for at være rigtig nøiagtig (det ene havde hans Navn Jacob Winther i Stedet for Tal), saa inspicerede han Betjentene paa samme Klokkeslet, og disse var altid paa deres Plads. Men en Dag valgte han en anden Tid, og saa var der ikke en Eneste; saa gik det igjen efter den nye Tid. Hans første Kone

var Datter af Joachim Becker, hun var Moder til Børnene. Min Moder var den ældste, saa kom Sønerne Vilhelm, Adolf og Joachim, som blev kaldt Achim. Denne sidste havde lært Snedkerprofessionen, men kom senere paa et Kontor i Roskilde. Han var et skikkeligt Skrog, Skumpelskud i Familien. Han skrev Smaavers, gned en Violin og – tog sig en Snaps. Mærkeligt nok arvede vi Penge efter ham, Arven var 5 Rdr pro persona. Onkel Vilhelm var Told-Inspektør, en pæn, stram Embedsmand, sirlig, med et behageligt Smil. Han havde en elskværdig Kone, født Bolwig, som af Ydre lignede min Moder noget. Der var tre nette Døttre, som nu alle ere døde. Vi kjendte dem meget lidt. Til Gjengjæld kom vi saa meget mere i Onkel Adolfs Hus, den gjæstfri og idylliske Præstegaard i Stifts-Bjergby, hvor hans kloge og varmhjertede Hustru, Tante Hanne, bragte Liv og Poesi ind i Tilværelsen. Mange herlige Tider har jeg tilbragt der som Dreng og ungt Menneske. Der var unge Kusiner, der var Munterhed, Kjøre- og Rideture, Gjæstfrihed og Selskabelighed; den milde, blide Præstemand og den muntre Præstekone var et elskeligt Par. Jeg skal give en Beskrivelse af Præstegaarden. Den laae midt i Byen – hvor det høres lydt, naar Barnet græder – (det var her at Grundtvig skrev sin smukke Psalme)² tæt ved Kirken og Gadekæret. Igjennem en lav Port skrumpede man over Gaarden, der var omgivet af fire Længer, op for Døren, og blev modtaget med aabne Arme, Duerne fløi op, og Lænkehunden hilste med Gøen. Fra Entréen kom man tilvenstre ind i Dagligstuen og tilhøire i Salen, begge disse havde Vinduer baade til Gaarden og Haven. Imellem dem laae Spisestuen, og fra denne saae man ud imellem to store Lindetrær i den store Have med de mange deilige Frugttrær. Hvor har vi mange Gange, mine

to Kusiner og jeg, hængt oppe i disse, især i Pæretræerne, og forspist os i disse Frugter, der smagte saa deiligt. Min yngste Kusine, Hedevig, var en forsoren Rytterske, blandt andet red vi Hesten, der havde trukket Mælkevognen hjem, ud igjen paa Marken, men ikke for stærkt, sagde Onkel; nei! saa puttede vi i Smug hver en af Onkels Piber i Lommen, og det gik meget artig, saalænge vi kunde ses. Men aldrig saa snart vare vi komne op over Bakken og ud af Syne, før vi smurte paa Hesten, og saa gik det i Galop, og paa Hjemturen tog vi os en lille Pibe Tobak. – Naar vi fik Lov at kjøre ud, saa kneb det med at faae det tunge Seletøi op over de store Hestes Hoveder, men Hedevig sprang saa op, greb Hesten i Pandelokken og trak Hovedet ned, saa lykkedes det for os. Vi havde et Køretøi, som vi yndede meget. Det var den tohjulede Mælkevogn. Der var Plads til To, og bagved kunde den tredie sidde paa et Brædt, der hang i Kjæder, indrettet til Mælkekrukken. Med denne Befordring har vi haft mange fornøielige Udflugter. Undertiden maatte vi af og binde Seletøiet sammen med Seilgarn, men det generte ikke store Aander.

Nicoline, den ældste af de to Kusiner var en smuk, livsglad Pige, hun havde mange Tilbedere, og jeg var ogsaa meget indtaget i hende. Hun blev senere gift med en Landmand Fohrman, Præstesøn fra Kundby.

Min Mors og min Fars Brødre var af meget forskjellig Karakter; de første nedstammede fra Præster, de sidste fra Færgemænd, Lodser og Fiskere, og deres Blod var kraftigere og uroligere. Onkel Christian var oprindelig Sømand. Den raske Gut med blanke Knapper i sin flotte Sømandsdragt og den prægtige Malmrøst, en Pokkers Karl – rigtignok mest i Munden – var alle Pigers Jens, og han førte et muntert Liv. Han blev saa hængende ved en daarlig Kvinde, og fik med hende en meget svag, men elskværdig Datter, som tidlig gik bort. Sorg herover hæmmede meget hans Livsmod. Han talte flot for sig, havde i sin Fremtræden en tiltalende Blanding af Sømand og Verdensmand og spillede en fremtrædende Rolle i Foreningslivet i Helsingør. Han havde overtaget Hôtel du Nord paa Stengaden og havde to Paketter, der foer paa Kjøbenhavn. Frederik VII besøgte Helsingør tilligemed Grevinde Danner, og Søfolkene valgte Onkel Christian til at udtale deres Hilsen til Kongen, men der tilføiedes: „ikke et Ord om Grevinden, nævner Du hende, saa faar Du en Dukkert“. Talen, som gik flot, blev holdt ude paa Broen, og Søfolkene stod parat til at smide Onkel i Vandet, men han overtraadte ikke Forbudet. Kongen var fornøiet med Talen og glemte ikke Onkel, men gav ham, da han blev ældre og svag, Pladsen

som Fyrmester paa Samsø. Han var anden Gang gift med Augusta Gamborg. Da han saa den Tegning, hvoraf her er en Kopi, sagde han „naa, saa det skal være den smukke Christian Bache“.

Den anden Broder Lauritz blev Landsbyskolelærer og Kirkesanger, der bestemte hans Livsstilling; men han havde tragtet efter noget høiere, og var mismodig herover, og noget bitter mod Far, der havde raadet sin Moder til at lade ham gaae denne Vei. Hans oprindelig gemytlige Sind kom dog ofte frem, og især i et godt Lag kunde han være meget oprømt. Han var lille, men kraftigt bygget, og Familiens varme Sind stak i ham. Engang, jeg sad i hans Stue, var der kommet en drukken og ondskabsfuld Bonde ind i Gaarden og stod og skjældte ud. Onkel greb en Kørepisk, røg ud, tog den lange Bonde i Kraven og vilde have pisket ham, hvis Bondetampen ikke i en Fart var stukket af. Onkel blev tidligt gift med en Præstedatter fra Bornholm og fik mange Børn. To blev gift med Skolelærere, En med en Bonde, en af Sønerne endte som Arbeidsmand, men En blev en dygtig og anseet Kjøbmand i Vordingborg.

Den yngste af Faders Brødre, født efter Faderens Død, Lars, var en høi, smuk Mand, begavet og afholdt. Han studerede og fik anden Examen, men han faldt i daarligt Selskab, soldede og suppede. Han maatte bort fra det Kammeratskab og blev Huslærer hos Byfogeden i Skagen, Hofmeyer, hvor han blev meget elsket af hele Familien. Af Breve fra Fader og Tante Hanne til ham ser jeg, hvormegen Kjærlighed, de følte for ham. Han døde tidligt, kun nogle og fyrretyve Aar gammel.

Tante Hanne har jeg allerede omtalt. Hun var et prægtigt Menneske, talte meget og morsomt, men gjorde tidt et farligt Postyr, hvisaarsag hun var vanskelig i daglig Omgang. Hun boede sammen med sin gamle Moder og havde en Modehandel. Min Søster Marie, som lærte hos hende, bødiede af for hende, men led i Stilhed. Jette, som senere kom derned, kunde ikke føie sig i hendes vanskelige Sind, og jeg troer, hun opgav Modepynten.

Den lidt yngre Søster min kjære Tante Jette, gift med Prokurator Sørensen i Roskilde, elskede jeg næsten som min anden Moder. Hun havde selv 12 Børn, men hendes Kjærlighed lod sig ikke nøie dermed. Sin Broder Niels's Børn behandlede hun med samme Ømhed som sine egne, og jeg kan nok sige, at jeg havde en god Plads i hendes

Hjerte, Onkel modtog mig altid med aabne Arme, og Sønerne, Vilhelm, Adolf og Frederik hørte til mine bedste Kammerater, uagtet de vare endel ældre end jeg. Vi gik lange Ture sammen i den smukke Omegn, som oftest gik Turen til Boserup. Engang, jeg var dengang voxen, foretog Vilhelm, Adolf og jeg en flere Dages Fodtur. Første Station var Sonnerup, hvor Onkel Lauritz var Skolelærer. Han kjørte os til det skønne Sted ved Bramsnæs Vig, der med Rette bliver kaldt „Deiligheden“. Da vi skulde afsted, var der ingen Plads paa Vognen til min smukke Kusine Caroline, saa Onkel placerede hende paa mit Skjød. Det var første Gang, jeg saae hende, saa Situationen var lidt delikat, men jeg bar ikke med Uvillie min smukke Byrde.

Vor Reise gik næste Dag til Vallingerød, hvor en anden Kusine var gift med Skolelæreren der paa Stedet. Vi blev dog ikke modtaget synderlig velvilligt. For at adspredde os gik vi hen til de smukke Grøntved Banker, og da vi kom tilbage, var Familien gaaet til Ro, og der var kun redt een Seng til os. Vilhelm kom først af Klæderne og lagde sig inderst. Saa kom jeg, og da der ingen Plads var til Adolf, lagde han sig ovenpaa os. Vi sov kun lidt den Nat, men lo desmere. Næste Morgen tog vi Afsked fra vore gjæstfri Værter og gik til Roskilde. I Lethrabort Skov spiste vi til Middag. Vi vare skrupsultne, og da Pigen kom med en deilig Lammesteg, gled den ned i vore slunkne Maver, saa der ikke blev andet end Knoglerne tilbage. Endnu mindes jeg Pigens forbavsede Ansigt, da hun saae de sørgelige Rester.

Vilhelm var den af Fættrene, jeg holdt mest af. Han var Maler, og det var ogsaa en Grund til at knytte os sammen. Den første Gang, jeg ret mindes ham, var da han i 1849 drog afsted som Soldat. Bedre Soldat kan næppe findes, stærk, modig og pligt-opfyldende, brændende af Fædrelands-Kjærlighed og Iver efter at komme i Kamp. Han saae prægtig ud i sin grønne Jægeruniform, og Huen med den flotte Skygge, og straalende af Glæde over at komme afsted, „aldrig går det ur mit Syn, hur herlig han såg ut“. Det gik dog ikke, som han havde ønsket, han kom ikke i Ilden. Hans Compagni blev beordret til at besætte Femern og blev liggende der. Han var Soldat med Liv og Sjæl, og da Krigen udbrød i 1864, [gik han med], men opnaaede heller ikke denne Gang at komme i Bataille. Han kom tidt hjem til mig, da jeg var gift,

og blev flere Aar vor Julegæst. Hans sidste Aar var sørgelige; han blev sindsyg og tog sig af Dage.

Adolf kom i Studierne ikke videre end til anden Examen. Gemytlig og elskværdig, men svag af Karakter, kom han i daarligheds Selskab, sank dybere og dybere, og forsvandt

til Slutning ganske. Lars fandt ham endelig i den største Elendighed og tog sig af ham; men hans Stormtid havde taget saaledes paa ham, at han døde tidligt.

Frederik var en rask Søgut, og da han var blevet kjed af det urolige Liv uden at have opnaaet at faae Skib at føre, „lagde han op“ og fik Plads som Havnefoged ved Kvæsthusgadens Distrikt. De vare alle tre fornøielige og elskværdige Mennesker, og vi holdt meget af hinanden.

Af Døttrene var det især de yngste Emilie og Ida, jeg sluttede mig til. Der var over dem alle en elskværdig Naivitet, noget Ukjendskab til Verden, stærk Fædrelandsfølelse, stor Gjæstfrihed og Elskværdighed. De elskede Børn, og alle lige fra Moderen til den yngste Datter fortalte med Begeistring, hvad det og det Barn havde sagt, og hvor det klædte det henrivende. Der blev dog Ingen af dem gift, og kun en af Sønnerne, Emil, der efterlod sig en Søn Holger, der nu er en dygtig og anset Mand.

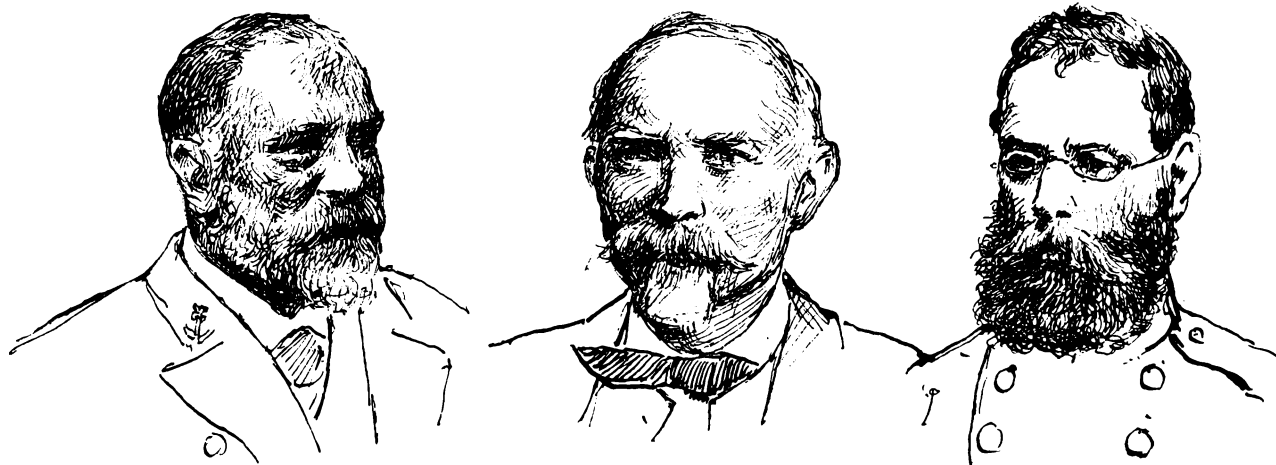
Af Familiens Chef, Onkel Sørensen, som vi kaldte ham, blev jeg altid hjerteligt modtaget. Han kunde være rigtig hyggelig og more sig hjerteligt over en god Historie. Jeg beundrer, hvor elskværdigt han fandt sig i, at hans Kontor om Aftenen blev forvandlet til Soveværelse for 3 (ja en sjælden Gang for 4) af os unge Kavalerer, og da vi just ikke vare tidligt paa Benene om Morgenens, var det sandelig ikke

underligt, om hans Taalmodighed engang imellem kunde briste. Ved Juletid, naar de fleste af Børnene vare samlede, og jeg var med, kunde der være et voldsomt Sjov, og det morede Onkel. Engang – det var ved deilig Sommertid – fik Onkel et Køretøi at laane, og det blev benyttet til et Besøg i Bjergby. Foruden Tante var Vilhelm og jeg de Lykkelige, der var med. Jeg var da [. . .] Aar, og Tanken om at kjøre ud i Verden i eget Kjoretøi, var vidunderlig som et Æventyr. Udad Holbæk Landevei gik det saa forbi de store Slugter ved Kornerup, hvor Leire Aa flød i Oldtiden og førte Leire-Kongerne, Rolf Krake og hans Mænd ud til Bedrifter. Saa til Lindens Kro, hvor Landeveien saa lige som en Pil glider ned i en vældig Strækning for atter at gaae op til samme Høide som den, hvor Kroen ligger. Den Vei glemte jeg ikke, og mange Aar efter malede jeg den som Stedet, hvor Hestekobbelet rider afsted fra Kroen. Nede i Slugten breder Borreveile Skov sig, hvor Røverne havde spændt Klokkestrænge over Veien, der angav, naar der kom Veifarende, der saa blev plyndrede. Videre kom vi [til] Aastrup, hvor Veien slynger sig saa smukt forbi det idylliske lille Hus med Roserne opad Muren. Saa bededes der i Elverdams Kro. Disse gamle Kroer med deres Lader har meget tiltalende ved sig, og saa især naar der er knyttet et saa poetisk Navn dertil som Elverdams. Der gjorde jeg endel Aar senere Studier til Fragtvognen. Kort derfra dreiede vi ind paa en Sidevei, der gaaer til Bjergby. Hvor det gik opad Bakke, og Hesten skridtede, sprang Vilhelm og jeg af Vognen, plukkede Blomster, sprang over Grøfterne og gjorde Udflugter ind paa Markerne; for en Kjøbenhavnser Dreng som jeg var det vidunderligt at komme saaledes ud i det rigtige Land, og da vi saa kom til Bjergby, kronedes det Hele med, at jeg blev inviteret til at blive hos de kjære Præstefolk. Det var mit første Besøg i Bjergby, som efterfulgtes af mange andre. Og jeg blev der hele Sommerferien.

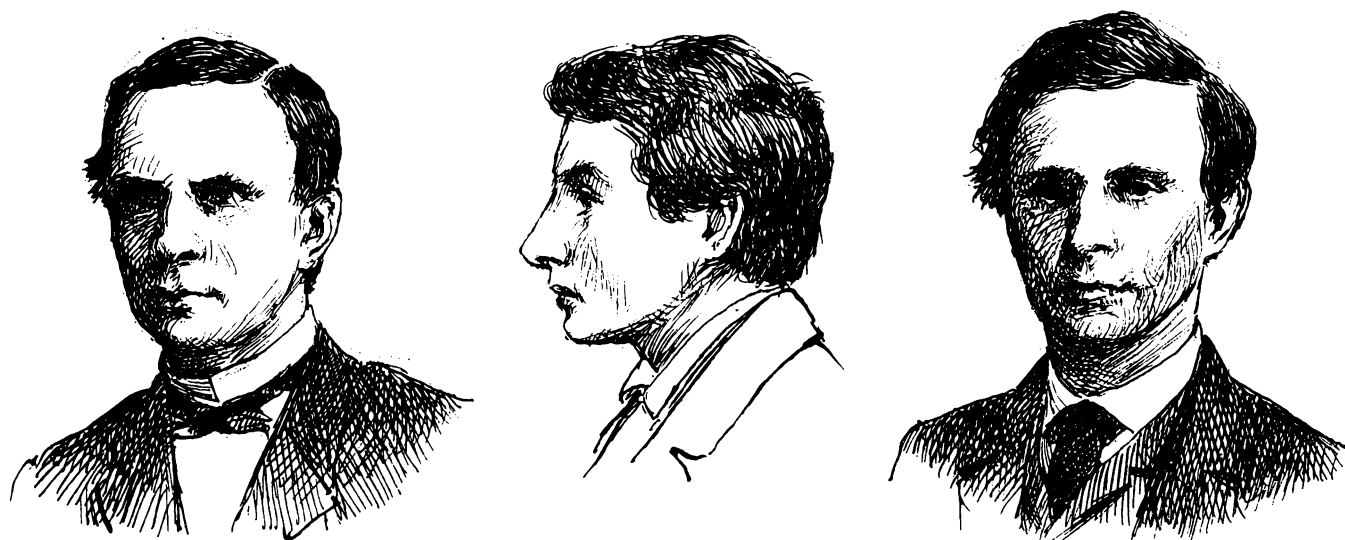
Tante Hanne.

Endnu har jeg at nævne en særegen Gruppe af Familiens Medlemmer, det var de gamle Tanter: Obdrup med to Døttre, Schønberg, Wanting, Trine og Grethe. Med Undtagelse af den sidste, som var Enke efter min Morfars Broder, vare de andre

Halvsøstre til min Mormor. Det sagdes, at Grethe var blevet gift som femtenaarig! Der rasede dengang en Komedie-Galskab over Kjøbenhavn (Marstrand har tegnet en Satire derover), og den havde angrebet min Grand-Tante og hendes Mand saaledes, at de i alle ledige Stunder spillede Komedie eller holdt Prøve derpaa. Da jeg kjendte hende, var hun en gammel Kone, der rystede med Hovedet, gemytlig og nysgjerrig. Jeg havde et bestemt Indtryk af, at Far ikke satte Pris paa Tanternes Selskab, og at denne Følelse var gjensidig. Tante Trine var den eneste, som turde byde ham Brodden.

Af os ni Søskende var, som jeg har nævnt, Marie hos Tante Hanne i Helsingør, og Jette kom der senere. Jutta og Ida kom tidligt ud som Lærerinder, den sidste paa Amager langt ude ved Kongelunden hos Proprietair Leth. Det dannede Begyndelsen til hendes og Nannas Forbindelse med Amager, hvor de senere dannede en selvstændig lille Skole paa Kastrup. Da Lars havde faaet Studenter-Examen, var han meget vigtig og fordrede, at jeg skulde have Respekt for ham omtrent som Jacob for Rasmus Montanus. Han truede mig endogsaa med Prygl, men da jeg forsikkrede ham, at jeg vilde slaae igjen, saa godt jeg kunde, afholdt han sig dog derfra. Senere hen i Livet var der dog et godt broderligt Forhold imellem os. Efter at have taget 2den Examen opgav han Studierne, kom ind paa den militære Høiskole og blev efter vel overstaaet Examen der Sekundlieutenant i Artilleriet. Exerceringen tiltalte ham dog ikke, og han begyndte atter Studierne; denne Gang var det Deskriptiv-Geometri, et Fag der doceredes ved den militære Høiskole, som han lagde sig efter. Saa blev han

forloved med en islandsk Dame, og da det vilde vare længe, før ovennævnte Fag kunde føre til Bryllup, forandrede han atter Kurs og studerede Jura. Saa hændte der ham to skæbnesvangre Begivenheder: Islænderinden hævede Forlovelsen, og samtidig fik han ved den forcerede Læsen en Attakke paa Hjærnen. Examen fik han dog, blev først Auditør og derefter Assessor i Criminalretten. Men Hjærnesvagheden lurede bagved og brød paa Slutningen af hans Liv igjennem for tilsidst at lægge ham i Graven. Han blev henimod 70 Aar. Han var gift med en Præstedatter Elise Bergenhammer, som døde barnløs førend han.

Min næstældste Broder Jacob kom da i Smedelære. Han var saa god og trofast med et ligeligt fornøiet Humør, og han fandt sig godt i sin Stilling. Dengang boede og spiste Læredrengene hos Mesteren, og han fortalte drastisk om deres Senge, som var saa befængte med Væggetøi, at det gav en knasende Lyd, naar Drengene vendte sig i Sengen og knuste Uhyrerne. Der var en af Svendene, som morede ham meget. Det var en af den rigtige, gamle Type med „Svendelok“ fra Øret henimod Panden. Jævnlig spurgte han: „sidder min Lok rigtig?“ Han vilde til Amerika, hvor Guldklumperne laae paa Markerne, men da han ikke kunde Engelsk, maatte Jacob lære ham, hvad han behøvede. „Du Jacob, hvad hedder nu det: vil Du la' den Klump ligge, din Rad, den har jeg fundet?“ Da Jacob var blevet Svend, reiste han i Tyskland paa Professionen, døde meget, men bevarede Humøret. Tilsidst kom han til

England og fik i Ipswich Ansettelse paa et stort Maskinværksted, hvor der var 1200 Arbeidere, et Antal, der i de Tider var uhyre stort. Der blev blandt andet bygget det største Skib, der indtil da var sat i Vandet, „Leviatan“. Jeg havde den Lykke at være sammen med ham i en halv Snes Dage, da jeg i 1862 var i London for at see Verdens-Udstillingen. Han vilde snart tage tilbage til Danmark efter 7 Aars Ophold i Udlandet

og havde allerede sendt forskellige af sine Sager hjem, saa kom der det sørgelige Budskab til os, at han efter en Tyfus, som vi troede var vel overstaaet, havde faaet Tilbagefald, og at hans Tilstand var meget betænkelig. Jeg tog derover, og fandt min kjære Broder i Vildelse, Døden sad allerede paa hans Læber. Kun 30 Timer sad jeg hos ham, saa udaandede han efter voldsomme Anfald. Det var den 3die December samme Aar, som jeg havde set ham rask og fornøiet. Det var en forfærdelig Reise, og først længe efter forvandt jeg Indtrykket af den. Elementerne gjorde den endnu uhyggeligere, det var en Brandstorm paa Tilbagereisen til Hamborg, Søerne styrtede over Dækket, den ene Hjulkasse blev slaaet itu, og under Dækket væltede alting imellem hinanden.

Niels og jeg var paa Udflugter altid sammen. Hjemme læste og skrev han, det var Historien, der morede ham. Stamtavler over Konger, historiske Notitser og lignende smurte han op. Som Voxen fortsatte han Barnevirkksomheden. Han fik vel juridisk Examen, men slog saa over paa det historiske Fag, skrev smaa Afhandlinger og et større Værk „Danmarks, Norges og Sveriges Historie“. Han informerede i Skoler, blev Lærer ved Søkadet-Akademiet, underviste flere af de kongelige Børn, og lærte Prinsesse Marie Dansk. Han var høit skattet af sine Elever for sit Humor, sin Dygtighed og sit gode Hjerter. Han var et glimrende Hoved, hans Hukommelse var fæno-

menal. Jeg fik undertiden Oplysninger af ham til mine historiske Billeder, og han kunde strax sige mig, hvor jeg kunde søge den nærmere, det og det Værk paa den Side. Men han manglede Beslut-somhed, bl. Andet maatte han bearbejdes stærkt for at søge Skoledirektør-Embedet, en Bestilling som han røgtede med stor Dygtighed og Interesse. Vittig og sarkastisk, dog aldrig saarende, bragte han altid Munterhed med sig. Hans pludselige Død i 1895 ramte os Alle smerteligt. Han var gift med Marie Hornemann, med hvem han havde to Døttre Karen og Nanna, den sidste er gift med Sthyr og er bosiddende i England. Han var mig en kjær Broder og en god Ven.

Den ældste af mine Søstre, Marie, var kommet hjem fra Tante Hanne og havde skaffet sig en lille Kundekreds, og de Andre, som ihvor vel de vare hos elskværdige Folk dog følte Trang til Selvstændighed, Jutta, Nanna og Ida, tog saa Lærerinde Examen og har i mange Aar været Lærerinder ved Kommune Skolerne i Kjøbenhavn, indtil de endelig trak sig tilbage fra deres anstrængende Hverv. Jeg maae dog ikke glemme, at Nanna og Ida forinden havde etableret en lille Skole paa Kastrup, hvor de forskaffede sig en Vennekreds. Jette var lille og zart af Legeme, og hendes Følelsesliv fint og poetisk. I Nærheden af det Sted, hvor hun var Lærerinde, var der nogle meget smukke Banker, Grøntved Banker. Det var hendes Yndlingssted, der kunde hun opholde sig lange Tider, nydende Naturens Skjønhed, høre Fuglesangen, plukke Blomster og drømme. Men der blev vist ogsaa Spiren lagt til den Sygdom, som i Aarevis tærede paa hendes skrøbelige Legeme. Hun svandt mere og mere hen, pleiet af sine Søstre, indtil hun endelig stille gik bort. Alle fem Søstre vare flyttet

sammen, og Marie styrede kærligt og klogt Flokken, indtil hun ogsaa døde henved 70 Aar gammel. Endnu har jeg dog Gud ske Lov de Tre igjen. Elskede og agtede af Alle er deres Samliv bygget paa Kjærligheds og Trofastheds Grundvold. Sommeren tilbringe de i deres lille poetiske straataekte Hus i Rungsted, og det er altid en Fest at besøge dem.

Med et Par Ord skal jeg forestille mig selv. Jeg var temmelig lille og spinkel, livlig og ret uartig. Jeg var ikke, hvad man kalder „en rask Dreng“, men jeg klarede mig altid. Jeg var stadigt i Beskæftigelse, jeg tiltaklede Skibe, lavede Møller til at sætte paa Kakkellovne, hvor Pjerrot, Harlekin, Columbine og andre dreiede Svinget om, men især tegnede jeg, og saa tidligt meldte sig den Vei, jeg skulde gaae, at Fader tog mig med til Thorvaldsens Begravelse, fordi jeg skulde være Kunstner! jeg var da 5 Aar! Vi stod i Dyrkjøb, Trængslen var voldsom, Far løftede mig og raabte, „for Guds Skyld, knus ikke Barnet“. Af Begravelsen saae jeg intet, kun et uhyre Hav af Menneskehoveder. – Vi, Niels og jeg, gik i en daarlig lille Skole paa Christianshavn, hvor vi egentlig kun lærte at læse, skrive, regne, Religion og lidt Engelsk. Der var vel flere rare Drengene, men tillige adskillige væmmelige Fyre. Bestyreren Schou (kaldet Skovsneglen) havde det Princip, at man lærte bedst ved et Spanskrør, og dette susede derfor livligt paa vore magre Rygge, der kun vare beskyttede af en Skjorte og en Bluse. Om Vinteren suppleredes Dragten af et uldent strikket Hals-tørklæde, der var saa langt, at Bæltet blev spændt derover. Først senere fik vi Overfrakker og blev i den Anledning kaldt for Frakkefyre. Da Skoene jævnligen var slidt igjennem, saa blev vi i det Hele hærdede. Vi streifede omkring paa Gaderne, paa Volden, paa Toldboden, Amagerfælled, Kløvermarken o. s. v. Paa Toldboden og Inderrheden laae der i Regelen mange Skibe. Losningen, der foregik langsomt, blev krydret af meget saftige Sange. Om Sommeren badede Drengene og unge Mennesker fra Toldbodbroen, og der var udmærkede Svømmere imellem, der dykkede ned efter Skillinger, der blev kastet til. Meget ofte var der russiske Orlogsskibe, og Matroserne streifede omkring, jævnligen fulde og omgivne af en Kreds af Drengene. Der var ogsaa Forfriskelsessteder nok, bl. andre det bekjendte Brokkensbod, en malerisk Knaldhytte, der laae lige ved Indgangen til Toldboden. Engang kom et amerikansk Orlogsskib, som havde været et halvt Aar paa Søen, uden at Mandskabet havde været i Land. Det benyttede sig nu af Landloven til at nyde Livet i fuldt Maal. Der var stadig Baade ved Slæbestederne for at hente de fulde Matroser tilbage. Engang saae jeg to døddrukne Matroser blive slæbt med Magt til Baaden, men da denne var kom-

met nogle Favne fra Land, sprang de to i Vandet for at svømme i Land igjen til stor Glæde for det iagttagende Publikum. Om Vinteren var der ikke mindre interessant med Carousseller, Boutiker og Kaner paa Isen og en Folkevandring til Trekroner, hvorfra man vendte meget forfrossen hjem. Engelskmandens og Tydsk Plads blev hyppigt besøgt af os. Vi skulkede undertiden fra Gymnastiken, og saa løb vi derhen og fik Lov at gaae tilveirs i Skibene, og det var meget spændende at komme rigtig høit tilveirs, men havde Far vidst noget derom, saa var der vistnok vanket. – I Skolen gik der to pæne Drenge, Jensen, hvis Fader var Opsynsmand paa Dokken. Naar et Skib kom i Dokken (det var kun Orlogsskibe, der kom deri), og Portene vare lukkede, saa blev Vandet pumpet ud ved, at 12 Heste drev Pompeværket i 24 Timer. Det var rigtig noget for os Drenge at løbe rundt nede i Dokken eller op i de uhyre Skibe, ned paa Banjerne eller op i Merserne. Amager Fællede havde ogsaa stor Tiltrækning for os, især naar Artilleriet havde Kjøre-Øvelser, eller Hestgarden manøvrede der. Ude paa Amager førte den første Vei til venstre til Kløvermarken, hvor Kreaturer om Forsommeren dreves ud til Græsning. Man kom forbi „Natkulerne“, hvor Stadens Natrenovation fra aabne Vogne væltedes ud, efter først at have krydret Byens Gader med en fin Duft, og sluttelig var Retterstedet derude. Jeg var engang, der skulde være „Execution“, derude (dog ikke for at see Actus) og der var meget livligt paa Veien, Masser af Mennesker, Forhandlere af Forfriskninger og Viser om den Dødsdømtes Bedrifter, kort sagt Folkefest.

I Gaarden, hvor vi boede, var der i et Skur installeret Køer, og en Vognmand havde sine Arbeidsvogne staaende. Der gik Legen godt. Kammeraterne vare ikke fine, nogle Smaapiger fra Baggaarden og to Peter'e, som for at skjælne dem fra hinanden blev kaldt efter deres Boliger, Peter Forgaard og Peter Baggaard, den første var om Sommeren barbenet og i Krigens Tid solgte han Skillingsviser (jeg har søgt at forherlige ham paa Billedet af Hestgarden).

Christianshavn har i mange Henseender beholdt sin gamle Skikkelse, men der var dog dengang mange Bindingsværks Huse og lave Hytter, hvoraf kun enkelte findes nu. Fængslet „Børnehuset“, som det kaldtes, er dog ganske ombygget. Det var et Complex af gule Bygninger, hvoraf den høieste vist endnu havde bevaret Murene af Kai Lykkes Gaard. Fangerne – der var kun Mandfanger – vare iførte Trøie og Knæbuxer, Halvdelen gul, Halvdelen graa, overkryds, i Modsætning til Stokhusfangerne, de værste Forbrydere, der vare graa og sorte. Der stod altid et Par Stykker

paa en Flaade udenfor Fængslet og valkede Uld. Baade de og Stokhusfangerne* benyttedes til forskjelligt Fæstnings-Arbeide og drog saa derhen i smaa Troppe under Bevogtning af en afgaaet Underofficer, der benævnedes „Slaveskersant“. En af vore Gymnastiklærere havde den Værdighed. Ved Fangernes Dragt har jeg glemmt at anføre det vigtigste, det var Lænken om Benet, de værste havde endog Lænke om begge Benene.

Naar vi havde Raad til det, købte vi en Tvebak med Smør og Ost hos Spækhøkeren. Jeg skal skildre, hvorledes en Spækhøker Butik saae ud dengang. I det lille Vindue stod Fricadeller eller stegt Fisk eller lignende gammelt og støvet, om Sommeren Tykmælk med en besynderlig Overflade. Man gik ned ad en smal Trappe, hvis sidste Trin gav efter og bevægede en Klokke til at frembringe nogle skurrende Toner. I den lille mørke Butik sad i Reglen nogle Sjovere og supede, og bag Disken stod Høkeren med Forklæde og Kasket eller Nathue. Trods det snudskede Indtryk smagte Tvebakks-Smørrebrødet os fortræffeligt.

Knippelsbro gik fra Brogade over til „foran Børsen“, hvor de store Finlapper Tremastere laae med deres Bovspryd ragende langt ud over Gaden. Der var meget malerisk med Tømmerlosningen, særlig naar der efter Regn tørredes Seil, og de store Dannebrogssflag veiede fra Seilmager Værkstederne i „de 6 Søstre“. Bag Børsen skar en Kanal sig ind, og for Enden af den laae Nationalbanken med en Overgang til Børsen. Det nuværende Terrain ved Christiansgade var utilgængeligt, og der, hvor nu det kgl. Bibliothek ligger, var Galeihavnen. Knippelsbro var bygget paa Pæle og havde høie Galger til Klappernes Opheisning. Den var smal og havde kun et tyndt Jernrækværk, kørte en læsset Vogn over Klapperne, saa rystede de, ligesom de vilde sige: nei, dette er for meget. Der kunde være ret uhyggeligt en stormfuld Efteraarsaften, naar den rivende Strøm kogte dernede. Naar Skibene skulde igjennem, blev de ofte hængende fast ved Rigningen i Klapperne, og det kunde hændes, at det varede en Timestid, inden de blev klare. Man maae erindre, at der var ingen Bugserfartøier, og Broen laae skævt for Strømmen. Slotspladsens Brolægning var meget vanskelig at befare, og kom man over Holmens Bro, saa gik Holmens Kanal fra Kirkens Grund til det kgl. Theater, og langs den laae Holmens gule Magasin-Bygninger. Ud for Holmsgade førte en Bro over Kanalen, og her stod en Søgut med sin Huggert paa

* En af Stokhusfangerne lavede Skrogene til mine Skibe. Jeg forhandlede med ham imellem Palisaderne. Kun naar jeg skulde have Skroget udleveret, fik jeg ham at see, og jeg glemmer ikke hans melankolske Ansigt.

Vagt. Den anden Adgang til Staden var Langebro. Den var meget smal og syntes derfor uhyre lang. Hele Broen rystede, naar en belæst Vogn kjørte over den. Entréen til Byen flankeredes paa den ene Side af „Blaataarn“, paa den anden af Druknehuset. Strax tilvenstre dreiede Veien af til den yndige Kirsebærgang, en Spadserevei nedenfor Volden langsmed Stadsgraven, derfra til Rysenstens Badeanstalt, og videre til Tømmerpladsen igjennem en malerisk Port. Tømmerpladsen var egentlig en Del af Befæstningen (i Lighed med Langelinie) og saae meget malerisk ud med Tømmeret, der laae i Stadsgraven, Vogne, der hentede det og alt det Liv, dette medførte. Til den ene Side havde man Udsigt til Volden, den anden Side beskylledes af Kalvebodstrand.

Kirsebærgangen gik til Vesterport, og saa gik Volden, Graven og Ravelinen videre lige til Strandpromenaden. Paa hver Bastion laae en Mølle, de afgang næsten alle ved Ild. Udenfor Portene var Accise-Boderne, hvor Toldbetjente undersøgte hver Vogn, der kjørte ind med Læs. I de store Halmlæs stak de lange Spyd ind for at føle, om der var skjulte Sager under Halmen.

Byens Vandforsyning kom, saa vidt jeg veed, fra St. Jørgens Sø og førtes i udhulede Træstammer under Jorden rundt i Byen. Der skete selvfølgelig hyppigt Forstyrrelser, naar Træledningerne raadnede, og saa blev Gaden spærret af de store Huller, der blev gravet for at finde Skaden. I slige Tilfælde gik en Mand rundt i de omliggende Huse og raabte, „imorgen bliver Vandet borte“, og saa maatte Pigerne forsyne sig rigeligt med Vand paa Forhaand. I enhver Gaard stod en Retirade og en Post. Et særegent Korps havde Tilsyn med Vandledningerne. De kaldtes „Vandkiggerne“, men deres røde Næser vidnede om, at de ogsaa kiggede i andet end Vand. Brandkorpset bestod af de sorte Brandmænd med en Tømmer- eller Murmester som Brandmajor. En Ildebrand var en Slags Folkeforlystelse, men unge Mænd maatte passe paa ikke at komme for nær, de risikerede saa at blive taget til at pumpe. Naar Møllerne paa Volden brændte, var der en uhyre Masse Tilskuere, og det var ogsaa et storartet Syn, især naar de store Vinger i Dødkampen dreiede sig rundt, styrtede ned og en vældig Ildsoile slog op imod Himlen, og Folket jublede. –

Politiet var meget brutalt. „Kæppedrengene“, som de populært kaldtes, havde et Spanskrør, som de flittigt lod hagle ned paa Rygstykkerne ved Opløb. Om Nætterne gik Vægterne paa Gaden, naar de ikke sad og sov i en Kælderhals. Hver Time sang de Kingos smukke Vægtervers. Det, der blev sunget Kl. 10, begyndte saaledes,

„nu er det paa de Tide, man føier sig til Sengs“, og saa gik man i Seng. De havde en særegen Uniform med en stor Kabus og en Morgenstjerne – et frygteligt Vaaben – i Haanden. Fulde Spektakelmagere blev bundet til en Stige og baaret af Vægttere til Arresten. Om Søndagen gik der Patrouiller, bestaaende af to Politi Betjente og to Vægttere rundt i Gaderne for at tilsee, om Boutikerne vare lukkede.

Gadernes Brolægning lod meget tilbage at ønske. Ved Siderne af de smalle Forlove, som kun havde een Række Fliser, løb Rendestenen, og det var Mare ikke rent Vand, der flød i den. Ved Huse med Porte og forskellige andre Steder var der Bræder over den for Tilkjørselen; men da Afløbet fra Rendestenerne ikke var tilstrækkeligt, svulmede de i stærkt Regnveir op til smaa Floder, og Rendestensbrædterne drev afsted. Det var Sjov for Gadedrengene, som saa tog sig en Seiltur paa Brædterne. Vandet kunde saa samle sig enkelte Steder til hele Søer. Min Broder Lars saae en Dag efter et Skybrud en gemytlig Sjøver *svømme* fra den ene Side af Gaden. Det var i St. Kongensgades Forlængelse udfor Husarkasernen.

Der var flere Steder Udsalg af Sand fra de saakaldte Sandkister. De laae ved Kanalerne, saaledes at Sandet fra Baadene kunde losses op i dem. Naar Sandbaadene, der var saa store som en lille Jagt og fyldte lige til Rælingen, vare blevne stagede op ad Kanalerne, blev Masten lagt ned for at passere under Broerne, og ankommet til Sandkisten lossedes Baaden, Skuffe for Skuffe. Jeg har tidt staaet længe og set paa de kraftige Karles Arbeide. Ved Børnehusbroen var der en saadan Sandkiste. Naar Drengene gik forbi, tog de en Haandfuld Sand, naar Sandmanden ikke saa det, det kunde jo altid bruges. Jeg benyttede det en Dag til at kaste efter en forbigjørende Kusk, men han syntes ikke om den Spøg, kastede Tømmer[ne] og skulde til at springe af for at give mig mine velfortjente Prygl, men det kan nok være, at jeg smurte Haser.

Belysningen i Gaderne skete ved Tranlygter, og det matte Lys, de afgav, gjorde næsten Mørket værre, særlig naar Blæsten viftede det flakkende Lys næsten ganske ud, og Boutiksvinduerne, hvori der kun var Olielamper, kunde ikke bidrage til Gadens Belysning. Men undertiden tændtes der i det gamle Kjøbenhavn en Fest Belysning, som Nutiden med sin elektriske Belysning aldeles ikke kan måle sig med. Naar der var særlig store Fester i Kongehuset eller Nationen, saa „illuminerede“ Byen. I hvert Vindue tændtes 6 à 8 Lys, sat i Pyramider eller ved Siden af hinanden, og Husene forvandlede til straalende Fepaladser, det var som et Æventyr. Det var

selvfølgelig kun i de større Gader og paa Pladserne, at „Illuminationen“ fandt Sted, men der maatte ogsaa Alle med. Ved Kanalerne, hvor de oplyste Huse speilede sig i Vandet, var det især et pragtfuldt Syn.

Kjøbenhavn begrænsedes af Voldene, udenfor dem var Vesterbrogade ret godt bebygget – her holdt Slagterne til – indtil Værnedamsveien, hvor Jernporten stod som Indgang til den smukke Allé, der førte til Frederiksberg Have. Paa Nørrebro var der ogsaa en Del Huse. Udenfor Østerbro var den store Classenske Have, men kom man forbi Amager Port, saa var man ude paa Landet.

Der var bevaret forskellige gamle Skikke, som morede Børn og den jævne Del af Befolkningen. Naar Høiesteret skulde aabnes, bebudedes dette af Herolder tilhest, pragtfuldt udstyrede, som forskellige Steder standsede og oplæste Bekjendtgjørelsen. – Paa Kongens og Dronningens Fødselsdage gik „Tappenstregen“, det vil sige et stort Musikkorps, igjennem Gaderne om Aftenen, og det Publikum, der fulgte omkring med den, var blandet med Byens værste Bærme. – Paa den Plads, som begrænsedes af Nationalbanken, Cancelliet og Børsrampen fandt paa Fastelavnsmandag et særegent Skuespil Sted. Paa Børsrampen stod Grossererne og kastede Skillinger og Strutter ned til Gadedrenge og Sjovere. Der var en Vildhed, der brøledes i Kor: „Herre, Herre, hiv en Tærre“, og da det ofte var daarligt Veir med Regn og Slud, saa kan man tænke sig, hvorledes de Strutter saa ud, som de Seirende i den voldsomme Kamp havde vundet. – Tallotteriet, som mange Mennesker drømte om og spekulerede i, blev trukket paa aaben Gade i Raadhusstræde ud for Vandkunsten. Paa en Estrade sad Bestyrelsen, og en Vaisenhusdreng, klædt som Lykkens Genius, trak Lodderne. Det udtrukne Lod kastedes derefter ud blandt Folk, og den, der tilkjæmpede sig det, fik ved Tilbageleveringen af det en lille Douceur, man sagde, den bestod af 1 Mark.

Tilrods for at Kjøbenhavn var tilbage i mange Retninger, var der dog saa hyggeligt. De mange smukke, gamle Bygninger, som vi glæde os ved, stod jo ogsaa dengang, og var der mange gamle Rønner imellem, saa kunde disse ved Afvexlingen danne en malerisk Virkning. See paa de gamle Gader Nyhavn, Larsleistræde, Kannikestræde og flere andre, hvor fornøielige de ere, og saa Voldene og den smukke Udsigt fra dem rummede Poesi og Skjønhed. Den ældre Del af Befolkningen var efter den Nød, der gik over Landet efter Napoleons Krigene og den danske Statsbankerot, vænnet til Tarvelighed og fandt Glæde i billige Nydelser, den unge Slægt var ikke opdraget i Luxus, man fandt sig i Manglerne og var fornøiet. Hertil kom, at Politiken endnu

ikke havde skilt Befolkningen i Partier, de store sociale Spørgsmaal, Børs Jopperi, o. s. v., forstyrrede heller ikke Menneskene, der var mere Gemytlighed i Slægten.

Christian den 8de var død, og Trompetere blæste Sørgetoner paa Gadehjørnerne. Sarkofagen med Kongens Lig var opstillet i Chr. VIIIs Palais paa Amalienborg, og Ida og jeg var derhenne for at see det. I lange Rækker stod man og ventede paa Pladsen. Fod for Fod bevægede Menneskemassen sig, og endelig kom vi ind. Der var høitideligt i den med Sort betrukne Sal, der oplystes af mangearmede Kandelabrer. Ved Kisten stod fire Storkorsriddere og blandt dem Oehlenschläger. Han var af Middelhøide, temmelig svær med en fyldig Underlæbe.

Fader fortalte os meget baade om de politiske Begivenheder, der nu indtraadte, og om Krigen, men det gjorde ikke meget Indtryk paa mit lette Barnesind. Jeg husker, at der var stor Sorg over Eckernførde Affæren, men saa kom Jubelen over Seiren ved Fredericia. Endel af Fangerne derfra blev internerede i Kvæsthusgadens Kaserne, og Gadedrengene løb udenfor, gik paa Hænder, slog Kulbøtter og gjorde andre Kunster, som de fangne Soldater belønnede ved at kaste Smaaskillinger til dem. Saa i Efteraaret 1849 holdt Hæren sit Indtog i Byen. Det var noget af det herligste, jeg har oplevet. Byen var festligt smykket med Æreporte, Flag og Blomster, alle, hvem der blot kunde krybe, var paa Gaden, Lavene med deres gamle Faner dannede Espalier. Der kommer de! Blomsterkrandsede med straalende Øine, hilsende af Menneskemassen med Jubel og Hurraraab. Jeg saa det fra et Vindue i Frederiksberggade, Hjørnet af Nytorv, og det herlige Skue staaer saa fast i min Erindring, at jeg mange Aar efter har kunnet male det med en sanddru Skildring, da jeg havde den Glæde, at dette Hverv blev overdraget mig.

Niels og jeg drev jo meget omkring paa Gaderne, Toldboden o. s. v., men vi besøgte ogsaa meget Musæerne, Malerisamlingen og Oldnordisk Musæum vare paa Christiansborg. Professor Thomsen var næsten altid paa sit Musæum og morede sig ved at vise os Drengesagerne, da han saae, hvor stor Interesse, vi havde for dem. Han var selv meget morsom at see, meget høi og svær, et stort Hoved med busket Haar og store, meget bevægelige Træk. Thorvaldsens og etnografisk Musæum kjendte vi ogsaa tilbunds. Hjemme læste vi meget, vi havde Oehlenschlägers Værker, og de blev grundigt læste igjennem. Sagaerne og Ingemanns Romaner var min Yndlings Lecture og blev Sujetterne for mine Tegninger. Grimms Æventyr hidsede min Fantasi, saa jeg blev bange for Trolde og Spøgelser, naar jeg skulde igjennem en mørk Stue.

Som tjaarig kom jeg ind paa Akademiet, to Aar før det efter Reglen var tilladt. Jeg var saa lille, at jeg havde Skammel med for at kunne naae op at tegne ved Bordet. Der var to Elementair Klasser (som senere ere afskaffede og gaaet over til Teknisk Instituts Skole), og jeg begyndte naturligvis lige fra nederst. En Snedkermester Olsen var Lærer der. Med Far havde jeg engang været i gamle Prf. Bissens Atelier. Det store Rum med de mange Statuer, hvor de unge Mennesker stod og formede Figurer eller huggede i Marmor, medens den herlige, gamle Kunstner gik venligt imellem dem, virkede meget betagende paa mig, og jeg vilde være Billedhugger. Far derimod ønskede, at jeg skulde blive Arkitekt, og for at faae en Afgjørelse derpaa tog Far mig med til Professor Hetsch, som, da han saae mine medbragte Tegninger (Compositioner til Ingemanns Romaner) strax sagde, „han er en født Maler“, og dermed var min Skæbne beseglet. Hetsch var født Würtenberger og vilde tage til Rusland over Danmark, men hvorledes det gik, veed jeg ikke, han blev her og blev gift med den bekjendte Arkitekt Hansens Datter. Som Arkitekt var Hetsch ikke betydelig – den katholske Kirke i Bredgade er et af hans faa Værker – men han har stor Fortjeneste af Haandværkernes Udvikling. Han var en Hædersmand, som man kunde lide paa, og han fulgte min Virken med Interesse, og med Taknemlighed mindes jeg ham. En eiendomlig Personlighed, lille, iført en lang Sloprok og Baret, saaledes saae jeg ham første Gang, levende Gestus og kloge spillende Øine; han var meget hidsig og gav strax sit Temperament Luft. Fra Tegnestuen, hvor hans særlige Elever stod, førte en lille 5 à 6 Trins Trappe op til hans Modtagelses Værelse. En af hans Elever fortalte mig længe efter, at det ikke hørte til Sjældenhederne, at en eller anden Besøgende blev smidt ned ad Trappen, naar Professoren havde syntes, at den Behandling var den rette. Han gjorde sin Ronde paa Skolerne, og naar han saae noget, der var rigtig elendigt gjort, saa tog han en Kniv, og ritsh-rutch blev Tegningen skaaret itu. Og han gjorde ret, jeg vilde ønske, at den Kur blev anvendt til meget af det Makværk, der nu bliver gjort. Men den prægtige gamle Mand glemte ikke at rose det, der var godt.

I 1853 kom den frygtelige Gjæst, Coleraen, til Kjøbenhavn og bortrev mange Mennesker (bl. Andre Maleren Eckersberg). Vi havde flyttet flere Gange, siden vi boede paa Christianshavn, og vi boede nu paa Nytorv lige over for Raadhuset. Hver Eftermiddag var der sort af Mennesker udenfor dette for at høre, hvormange der var døde. Da Epidemien var paa sit Høidepunkt, meldtes der 600 Syge og 300

Døde daglig, men man sagde, at der i Virkeligheden var det dobbelte Antal, hvad der ikke nævnedes for ikke at fremkalde Panik. Der blev røget med Tjære i vor Gaard, om det hjalp, ved jeg ikke, men der var da ingen af os, der blev angrebet. Jeg blev sendt til Helsingør og boede nogle Dage hos gamle Bedstemor og Tante Hanne, men da jeg havde det Uheld at faae mægtig Diarrhoe om Natten – uden at vaagne! – og da det gjentog sig næste Nat, til min store Fortrydelse, saa blev jeg sendt hjem igjen. Forresten bekymrede vi Børn os ikke synderlig om Coleraen. Den tog af, og om Vinteren ophørte den.

Niels og jeg kom fra den daarlige Skole til Borgerdydskolen, som da var paa Kjøbmagergade og bestyredes af Rovsing. Han var ikke afholdt af Drengene, men der var dygtige Lærere, og vi lærte godt. Desværre var jeg kun kort Tid der, da jeg blev konfirmeret 1¹/₂ Aar derefter. Af mine Skolekammerater lever kun faa, Kammerherre Krag og General Wagner. Med den sidste omgikkes jeg meget, da vi havde den fælles Interesse at bygge Skibe og seile med dem i et Vandhul paa Fælleden. Vi besøgte hinanden engang imellem. Jeg blev konfirmeret af Visby i Frelserens Kirke. Han boede i et idyllisk lille Hus, der laae i en Have i St. Annæ Gade. Baade han og hans Hustru var ualmindelig smukke Mennesker, og deres Datter – noget ældre end jeg – lignede med sine blonde Sidekrøller sin smukke Oval og lidt smægtende Øine et af disse engelske Skjønhedsbilleder. Hun malede Blomster og bad mig give hende Raad, og jeg var meget betaget ved at være i Nærheden af denne smukke unge Dame. Efter min Konfirmation kunde jeg ganske beskæftige mig med de kunstneriske Studier, og var i mit 15de Aar kommet paa Gibsskolen, der da lededes af Professor N. Simonsen, en lille stærktbygget Mand. Gemytlig, som han var, omgikkes han med Venlighed de Unge, og vi blev senere hen i Livet gode Venner. Han kunde blive Fyr og Flamme, naar Marstrand og de forskjellige Kunstanskuelser kom paa Bane. Der var jo dengang to bestemt adskilte Partier blandt Kunstnerne, de blonde og de brunette, eller som de i Regelen kaldtes – af Modpartiet – Høynianerne og Jøderne. De sidste, som talte betydelige Begavelser i deres Række, havde været protegeret af den kunstinteresserede Kong Christian den 8de og været de dominerende dengang. Deres Anskuelse kan vel med et Par Ord betegnes ved, at Kunst er international. Allerede før jeg kunde begynde at skjønne i kunstnerisk Henseende, var de blevet beseiret af Høynianerne, og de Beseirede blev ved enhver Leilighed oversete og haanede. Høynianerne bestod væsentlig af Eckersbergs Elever

og deres Feltraab var: Kunsten skal være national, og med al Beundring for adskillige af de Brunette – der var Mænd som Jerichau, Anton Melby, Gertner, Kjærshou, Simonsen, Monies, Fru Jerichau o. s. v. – maae jeg dog ganske holde mig til de Blondes Anskuelse, dog saaledes at man ikke stænger til for god fremmed Paa-virkning. Der var en vis Arrogance, som prægede de Blonde. Marstrand, Bissen, Skovgaard, Rump, Sonne, Roed og flere vare just ikke tilnær-melige, de vare et Coteri, som saae

ned paa dem, der ikke hørte til Partiet, og Høyen, deres Talsmand, hyldede Anskuelsen: vi alene vide. Men de holdt sig altfor indestængede, og paa Verdens-Udstillingen i Paris 1867 led de egentlig et Nederlag. Den danske Kunst forstodes ikke af Fremmede, saa meget mindre som Farven gjennemgaaende var tør og sort.

I mit 17de Aar fik jeg lille Sølvmedaille. Ved Aarsfesten, hvor Frederik den 7de præsiderede, overrakte han selv Medaillerne. Han tog feil med Guldmedaillerne, og pludselig hørte man hans klingre Stemme „Nu har jeg ingen mere“. Jeg har set Frederik den 7de flere Gange. Han var af Middelhøide og meget tykmavet, men han havde noget af den bevidste Hersker ved sig trods sin Jævnhed. Ved Prinds Ferdinands Begravelse kom han omringet af et Følge i glimrende Uniformer, men Ingen kunde et Øieblik være i Tvivl om, hvem der var Kongen. Jeg har set ham paa sin hvide Hest ved en Fest paa Christiansborgs Ridebane. En ung Haandværksmand svingede sin Hat og raabte et Leve for Kongen, og der blev raabt tordnende Hurra-raab. Med jævn Værdighed takkede Kongen med et Par Ord: „Tak Børn, hils Eders Koner og Børn“, og han saa imponerende ud. Hans tenorklingende Stemme trængte saa klart igjennem, at man overalt paa Ridebanen, hvor der oftere var Folkeforsamlinger, kunde hørt hvert Ord, han sagde fra et af Vinduerne i Slottet. Der er saa ofte talt om hans Raahed, men til hans Undskyldning maae tjene, at han havde temporair Galskab, hvad flere Mænd, der stod ham nær, vare overbeviste om. Geheime-

raad Trap fortalte mig en lille Historie om hans uskyldige Løier. Kongen var paa Glücksborg. Han elskede at fiske, og saa tog han altid en af Kavalererne med. Naar Turen kom til Trap, tog denne altid en Bog med, og naar Kongen var fordybet i Fiskeriet, satte Trap sig i Skjul bag et Træ og læste, efter først at have lagt sin Medestang ud. Kongen havde dog faaet Nys om denne Manøvre, og engang da Trap var kommet vel til Ro, raabte han, „Trap, hvordan Fanden bærer Du Dig ad, der er jo Bid paa Din Snøre“. Trap smed Bogen, op med Stangen, ganske rigtigt, der maatte være en meget stor Fisk derpaa. Endelig kom den over Vandet og viste sig at være: en stor koft Hummer! Det var ikke nok med Kongens umaadelige Fornøielse herover, thi Kavalererne, som vare indviede i Spasen, sendte fra Vinduerne i Slottet en Latter Salve ud over Søen. – Grevinde Danner har jeg kun een Gang set. Hun saae klog, men ordinair ud.

Det var dengang indrettet saaledes, at Professorerne skiftevis havde deres Maaned til at tilsee Eleverne paa Modelskolen. Det var ikke megen Undervisning, man fik. Hartmann sagde, at gamle Professor Lund kun *een* Gang havde gjort en Bemærkning om hans Tegning. Den lød saaledes: den Tibialis anticus er ikke rigtig. Jeg har aldrig hørt, at Bissen og Jerichau har sagt et Ord, det var kun et „hum“, og saa gik de til den næste. Der var to Malerskoler; den ene lededes af Lund (J. L.) en ældgammel Mand, den anden, som jeg kom ind paa, af Marstrand, der lige var kommet hjem fra en Italiens Reise. I Henseende til Fantasiens Rigdom, det skarpe Blik paa Menneskene og den glimrende Fremstillingsevne er Marstrand ubetinget den største af vort Lands Kunstnere. Et Væld af udmærkede Skizzer og Tegninger er myldret frem af hans geniale og vittige Aand. Ogsaa religiøse og historiske Billeder som Altertavlen i Faaborg Kirke, Christus i Emaus, Billederne i Chr. IVs Kapel i Roskilde Domkirke, den store Nadvere o. fl. andre behandlede han som en Mester. Men i selve Kunsten at male – Farven og dens Behandling – stod han ikke saa høit, og overgaaes heri langt af Krøyer, Julius Paulsen og Bloch. Jeg blev skuffet, da jeg saae Maleriet af hans Osteriscene. Den udmærkede Composition, den deilige Skildring af de unge Kvinder, der rækker Beskueren Sydens berusende Drik, „kom og nyd, den Gamle sover“, ak, det er lidt glasagtigt malet. Marstrand var i det Hele et rigt begavet Menneske, aandfuld og vittig med et stærkt sarkastisk Anstrøg. Han var vist ogsaa en god Mand, men lunefuld og ofte gnaven, og uagtet sit udprægede Herskersind var han holdningsløs. Lærergjerningen interesserede ham ikke, og naar

han havde givet Eleverne en Overhaling, der var i samme Dur, som hans Humør paa den Dag, saa styrtede han afsted. En Bemærkning, han stadig kom med, var „De skal ikke bryde Dem om Farven, den kommer nok, nei det, som det kommer an paa, det er Formen“, med stærkt Eftertryk paa Formen. Hvilket Feilsyn, at man paa en Malerskole ikke skal tage stærkt Hensyn til Farven. Vi saae vel hans Feil, men vi vare dog glade ved at være under Veiledning af den store Mand, den herlige Kunstner, som Danmark kan være stolt af at have eiet.

Tilsyneladende interesserede Marstrand sig ikke for mig, men engang, da der var temmelig overfyldt paa Skolen, sagde han, at jeg kunde sidde og arbeide i hans Atelier. Jeg malede der Portraiter af Grove (senere Redaktør af Dagbladet) og hans Hustru. En Dag spurgte M. mig, om jeg vilde male Portraiter af et Par gamle Folk, der rigtignok ikke vilde give meget for det, og jeg sagde naturligvis ja. Det viste sig at være Geheimeraad Lowzow og Frue. Han havde tidligere været Justitiarius i Høiesteret og havde som saadan haft Embedsbolig i Prindsens-Palæ. En Dag, da et Vindue skulde gøres istand, vilde han selv løfte det af, men det tunge Vindue tog Magten fra ham, og han og Vinduet faldt ned paa Gaden. Han kaldtes derefter for „Juristen, der var gaaet udenfor sit Fag“. Han var en pæn gammel Nøddeknækker, en rigtig Type paa en Embedsmand fra Frederik VI's Tid. Hans Frue, som var meget yngre end han, var en klog og myndig Dame. Lowzows Portrait gav Anledning til, at jeg kom til Jylland, hvor jeg stiftede mange Bekjendtskaber, som jeg andetsteds skal komme tilbage til.

Jeg maae, medens jeg er ved Marstrand, omtale et senere Sammentræf med ham. Det var i 1871, at jeg en Dag traf ham paa Kongens Nytorv. Han spurgte mig, hvad jeg bestilte, og da jeg netop malede paa et Portrait af hans Ven Hilker, vovede jeg at spørge, om han vilde see det, og han gik med mig. Har De ikke mere, sagde han,

Nøddetrækker, en rigtig Type paa en Embedsmand paa Frederik VI's Tid. Hans Frue, som var meget yngre end han; var en elegant og smuk, dig Dame. Lowzows Portrait gav Anledning til at jeg kom til Jyl, land, hvor jeg stiftede mange Bekjendtskaber, som jeg andsteds skal komme tilbage til.

Jeg maa medens jeg er ved Marstrand omtale et senere Sammen, traf med ham. Det var i 1871 at jeg en Dag traf ham paa Kongens Nytorv. Han spurgte mig hvad jeg bestilte og da jeg metop malde paa et Portrait af hans Ven Hilder vovede jeg at spørge, om han vilde see det, og han gik med mig. Her De ikke mere sagde han og jeg viste ham saa "Hundene skal have Mad". Det interesserede ham, han reiste sig, satte sig, gik frem og tilbage, gjorde Stillinger, stadigt seende paa Billedet, i henved 1/2 Time uden at sige et Ord. Endelig kom der ud "Vil De rette paa det?". Jeg viste han en Stilling, som han raadede mig til at male Drengen i. Jeg fulgte hans Raad og Billedet blev meget bedre. Dagen før Udstillingens Aabning gik Marstrand deroppe med Grev Moltke. En af mine Kammerater kom til mig og sagde: Du skulde have hørt en Løstale, Marstrand holdt til Grev Moltke over dit Maleri, han sammenlignede det med Rubens!! Om Aftenen var Marstrand innet ved Festen i "Foreningen af 185 November". Jeg gik hen og takkede ham fordi han havde anbefalet mit Billede, men han svarede blot ganske koldt: man, kjøbte Moltke Bil, ledet; ikke et opmunrende eller rosende Ord.

Den 7de Februar 1856 døde min kjære Moder; Da Fader vægnede om Morgenen fandt han sin elskede Hustru som et Lig. I Nattens Løb havde Sjælen, frigjort fra det svage Legeme, svunget sig op til de evige Boliger, der hvor der ikke er Savn og Smerte. Fra den Dag var min Fars Livsmot knækket. Hver Dag var han ude ved Graven.

og jeg viste ham saa „Hundene skal have Mad“. Det interesserede ham, han reiste sig, satte sig, gik frem og tilbage, gjorde Stillinger, stadigt seende paa Billedet, i henvend $\frac{1}{2}$ Time uden at sige et Ord. Endelig kom der ud, „Vil De rette paa det“. Saa viste han en Stilling, som han raadede mig til at male Drengen i. Jeg fulgte hans Raad, og Billedet blev meget bedre. Dagen før Udstillingens Aabning gik Marstrand deroppe med Grev Moltke. En af mine Kammerater kom til mig og sagde: Du skulde bare høre en Lovtale, Marstrand holdt til Grev Moltke over Dit Maleri, han sammenlignede det med Rubens!! Om Aftenen var Marstrand med ved Festen i „Foreningen af 18de November“. Jeg gik hen og takkede ham, fordi han havde anbefalet mit Billede, men han svarede blot ganske tørt: „naa, købte Moltke Billedet“; ikke et opmuntrende eller rosende Ord.

Den 7de Februar 1856 døde min kjære Moder; Da Fader vaagnede om Morgenen fandt han sin elskede Hustru som et Lig. I Nattens Løb havde Sjælen, frigjort fra det svage Legeme, svunget sig op til de evige Boliger, der hvor der ikke er Savn og Smerte. Fra den Dag var min Fars Livsmod knækket. Hver Dag var han ude ved Graven.

Allerede i mit 17de Aar kunde jeg bidrage til mit Underhold ved at retouchere Fotografier og tegne paa Træ, dels Illustrationer til Bøger, væsentlig til min Broder Niels's Nordens Historie (dette var dog først senere) og til „Illustreret Tidende“, men det var Hjælpebidrag for at komme til at male. Jeg sad hos Fotograf Hansen sammen med Chr. Jensen, Hartmann, Grundtvig og Røpke. Den sidste et mislykket Subject, som havde bl. Andet været Chorist ved den italienske Opera. Han fungerede tillige som Bud til at hente os Kaffe. De to af dem blev senere Fotografer, Chr. Jensen Portraitmaler. Han var en ualmindelig freidig Natur, sprudlende Humør kryddret med træffende Bemærkninger og Vittigheder. Leopold Hartmann var lad, godmodig, altid i godt Humør og i Penge Forlegenhed, og begge blev mine gode Kammerater. De sang udmærket, og der var en fornøielig Tone. Der kunde vel falde et Kraftens Ord og synges en Falstaffsk Vise, men der var Idealitetsfølelse og Ærbødighed for, hvad der var godt og skjønt. Chr. Jensen var en kjøn og kraftig ung Mand, Hartmann en af de smukkeste Fyre, som jeg har set. Blandt andre Omgangsvener var Erhardt Hansen, tykke Hartmann, Broder til Leopold, og Niels Juel Simonsen, der alle tre blev Sangere ved det kgl. Theater, Rosenstand, Eiler Jørgensen, Joh. Petersen og flere. De vare jo alle Sangere (undtagen min Ringhed),

og paa Ture og Udflugter blev der sunget herligt. Jeg mindes en Sommeraften hos Josty, hvor de sang flerstemmigt. Saa svaredes der fra et andet Lysthus, og lidt efter kom en Student over til os og bad, om de maatte laane en første Bas, og senere fik vi en af deres Sangere tillaans. Vi gjorde udmærkede Skov-Ture, hvor Sangen gjaldede under Løvet. Engang imellem spillede vi en à la guerre hos Wolters til umaadelig Fornøielse. Især morede vi os over Bergslien, norsk Billedhugger, en Original. Han dukkede en skønne Aften op paa Modelskolen, iført et langhaaret Slag og Gummigalosher, Sko var der vist ikke Raad til at holde. Han var fra en fjærn Fjelddal, hvor der endnu da taltes et Sprog, der var saa beslægtet med Oldnordisk, at han og Islænderne forstod hinanden. Da han kom tilbage til Norge, fik han Bestilling paa at udføre Carl Johans Rytterstatue, som staaer i Christiania. Længe efter traf jeg ham her, men da var det friske gaaet af ham, han var blevet „dannet“.

I Valby dyrkedes endnu den gamle Skik at slaae Katten af Tønden „tilhest“, udklædt som Pjerrot, Harlekin, Riddere, Damer, og hvad de kunde hitte. Vi vare nogle Kammerater derude, traf andre, og da vi gik derfra, var vi blevet en hel Masse. Vi gik saa hen til Sletting i Allégade og spiste til Aften, og det endte med et improviseret Karneval, hvor der blev givet Scener og udført Tyrolersange, dandset og moret sig fortræffeligt. Det blev gjentaget næste Fastelavn og flere andre, men saa kom Studenterne til, og Lystigheden tog af. Vi vare adskillige Unge, der paa samme Tid kom ind i Kunstnerforeningen af 18de November. Der blev givet improviserede

Forestillinger, Neumann som den stærke Mand, Kaufmann den fulde Snedker, Jensen og Hartmann Scener af Operaer, der blev sunget Rundsange, hvor vi Alle brølede i Chor, Fastelavnsløier, ja selv en lille Opera. Kammersanger Chr. Hansen, der var god Ven med os Unge, sang for os; ogsaa Schram besøgte os og sang.

Mit Ungdomsliv var fornøieligt og lykkeligt. Vi spekulerede ikke over Tilværelsen, Pengene gjorde os ingen Sorger, naar vi blot havde til den [dag] idag. Jeg kommer til at tænke paa Sangen: Vi vandre sammen Arm i Arm, kun Venskab boer i Sind og Tanke o. s. v., for saadan var det.

Til Skildringen af Marstrands Personlighed maae jeg endnu føie et Par Træk. Han var høi og stærkt bygget. Man saae strax, at det var et betydeligt Menneske. Panden var smuk, Blikket kraftigt, Udtrykket en Blanding af Stolthed og Mismod. Men som om Naturen vilde illustrere hans Lunefuldhed, saa var hans Næse set fra den ene Side smukt krummet, fra den anden Side stærkt klumpet.

18 Aar gammel debuterede jeg paa Udstillingen med et Portrait, Knæstykke, af min Far. Det hænger hos mine Søstre, og jeg ser det ofte, det er saamænd rigtig godt. Men de næste Aars Præstationer var ikke saa heldige. Først et Par [Aar] efter kom Billedet af den unge Pige, der forseglee et Brev. Det blev solgt for 100 Rigsdaler, og det var en saa stor Begivenhed, at jeg gav en flot Middag for Kammeraterne hos Ginderup. – Amtmanden i Viborg Baron Breton besøgte en Dag Lowzow og saae det Portrait. Han bestilte derefter sit eget Portrait, og da det var færdigt, bad han mig komme til Viborg for at udføre et Billede af hans Frue. Det blev Anledning til, at jeg mange Gange kom til Jylland og fik kjære Venner der. Med den lille Damper, der foer paa Randers (der var kun een Kahyt fælles for Damer og Herrer) tog jeg afsted. Vi kjender jo alle den interessante Seiltur op ad Randers Fjord, der tilsidst bliver saa smal som en Aa, hvor Sivene bøier sig hilsende, naar Damperens Bølger ruller op imellem dem. Det var Jylland, det herlige Land med sine Heder, Skove, Bakker og de storartede Enge, der bragte mig sin første Hilsen. Der var endnu ingen Jernbaner i Jylland, saa Veien til Viborg tilbagelagdes med Deligence forbi Fousing. Jeg boede i Preislers Hôtel, men opholdt mig ellers og spiste hos Breton. Han var en Mand, som bevarede den ydre Glands; det skulde lade stort og fint, men han havde en større Landeiendom, Staarupgaard, som stadigt holdt ham paa Fallitens Rand. Sin Frue, som var en nydelig Anstandsdame, behandlede han med affektert Ridderlighed, kyssede paa Haanden og sagde udsøgte Complimenter. Der var 2 kjønne

Døttre og 3 Sønner hjemme. Den ene af dem omgikkes jeg meget i min Fritid, han var meget elskværdig og trist ved at være fattig Baron, for hvem mange Stillinger er lukkede. Han faldt i Krigen.³ Viborg var en selskabelig By og til første Samfundslag hørte – foruden Amtmanden – Biskoppen, Laub, Fængselsinspektøren, Undall, Assessorerne og Landadelen. Der var ganske fornøieligt med Selskabelighed, Selskabslege og et Bal. En Dag kom Frøkenerne Lüttichau fra Thiele i Besøg og kort efter fik jeg Indbydelse til at komme til Thiele og male et Portrait af Kammerherreinden, og da jeg havde fuldendt Billedet af Fru Breton satte jeg mig i den Vogn, der var kommet fra Thiele. Det var første Gang, jeg skulde paa en Herregaard, et Landslot, hvor der boede en ganske anden Slags Mennesker end den Klasse, jeg tilhørte, med stor Have, Lakaier, Kjøretøier og Pragt, og jeg var meget spændt. Jeg kikkede i Kaleschens Lommer, et Par Damehandsker! det var en af Frøkenernes. Nu kom vi forbi Foulum, det var her Blichers Landsbydegn levede, og lidt efter rullede jeg ind ad Porten paa Thiele. Kammerherreinden, en fin ældre Dame med et distingeret Ydre, og Døttrene kom mig venligt imøde. Den ældste Datter⁴ var et Ideal af en Ridderdame, smuk med et romantisk Præg. Der kunde være noget af straalende Livsglæde over hende, men saa kom der Tungsind og et Suk, og hendes Øine var forgrædte. Underhaanden hørte jeg hendes Historie. Hun havde været i Kjøbenhavn og havde gjort megen Lykke, men hendes Moder, som var meget religiøs, frygtede for, at hun skulde gaae for meget op i det verdslige Selskabsliv og søgte at føre hende i alvorligere Retning, og da der netop var kommet en Kapellan til Foulum, opmuntrede hun Datteren til at høre hans Foredrag. Med hele hendes Sjæls Fyrighed greb disse hende, Kapellannen var smuk, og inden kort Tid var de forelskede i hinanden; men den aristokratiske Familie optraadte bestemt imod en Mesalliance, og Kapellannen blev fjærnet. Dette var Grunden til Sukket og Taarerne. Hun seirede dog tilsidst, uddannede sig som Sygepleierske i Hamborg, ægtede Præsten, og fulgte ham paa hans noget æventyrlige Reiser i Amerika som Frimenigheds Prædikant. Han er forlængst død, hun lever endnu og virker ivrigt i religiøs Retning.⁵ Den anden Datter Selma var alt andet end kjøn, men elskværdig og fintfølede Dame. Hun tog senere til England, hvor ogsaa hun er gaaet op i religiøs, filantropisk Virksomhed. Den yngste Datter Annette blev gift med sin Fætter Jessen. De vare som hele Familien elskværdige og noble Mennesker. Broderen, der dengang boede paa Vingegaard, har en Tid været Landbrugsminister.⁶ Af den ældste Gaard staaer endnu en Længe,

Den Skjønne

Fruen paa Thiele

hvor der er en Kjælder med vældige Hvælvinger. Den gamle Riddersal benyttedes til Kornmagasin. Der er ved Gaarden et Kapel med et storartet Monument over en Lüttichau.⁷ Jeg havde malet Portraiter af Kammerherreinden og Frøken Annette og skulde lige til at male den Skjønne, da mit Ophold paa Thiele pludselig blev afbrudt paa en sørgelig Maade. Den elskværdige Baronesse Breton var kjørt til Thiele for selv at fortælle mig, at min Fader var død foregaaende Dag, 2den Juli 1860; Budskabet kom fuldstændig uventet. Far havde tilskrevet mig et Par Dage tidligere om et Ildebefindende, han havde faaet paa Vei til Kirkegaarden, men at nu var han ganske rask igjen. Han havde dog faaet et Anfald igjen, sov i flere Døgn, og gik bort uden at vaagne. Det var et Liv med mange Skuffelser, men med Glæde over sin Hustru og sine Børn.

Imellem Randers og Aarhus i et yndigt Dalstrøg, igjennem hvilket en Aa snoer sig, omgivet af Lyngbanker og Skove ligger en smuk, anselig, gammel Gaard, hvid med rødt Tag. Det er Herregaarden Bidstrup, og der boede et elskeligt gammelt Ægtepar Hofjægermester Lichtenberg og hans Hustru født Ahrenstorff tillige med Fruens Søster Rikke. Jeg kom dertil 1861 for at male deres Portraiter, men jeg blev efterhaands en Ven af dem, ja de fik mig saa kjær, at de sagde, de vilde ønske, at jeg var deres Søn. De havde to gifte Døttre, men ingen Søn.⁸ Han var en Herremand

af den gamle Skole. Der sagdes, at han stod op Kl. 4 om Morgenen for at gjøre en Ronde og see, om alt var i Orden, og da jævnlig Karlene havde taget feil af Pigernes Sovekammer og omvendt, saa blev der Udsmidning og Tordentaler, og han vendte tilbage i ophidset Stemning. Men saa havde han ogsaa lettet sit Hjerte, og Dagen igjennem var han i udmærket Humør, kun maatte man ikke tale om Grundloven. Han var hjertensgod og glædede sig ved Omgangen med Unge. Engang imellem spillede han Fløite, men det var meget Pust paa Træet, og han brummede en Bas til Præstens Baryton. Han var saa deilig umiddelbar, og var stolt over sine Præstationer. Saa gemytlig han var, holdt han dog paa en standsmæssig Optræden, længere Kjøreture foretoges med fire Heste, lysegule med lange, hvide Haler og Manker, og saa Kusken og Tjeneren i lyseblaat, jo, det var et stolt Syn. Var der flere Gjæster end sædvanlig, saa mødte han ved Bordet med Uniforms-Vest og Dupsporer. Saa kom Svigersønnen Honnens, naar jeg klædte mig paa, og sagde „den Gamle har Dupsporerne paa, det maae være hvidt Halstørklæde“. Hvor var Fruen dog sød og hyggelig, hun vidste ikke, hvor godt hun skulde gjøre det for os, altid kjærlig og venlig. Gammeldags Gjæstfrihed herskede der. Jeg husker engang, da Huset var fuldt af Gjæster, at der kom en Char à banc med en Ladning af nye Gjæster. Fruen slog henrykt Hænderne sammen og udrød: nei hvor det er deiligt, der kommer flere. Der blev foretaget Ture i den deilige Omegn, Damerne tilvogns, Herrerne tilhest. Der er overalt bakket, og Veiene var inde i Skovene ikke i den bedste Tilstand, saa der hørtes jævnlig Hvin fra Vognene: uh! vi vælter. Naar vi saa kom hjem koghede fra saadan en Ridetur paa 2 à 3 Timer, saa raabte den Gamle med Tordenstemme: nu skal vi i Bad, Damerne maae ikke komme herhen. Det var i Aaen, der løber igjennem Haven, at vi badede, og vi havde Lieutenant Honnens to raske Smaadrenge med.⁹ Frøken Arenstorff malede lidt, og det var vel den første Anledning til, at hun interesserede sig for mig. Hun var i høi Grad tunghør og meget stemningsfuld, „himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt“. Man maatte ikke spørge til hendes Befindende, for hun var altid meget syg, men et Øieblik efter jublende glad. Hun var mig en trofast og elskværdig Veninde, men hendes Venskab var gaaet saa vidt, at hun vilde arrangere en Forbindelse imellem mig og en ung Dame, som forresten var meget nydelig og elskværdig, og da dette mødte en bestemt Modstand fra min Side, og jeg senere valgte mig en anden til Brud, saa blev Forholdet efter den Tid aldrig rigtig godt imellem os.

Aar efter Aar besøgte jeg de kjære Mennesker paa Bidstrup, jeg var henrykt ved at komme dertil, og det var med Taarer, at der sagdes Farvel. Naar jeg saa kjørte forbi, viftedes det sidste Farvel fra Gaarden.

Efteraaret bragte mig atter til Jylland, denne Gang til Ausumgaard, en lille Mil vest for Holstebro. Egnen har en barsk og alvorlig Karakter, og selve Herregaarden med sin lave Hovedbygning saae nøgtern og forsømt ud, og det raa Veirlig skulde ikke hjælpe til at formilde Indtrykket. Godseier Jermiin, afgaaet Kapitain, var en ældre Kavalier, som havde ført et meget lystigt Liv, havde en meget yngre, høi og såre livlig Hustru. Hun var meget charmant og oprømt ved Bordet, og jeg gjorde mig saa behagelig som mulig. Manden talte kun lidt. Da vi saa kom ind i Rygestuen, sagde han kort og alvorligt til Tjeneren: er Pistolerne ladte, som blev besvaret med et ligesaa alvorligt: ja. Ei, ei, tænkte jeg, Manden er jaloux, skal vi allerede duellere. Det viste sig imidlertid, at Spørgsmaalet betød: er Piberne stoppede. Tjeneren Mads i lyseblaadt, luvslidt Livrée, mager og melankolsk, paa hvis Ansigt der aldrig lyste et Smil, var en original Karl med en gnaven Hengivenhed for sit Herskab. En adelig Frøken Fønss, der saae ud som en Bondepige og talte Ramjydsk, var som en Husjomfru der, og Forvalteren var fuldstændig Bonde. Jeg havde ikke været der ret længe, før jeg

blev inviteret til at lege med i Laden. Det foregik saaledes, at Forvalteren og Frk. Fønss, Fruen og jeg kravlede op i Halmen, og saa tumlede man om deroppe i Halvmørket, bestræbende sig for at vælte den Anden. Der kunde jo komme nogle vovede Situationer, men det Hele foregik med Grin og Løier. Det var en meget selskabelig og munter Egn, og man kan jo nok sige, at det gik lidt vildt til, men der var „Liv i Kludene“, og Fruen var altid i Spidsen. Engang f. Ex. var vi endel Mennesker hos Præsten i Hjerm.¹⁰ Ved Bordet gik Værten flere Gange bort, som jeg antog for at

tale med Nogen, men senere hørte jeg, at han uafadelig maatte forfriske sig med en Snaps, som han dog generede sig for at foretage ved Bordet. Om Aftenen blev der i den store Spisestue leget med to Blindebukke. Der blev spillet paa Klaveret, og vi Andre Dandsede vild Galopade. Flere Gange faldt et Par, og de Andre væltede over dem i et Chaos af Blindebukke og Dandsende. En anden Leg, som samme Aften udførtes, var, at vi Alle satte os paa Gulvet i en Rundkreds med Benene ind mod Centrum. Man tog hinanden under Armene og gyngede saa til Siderne saa stærkt, man kunde. Pludselig var der En, der slap Taget og Alle væltede. Det gjaldt saa for Damerne om at komme godt fra det. Det var bælgmørkt, da vi kørte hjem, og Kusken var pærefuld, men det gik godt. – Om Aftenen hørte man Vestervovovs hule Drøn, og det var sent paa Efteraaret, men endnu stod der megen Sæd ude. Den maatte saa sættes i Stakke ude paa Markerne og endelig kom Høstgildet, der blev feiret saa lystigt som muligt. Der var adskillige Indbudne, og vi dandsede de gamle jyske Dandse: Fedte Mikkell, den toppede Høne, Syvspring o. s. v. I den sidste var Turen med Springet forandret saaledes, at efter at Karlfolket stod i lange Rækker overfor hinanden, satte Alle sig paa Hug og arbeidede sig saa frem paa Hænderne, ved hvilken Manøvre Karlene saa skulde see at stjæle et Kys fra deres vis à vis Dame. Dandsen varede hele Natten, og vi drak Kaffe om Morgenens ved den lyse Dag. – En Dag kom der en omreisende Trup tyske Musikanter i Gaarden. Fruen udbrød henrykt: saa skal vi ha' Bal iaften. Øieblikkelig sendtes Stafetter rundt i Egnen, og Folk lod sig ikke indbyde forgjæves, men mødte talrigt, og der dandsedes

hele Natten; men et Bal foregik anderledes alvorligt end Høstgildet og anden Lystighed, imellem Dandsene var Herrerne og Damerne hver i sin Stue, og det vakte Opsigt, at jeg blev og talte med Damerne. Det var en kold Efteraarsnat, men dog stod Ansigt ved Ansigt udenfor Ruderne hele Natten, det var Tjenestefolkene og Bønder, der nød Ballet paa denne Vis. Er ikke Jyderne rørende udholdende, og jævnlig gik Fruen hen og tørrede Duggen af Ruderne for, at de Udenforstaaende bedre kunde see. Jyderne ere som bekjendt fødte Handelsfolk, og Kapitainen handlede ofte med Bønderne, snart om en Ko, snart om en Gris, en Hest, eller hvad han savnede. Jeg fulgte tidt med over de sølede Marker, han i Træskostøvler (Nationalfodtøiet), jeg i Fedtstøvler. Naar vi kom til Bonden, vidste han strax med Jydens Snedighed, hvad Besøget gjaldt. Der blev budt en „Pøns“, det vil sige varm Kaffe med en Snaps Brændevin i, det var en slem Drik, men den maatte nydes med Anstand; derefter en „Stinkador“, som blev taget ned fra Hylden under Loftet, og saa snakkedes der om alt, kun ikke om Kreaturet. Endelig naar vi skulde gaae, kom Talen som ganske tilfældigt ind paa Handelen, der bødes, der forlangtes, der pruttedes, men man kom ikke til Enighed, og vi gik. Naar vi vare komne et godt Stykke bort, raabte Bonden os an. Vi vendte om, og Bonden slog til efter flere Forhandlinger og saa og saa meget til Kvinden. Og Kjøbene foregik alle paa samme Maade, kun varierede Ringheden af Cigaren og Tiden for Forhandlingerne efter Sælgerens større eller mindre diplomatiske Evner. Det er gode Jorder der i Egnen, og der er velhavende Bønder. Engang vare vi Gjæster ved et Bryllup hos en Fæstebonde. Der var mange Gjæster, og vi fik flere Retter Mad og Vin. Imellem hver Ret kom Piberne frem (ligesom i Spanien Cigaretterne) og bagefter dandsedes der.

Saaledes vare Forholdene derovre, morsomme, men med en vis primitiv Raahed, og senere gik det rent galt, hvad jeg ikke skulde omtale, dersom det ikke var almindelig bekjendt. Nogle Aar efter kom der en anden Forvalter. Imellem ham og Fruen opstod der et Forhold, som Fruen med sin djærve Natur tilstod for sin Mand. Han kjørte hende til en Sindssyge Anstalt, hvor de sagde, at hun var fuldstændig aandsfrisk. Kapitainen havde foruden den Feil, som Bellman beskylder Potiphar for,¹¹ ogsaa meget store, meget store Mangler som Landmand og Økonom. Det endte med, at Stamhuset kom under Administration, og de flyttede til Kjøbenhavn, og om deres Liv her tier min Beretning.

Efter min Faders Død flyttede min Søster Marie sammen med Niels til en lille

Leilighed i Mikkel Bryggersgade, de andre Søstre vare ude som Lærerinder. Lars var da Artilleri Officer og havde Bolig i Kasernen i Strandgade, og han indbød mig til at boe hos sig. Det varede dog ikke længe, thi en Vinteraften, samme Aar, opdagede vi, da vi kom hjem, at der var Ildløs, som havde grebet saa hurtigt om sig i Officers Fløien, at Trappen ikke var til at befærde, og hastigt foer Ilden videre i den gamle tørre Bygning, saa hele den Del, hvor vi boede, blev ødelagt. Nogle af Soldaterne i Kvistleilighederne vare blevne afskaarerede fra Trapperne, og deres Angstskrig lød forfærdeligt. Der blev hentet Dyner for Tilfældet, at de vilde lade sig falde ned, men de klarede sig mærkværdigt henad det steile Mansard Tag, og der forulykkede Ingen. – Jeg flyttede ofte, men Flytningen var let, thi mine Eiendele bestod af Staffeli og Malerkasse, en Randsel med mit Tøi og en Kurvestol. Der var dengang ikke eet rigtigt Atelier i Kjøbenhavn, Marstrand malede sin store Nadvere i et Værelse paa Charlottenborg, og Carl Bloch malede herlige Billeder paa en Kvist. Først et Par [Aar] senere byggede Prior de store Ateliers i Bredgade. Aagaard og Neumann byggede selv, men jeg tjente kun fra Haanden til Munden. I flere Aar boede jeg i Nyhavn 18. Der var et Par Kvistværelser, som i længere Tid havde været benyttet af Malere. Ved Siden af mig boede en Tid den elskværdige Landskabsmaler Friis, et fintfølende, noget forknyt Menneske. Han var stærkt pukkelrygget, hvad der trykkede ham baade legemligt og aandeligt. En anden Tid havde jeg den begavede Maler Siegumfeldt til Nabo. Han havde ogsaa haft mange legemlige Besværligheder at kjæmpe med, og var blevet en Særling. Hans Venner, Kølle og Thørrestrup, besøgte ham undertiden, og det gik ganske stille af. Tilbageholdne, stiltfærdigt begeistrede for Kunsten uden Ungdomsglæde, det var nogle sære og kjedelige Kavalerer. I Mod-sætning dertil var mine Kammerater fuld af Humør. Jensen og Hartmann lukkede Vinduerne op, og saa sang de Duetter, saa det gav Ekko paa den anden Side af Nyhavn, og Folk kom ud fra Kjælderne for at høre paa Sangen. En Tid boede jeg ved Nørrevold. Jeg benyttede en Gliedermann, og Store Bededagsaften havde jeg klædt den paa og stillet den hilsende ved Vinduet, men da jeg kom hjem, fandt jeg den liggende paa Gulvet. Jeg hørte saa, at der havde været Sammenstimlen og Sjov paa Volden med Hurraraab for Gliedermannen, og Politiet havde været oppe paa mit Værelse og fjernet Dukken. Det var vist den samme Aften, at den gale Dirkinck inviterede os op i en fremmed Familie, hvor vi blev vel modtagne og bospiste, vi udbragte Damernes Skaal og sang „sparsomt i Norden vi Blomster finde“, og alt

gik godt, indtil Dirkinck gjorde Skandale, hvad der var hans Specialitet. En af de tilstedeværende Herrer drak af en Feiltagelse Dirkincks Kaffe, og derover blev denne arrig, tog Underkoppen, som der var spildt godt i, og satte den omvendt paa den andens Hoved, saa Kaffen løb ned ad ham, sigende „naar De har drukket det andet, saa skal De s'gu ha' Resten med“. Stor Opstandelse, og Dirkinck skulde have Prygl, men Jensen stillede sig martialske imellem. Den fornærmede Mand affyrede forskjellige Salver: er Du en Baron! en Sjoer er Du! Gine, tag Tøiet paa. Og vi fjærnede os flove og arrige paa Dirkinck.

Den bedste Bopæl, jeg havde, var i Stormgade i Gertners Gaard, hvor der var et lille, men pænt Atelier og et Soveværelse. Jeg boede der sammen med Chr. Jensen, og dette vedvarede lige til min store Reise. Vi havde en gammel Pige, Line, til at gjøre Værelserne istand, jeg troer ikke, hun var rigtig klog, og vi havde mange Løier med hende, men hun var os meget hengiven. Kammerherre Sehestedt Juul til Ravnholt, der vilde have sit og sin Frues Portraiter malede, havde bedt Landskabsmaler

Rasmussen Eilersen om at anbefale sig en Kunstner dertil, og han nævnede saa mig. Jeg tog saa dertil, og da jeg rullede ind paa Herregaardens Gaardsplads, holdt der to store Char à Bancs, fuldt besatte med Damer og Herrer og lige kjørefærdige. En af Herrerne steg af og kom mig imøde. Det var en høi, yngre Mand, blond, med et distingueret Ydre, klædt i en lille hvid Trøie, hvide Knæbenklæder og langskaftede, folderige Støvler. Et lyseblaat Silkeskærf om Livet og Straahat med lyseblaat Baand fuldstændiggjorde Kostumet. Det var Sehestedt Juul. Jeg blev præsenteret for Fruen og Selskabet, fik Plads paa en af Vognene, og paa Kjøreturen stiftede jeg saa lidt Bekjendskab med Gjæsterne. Det var den fyenske „høiere Adel“, jeg nu var kommet til, nogle Nummere finere i Rangforordningen end den jyske, som jeg tidligere havde besøgt. Det var denne lette, flagrende Conversation, der flød paa Kjøreturen, dreiede sig om dem selv og deres Verden og vanskelig for mig at deltage i. Et Par Dage efter var der stort Bal, Overdaadighed og Flothed, og der svømmede med Champagne; jeg var naturligvis meget imponeret af dette Slaraffenland. Sehestedt Juul var en fuldstændig Type paa en Aristokrat, elegant og nobel, udmærket Jæger og Rytter,* kjørte glimrende sit Firspand og var en elskværdig og fornøielig Vært. Fruen var en freidig og frisk Natur, kunde være lidt kaad og overgiven, men forstod som forskjellige af disse Damer ved festlige Leiligheder at optræde som la grande Dame. Om Formiddagen kunde man mødes i Arbeidsdragt, men til Middag var man i Gala. Det store runde Bord var saaledes indrettet, at det naar det blev forstørret altid vedblev at være rundt, og aldrig har jeg [set] et saa imponerende Bord. Ravnholts to Fløie, hvoraf den ene er Kirken, ere meget gamle. Men dennes Fader lod Hetsch bygge en Fløi til, saaledes at der er god Plads i Huset. Der er mange elegante Værelser, fortræffelige Portraiter, herlige Møbler, en Uendelighed af Sølv-tøi og kostbare Pretiosa. Sehestedt Juul var altid med, hvor det gjaldt nationale Interesser, blandt Andet havde han ogsaa sat mange Penge i Udtørringen af en stor Sø i Jylland.¹² Foretagendet mislykkedes, og da han ikke vilde lade Aktionærerne gaae fallit, overtog han det Hele og laante af den Aarsag en meget stor Sum hos Gamél, der fordrede saa ublu Renter, at han aldrig kom over det, og efter hans Død maatte Godset i lang Tid under Administration. De vare mig trofaste Venner, Aar

* Han havde været østerrigsk Hestgarder Officer og gik af som Ritmester. I 1864 sendte han sit Patent tilbage. Fra Østerrig havde han modtaget en Ungarer, Franz, en vild Karl. Han var Chef for Stalden, og førte et skarpt Regimente over Standdrene.

efter Aar kom jeg der – ogsaa da jeg var gift – og malede mange Portraiter og Billeder for dem. Af sin Hustrus Onkel kjøbte han Gaarden No. 77 i Store Kongensgade,¹³ hvor han lod indrette Atelier til mig, og forlangte kun en meget ringe Leie derfor, som Sønnen ikke forhøiede. – Han var, som jeg har nævnt, en udmærket Skytte, og ofte, naar han gik paa Jagt, tog han mig med, som jeg troer, fordi han mente, at jeg bragte ham Held. Jeg havde ingen Bøsse med, men det morede mig saaledes at liste sig ind paa Vildtet, saa forsigtigt, at ikke en Kvist maatte knage under Fødderne, og Samtalen førtes hviskende og ved Tegn. Der var dengang meget Vildt i Ravnholt Skove, meget Raavildt, og store Rudeler af Daavildt kunde strøife ud over Markerne, foruden Dyrehavsvildtet, hvor der var indført Vildsvin.¹⁴ Disse var jo et interessant Vildt, men man maatte ikke komme Grisesøerne for nær. En Dag, jeg gik og tegnede efter en So med Grise, saa var jeg i min Iver kommet for tæt ind paa. Pludselig gik Soen paa mig, men vendte om lige inde paa Livet af, da jeg sprang op saa høit, jeg kunde og raabte „bøh“. Men Jagten foraarsagede dog en slem Ulykke for ham. Engang havde han glemt at tage Kuglen ud af Bøssen og denne gik af, da han steg ned af Vognen, og Skuddet ramte ham i Knæet. Han havde et meget langt Sygeleie, og han blev stivbenet derefter. Der kjørtes meget; en Tur til Langesø, 4 Mil fra Ravnholt, og tilbage om Aftenen betragtedes ikke som noget overordentligt, de fire Heste tilbagelagde Milen paa $\frac{1}{2}$ Time saa akkurat som et Uhr.¹⁵ Naar han selv var Kusk, saa sad jeg i Regelen ved Siden af ham, og vi fik os mangen fornøielig Samtale. Fruen var altid den Samme, hvor man traf hende. Engang mødte jeg hende paa Langelinie sammen med Prins Frederik af Hessen. Da hun saae mig, forlod hun Prinsen, kom springende hen imod mig og hilste mig hjerteligt. Han var altid elskværdig imod mig, men Aristokraten var i ham, og det gik ham meget nær, at hans Søster giftede sig med Skovrider Mourier, som dog var af meget god Familie. Det var godt, at han ikke oplevede at see sin Søn gift med en Forpagter Datter.¹⁶ – Men ved Siden af „den fornemme Verden“ dyrkede jeg ogsaa andet Selskab, med Skovrideren, Forvalteren, to Forvaltere fra nærliggende Herregaarde og Dyrslægen havde jeg mange fornøielige Aftener. Sehestedt Juuls Fader havde været fire Gange gift, og den sidste af hans Hustruer levede endnu og boede paa Hellerup, tæt ved Ravnholt, med sine to Døttre,¹⁷ det var den ældste af disse, at Mourier senere blev gift med. Hun var en meget fornem Dame, født Platen Hallermund af den hannoveranske Familie. Hun var meget nysgjerrig og fulgte med største „Interesse“, hvad der

foregik paa Ravnholt. Jeg havde hendes Naade, men passede paa ikke at fortælle noget, der kunde blive uheldigt udlagt, thi der var et pikant Forhold imellem Ravnholt og Hellerup. Fruens Fader den gamle Baron Holsten fra Langesø var ligeledes uhyre nysgjerrig. Undertiden naar der hvidskedes en pikant Historie, og den Gamle hørte, at de andre lo, vilde han have Historien med. „Nei, Papa, det er om Din Familie, det kan vi ikke fortælle Dig“. „Aa“, sagde han tryglende, „jeg offerer Familien, naar blot jeg faar Historien“. Og det var ret betegnende for den Sladder, der førtes paa Fyen dengang, der skaanedes Ingen, og hvad der blev hvidsket i Nord, det fortaltes høit et Par Dage efter i Syd, og det meste var Ondskab og Usandhed. Mine kjære Venner paa Ravnholt ere forlængst døde, men jeg bevarer Mindet om dem med Tak og Kjærlighed.

Frederik VII døde 15de November 1863 paa Glücksborg, og hans Lig førtes her til et Par Dage efter. I den mørke Aften gled den sorte Barkasse med Kongens Lig omgivet af Fakler og Gardister igjennem Havnen til Galeihavnen. Det var meget høitideligt og gribende, der var en Anelse om, at der nu vilde komme alvorlige Tider. Christian den IX, den ædle Mand, der nu havde bestegget Tronen, blev miskjendt og haanet, fordi han vægrede sig ved at underskrive en Forfatning, der vilde bringe Landet i Ulykke. Han blev til Slutning presset dertil, og saa kom den sørgelige Krig, som fratog os Hertugdømmerne.

Hvorfor var jeg ikke med i Krigen? Efter 3 Gange at have været paa Session blev jeg kasseret for militair Tjeneste paa Grund af feilagtigt Hjerteslag. Mit Hjerte forarsagede mig forskellige Ulemper, jeg kunde ikke taale stærke Bevægelser, ved enhver Forcing fik jeg Hjertebanken, jeg vaagnede om Natten ved, at Hjertet ligesom ophørte at banke, saa jeg troede, jeg skulde dø. Da jeg blev gift, vilde jeg have mit Liv assureret, men min Læge vilde efter at have undersøgt mig ikke give mig nogen Attest. Han var selv raadførende Læge ved et Assurance Selskab, og han sagde ligefrem: „jeg tog Dem aldrig“. Jeg henvendte mig saa til Professor Emil Hornemann, en Ven af min Broder. Han var en „facil“ Mand, lagde Øret til min Overfrakke(!) og sagde: „ja, saa kan vi jo lægge Dem lidt paa“, og saa blev jeg antaget med en høiere Præmie.

Men hvorfor gik jeg ikke frivilligt med? Ja, det burde jeg have gjort, og senere har jeg følt, at det havde været min Pligt, og fortrudt, at jeg undlod det. Det gik mig imidlertid saaledes, at jeg tog derover for at tegne og male Krigsbilleder (der

foresvævede mig saadan noget som Horace Vernet), men allerede i Haderslev og Apenrade hørte jeg, at der taltes *Tydsck*. Jeg kom til Slesvig og oplevede det Sørge- lige at see de tydske Tropper rykke ind i Byen, og de danske Embedsmænd blive smidt ud, og, hvad der var det Værste, at være Vidne til Befolkningens grændseløse Jubel derover. Er det dette Land, der kjæmpes for at bevare for Danmark, er det dette Folk, der taler Tydsck, og jubler for at blive befriet for de Danske, som vi kan kalde *dansk*? – Men den egentlige Grund til, at jeg ikke var med, var vel den, at jeg dengang ikke ret havde Følelsen af, at sit Fødeland skylder man Alt, og jeg har senere fortrudt det, og jeg har følt det som det mørke Punkt i mit Liv. Det var, da jeg kom til at male Billeder fra Krigen, og at de blev gode, skyldes vel det, at de blev malet under store Anfægtelser. Der raser nu den rædselsfuldeste Krig, der nogensinde er overgaaet Verden. Millioner af unge Mænd ere dræbte og lemlæstede, Lande ødelagte og viskede bort, og Indbyggerne fordrevne, de mest raffinerede Maskiner virke under Vandet og oppe fra Luften paa Ødelæggelse, og endnu er vi maaske langt fra Afslutningen. Preussen har forlængst lagt sin Plan og endnu udført den med vidunderlig Dygtighed og Held; I: vilde den have Kieler Havn for at skabe en Flaade (1864), II: sikkre sig Overvægten i Tyskland ved at ydmyge Østerrig (1866), III: lamme Frankrig og ved Erhvervelsen af Elsas-Lothringen skaffe sig flere Soldater (1870), samle alle de tydske Lande til eet Rige, og IV: sluttelig svinge sig op til at blive Verdens Hersker, det, der nu kjæmpes for (1914-15-16-17). Der er kun een Magt paa Jorden, der kan vælte Fuldførelsen af denne Plan, det er Socialismen, og det bliver vel den, der vil fuldbyrde den næste Verdens-Revolve.

Men det er jo ikke Nutiden og dens Rædsler, jeg vil skrive om, det er den lykkeligere Fortid, jeg beskæftiger mig med, og jeg vil fortsætte. I 1866 kom jeg første Gang til Egeskov, der som bekjendt er et af de smukkeste gamle Herresæder i Danmark. Gaarden skriver sig delvis fra Frederik IIs Tid, mægtig, massiv med sine smukke Gavle, flankeret af runde Taarne, og Spir paa Indgangstaarnet speiler den sig i den lille Sø, der omgiver den. Der gaaer Sagn om en indmuret Frøken, naturligvis et Kjærligheds Drama.¹⁸ Der fortælles ogsaa om en skøn Frøken, som en Prins blev indtaget i og vilde ægte, men dette mødte saa stærk Modstand i hans Familie, at han maatte opgive det. Han blev senere Konge, og hun giftede sig med en Mand, der blev Eier af Egeskov, men hun glemte aldrig helt sin første Kjærlighed. Gaard og Gods eiedes af Baron Bille Brahe, en godhjertet, men ubetydelig

gammel Mand, gift med en Datter af den bekjendte General Bülow, der var Chef for Frederik den VI's Adjudantstab. Hun var en eiendommelig Personlighed, myndig, meget svær, mandhaftig og klog med rammende Bemærkninger. Jeg var ikke i Naade hos hende, hun fandt det urigtigt, at hendes Svigerdatter skulde males af en „Dyrmaler“. Hun fik undertiden saa voldsomme Høsteanfald, at hele det svære Legeme rystede, som det skulde sprænges. Engang fik hun saadan et Anfald ved Middagsbordet. Alle tav ængstelige, som frygtede man en Katastrofe, men hun kom over det, og Maaltidet fortsattes. Der var to Slags Sport, der væsentlig dyrkedes der, Spisen og Spillen. Hver Middag serveredes mange og kostelige Retter og Vine, og de blev nydt med kulinarisk Indsigt og Velbehag, og bagefter spillede: Roulet, Kort, Billard og Fruen lagde Kabaler.* Sønnen var Gesandt i Haag og var med sin Frue i Besøg i Hjemmet, og i denne Ferietid var det, at jeg malede den unge Frue. Hun var smuk, brunet, med store, melankolske Øine og en fuldstændig Lady. Hendes Fader „af Harmens“ var svensk, og Moderen fransk,¹⁹ og denne Blanding havde givet hende et pikant Præg. De havde deres lille Datter med, en yndig lille Pige paa en halv Snes Aar med nogle spillende Øine, graciøs og fin og et glimrende Humør.²⁰ Den gamle Frues Søster, en rar Dame (men Gud, hvor hun kunde snakke) var Gjæst der, tilligemed sin Mand, den bekjendte Admiral Bille, som havde været en udmærket og modig Søofficer, og hvis determinerede Ansigt viste, at han havde været vant til at befale. De to gamle Herrer havde været store Damevenner, og Bille Brahe hilste paa de unge Damer i Familien ved at kysse paa Haanden, avancere med Kys op ad Armen og ende med et Kys paa Barmen (Moden var dengang meget nedringet), medens Damerne lo og værgede sig, saa godt de kunde. Jeg var senere paa Egeskov med min unge smukke Hustru, og det var morsomt at see de to gamle Kavalerer være aimable lige over for hende.

Datteren blev gift med en Ahlefeldt fra Langeland; de boede først paa Skovsbo, indtil hun, som eneste Barn, efter Forældrenes Død arvede Egeskov. Paa Skovsbo besøgte jeg dem og malede deres Portraiter. Der hænger flere interessante gamle Portraiter, et Billede af en Frøken Rønnow.²¹ Det er fra Frederik den andens Tid i den sædvanlige sorte Kjole med de stramme Ærmer, Pibekrave, Gyldenstyks Perle Hue og svære Guldkjæder om Halsen. Det er naivt malet, men det tungsindige Blik er saa levende, at det fængsler saaledes, at jeg ikke kunde faae Øinene fra det. Det er

* Nu lægger jeg selv Kabaler.

„den hvide Dame“, og hun gaaer igjen og har efter Sigende vist sig for Flere. Blandt andre Historier fortaltes følgende fra den foregaaende Eiers Tid. Soveværelset var under Reparation, og Fruen laae foreløbig i en anden Stue med sin lille Datter. Om Natten saae hun den hvide Dame, der vinkede ad hende, og da dette gjentog sig næste Nat, turde hun ikke længer ligge der, og flyttede ind i en anden Stue. Natten derpaa faldt et Stykke af Loftet ned, netop hvor Sengen havde staaet, og vilde sandsynligvis have knust dem, hvis de ikke vare flyttede. Der gaaer ogsaa en graa Mand, som engang havde vist sig ved et Bryllup. Han dandsede tre Gange rundt om Bruden, som derefter besvimeede, og imedens man var beskæftiget med at hjælpe Bruden til sig selv igjen, forsvandt han. Ingen kjendte ham, Ingen havde set ham komme eller gaae. Det var naturligvis den graa Mand. Der levede mange Mennesker endnu i Ahlefeldts Tid, som havde været med ved Brylluppet og oplevet Begivenheden. – Skovsbo er en gammel interessant Gaard og tæt udenfor den staaer et Minde fra den katholske Tid, det er et vel bevaret Chrusifix, af dem, der stod ved Veiene, hvor de Forbifarende standsede, knælede og bad, – og det kunde være godt, naar vi havde flere af dem.

Jeg havde tidligere været paa en anden Spøgelsegaard Adellersborg (Dragsholm), hvor Bothwell sad fangen, og blev begravet (bisat) i den nærliggende Faareveile Kirke. Han skal have vist sig om Natten paa Adellersborg, men han er ikke rar at møde, thi han har sit Hoved under Armen. Hans Lig, der laae i en Krypt, var meget godt bevaret. Efter Sagnet skal han være blevet halshugget, og Hovedet var i ethvert Tilfælde løst fra Kroppen. Jeg skulde tegne Liget til en Afhandling, Worsaae havde skrevet,²² og da jeg havde været nede i Gravhvelvingen og kom op i Kirken med Hovedet, stod Baron Zütphen Adeler, som havde kjørt mig derhen, og rystede betænkeligt paa Hovedet. Det gik imidlertid stilfærdigt af, uagtet jeg var kommet i noget nervøs Stemning ved at sidde alene i lang Tid i Kirken, malende det grinende Dødningehoved, medens Grenene af et Asketræ bankede paa Ruderne, og Vinden spillede Melodier dertil, og desuden krydrede Baronens mig Aftenen med en Masse Spøgelse Historier om Bothwell, Spøgelse-Vognen o. s. v., men jeg oplevede ikke noget om Natten. Baronens var en ualmindelig smuk og elegant Mand. Han holdt paa en flot Opræden. Næste Dag var det hans Fødselsdag og til Frokosten, hvor vi kun var 7 Mennesker, blev vi opvartede af 7, siger og skriver syv, Lakaier. Til Middag kom Omegnens Godseiere, og den skeløiede Kammerherre Bornemann fra

Neumann

Bjergbygaard drak et Glas med mig, som jeg høfligt besvarede, men det viste sig, at han med det rigtige Øie havde set paa en ganske anden af Gjæsterne.

Det var jo om Sommeren, at mine Besøg paa Landet fandt Sted, om Vinteren arbeidede jeg i Kjøbenhavn. Blandt mine Venner maae jeg, foruden de allerede omtalte, nævne Marinemaler Neumann og Landskabsmaler Aagaard. Neumann var en høi, smuk og kraftig Mand, trofast og gemytlig, og da han tilmed var en betydelig Kunstner, var han meget afholdt af os Alle. Aagaard var lille, firskaaren, med et Par levende Øine, fulde af Skjælmeri, en god Kammerat. Naar han og Neumann vare godt oplagte, saa fløi den ene Vittighed efter den anden imellem [dem]. Da Aagaard skulde male Tæppet til det kgl. Theater, engagerede han mig til at male Figurerne derpaa. Jeg havde aldrig tidligere malet Figurer med Limfarve og vidste ikke, at Lamperækkens vældige Lys svækkede Mellemtinter og Skygger, men Resultatet blev dog ganske godt. Marinemaler Faurholdt omgikkes jeg ogsaa en Del. Han var en begavet Kunstner, men som Menneske en Blanding af Fjollethed, Talent og Begeistring. Vi havde aftalt at reise sammen, men han fik Stipendiet et Aar før jeg, tog til Düsseldorf og forsumpede der. Men mine nærmeste Omgangsvener vare dog Jensen og Hartmann. Den sidste blev senere Fotograf og blev gift med en Dame, der medbragte en ret betydelig aarlig Sum af et Legat.²³ Der kom mange Børn, og min Ven forstod at lade Pengene svinde bort, og naar der ikke vare flere, at gjøre Gjæld. Han købte en Landeiendom og drev selv Jorden, som han ikke havde Begreb om, og maatte efter et Par Aars Glæde gaae fra den. Han døde 1897. Jeg var da i Stockholm for at arrangere den danske Kunstudstilling der, for hvilken jeg var Formand, saa jeg kom ikke til hans Begravelse.

Min kjære Ven Chr. Jensen var som Soldat med i Slaget paa Als. Da hans Compagni maatte trække sig tilbage, vendte han sig om for endnu engang at fyre, og da blev han truffet i Benet og styrtede, men blev desuagtet igjen beskudt, og fik en Kugle i Brystet, der hoppede rundt om Brystkassen som en Smutsten paa Vandet, og gik ud paa hans Bag. Jeg har ofte set Arrene efter dette mærkelige Saar. Men det afgjørende Skud var det, der ramte Benet. Efter Slaget maatte han ligge en halv Snes Dage, inden han blev amputeret, og bagefter var han lige ved at forbløde.

Lægen havde glemmt at underbinde en Arterie, og alt maatte gjøres om igjen. Selvfølgelig blev Operationen forkludret ved denne Omstændighed, og Følgen var, at han hele sit Liv havde Smerter i Benstumpen. Hans Sygeleie var meget langt, men hans kraftige Konstitution bragte ham dog over det. Da han kom hjem, flyttede vi sammen, lige til jeg foretog min store Reise. Han blev en flink Portraitmaler, og blev gift med den elskværdige Frøken Holmblad meget imod den pengearistokratiske Families Ønsker. De levede lykkeligt sammen, men døde Begge endnu i deres bedste Alder.

Gamle Excellence Frijs havde ladet Frijsenborg restaurere i den Herregaardsstil, som da yndedes i hollandsk Renaissance.²⁴ Den er trefløiet med to Taarne paa Siderne af den Fløi, som vender ud imod Haven. Hovedindgangen er fra Slotsgaarden, man kommer ind i en festlig Forhal og derfra tilvenstre ind i Riddersalen, der er stor, men temmelig lav til Loftet, da de gamle Proportioner ere vedligeholdte. I dens Loft var der angivet Plads til et stort Billede, omgivet af fire ovale mindre Felter. Det var disse Loftsbilleder, han betroede mig at udføre. Prisen var ikke stor, men Opgaven var interessant, og jeg malede saa Foraarets Komme i Midten og de fire Vinde flyvende omkring det. Det var med en lille Antydning til Familiens Navn, Vind,

men tillige berettiget ved den Blæst, der næsten altid hersker i vort kjære Land. Da jeg desuden udførte andre Billeder for Greven, lærte jeg der den gamle Hædersmand at kjende. Han var en Renaissance Type, svær og støt. Der var baade Alvor og Gemyt i ham, og han kunde lee, saa Taarerne trillede ned ad Kinderne. Han var Conseilspræsident, hvad der dengang betød noget, en dygtig Mand og en god Mand, med til Alt, hvad der kunde tjene til Fædrelandets Bedste. Som Landets største Gods-eier vidste han, at Noblesse oblige, og det faldt ham ganske naturligt. Livet paa Frijsenborg var anlagt efter stor Stil, hver Dag mange Retter til Middag. Jeg var der i Jagttiden, som varede en Ugestid. Man kjørtes til Skoven, hvor Jagten skulde holdes, og Skytterne stilledes paa deres Post. Saa hørte man i det Fjærne Klapperne, Skovskaderne skræppede, et eller andet Stykke Vildt kom luskende, der faldt et Skud hist og her, og saa kom Klapperne ganske nær. Saa gik Toget hen til næste Saat, og passerede man et aabent Sted i de herlige Skove, saa var det et malerisk Syn at see den brogede Samling af Skytterne, Skovbetjente og Klappere vandre igjennem Skoven. – Der var mange Herrer budne til Jagt, og Middagsbordet var langt. I Midten præsiderede Greven paa den ene Side, Grevinden paa den anden. Der var Skeel fra Dronninglund, Haffner fra Egholm, Godseier v. Berger,²⁵ en høi, stram gammel Holstener, der paa Jagten gik med lange Slagstøvler helt op paa Laarene, Oppen Schilden en brillant og gemytlig, men storsnudet Kavalier, brav dansk Mand trods det, at hans Gods laae i Holsten, og Skeel fra Birkelse, alle disse Kjæmpeskikkelser af den gamle Type; saa var der Haffner fra Faurskov, et gemytligt Skvalderhoved, Fisker, som senere blev Kultusminister, en klog, skarp Lærd, som gik paa Jagten med Parapluie, til stor Moro for de andre Herrer, og sluttelig endel unge Herrer nederst ved Bordenderne. Der blev drukket tæt, og Humøret var godt. Haffner fortalte Historier til Skeel Birkelse, som var purpurrød i Ansigtet af Latter og Vin, og paa hans Miner kunde man see, af hvad Genre Historierne vare, og unge Grev Frijs sørgede for, at Gjæsterne ved hans Bordende ikke gik tørstige derfra. Og Grevinden præsiderede med stadig fin Anstand og Værdighed. – Saa toges Kaffen oppe i Billardværelset til en à la guerre, Cigarerne dampede, og der var Liv og Lystighed. – Der er en storslaaet Natur omkring Frijsenborg. Først jeg kom der, var der kun den store Hoved-Jernbane. I Aarhus steg man i Toget og stod af ved Hinne-rup, hvor Vognen fra Frijsenborg holdt. Saa kjørte man i en Timestid igjennem den vældige Skov og kom ud paa den store Slette ved Hovedgaarden Jernit, der

drives under Frijsenborg. Nord for denne fører en Vei igjennem Skov stadigt nedad til Pøt Mølle, bekjendt for sin maleriske Beliggenhed, og imod Vest paa den anden Side af Frijsenborg Have strækker en anden Skov sig i et stærkt kuperet Terræn ned mod Frijsendals Enge, der igjen begrændses af skovbevoxede Høider.

Den gamle Excellence døde 1896, hædret og agtet af Alle. Chr. Jensen og jeg var taget over til hans Begravelse, som foregik med stor Høitidelighed. Daværende Kronprinds Frederik var med i Følget. – Grevinden, en intelligent og meget repræsentativ Dame, var død nogle Aar tidligere.

Det var dog Sønnen, Grev Mogens, der første Gang kaldte mig til Frijsenborg* for at male en Schweishund, han holdt meget af. Det skulde være i Vinterlandskab med Sne, og vi ventede Sne, uagtet det var i Marts Maaned. Men den udeblev, og jeg malede Hunden. Otto Scavenius var der og Candidat Ølgaard, der skulde proppe Greven med juridiske Kundskaber, men de blev meget snart enige om at lægge Juraen paa Hylden og beskæftige sig med Jagt og andre Glæder. Om Aftenen spillede vi Kegler og drak Champagne. Forældrene vare bortreiste. Men Sneen kom, og Scavenius og jeg kjørte til Aarhus. Vi vare ikke komne ret langt, før det begyndte at sne, og det tiltog saa voldsomt, at vi netop kunde komme til Aarhus, men derfra var al Trafik standset. Saa blev jeg i Aarhus, hvor min Broder Lars da boede som Auditor. I tre Dage iagttog vi fra hans Vinduer det uhyre Snefald, det største, jeg har oplevet.

Næste Gang, jeg kom til Frijsenborg, var Grev Mogens Besidder af Grevskabet.²⁶ Han havde opholdt sig flere Aar i England og indførte nu paa Frijsenborg Parforce-Jagt, en Meute var anskaffet, og Piqueurer engagerede fra Frankrig. Egentlig Jagt er det ikke, da der sjældent kom nogen Hjort for, det var som oftest et Parforceridt, der trodsede alle Hindringer. Der slæbtes et Drag, Hundene gik efter det, og saa kom Rytterne susende over Stok og Sten. To Frøkener Dinesen, dristige og dygtige Ryttersker deltog i alle Løbene.²⁷ Greven vilde have et Billede af hele Jagtselskabet, og jeg tegnede og iagttog, og for rigtig at studere Begivenheden kom jeg ogsaa tilhest, dog ikke for at deltage i Løbet, men for lettere at komme fra Sted til Sted. Da havde jeg det Uheld, at min Hest, som var en tung Klods, styrtede med mig, jeg faldt lige paa Ansigtet, og Hesten rullede over mig. Men Gud være lovet, jeg slap med Hudafskrabning paa mit Ansigt, kom op paa en Ponyvogn, og uagtet mine Saar

* 1872.

smertede mig meget, da de smaa Heste i Farten kastede Grus op i mit Ansigt, kom jeg dog til det aftalte Sted og saae Løbet, men da jeg kom tilbage til Frijsenborg fik jeg Saarfeber og maatte gaae tilsengs. Jeg tog saa hjem, og min Clara blev meget forskrækket, da hun saae mit Ansigt bedækket med Saar, men det kom jeg snart over. Om Vinteren gjorde jeg Forarbejder til Billedet, tegnede det op og gjorde det færdigt i Anlæg. Jeg havde ladet mig gjøre et Døckersk Telt, saa stort at jeg kunde male Billedet deri, og om Eftersommeren var jeg igjen paa Frijsenborg med alle mine Sager. Jeg var ret fortvivlet den første Dag, jeg skulde male, de stormede mit Telt og holdt et frygteligt Sjøv, og da jeg fik smidt dem ud, saa sprang de ind ad Vinduerne, men da den første Storm var overstaaet, saa sad de ganske godt for mig. Paa mit Billede kom kun et Udvalg af Gjæsterne, der var undertiden flere.* Om Middagen mødte man i Gala, der var nydelige Damer, og Toiletterne vare glimrende. Der var nogle Dage en smuk svensk Dame, som mødte i en Gyldenstyks Kjole. De andre Damer sendte lange Blikke til den pragtfulde Dragt, som de ikke kunde maale sig med, men det varede kun et Par Dage, saa havde to af dem ogsaa Guld-kjoler. Det var et imponerende Syn at see den fyrstelige Pragt ved Taflerne, de elegante Damer, den glimrende Opdækning og Belysning. Hvert Lys i hele Beletagen var tændt, og der prangede med Blomster. Greven var dengang endnu ikke gift, men hans Søstre skiftedes til at gjøre Honneurs som Værtinde.²⁸ Hver Aften endte med Dands. Herrerne var altid om Formiddagen paa Jagt tilfods, og saa efter Frokost tilhest paa Parforcejagt, men det er jo nogle Bjørne til at holde ud. For mig, der havde malet hele Dagen og ikke var vant til det Slaraffen Liv om Aftenen, knob det svært, og jeg var ligeved at falde sammen de første Dage, men jeg var jo dengang i min bedste Alder, og jeg vænnede mig snart til det Leben, men søgte dog at komme iseng saa tidligt som muligt. Festlighederne endte med et fornøieligt lille Karneval og en Hyldest til Greven, der sad paa et ophøiet Sæde og med fyrstelig Værdighed takkede. Saa en skønne Dag forsvandt hele Selskabet, de skulde see Sarah Bernard, som var kommet til Kjøbenhavn.²⁹ Det var en umaadelig Forandring fra de foregaaende Dages brusende Liv med alle de lystige Mennesker, det Slæng af Lakaier og Staldkarle og Heste, som mange af Gjæsterne havde ført med, til nu jeg var ganske ene paa Frijsenborg. Men denne Stilhed kom mig godt tilpas til at male Hestene. I Vinterens Løb malede jeg saa Billedet færdigt.

* Jagtfestlighederne varede omtrent 4 Uger.

Flere Aar senere, da Greven var blevet gift, har jeg malet et Billede af selve Jagten. Der var de samme Festligheder som tidligere, og Selskabet smykkedes af den unge, smukke Grevinde, der straaledes som en Prindsesse, og af den bedaarende Grevinde Raben, der lignede Heltinden i en Roman. Adskillige Aar efter malede jeg igjen paa Frijsenborg Grevinden og hendes fire Døttre tilhest.³⁰ Og den sidste Gang, jeg var deres Gjæst, var i Steyermark, hvor Greven havde leiet et Jagtterrain oppe i Høialperne. En halv Snes Dage tilbragte jeg i denne vidunderlig deilige Natur, nærmere Himlen hvor Menneskenes Larm ikke naaer hen.

Grev Frijs er ifølge sine store Besiddelser en Mand i første Række, og hans Personlighed gjør ham fuldstændig værdig dertil. Han har set sig om i Verden, er paa eengang djærv, „en rask Karl“ og fornem, og hans Ord kan man stole paa, hvorfor han ogsaa har mange Beundrere og almindelig Sympati. Som Medlem af Landstinget har han dannet et Parti, der skulde mægle mellem Høire og Venstre, men hans Fader sagde engang til mig, „saa faaer han Prygl af dem begge“. Hans Taler bliver dog altid fulgt med Opmærksomhed. Han har flere Gange været nævnet som Ministerpræsident, men han har unddraget sig.* Jagt og Friluftssport interesserer ham, og Grevinden følger ham med samme Interesse (hun er selv en udmærket Skytte og Rytterske) paa Jagtreiserne.

Da jeg kom tilbage fra mit første Ophold paa Frijsenborg fik jeg Meddelelse om, at jeg var blevet valgt til Medlem af Akademiet, og at jeg havde faaet Udstillingsmedaillen for en Portraitgruppe af Familien Ræder. Meldahl, hvis Hustru var født Ræder, havde overbragt mig Bestillingen paa dette Billede, og det var sikkert ogsaa ham, der havde foreslaaet mig til de ovennævnte Hædersbevisninger. Det var første Gang, jeg traf sammen med denne Mand, som jeg senere fik saa meget at gjøre med. Der kan siges meget imod ham, og han havde mange Uvenner, thi det kan ikke nægtes, at han var bydende, intrigant og upaalidelig, men hans Natur var urolig og ærgjærrig, han var en Mand, der kunde sætte noget igjennem og ikke helmede, før det han vilde, var fuldbyrdet. Han var sine Venner god, og vi havde det meget godt sammen, min Hustru og jeg kom ofte til ham, hvor han som en udmærket Vært altid samlede betydelige Folk. Men den, som gjorde hans Hjem særlig tiltalende, var hans begavede og elskværdige Hustru. Mange af de gode Ideer, som han realiserede, vare sikkert komne som Vink fra hende. Hun var Tanken, han Redska-

* og han maae sikkert have sine Grunde hertil.

bet. Han var en Kraft, der satte Liv i Akademiets Forsamlinger, men han vilde ogsaa være Nummer eet. Og saaledes var det overalt, hvor han var med, i Borgerrepræsentationen, i Frederiksborg-Bestyrelsen o. s. v. I mange Aar havde han været Direktør for Akademiet, og da han saa efter de nye Love ikke strax kunde gjenvælges, og jeg blev valgt til hans Efterfølger, saa kunde han heller ikke her finde sig i ikke at være den første, men lagde stadigt Hindringer iveien for, at det var naturligt, at der derved kom et køligt Forhold imellem os. Men lidt efter lidt, da han mærkede, at jeg kunde Sagerne og havde almindelig Tillid i Forsamlingen, blev han medgjør-

ligere, og Forholdet imellem os bedredes. Vi vare flere Gange sammen i Deputation i Berlin, og han var en fornøielig Medreisende, altid livlig og arrangerende. Han forstod paa fortrinlig Maade at gjøre sig gjældende ved slige Leiligheder, holdt Taler paa ulasteligt Tydsk, holdt sig altid i Nærheden af de fornemste Personer og rettede ikke, naar han blev kaldt Hr. von Meldahl eller Excellence. Han var en personlig Ven af Keiser Vilhelm, og jeg var Vidne til – ved en af Høitidelighederne – at han var den eneste, som Keiseren talte med. Han opnaaede at blive Kammerherre! og Storkors. 1907 døde han 80 Aar gammel, hans fortræffelige Hustru var død paa en Udenlandsreise nogle Aar tidligere.³¹

Fra gammel Tid havde der stadigt været en Meute paa Tranekjær. Den agtede Grev Ahlefeldt at skille sig ved, men forinden vilde han have et Billede af den og bestilte et saadant hos mig, og i Sommeren 1878 tog jeg dertil. Tranekjær er oprindelig en meget gammel Bygning, dens vældige Mure vidner om den gamle Fæstning. Den ligger høit og en ret steil Vej fører op til den. Fra mine Vinduer saae jeg ud over den poetiske, skovomkrandste Sø, der har givet Slottet sit Navn, (det kaldes af Langelænderne Slottet), og fra den anden Side blinker Østersøen i det Fjerne. Det var elskværdige, hyggelige Folk, Greven og Grevinden. Han var svær, tung, faatalende, en retsindig trofast Mand, og en dygtig Administrator. Han overtog Grevskabet i temmelig ringe Forfatning, men efterlod til hver af sine Sønner en Herregaard og en Million Kroner.³² Sønnerne, som jeg efterhaands lærte at [kjende],

havde arvet deres Faders Soliditet og brave Karakter og havde ikke fornægtet Stammens Særkjende i Kraft og Høide, undtagen den yngste, som havde almindelig Høide, men min elskværdige Ven Grev Fritz paa Kjærsgaard maalte flot sine to Meter. Grevinden var en meget virksom Dame, og en hyggelig og dygtig Husmoder, paa Færde allevegne. Blandt Gjæsterne der kom, medens jeg var der, var Prinds Hans, i hvilken Anledning der blev gjort en stor Fête. Endvidere Grev Danne- mand, en Søn af Frederik VI, en ret ubetydelig gammel Bajads.* Hans Frue var et prægtigt Menneske, vittig og klog. Hun havde nok sit Hyre med sin letsindige Gemal, og man sagde, at hun engang havde taget det fornuftige Parti at give ham en velfortjent Dragt Prygl. Et Par Aar derefter var jeg igjen paa Tranekjær og malede Grevens Portrait, jeg kom ved ham til at tænke paa en gammel Riddersmand, Panser og Plade vilde have passet paa denne Skikkelse. Jeg maae endnu om Tranekjær tilføie, at der hver Onsdag blev givet „Cour“ paa Slottet, der var aabent Hus, Middagstaffel for Øens Honoratiores, og Bordet havde saa en imponerende Størrelse.

1878 havde jeg udstillet mit mest bekjendte Billede, „Et Kobbelt Heste udenfor en Kro“, som Kong Christian købte. Kort efter fik jeg Titel af Professor. Aaret forinden havde jeg været paa Näsbyholm i Skåne hos Baron Blixen Finecke, gift med Grev Mogens Frijs Søster. Jeg malede der nogle Elsdyr, som var skudt paa et af hans Godser.

Jeg vilde gjøre Studier af Heste og averterede i Avisen, at en Maler ønskede at opholde sig i Sommertiden hos en større Forpagter. Nogle Dage efter kom Forpagter Schumacher fra Thurebylille op til mig. Han havde gjættet, at det var mig, der havde averteret, og indbød mig til at bo hos sig, hvad jeg med Glæde tog imod, og hos den fortræffelige Mand tilbragte jeg en stor Del af Sommeren, ivrigt malende, hvad min kjære Vært med stor Interesse fulgte. Jeg besøgte ham flere Aar, og da han

* som havde arvet Faderens „Mutterwitz“.

opgav Landvæsenet og flyttede til Kjøbenhavn, var han en jævnlig Gjæst paa mit Atelier. Han var stor Maleri Elsker og købte mange Malerier af mig, der paa Auctionen efter hans Død gik i store Summer.

I Paris havde jeg gjort Bekjendtskab med Jørgen Bech til Valbygaard. Han bad mig komme med hele min Familie (vi havde da 7 Børn), vi skulde bo paa Brorup, en Avlsgaard, der ligger lige ved Valbygaard, og jeg skulde male hans Hustrus Portrait. Der blev forskrevet en elegant gul Kjole fra Paris, og jeg malede et legemsstort Portrait af den smukke Frue. Det var en festlig og hyggelig Sommer. Han var saa elskværdig at stille Herregaarden Petersgaard, der ligger i en deilig Egn med en stor Have, der munder ud i Skov, til vor Raadighed næste Sommer.

Samme Aar, som vi tilbragte paa Brorup, var Billedet af „de Sammensvorne ride fra Finderup“ udstillet, det sidste Aar, Udstillingen var paa Charlottenborg. Da jeg kom til Finderup for at gjøre Studier af Egnen, sad jeg ved Veien og tænkte paa, hvor jeg kunne komme til at boe. Saa kom en Mand gaende, og jeg spurgte ham, om der var et Sted hos en Bonde, hvor jeg kunde finde Nattely. Ja, sagde han, det kan De ikke, Bønderne her ere meget fattige, de har næppe mer end een Stue, og i den ligger hele Familien, men vil De bo hos mig, saa er De velkommen. Det var Præsten Lind, og hos ham og hans søde lille Kone fandt jeg rigtig jydsk Gjæstfrihed. Jeg saae saa, hvor tarveligt Bønderne havde det, de har ikke Raad til at lade Hestene sko mer end paa Forbenene, og Forpagteren af Præstelodden gik barfodet. Egnen er storstilet og haard, den sorte Hede strækker sig hen til Daugbjerg og Mønsted, der er Kratskov sine Steder, gamle Egetræer, som Blæsten har kuert, saa de ikke bliver stort mere end 1 Alen høie og ligger knuddret nede ved Jorden. Nogle Steder er der en Slags forpidskede Kravl af Træer, bedækkede med Lav, afvexlende med Enebærbuske. Da jeg forlod Finderup, blev jeg befordret et Stykke Vei i Præstens Vogn. Det var om Natten, da det var urimelig varmt de Dage. Ved Solopgang gik jeg over Grathehede, Kors, hvor der var storartet. Nu har „Civilisationen“ sikkert taget Poesien bort af disse herlige, jomfruelige Egne, og forvandlet dem til magre tørre, sandede Marker, hvor den vilde buskede Lyng er veget for tørre, fattige Straa.

I det samme Hus, hvor jeg har mit Atelier, boede Admiral Suenson, Helten fra Helgoland. Jeg havde malet hans Portrait til Familien, men nu vilde Frederiksborg Museet have et Billede af ham. Den gamle Hædersmand var bekjendt for at være

stræng og haard i Tjenesten, saa at en Kaptain fortalte mig, at det endnu gav et Sæt i ham, naar han mødte Admiralen paa Gaden, ved Mindet om Kadettiden, han besøgte mig undertiden paa den stilfærdigste Maade og gjorde Undskyldning for, at han kom, „en gammel nysgjerrig Mand, der gjerne vilde see lidt paa Malerierne“. Han var meget indtaget i min Kone, og da vi paa hans 80 Aars Fødselsdag var ude at gratulere ham, blev han henrykt for de Roser, min Kone rakte ham.

En Dag, jeg kom hjem, siger min lille Dreng til mig „Far, der har været en Mand og vilde tale med Dig“, naa, hvad hed han? og hvorledes saae han ud?, „det veed jeg ikke, men det var en rigtig Mand“. Barnet havde Ret, det var nemlig Estrup. Han er saa bekendt, at jeg ikke behøver at skildre ham. Han vilde males til sin Familie og vilde see venlig ud, og han paatog sig derfor et Smil, som var kunstlet. Hver Gang, jeg saae paa ham, kom dette Smil, og Billedet blev derfor ikke godt. Jerndorff har malet et fortræffeligt Portrait af ham. Hans Hustru, Søster til Fru Sehestedt Juul, var alt andet end smuk, men hun var en klog og jovial Dame. Jeg husker en Dag, at hun tog sin Søn³³ om Livet, stillede ham op ved Siden af sig, og sagde: ligner han ikke Estrup? nei, sagde jeg, han ligner sin Fru Moder. Stakkels Dreng, sagde hun og omfavnede ham trøstende.

1884 malede jeg blandt Andet Portraiter af Professor I. P. E. Hartmann, Trap og Andræ. Hartmann blev malet i Brystbillede til Familien, det gik meget hurtigt og blev efter Familiens Sigende det bedste Portrait, der var af ham. Han sad for mig med olympisk Ro, den fine Mand, han var. Trap var morsom og fortalte mig mange fornøielige Historier fra Frederik den 7des Tid, de fleste under Rubriken Cronique scandaleuse. Andræ var en Mand, der tiltalte mig meget. En lille Mand, skallet, rundt Hoved, et Par kloge, lidt stikkende Øine. Hans Dagsgjerning var vistnok

indrettet paa Klokkeslet, man kunde stille sit Uhr efter hans daglige Vandring til Athenæum, og hans Skridts Længde afveg ikke en Millimeter fra hinanden. Han kom selvfølgelig paa Klokkeslet, og tændte Cigaren. Og saa fortalte han, men dog især i Hviletiderne, og det var en Fornøielse at høre ham, thi hvad han sagde, var udmærket formet, han havde en brilliant Røst og en levende Mimik og Gestus som en Sydbo. Han var jo en meget belæst Mand, og han sagde, at han kunde huske alt, hvad han havde læst. Hvem der kunde det! Baade hans og Traps Portraiter vare malede til Frederiksborg.

Ved mine Arbejder til Frederiksborg Musæet kom jeg i Berøring med en af Landets bedste Borgere Kapitain, Brygger I. C. Jacobsen, en Mand, der altid var beredt til at offere store Summer til Byens og Landets Bedste, hans storslaaede Gave til videnskabelige Øiemed, Carlsbergfonden, kjender jo Alle. Ogsaa Frederiksborg Musæet omfattede han med den største Interesse, og anvendte uhyre Summer baade paa selve Bygningen og Musæums Gjenstandenes Erhvervelse. Det var egentlig Brygger Jacobsens Tanke at forme Musæet efter Versailles System, saaledes at historiske Malerier kunde fortælle Danmarks Historie fra svundne Tider til vore Dage, men det mødte Modstand i Komiteen, der holdt paa samtidige Skildringer som det troværdigste, og det er sikkert det rigtigste. Det er jo ogsaa et stort Spørgsmaal, om vi vil faae Kunstnere, der kan løse saa store Opgaver tilfredsstillende. Enkelte Billeder af Danmarks tidligere Historie fik Jacobsen dog i Værk sat. Det var vanskeligt at faae sine Anskuelser fremsat ligeover for ham, da han selv talte uafladeligt. Jeg benyttede Leiligheden, naar han engang imellem standsede et Øieblik, til hurtigt og concentreret at sige, hvad jeg vilde. Han talte saa videre, som om han ikke havde hørt mig, men lidt efter lidt kom Svaret paa min Udtalelse. Engang jeg talte med Kammerherre Worsaae, spurgte jeg ham, hvad han gjorde i slige Tilfælde, og sagde, hvorledes jeg bar mig ad. Saa lo Worsaae med sin hjertelige Latter og sagde „akkurat det Samme gjør jeg“. Brygger Jacobsen fordrede kun lidet for sin egen Person og levede til daglig Brug meget spartansk, men han gjorde engang imellem store Selskaber for Videnskabsmænd og Kunstnere, og saa serveredes et fyrsteligt Maaltid i den store Spisesal med Taffelmusik og mange Retter, og bagefter nød man Kaffe og Cigarer i den pompeianske Hal. Jeg var flere Gange indbudt til disse Fester, og ved en af disse, hvor Gade havde taget mig tilbords, spillede Orkestret Marseillaisen, idet Selskabet gik ind i Spisesalen. Jacobsen var meget franskbegeistret. Gade, som

var stærkt konservativ, studsede og sagde misbilligende, „hvad for noget, Marseillaisen, en Oprørssang!“

Jeg har glemt at fortælle, at jeg i 1869 malede et Portrait i Legemsstørrelse af Grev Eggert Knuth paa Knuthenborg. Han var en ualmindelig elegant Personlighed, en fin og dannet Mand. Han havde været i diplomatisk Tjeneste i Udlandet, men havde desuden af Jagtinteresse været i Afrika og Australien. Efter engelsk Mønster havde han omgivet sin store Park med en kostbar Stenmur, hvor en prægtig Smedejernsport var Indkjørselen. Hans

Fader, Ministeren fra 1848, havde begyndt at opføre en ny Hovedbygning, men døde, inden den var fuldført, men Grev Eggert syntes ikke om den og lod den staa ufuldført. Mærkeligt nok vare enkelte Dele komplet færdige, saaledes den store Sal med Parketgulv, hvori jeg malede. Han havde fra sine Reiser hjembragt interessante og kostbare Sager, som røbede en fin og kræsen Smag. Cigarer og Champagne købte han i England for at faae ægte Varer, Lamper kunde han ikke lide, der var overalt Armstager med mange Lys.

Fra Holmegaards Glasværk, hvor vi tilbragte et Par fornøielige Sommerferier, havde vi gjort en Tur til Gavnø. Over en Dæmning og en Bro rullede vi over paa Øen og op til Herregaarden for at bede om Tilladelse til at maatte see os om. En smuk ung Dame, Frk. Ellen Rosen,³⁴ overbragte os Permessoen. Det var deiligt Veir, vi vare ved Lønne Skov og frydede os over det evig unge Vand og Smaaøerne, der svømmede paa det. Nogle Aar efter kom jeg atter til Gavnø for at male et Portrait af Baron Reedtz Thott. En gentil Mand, opmærksom Vært, noget „Poseur“ og med udpræget aristokratisk Følelse. Han er en repræsentativ Mand, men jeg kan ikke forstaae, hvorledes han kunde blive valgt til Conseilspræsident, thi han er en Mand, der har meget vanskeligt ved at tage en Beslutning. Jeg har senere siddet sammen med ham i Komitéen for Chr. IXs Rytter-Statue og Sarkofag og ærgret mig over den Langsomhed og Mangel paa Energi, hvormed han som Formand ledede Sagerne. Men han er som sagt en pæn Mand. Baronessen var en varmhjertet Kvinde,

godgjørende og religiøs, der var Fart og Liv i hende, en indtagende Person var hun, og hun bredte Glæde om sig; hendes Latter var eiendommelig, nærmest som en Hvirvlsken. Hun var en stærk Modsætning til sin afmaalte Gemal, urolig og nervøs gav hun strax sine Følelser Udbrud. Som Exempel skal jeg nævne en lille Episode. En Aften vi sad og spillede Whist, hørte vi pludselig nogle gennemtrængende Hvin, som fra et Menneske, der var i Dødsangst. Det var Baronessen, der havde været ude paa Verandaen; hun kom styrtende ind og raabte, „der er en Mand ude paa Verandaen“. Det viste sig at være Tjeneren, der var ude for at trække Markiserne op! – I Kjøbenhavn holdt de store „Routs“ i deres pragtfulde Palais,³⁵ hvor alt Stort i Byen ligefra Kongehuset var repræsenteret. Da jeg dengang var Direktør for Akademiet, var jeg og min Hustru der flere Gange, og det var ganske interessant at træffe betydelige Mænd og elegante Damer. Der er en pompøs Trappe i Palaiet, og naar den om Aftenen, naar man skulde hjem, var fyldt af Damer i deres elegante og farverige Aftenkaaber, der ventede paa deres Vogne, saa frembød den et meget malerisk Skue.

1887 udstillede jeg mit store Billede „Christian den 4des Kroningstog“ i Kunsthandler Stockholms Lokale, og den kongelige Familie tog efter Indbydelse Billedet i Øiesyn. Et Par Dage derefter kom daværende Kultusminister Jacob Scavenius derop, og umiddelbart derefter fik jeg Ridderkorset. Aaret derefter fuldendtes mine to Billeder: Hestgarden indskibes og Christian den IXde besøger Skandse No. 2, Foræringer fra Hærens Befalingsmænd til Kongen i Anledning af hans 50 Aars Jubilæum som Officer. Jeg lærte derved General Kaufmann at kjende. Flere Gange tidligere havde jeg arbejdet for Komitéer og kjendte de Vanskeligheder, der er forbundet dermed, da ofte hvert Medlem kommer med sin Kritik og sine Bemærkninger, og jeg spurgte saa Kaufmann, hvem Komitéen bestod af. Ja Komitéen, sagde han, det er *mig*. Dette Svar indtog mig strax for ham, saa havde jeg kun med een Mand at gjøre, og en *Mand* var han. Han kom fra Tid til anden op til mig og fulgte Billedernes Gang og gjorde saa sine Bemærkninger, som kunde være meget fornuftige. Paa Skandsebilledet er endel af Soldaterne beskæftigede med at kaste Jord op paa Blokhuset. En af dem var ikke meget ivrig, og Officerens skarpe Øie opdagede ham strax, „den Mand arbejder ikke godt“ udbrød han. Jeg gav Soldaten en ordentlig Opstrammer, og nu slider han voldsomt i det. Jeg havde gjort meget grundige Studier til dette Billede og forhørt mig hos Folk, der havde været tilstede i Skandsen,

særlig Castenskjold, og Resultatet var ogsaa blevet saa troværdigt, at Kongen sagde, da han saa det, „De maae jo have været tilstede der, for det er akkurat, som det foregik“.

I de Aaringer malede jeg Portraiter af mange bekendte Mænd, bl. Andre Amtmand Vedel i Sorø, Zoologen Prf. Jonstrup, Erik Bøgh, Bahnson, Geheimeraad Nellesmann. Da jeg skulde male Reisz, gik jeg „Stuegang“ med paa Hospitalet. Han var en vittig og klog Mand, der førte et flot Hus og krydrede sine elegante Middagsselskaber med morsomme Taler. Vi omgikkes noget, men jeg havde jo stor Familie, og mine Midler vare ikke tilstrækkelige til at vedligeholde Omgangen, saa den døde efterhaands hen. General Bahnson, Faderen til Kjøbenhavns Befæstning, der blev udført ved provisoriske Love, maatte døie frygtelige Angreb af Oppositionen, men med urokkelig Ro lod han alle Skyller glide ned ad sin runde Ryg, og gennemførte sin Plan. Han var meget jævn i sin Fremtræden. Jeg malede ham i Uniform og bad ham om at tage Uniforms Benklæderne paa næste Dag. Han mødte saa med en stor Pakke under Armen. Som kommanderende General havde han Tjenere nok, men han generede sig ikke for at bære dem selv. Der var en Guldgalon ned ad Buxerne, og for ikke at gjøre Opsigt paa Gaden vilde han heller skifte dem oppe hos mig.

1894 havde jeg fuldendt Billedet af Tropperne Hjemkomst 1849, og samme Aar malede jeg Prinds Christian tilhest – vor nuværende Konge. Hans Søster Prinsesse Louise malede jeg ligeledes et Billede af. Hun var meget elskværdig, naturlig og venlig! Ikke længe efter blev hun gift med en Prins af Schaumburg Lippe, og vi korresponderede endel sammen. Hendes Breve, som jeg gjemte, vilde jeg ikke have i fremmed Eie, og jeg overgav dem til hendes Fader. Den søde, rare Prinsesse døde i sin bedste Alder* til Sorg for alle dem, der havde lært hende at kjende. Medens jeg var Direktør for Akademiet, var jeg to Gange i Deputation i Berlin. Første Gang var i Anledning af Akademiets 200 aarige Bestaaen.** Det berlinske Akademi havde

* 4de April 1906.

** 1896.

ikke haft nogen Betydning for Verden, men Tyskland var jo blevet et mægtigt Rige, kommanderet af Preussen, og Berlin skal gjøres til Verdens Centrum i alle Henseender, og derfor blev der sendt Indbydelser rundt omkring for at høitideligholde denne „store Begivenhed“. Jeg tog nødtigt dertil, men bøiede mig for Majoritetens Afstemning. Meldahl og Stein var med. Festligheden forhøiedes ved en international Udstilling, hvori Danmark ogsaa deltog med et mindre Antal Billeder. Vi blev forresten godt modtagne, og jeg stiftede Bekjendtskab med flere brave Mænd. Særligt tiltalte mig Anton v. Werner, der var Direktør for Kunstscolen, en dygtig Kunstner, et administrativt Talent og en stor Taler. Ved Siden af at være en gemytlig Kavalier var han en ildfuld Natur, der efter store Kampe havde faaet Scolen adskilt fra Akademiets Overhøihed, og Sporene af Kampene mærkedes endnu. Musikscolen, hvis Direktør Joachim var, var knyttet til Akademiet, og der fandt derfor herlige Koncerter Sted. Akademiets Direktør, Arkitekten „Geheimerath“ Ende gjorde Fest i sin flotte Villa i Wannsee, og Werner samlede Scolens Lærere og forskjellige Medlemmer af de fremmede Deputationer – deriblandt Belgieren Verlat, Hollænderen Mesdag og Østerrigeren Defregger – til en festlig Middag hos sig. Defregger sad lige over for mig ved Bordet; vi drak Glas med hinanden og fik os senere en lille Passiar sammen. Han var en sympatisk og beskeden Mand med Tyrolerens lidt tungsindige, naive og trofaste Blik. – Kunst-Udstillingen blev aabnet af Keiseren og Keiserinden, staaende paa en ophøiet Estrade, og i deres Følge var en anden af de Monarker, der senere har spillet en Rolle i Verdenshistorien, Fyrst Ferdinand af Bulgarien. Stein og jeg trængte os frem, saa vi paa nært Hold kunde see Keiseren. Han er af god Middelhøide, hans venstre Arm er betydelig kortere end den høire, og han er noget kalveknæet, hvad Husaruniformen, som han den Dag bar, ikke undlod at vise. Han satte et bistert Ansigt op, sagde ikke noget og gik efter Ministerens Tale med Stormskridt igjennem Udstillingen uden at see paa Arbejderne. Han havde med en bydende Haandbevægelse beordret Fyrst Ferdinand til at ledsage Keiserinden igjennem Udstillingen. Jeg var i den danske Afdeling og viste Keiserinden den. En rar, fyldig Dame, der gjorde Indtryk af at være temmelig ubetydelig. Ferdinand derimod saa klog ud, men han havde noget ubehageligt i sit Blik. En ualmindelig stor, krum Næse behersker hans Ansigt. – Der fandt flere Festligheder Sted; en glimrende Middag for 400 Personer i Hôtel Kaiserhof, og Keiseren gav Frokost i Muslingesalen i Potzdam, hvor en Adjudant repræsenterede Keiseren.

Den anden Gang, jeg var i Berlin,* var til Indvielsen af den nye „Hochschule der Künste“. Meldahl var med. Lady Hallé var i samme Tog; vi præsenterede os for hende og havde en meget fornøielig Middag sammen i Spisevognen. Ved Afskeden i Berlin tilviftede hun os et „auf Wiedersehen“, men det opnaaede vi ikke. Der var ligesom tidligere mange fremmede Kunstnere, stort skulde det være. Unter den Linden samledes Studenter i den traditionelle Uniform, den lille Hue, stramme hvide Buxer, lange Ridestøvler og en lang Huggert ved Siden. De kørte afsted tre Mand i hver aabne Droscke, den ene holdende en Standard. Høiskolen ligger i Charlottenburg. I Festsalen var der et meget fint Selskab, og der blev anvist os Plads allerøverst lige ved Tronforhøiningen. Keiseren og Keiserinden kommer og hilses med Honnørmarschen „Heil Dir im Siegeskranz“. I Takt med Musiken hørte jeg en eiendommeligt skærende Lyd, og da jeg vendte mig om, saa jeg, at det var Studenterne, der, opstillede paa Galleriet, huggede deres Kaarder sammen! Det er et karakteristisk Træk hos Tyskerne, at de finder slige Narrestreger imponerende. De lange røde Fløielskaaber, de forgyldte Kjæder med Medailler som Kunst-Akademiets høie Embedsmænd bærer ved høitidelige Leiligheder, ligesaavel som Studenternes Maskerade Dragter kan vi med vor mere nøgterne Natur ikke andet end finde noget komisk, men Tyskerne skal have saadanne schwungvolle Iklædninger. Werner kunde dog ikke lade være at sige, „De ler vist af vore Maskerade-Drakter“. – Keiseren og Keiserinden har sat sig paa Tronstolene, og Werner har holdt en lang Speech. Keiseren har siddet med et Løveansigt og rettet sit knusende Blik til den ene, saa som en Automat dreiet Hovedet til den anden Side. (Jeg kan ikke lade være at tænke: Skuespiller!). Saa reiser han sig og oplæser sin Tale, der ender med, at han med Kommando Stemme giver Kunstnerne Ordre paa, hvorledes de skal virke. – Festligheden er forbi.

Jeg har set Keiseren i Kjøbenhavn ved en Fest hos daværende Kronprins Frederik, da var han lutter Smil, og underholdt sig med Alle. Da Turen kom til mig, sagde Kronprinsessen, som præsenterede os for Keiseren, at jeg havde fornylig været til Indvielsen af den nye Høiskole i Berlin, og jeg bemærkede, at efter at Werner havde gjort nogle Forandringer ved den, var den blevet god, men Keiseren svarede hurtigt: „nein, *Ich* habe es gemacht“. Ah, sagde jeg, men tænkte mit derved, thi Werner havde selv fortalt mig, at han havde gjort det. Keiseren er aabenbart en be-

* 1903.

gavet Mand, men ved den megen Smiger har han mistet Selvkritik og troer, at han kan alt, og at alt udgaaer fra ham. Han kjender sit Folk og veed, hvorledes han skal imponere det. En General spurgte engang Meldahl: „können Sie den Blick des Kaisers aushalten?“ Men der er dog ogsaa dem, der skumler. En berlinsk Arkitekt, som jeg traf i Italien, spurgte mig, om jeg vidste hvad Forskjæl, der er paa Vorherre og Keiseren, og da jeg mente, at der næppe var megen, sagde han: „doch! der liebe Gott weist Alles, aber der Kaiser weist Alles *besser*“. – Efter Festmiddag i Künstlerhaus gik vi ned i Kjældereren og fik os et Glas Øl, Meldahl havde en overordentlig fin Næse til at opsnuse, hvor de fremragende Folk [var], og vi fandt ved et Bord forskjellige Notabiliteter, foruden Werner, Universitetets Rector Wagner, v. Bötticher, der førte Ordet, Menzel og flere. Menzel var ualmindelig lille med et stort Hoved og en vældig Skaldepande. Han havde et alvorligt og meget karakterfuldt Ansigt og var ikke meget talende; men naar han havde faaet sig „en lille Hat“, som jævnlig sker ved Gilderne, og som ogsaa var Tilfældet nu, blev han gemytlig og kjærlig. Han trykkede min Haand gjentagne Gange og forsikkrede mig, at han elskede de Danske høit og bad mig hilse dem.

Man fortalte mig, at ved en Fest, hvor en tilstedeværende General havde faaet det Hverv at besøge den gamle Kunstner hjem, og Tiden til Opbrud nærmede sig, spurgte Generalen Excellencen, hvor han boede. Men Menzel havde fuldstændig glemt, hvor hans Bopæl var. Heldigvis var det saa tidligt, at de kunde komme ind i en Butik og see en Veiviser. Menzel var foruden at være en udmærket Kunstner til lige en Hædersmand. Man skal læse det smukke Brev, som han et Par Dage før sin Død skrev til sin Konge. Det ligger fremme under Glas paa Musæet i Berlin.

Foruden de nævnte Kunstnere gjorde jeg Bekjendtskab med Max Koner, en fortrinlig Portraitmaler, og Billedhuggeren Herder, som har gjort smukke Statuer, deriblandt den morsomme Gruppe Fiskeren, der har fanget en Havfrue i sit Net.

1897 var der skandinavisk Udstilling i Stockholm, og jeg var Formand for den danske Kunstafdeling, som det lykkedes mig at faae udmærket repræsenteret, efter at mine Kollegaer først havde lagt mig uhyre Vanskeligheder i Veien. Det var nemlig første Gang, at „den frie Udstilling“ skulde være med, og det var „Charlottenborg Udstillerne“ saa meget imod, at de truede med Strike, og „Den frie Udstilling“ med Kontra Strike. De svenske Kunstnere var meget galante, men jeg maae tilstaae, at jeg ikke mødte saa hjertelig Imødekommen, som jeg havde fundet hos de tyske

Kunstnere. Jeg saae der Kong Oscar den 2den, en begavet Mand med et vindende Væsen, men ogsaa han havde noget af Skuespilleren i sit Væsen. Det kom især frem, naar han holdt Taler, som han forresten gjorde fortrinligt. Ogsaa Kronprindsen var meget forekommende lige saa vel som Prins Eugen, den begavede Maler, men der var dog en vis kølig Høflighed over den Sidste. Det var intelligente, fine Mænd. – Af andre fremmede fyrstelige Personer har jeg haft nogen Berørelse med Kong Georg af Grækenland, som jo var Dansk af Fødsel. Jeg malede hans Portrait, men han stod kun kort for mig, og Billedet blev ikke godt.

Han var en dannet pæn Mand uden paatagen Værdighed, talte Dansk uden Spor af fremmed Accent. Han fortalte om forskellige Forhold i Grækenland og om det Mord-Attentat, der udøvedes mod ham, hvor han udviste stor Konduite, idet han med Fare for sit Liv dækkede sin Datter mod Skuddene. Han døde dog for Morderhaand i den lykkelige Tro, at Saloniki var sikkert Grækenland.

Paa min Væg hænger der et Portrait af en ung Dame med et fornemt, fint Ansigt med noget tunge Øienlaag. Hun har slynget sin Arm om en Bulldog og læner sit Ansigt ind til dens Hoved. Det er Prinsesse Marie af Orléans, Prins Valdemars Gemalinde, og jeg har her gengivet Fotografiet, da det karakteristisk viser hendes Kjærlighed til Hunde. Hun var en interessant Personlighed, klog, varmhjertet og pikant. Hun hadede Hofetikette, men kunde dog optræde med fuldendt Værdighed. Hun kunde ikke lide at blive hilst paa Gaden som Prindsesse, jævne Folk holdt hun [af], opsøgte Fattige i deres Hjem og var meget godgjørende. Hun elskede Blomster, og hendes Stue kunde være et helt Blomsterhav. Der var et stort Stykke af en Kunstner i hende, med fin Følelse malede hun Blomster og Nature morte. Der var en mægtig Energi i hende. En Dag sendte hendes Moder hende en meget stor Orangegren fra Nizza. Hun satte sig strax til at male den i naturlig Størrelse og blev ved Dag og

(Min Tegning mislykkedes og jeg indsætter derfor et Fotografi af den morsomme lille Mand)

Nat, indtil den var færdig. Ogsaa diplomatisk Talent havde hun og var Østasiatisk Compagni til stor Støtte ved sin Indflydelse hos de fremmede Monarker. Desværre døde denne begavede og elskværdige Dame i sin bedste Alder. Hendes Mand Prins Valdemar er en dygtig Søofficer, hvad han viste ved sit Togt til Østasien med „Valkyrien“, hvor ogsaa han virkede med diplomatisk Dygtighed for Danmarks Handelsforbindelser. Der blev tilbudt ham Tronen i Bulgarien, som han klogelig afslog. Han er en elskværdig og beskeden Mand, som taktfuldt aldrig trænger sig frem. Jeg har tidligere skrevet et Par Ord om Frederik den 7de, den sidste Konge af den oldenborgske Stamme. Kort før hans Bortgang, døde hans Farbroder Prins Ferdinand, og jeg kan ikke undlade at omtale ham, da han var en komisk Figur. Han var meget lille, sortsmudset med sværtet Overskæg.

Han færdedes meget paa Gaderne, for det meste i Uniform, med smaa, hastige Skridt uden dog at komme hurtigt afsted, hilsende tilhøire og venstre. Han var en letsindig Kavalier og gik jævnlig paa galante Eventyr; saa var han formummet, ganske tarveligt klædt og med en blød Hat ned over Øinene, men alle kjendte ham alligevel strax. Han var en lidenskabelig Spiller, tabte nok ret betydeligt og var altid i Pengeforlegenhed. Frederik d. 7de forærede ham en Dag en Bog, hvis Blade var 100 Daler Sedler. Det varede ikke længe, inden Bogen var brugt op, og Prindsen bad saa om anden Del af den interessante Bog. Kongen var godmodig nok til at give ham endnu en Sending med Paaskrift „2den og sidste Del“. Ferdinand var trods sine store Svagheder høit elsket af sin fortræffelige Gemalinde Prinsesse Caroline, Frederik den 6tes Datter. Man saae dem ofte sammen, men man sagde, at hun betalte ham for Følgeskabet, Taksten var 5 Rdr. for en Kjøretur og 10 Rdr. for en Spadseretur.* Hun var ogsaa en meget eiendommelig Personlighed, lille, meget grim, med Oldenborgernes store Undermund. Hun udtrykte sig djærvt og var ikke bange for at bruge kraftige Ord, men Hjertet var godt, og Alle havde stor Agtelse for hende. Hun var tunghør og talte høit. En Garderofficer har fortalt mig følgende: han var paa Vagt hos Enkedronning Caroline

* De var altid paa Volden Store Bededags Aften.

Amalie. Der havde været Gjæster, og da Prinsesse Caroline gaer ned ad Trappen med Ferdinand, der havde siddet inde hos Herrerne, raaber hun: „naa Ferdinand, hvad talte I om“, hvortil Prindsen, der ikke vilde fortælle noget om det, blot brummede noget i Skæget. „Du er ogsaa et rigtigt Fæ, Ferdinand, Du kan aldrig fortælle mig noget“. Gardisterne præsenterede, og Officeren stod med stram Holdning, men det faldt ham vanskeligt at holde sig for Latter. I Frederik VII's Dagbog staaer Prins Ferdinands Død saaledes beskrevet: Ferdinand bragte mig Parolen, dreiede sig om og var maustod. Prinsesse Caroline overlevede sin Mand og levede yderst tarveligt for trofast at afbetale al den Gjæld, som han havde efterladt sig.

Den Mand, jeg nu vil skildre var i Et og Alt en fuldstændig Modsætning til den

foregaaende, af Ydre høi og elegant bygget, af Karakter nobel, trofast og sand. Det var Stamfaderen til den Glücksborgske Linie, Kong Christian den 9de. Efter Bestilling af Brygger Carl Jacobsen malede jeg et Billede af Kongen tilhest. Jeg slog mit Telt op i Bernstorffs Park, og gik saa igang med at male et Forstudie. Berider Seler sad paa Hesten, Rideknægten assisterede, og jeg kom saavidt, at der kun manglede det vigtigste: Kongens Hoved. Kongen var meget naadig imod mig, sørgede for at der kom Frokost til mig og besøgte mig i Teltet, men naar jeg talte om at sidde for mig, kneb han stadigt ud, der var altid noget andet, der forhindrede ham deri, og jeg var ret fortvivlet over det. Saa raadede Adjudanten mig til at bede ham om at komme lige med det Samme, og det hjalp, han havde ingen Undskyldning ved Haanden og kom. Jeg fik Ansigtet malet og det blev ganske godt. Ved den senere Udarbeidelse af det store Billede maatte jeg dog atter ty til Kongens Hjælp, og han modtog mig venligt i Palaiet, sad for mig og underholdt sig længe med mig. Da jeg endelig gik, stod der flere høie Herrer og ventede paa at faae Foretræde, blandt Andre Estrup, som naturligvis var blevet gnaven, og sagde: det var dog Pokker til Tid, De var derinde. Jeg hørte senere, at Kongen havde sagt til Adjudanten: „Bache kan altid komme ind“.

Det var dog først noget senere, at jeg ret lærte min kjære gamle Konge at kjende. Ved en Audients sagde han med sin sædvanlige Beskedenhed: „vil De male et Portrait af en gammel grim Mand“. Det var ham selv, han havde lovet Estrup sit Billede. Det blev udført paa Amalienborg, og da Kongen gik for at spise Frokost, blev der serveret for mig i den Stue, hvor jeg malede. Frokosten nyder det høie Herskab ganske for sig selv, endogsaa Lakaien fjærnes, naar han har sat Maden ind. Men næste Dag blev jeg budet til at spise med. Selskabet bestod af Kongen, Dronningen og Prins Hans; Dronningen rettede an, og det var ganske som f. Ex. paa en Herregaard. Da vi havde spist, bød Kongen mig en Cigar og Ild, men jeg vilde dog ikke tænde, før jeg kom op paa Værelset, hvor jeg malede. Næste Dag stak Kongen selv sin Cigar til mig, og jeg maatte tænde. Saa reiste Dronningen sig og med et Smil og et lille Knix sagde hun: ja, saa gaaer jeg. Men den tredie Dag blev hun siddende og passiarede med trods Røgen. Uagtet hun var meget tunghør, fulgte hun godt med og kunde lee hjerteligt af en god Historie; og saaledes gik det en halv Snes Dage, til Billedet var færdigt, vi fortalte, hvad vi kunde, og havde det hyggeligt og fornøieligt. Nogen Tid efter traf jeg Prins Hans, som sagde til mig: „kunde

De ikke have penslet lidt længere paa Billedet, vi havde det saa hyggeligt ved Frokosterne“. Dronningen var kun lidet kjendt af Folket, der i Regelen betragtede hende som stolt og intrigant. Jeg fik et ganske andet Indtryk af hende. Hun kom jævnlige ind og saae paa Billedet, og kunde saa fremkomme med en eller anden lille Rettelse paa den fineste og delikateste Maade og indrømmede selv, naar hun havde Uret. Hun var altid mild og venlig, og hendes Kjærlighed til hendes Gemal var rørende at see. Det kan jo være, at den skammelige Adfærd, som Folket havde vist imod Kongehuset strax efter Tronbestigelsen, maatte give hende en Foragt for Kjøbenhavnerne, en Følelse, som for hende ikke var let at komme over. (Dog er dette kun mine personlige Formodninger). Kongen var jo efterhaanden blevet elsket af Folket, uagtet han aldrig havde beilet til dets Gunst. Dog kjendtes *han* heller ikke ret. Der fortaltes smaa ondsksfulde Historier om, hvor keitet han havde baaret sig ad ved en eller anden Leilighed, og hans tydske Accent efterabedes. Det var jo ikke underligt, at han talte med Accent, da han var født i den Del af Slesvig, hvor der taltes Tydsk. Men han var saa brav dansk Mand som nogen. Han var en ridderlig Karakter, trofast og hjertelig, og der var noget særligt hjertevindende ved ham, det var det Umiddelbare, det Ukunstlede, der laae i hans Natur; der var sandelig ikke noget af en Skuespiller i den Monark. Engang da jeg viste ham rundt paa Udstillingen, hvor Tuxens store Billede af ham, Søn, Sønesøn og Sønesøns-Søn var udstillet, meget storstilet sidder han paa en Trone, omgivet af Descendenterne, saa siger Kongen, der var noget nærsynet: hvad forestiller det? og da jeg fortalte ham, at det var ham og Prinserne, saa brast han i en hjertelig Latter og sagde „saadan har jeg aldrig siddet, jeg troede, det var Paven“. Han var af Naturen forlegen, naar han skulde optræde – og jeg veed af egen Erfaring, hvor det kan lamme Ens Evner – og der kunde derved komme noget tvungent og lidt keitet frem, men efterhaands overvandt han dog denne Følelse uden dog nogensinde at blive en Taler, men i en snævrere Kreds og i hans Hjem lærte man ham bedre at kjende. Uden at være særlig begavet havde han en klar Følelse af en Sags Kjærnepunkt og en sund og human Dømmekraft om Personer og Forhold. Han havde en glimrende Hukommelse og fortalte morsomt om Begivenheder, han havde oplevet, og Personer, han havde kjendt. Han var beskeden og ligefrem. Naar jeg mødte ham paa Gaden, standsede han og passiarede med mig, og undertiden kunde han saa sige: „vil De ikke komme og spise hos mig idag, dersom De ikke har noget andet for“. Da jeg havde

malet hans Portrait, viste han det til Keiserinde Dagmar. Hun begyndte at gjøre nogle Indvendinger med Ligheden, som han kort afviste med den Bemærkning: Du maae ikke kritisere min „Ven“ Baches Maleri. Det er jeg stolt over, thi – som en Mand, der kjendte ham godt, sagde: det sagde han ikke uden, at han mente det.

Som ung havde Kongen været Chef for Hestgarden. Han var en flot Officer og en udmærket og dristig Rytter. Jeg var tidt i Ridehuset, da jeg malede hans Billede til Hest. Han var da 77 Aar gammel, men steg tilhest lige fra Jorden, og red i Løbet af en Time 3 Heste dampende varme i Kunstridt, Contragalop og Volter.

Han fik en smuk Død. Han havde givet offentlig Audients og blandt Andet uddelt Dekorationer til en Mængde af Flaadens Befalingsmænd. Han følte sig efter dette noget træt og gik hen for at hvile sig, klædte sig af uden Kammertjenerens Hjælp, og lagde sig tilsengs. Keiserinde Dagmar sad hos ham, men gik ind for at spise. Da hun kom tilbage, var den kjære gamle Konge død.*

Budskabet om Kongens Død spredtes hurtigt over Byen, og Alle vare dybt bedrøvede. Ogsaa i Udlandet vakte det megen Deltagelse. Han var høit anset af de fremmede Monarker, Keiser Frantz Joseph var hans særlige Ven, Keiser Alexander af Rusland og Keiser Vilhelm af Tydskland elskede ham høit. Ære være hans Minde.

Af mine samtidige Optegnelser skal jeg anføre følgende 7de Februar, „man siger, at der til idag er kommet 700 Krandsse og Bouketter til Palaiet Jeg traf den meget optagne Hofmarskal – Oxholm – i Residentpalaiet, og han bød mig at see Havesalen, hvor Kong Christians Lig henstod. Der var smukt og høitideligt. I Midten Kisten med et stort Dannebrog-Flag over sig og Kongens Hestgarder-Hjelm og Pallask derpaa. Et uendeligt Væld af deilige Blomster omgav den og fyldte fuldstændigt Salen, der var belyst af Lysekroner og Lys i de høie Sølv-Gueridoner. Tirsdag, Onsdag og Torsdag var Kongens Lig hensat paa Castrum doloris i Slotskirken. For at komme ind at see det var Folk opstillet i lange Rækker, 4 Mand dyb, fra Slotskirken til paa den anden Side Langebro! og Mange naaede ikke at komme ind. Fredag den 16de førtes Kongens Lig til Banegaarden, hvorfra det afgik til Roskilde. Der var endel Militær, men ikke meget civilt Følge igjennem Byen. Derimod var Gaderne fyldte af en uendelig Menneskemængde, der for sidste Gang blottede Hovederne for den elskede Konge. Overalt i Byen flages i denne Tid paa halv Stang, Boutikkerne dekorere Vinduerne i Sort og Hvidt, og mange Bygninger ere smukt

* 29de Januar kl. 3¹/₂ Eftermiddag 1906.

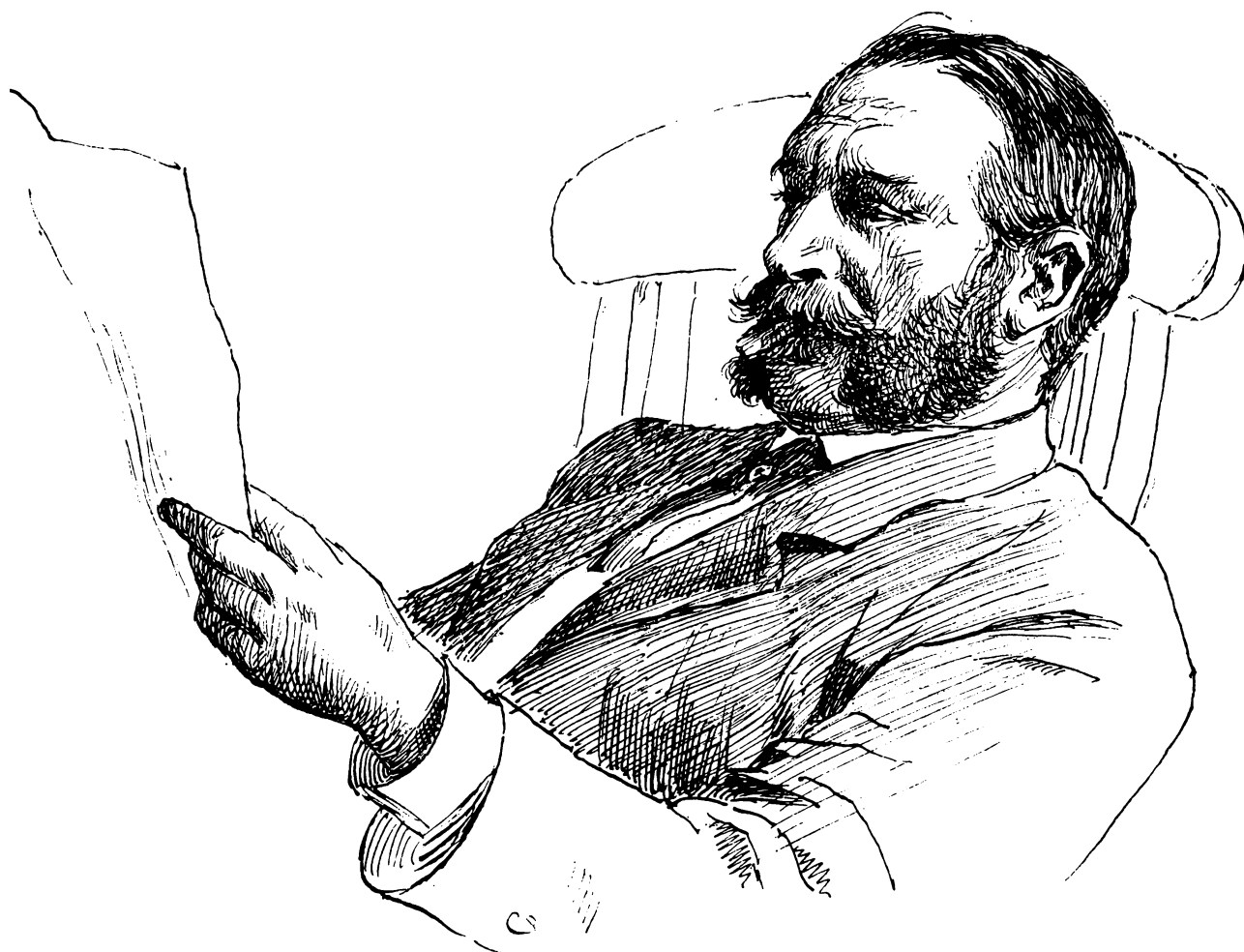
pyntede. Lange Rækker af Flagstænger med Guirlander og Flag saaes paa den Vei, Cortègen fulgte.

Kongen fortalte mig bl. Andet et Bevis paa Dronningens Mod og Koldblodighed: Paa en Ridetur i deres Ungdom faldt Dronningen af, saa uheldigt at hun ikke kunde frigjøre sig fra Hesten; men medens hun slæbtes henad Jorden, sagde hun beroligende til sin Gemal: Du skal ikke være bange, jeg har ikke stødt mig. Engang var Kong Christian med Familien (som gammel Mand) kjørt fra Fredensborg for at see Middelgrundsfortet, som da var under Arbeide. Da han skulde gaae ned fra Fyrtaarnet, faldt han ned ad Trappen, der endnu var ufuldendt og slog sig saaledes, at „alle hans Tænderne ramlede sammen“. Men han var ikke forknyt og kjørte selv Hestene hjem til Fredensborg. Mod og Haardførhed er et gjennemgaaende Træk i Familien og er ogsaa gaaet i Arv til vor nuværende Konge Christian X.

Kong Frederik den 8de var en god Mand, som gjerne vilde gjøre det godt for sine Undersaatter, og saa fik han Utak; han vilde være elsket af sit Folk, og saa fortæltes der onskabsfulde Historier om ham. Hans politiske Anskuelse vare egentlig conservative, men en Konge i et Land, hvis Forfatning er constitutionel og parlamenta-

risk, maae jo føie sig efter Ministerierne og Thingenes Majoritet. Vi ere jo egentlig komne ret langt fra den smukke Tanke, der grundlagde vor Forfatning: at Folkets kaarne Mænd med Sagkundskab og Upartiskhed skulde drøfte Landets Tarv. Sagkundskab tages der ikke Hensyn til, og det er ofte netop „Partiets“ Interesser, der bliver det afgjørende. Ministerpladserne bliver jævnlig besat med Mænd, der ikke egner sig dertil (vi har haft en Kultusminister, der ikke engang kunde faae Skolelærer Examen, vi har for Tiden en Krigsminister, der er Forsvars-Nihilist, ja vi har haft en Justitsminister, der var Million Bedrager, og som endnu sidder i Tugthuset). En energisk Konge maa dog ved en fast og klog Optræden kunne have ikke saa lidt Indflydelse. Kong Frederik fulgte levende med den politiske Udvikling i Landet, men han var allerede en ældre Mand, da han besteg Tronen, han vilde Fred og hans bløde Natur bøiede sig for de ærgjerrige Partiføreres Indstillinger. Personlig var han meget elskværdig, godgjørende og hjælpsom, hans gode Hjerter svigtede aldrig. Han holdt meget af at see Folk af forskjellige Klasser hos sig og vilde nok høre lidt Nyt. Da han var Kronprinds, var jeg ofte hans og Kronprindsessens Gjæst ved de smaa Tafler, hvor Samtalen gik uden Tvang. Det var ham en Glæde at gjøre Smaareiser til Udlandet, hvor han ukjendt kunde gaae alene i den fremmede By, og paa saadan en Tur var det, at han i Hamborg paa Gaden blev overfaldet af et Sygdomstilfælde, og bevidstløs segnede om. Ingen kjendte den fremmede Herre. I Hôtellet var der stor Ængstelse ved hans Udebliven, der blev søgt alle Vegne, og den stakels Dronning var fortvivlet. Endelig kom man kjørende med hendes Gemals Lig. Enke-Dronningen har helliget sig meget til Godgjørenheden, som hun anvender store Summer og meget Arbeide paa. Hun er ualmindelig høi og kan ved festlige Leiligheder tage sig meget repræsentativ ud, uagtet hun ikke er smuk. Paa mødrene Side var der en stor Formue, og jeg har hørt, at hun afholdt Udgifterne ved de mange Fester, som blev givet, da hendes Gemal levede. Han var som anført meget selskabeligt anlagt, og hun gjorde alt for at glæde ham, som hun elskede høit. Der kunde være noget stift over hende, som sikkert er paa Grund af Forlegenhed, men paa „to Mands Haand“ kunde hun udtrykke sig med stor Fortrolighed. Efter Kongens Død levede hun i flere Aar i dyb Stilhed, men nu ser hun, efter hvad jeg har hørt, dog undertiden Gæster.

Jeg har faaet fat i et Portrait af min afdøde Ven Schumacher, som jeg i sin Tid har tegnet og gjentaget her. Det gjengiver godt hans kraftige, smukke Ansigt, jeg

ser i Tanken hans mandige Skikkelse, og hører hans sjælden malmfulde Røst. Jeg mindes, hvor elskværdig han var imod mig, og hvor interesseret han fulgte mit Arbeide. Tidt gjorde vi Ture sammen, tilfods eller i Kurvevognen med den lille tykke „Maren“ for. Hvorledes vi drillede Maren med at lade Pisken hvisle over dens Hoved, saa den løb løbsk, men snart igjen faldt til Ro, da den var doven og meget tyk. Og disse Ture igjennem Grevindeskoven, hvor var de deilige. En stor, herlig Skov, hvor vi ikke mødte et Menneske, solbeskinnede Træer, Fuglesang, Fred og Skjønhed. Engang malede jeg Heste ude paa en Plaine i Skoven. Det var ualmindelig

varmt, og da jeg var færdig, badede jeg i en Grøft med klart, rindende Vand, idet jeg lagde mig saa lang, jeg var. Men jeg opdagede snart Iglar i den, der kom drivende med Strømmen. Nydelsen af det friske Bad var saa herlig, at jeg ikke vilde forlade min Grøft, men jeg havde stort Besvær med at holde de sorte Blodsugere fra mig. Hvor morede Schumacher sig, da jeg fortalte ham min Situation. – Jeg havde mit Døckerske Telt med, og jeg malede deri blandt andet et Billede af to Heste fraspændt en Vogn, der var i Skoven for at hente Brænde, det forskaffede mig en Guldmedaille paa Verdens Udstillingen i Paris. En Dag, jeg havde lukket Lemmene op til Teltet, saa jeg udefra kunde see ind i det, hører jeg pludselig en kraftig Røst raabe: det er Løgn, det er levende Heste, der staaer derinde. Det var Grev Peter Moltke, der boede der i Egnen, en Kjæmpeskikkelse, en Original, spruttende fuld af morsomme Historier, der blev fortalt med glimrende Liv og kraftige Overdrivelser, hvad der havde forskaffet ham Tilnavnet „Løgne Peter“. Han kunde være en af Kavalernerne i Selma Lagerlöfs Gösta Berlings Saga, en Kavalier af den gamle Skole, der havde oplevet meget. Grev Danneskjold fortalte mig en Historie, der viser, hvad han var for en Kæmpekarl. Han havde været hos en Ven og der spist sin Yndlingsret sorte Pølser og drukket tæt til, og før han gik i Seng, tog han saa en Skefuld kølende Pulver, Natron, som han lige havde faaet fra Apotheket. Om Morgenen styrter Apotheker-Lærlingen bleg og fortvivlet ind til Principalen og fortæller, at han har taget fejl og givet Grevens Bud „Stryknin“ i Stedet for Natron. Apotheker og Læge afsted til Grev Moltke, stormer ind i hans Soveværelse, hvor de finder alt smidt hulter til bulter, han selv stønnende og halvsovende. Hvad Fanden er det, De har givet mig, brølede han; han havde haft en meget urolig Nat, slaaet om sig og raset, men hans Jern-Constitution havde frelst ham, og sandsynligvis var Giften druknet i de sorte Pølser. – Vi besøgte ham engang (det var den nogle og tyvende Mai og vi kjørte dertil i stærkt Sneveir!). Han laae i en Kurve-Chaiselongue med den ene Arm i Bind. Han havde Podagra og Gonagra, men da han saae os, sprang han op, og med et „hvad Fanden, er det Jer“ kom han os i Møde; Svaghederne var forsvundet, og vi tilbragte en fornøielig Dag hos ham, rigeligt beværtet med vaade Varer, jeg mindes Genever af store Rødvins Glas!

Som ung Mand lærte jeg paa Frijsenborg Grev Chr. Danneskjold at kjende. Han var gift med Grev Frijs's Datter, en fortræffelig Dame, som havde Frijsernes paalidelige og tiltalende Karakter. Det er jo ofte, at Modsætningerne mødes, der var over

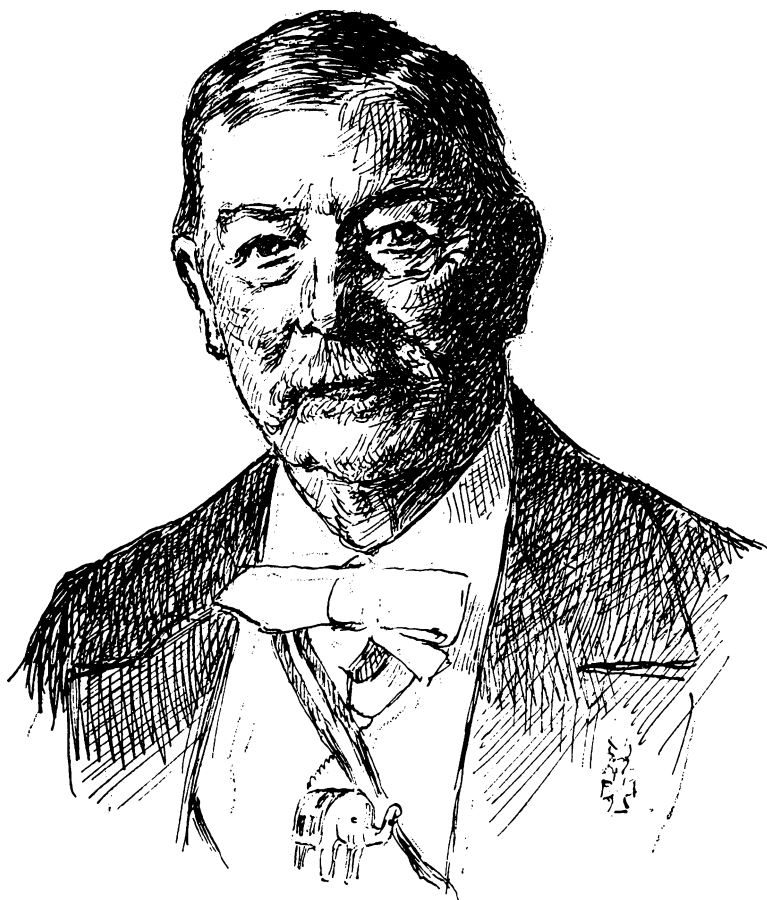

hende en velgørende Ro, medens han var nervøs, urolig og noget lunefuld, men ved Siden af havde han noble Følelser og kunde være saa elskværdig og fornøielig, at man blev ganske bedaaret af ham. Han kom som stor Lehnbesidder ind i mange Udvalg, blev Rigsdagsmand og Formand for Landstingets Høire, og ved sin Berøring med saa mange forskellige Mennesker blev de svage Sider af hans Karakter afslebne. Han var en Type paa en Adelsmand, smidig og Mester i alle ridderlige Øvelser, elegant og jovial, endnu i hans høie [Alder] kunde der være et glimrende Humør i ham. Hans Udholdenhed var mærkværdig, han var den første til Dansen, og den sidste der hørte op. En Gang – jeg var med flere Herrer – førte han os rundt

i Gisselfelds skønne Park. Det var i Juni Maaned, og Rododendrons, Hortensier og Asalier o. s. v. alle de mangeblomstrende Planter stod i deres feireste Pragt. Da vi havde gaaet rundt i Timevis knurrede vi og vilde ind og hvile, men han blev ved med den samme Friskhed „aa Snak Bache, nu skal jeg vise Dem noget her“, og da vi endelig kom op, havde vi gaaet i 3 Timer.

I sit Arbeide var han lige saa utrættelig, der blev ikke foretaget noget paa hans store Eiendom, uden at han personlig var med deri. Den store Restauration af Gisselfeldt interesserede ham meget, men han fik ikke set den fuldendt. Engang da Kong Frederik VIII besøgte ham – Prinsesserne vare med – havde jeg ogsaa den Ære at være med, da jeg var paa Lystrup. Ved saadan et Besøg var Værten meget beskæftiget, han skulde modtage sine høie Gæster ved Stationen og følge dem – sandsynligvis tilhest – og derefter være om dem stadigt, konversere og vise rundt. Der var flere ældre Kavalerer; Moltke Lystrup, Schack og et Par andre, som jeg ikke mindes, og da Frokosten var indtaget, og de høie Herskaber taget afsted, naturligvis fulgt af Værten, saa sad vi gamle Kavalerer ved en Cigar og halvsov af Træthed. En Times tid efter kom Danneskjold tilbage, rød som en kogt Krebs, men lige saa kvik som ellers.

Jeg havde malet hans Portrait i hans kraftige Alder (det hænger nu paa Frederiksborg), men da han blev gammel, vilde han ogsaa have sit Billede til Portraitsamlingen paa Gisselfeldt, og han bad mig om at udføre det. Mit Syn var dengang meget svagt, og jeg tvivlede paa at kunne gjøre det. Endelig indvilligede jeg deri paa Betingelse af, at dersom det blev daarligt, vilde vi kassere det, men hvis det blev godt, saa vilde jeg have mange Penge for det. Billedet blev til hans og Familiens Tilfredshed, og jeg nævnede saa et respektabelt Honorar. Men dette fandt han var for lidt, og han nødte mig til at forstørre Summen betydeligt. Jeg omtaler dette for at vise hans Gentilesse. Dette Portrait blev malet paa Brattingsborg, og jeg tilbragte der en herlig Tid. Der er en vidunderlig Friskhed over Egnen der, Skov, Hav, Himmel og Marker, det er som Himlen er høiere, og Havet mere udstrakt end andre Steder, og Luften som om det var paa den nyskabte Jord, der er noget af det Samme, som jeg ser i et lille Barns klare Øine, friske Kinder og bævende Mund. De elskværdige Comtesser kjørte rundt i Skove og over Marker, hvor der staaer vel bevarede mægtige Stensætninger fra Oldtiden. I Skoven tæt ved Brattingsborg ligger en Høi under stemningsfulde Omgivelser, som kaldes Angantyrers Høi.

Danneskjold fik 8 Døttre (i den Frijseske Familie fødes overveiende Pigebørn), men der ønskedes en Søn, der kunde overtage Besiddelserne. Endelig havde de den Lykke at faae en Søn, men kun for at miste ham Aaret efter.³⁶ Et Par Aar efter kom atter en Søn, og han er nu Besidder af Herlighederne.³⁷

Grev Danneskjold – der blandt andre Udmærkelser var Ridder af Elefanten – døde som en gammel Mand, frisk og spændstig til det sidste. Med ham forsvandt en af de sidste Kavalerer af den gamle Stil, en fornem Adelsmand, som kunde optræde ved Ludvig den 14des Hof med fuldstændig Elegance.

Paa Lystrup boer der ogsaa en fin gammel Herre, Grev Chr. Moltke, en Svoger til Sidstnævnte. Der er en mærkelig Kraft i disse Race-Mennesker af den gamle Skole; han gaaer yngre Mennesker træt, han ryger endnu sine tre stærke Havana Cigarer efter Middag (han er 85 Aar!) og deltager med Liv og Kraft i sit Arbeide. Før Danne-

skjold var han Formand for Landstingets Høire, men han har aldrig talt et Ord i Thinget, da han er genert og tilbageholdende. En dygtig Administrator er han. Han blev Kurator for Vallø efter Rosenørn, en brav, men svag Mand, under hvis Styrelse Stiftets Midler var kommet i en forkvaklet Tilstand, men det varede ikke længe, før Moltke havde bragt Sagerne i den skønneste Orden. Han fører en stille Tilværelse, to elskværdige Damer bestyre Huset, forkjæler den rare gamle Herre og tage hver Sten fra hans Vei. Den yngste, Frk. Worsaae, er det fornøielige Element

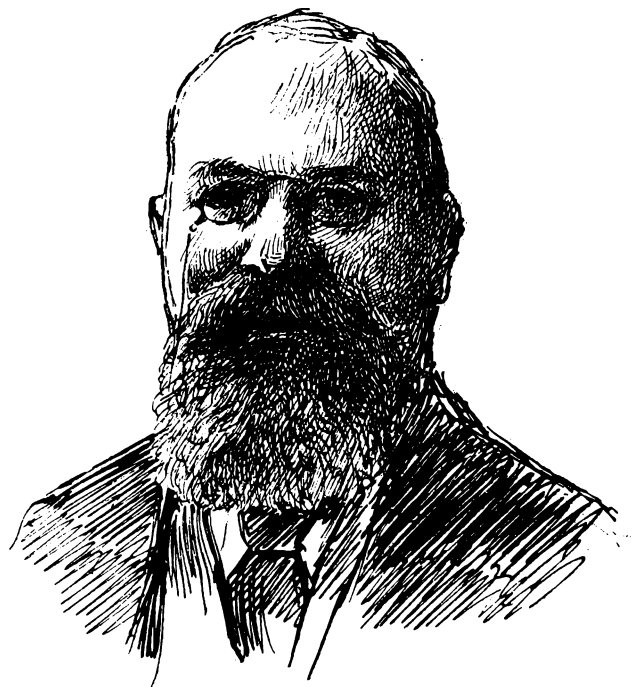
i Huset, og jeg kom til at holde meget af hende. Jeg har været der flere Gange for at male Greven og hans Svigerdatter, Elisabeth født Danneskjold.

Grev Brockenhuus Schack til Giesegaard hører noget til samme Slags Mænd. Tre Alen høi og kraftigt bygget, en energisk og mandig Personlighed minder han om de gamle Riddersmænd; han maatte see prægtig ud i Pantser og Plade, energisk og mandig Personlighed som han er. Han er en dygtig og virksom Mand, der forfølger det Maal, han har sat sig trods alle Hindringer. Han har virket for Landbruget: Hesteavl, Trifolium, Skovbrug o. s. v. Hans Moder var en udmærket Kvinde, klog og med varmt Hjerte for de Trængende; en fin Personlighed med en egen stilfærdig Energi og ædel Kvindelighed. Jeg mindes hende med stor Beundring. Paa Kjærsgaard i Fyen kom jeg ofte, dels for at male Portraiter af Familien, dels for at male Studier til forskellige af mine Billeder, blandt andet malede jeg der Forarbejder til mit store Billede: Heste ved Stranden (Landskabet derpaa er fra Knudshoved paa Sjælland). Jeg havde i Eieren Grev Fritz Ahlefeldt en god Ven, og mine Besøg glædede og adspredte ham. Han var en prægtig Mand og hans Hustru en fintfølende, men meget nervøs Dame, og hans brave, men noget positive Natur og hendes sarte noget romantiske Karakter stemmede ikke sammen, saa Ægteskabet var ikke lykkeligt. Hun var meget religiøs, blev Katholik, og, som saa ofte er Tilfældet med Proselyter, meget fanatisk, der til Slutning endte med Sindssyge. Han døde endnu i sin

bedste Alder, hun overlevede ham nogle Aar, mer og mer nedsunken i Melankoli. – Ahlefeldt og hans Brødre var ualmindelig kraftige og høie Mænd. Broderen Sigismund (kaldet Isse) havde Kæmpekræfter. En Gang de forskellige unge Adelsmænd kom ud fra en Restaurant efter „en bedre Middag“ og staae paa Trappereposen ud til Gaden, passerer der netop et Tog af Socialister, der havde været ude paa Spektakler, forbi. Toget standser saa, begynder at skælde Herrerne ud „adelige Idioter, de skal have Prygl“ o. s. v. En af Sværmen styrter op ad Trappen og forskellige andre vil med, men Isse Ahlefeldt griber Manden og kaster ham som en Boldt ned i Mængden, der imponeret ved denne uhørte Bedrift trak sig brølende tilbage.

Blandt de mange Portraiter, jeg har malet, kommer jeg til at tænke paa den gamle Wedell, Amtmand i Frederiksborg. Han boede i den ene Længe af Slotsgaarden, og jeg tilbragte der en hyggelig Tid hos den elskværdige og fint dannede Familie. Fruen, født Schulin, var en livlig og interesseret Dame, og der var to elskværdige Døttre den ene, gift med Arkitekt Holck, meget smuk. Amtmandens Broder³⁸ og dennes Søn Wedell Neergaard til Svendstrup, en gentil og fin Mand, har jeg ogsaa lært at kjende. Derved fik jeg Anmodning om at male et Portrait af Enkefru Juel, født Vedel. Hun boede tæt ved Meilgaard, der eies af hendes Søn. Meilgaard ligger paa Nordsiden af Djursland. Skoven strækker sig ned til Kattegat; begyndende nede ved Stranden som smaa seige Ris stiger den lidt efter lidt, klippet og pisket af Vinden, op ad de steile Skrænter og ender øverst oppe som store Træer. Kronvildtet holder til her, da Eierne er øm for at skyde det og lader Dele af Skoven henligge i vild Tilstand. Niels Juel nedstammer fra sin store Navnes Datter, som blev gift med en Juel,³⁹ og han ligner noget af Ydre Søhelten, og er som denne en djærv Natur, „en Mand af ja og nei“. Han er juridisk Kandidat med bedste Karakter og er tillige en rask Karl, der tumlede en vild Hingst, der gjorde sig den bedste Umage for at kaste ham af. Meilgaard er ikke noget Stamhus, men den forrige Eier,⁴⁰ en fjærnere Slægtning af Juel, testamenterede ham det, da han var paa Kant med Juelerne fra Taasinge, hvem det ellers vilde tilfalde ved Arv; og det herlige Meilgaard dumpe saaledes ned i hans Skød.

Den sidste Godseier, jeg har gjort Bekjendtskab med, er Grandjeans paa Vennerslund. En Dag kom Fruen og hendes Søster op til mig og spurgte, om jeg vilde male en Familiegruppe. Jeg var ikke tilbøielig til at tage fat paa et større Arbeide og afslog det. Et Par Dage efter kom en stor svær Mand op til mig paa mit Atelier, det var

Hr. Grandjean, og han gjentog Spørgsmaalet. Trods hans barske Udseende var der noget ved Manden, der tiltalte mig, og da han ganske overlod baade Størrelsen og Arrangementet til mig, indvilligede jeg deri, tog til Falster for at see Forholdene og fik et særdeles gunstigt Indtryk af hele Familien. Saa flyttede jeg mine Sager og mit Døckerske Telt derover, begyndte Billedet og fuldendte det næste Aar til Familiens store Tilfredshed. Det fremstiller Manden og fire Børn tilhest og Fruen i en lille Vogn ude paa Marken, i Baggrunden de store Enge med Ungkvæget græssende, i Horizonten ses Guldborg-Sund og Laaland. Jeg følte mig overordentlig vel der, og min Hustru og jeg har ofte besøgt Vennerslund, hvor jeg jævnlig havde min Maler-Kasse med og malede Studier af Heste. Hver Dag red Manden lange Ture med de fire Børn, og der var en Kommanderen med vældig Røst, men det var blot hult Bulder, da han er en godmodig Mand. Han og hans Frue elsker Ungdommen, og i Ferierne er der en Sværm af Børnenes Venner og Veninder i Besøg. Der dandses i den store Sal, gjøres Spadsereture, leges og gjøres Sjøv, der er Liv overalt, og naar Formiddags Theen kommer ind, er der Trængsel om Kagebordet. Men det er – med faa Undtagelser nær – de eneste Gæster, der komme, og kommer der nogle af Egnens

Folk, saa sidder Grandjean stille med et alvorligt Ansigt, han er i den Henseende en Særling. Han er en særdeles vel begavet Mand, med mange Kundskaber, og hans store Bibliotek staaer ikke ubenyttet, og han er et dygtigt Medlem af Amtsraadet. Fruen er meget elskværdig og en fortrinlig Husmoder, paa Færde allevegne, og „altid freidig, hvor hun gaaer“. Jeg maae ikke glemme min gode Veninde Frøken Margrethe Hansen, Fruens Søster, der er et vigtigt Medlem af Familien.

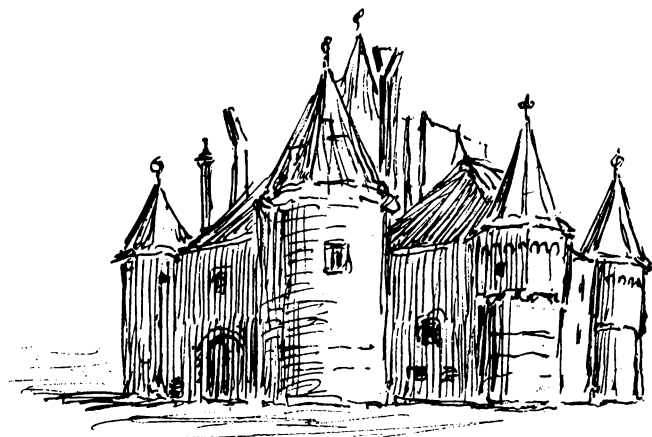
Naar jeg blandt de mange Mennesker, jeg har kjendt, væsentlig har omtalt Gods-eierstanden, saa er det paa Grund af en Udtalelse derom af min Svigersøn; men det ligger tillige nær, da jeg ved at have opholdt mig i deres Hjem og har omgaaedes dem fra Morgen til Aften, har lært dem godt at kjende. Der tales og virkes nu for Stam- huses og Fideikomissers Overgang til fri Eiendom, og naar det træder i Kraft, saa vil efter faa Generationers Forløb den gamle Godseier Stand forsvinde, naar Godserne sælges, de herlige Slotte vil ikke kunne vedligeholdes og forfalde i Ruiner. Naar Jorden udstykkes i smaa Parceller, som vel nok vil blive Tilfældet, da Tidsaanden bærer stærkt i den Retning, hvem skal saa vedligeholde de kostbare Borge. Det kan derfor ogsaa med Tiden have nogen Interesse at læse noget om de Mennesker, der som de sidste Rester af Lehnsbesiddere beboede disse. Der er blandt mange Kjø- benhavnere saa feilagtige Meninger om dem, de adelige Godseiere; man siger flot, at de mangler baade Evner og Interesser og ikke har nogen Dygtighed; hvorfor un- derstøtter de ikke Kunsten? hvorfor deltager de ikke i det politiske Liv? de er stolte og arrogante o. s. v. I de gamle Gaarde, som er nedarvede fra Slægt til Slægt, er Sale og Gange behængte med Malerier fra Gulv til Loft, og man kjøber da ikke Malerier, naar man ikke har Plads til at anbringe dem paa. At der er mange dygtige Mænd i Godseierstanden har jeg nævnet, og det uagtet, at der er stor Fare for en ung Mand at vide, at han skal arve Guld og grønne Skove uden at gjøre sig nogen Uleilighed derfor. – At de har taget stor Del i det politiske Liv er en Kjendsger- ning, jeg skal blot nævne saadanne Matadorer som gamle Moltke, gamle og unge Frijs og Estrup. At der nu findes saa faa af dem i Thingene er simpelthen af den Grund, at det ikke nytter, at de stiller sig som Valgkandidat, Bonden, Radikaleren og Sociali- sten bliver foretrukket. Og hvad Arrogancen eller Vigtigheden eller Vigtigmage- riet, hvad man vil kalde det, angaaer, lad os saa ikke tale om Strikke i hængt Mands Hus. Gaaer „Vigtigheden“ ikke igjennem alle Stænder her i vort kjære Land lige fra de høieste Stillinger til Bagerjomfruen. Der er Embedsmands Vigtighed, Offi-

cers Vigtighed, Jurist Vigtighed, Kunstner Vigtighed o. s. v. Jeg maae sige, at jeg *aldeles undtagelsesvis* har fundet nogen stødende Arrogance hos Godseierne, men derimod i deres Optræden fin Takt og Velopdragenhed og i det Hele Følelsen af, at „Noblesse oblige“.

MIN STORE REISETID

1866–1868

Jeg var blevet forlovet, og det er mig umuligt at skildre den lyksalige Tilstand, hvori jeg levede; men pludselig blev jeg igjen hensat til Virkeligheden ved at møde Marstrand, der i sin sædvanlige gnavne Tone sagde: De har jo faaet Stipendium, Er De ikke reist endnu? Ja, jeg maatte tage mig sammen, jeg maatte skilles for lang Tid fra min Elskede, og jeg reiste. Hun og hendes Fader fulgte mig til Roskilde, og jeg ser endnu i Tanken, hvor hun græd ved Afskeden. Min Reises første Maal var Holland og uden Standsen kom jeg over Korsør, med Damper til Kiel, Hamborg med en Færge over Elben (Broen var dengang ikke færdig) gjennem Tyskland til Amsterdam. Af Vermehren havde jeg faaet anbefalet et Hôtél og lidt Anvisning paa, hvad jeg skulde see. Jeg forstod naturligvis ikke noget af Sproget og var endnu forknyt over Skilsmissen, men jeg var ung og gjenvandt snart Humøret ved at see den eiendommelige By med dens mange herlige Kunstsager. Hvad der karakteriserer Amsterdam er Kanalerne, begrændset paa begge Sider af Gaderne med Alléer. Husenes Facader ere smalle med Gavlspidser, af et gammelt ærværdigt Præg. Men Grundene ere dybe saaledes, at Eiendommenes Indhold dog kan være ret stort. Enkelte, som indeholde særlige Kunstskatte, ere tilgængelige for Reisende, man giver saa en Douceur til Tjeneren (i Nybrogade ligger der et Par Huse, som noget minder om de hollandske). Paa en Plads staaer endnu den gamle Gabestok – en stor Bygning – og ved en af Kanalerne staaer et herligt Taarn, Mandelbars Toren, og spiller sig i Vandet. Et af de Huse, jeg besøgte, havde tilhørt Six van Helligoom, og hans Billede hang paa en af Væggene. Det tilhørte endnu hans Slægt, og det saae ud til ikke at have undergaaet nogen Forandring siden Rembrandts Dage, baade udvendig og indvendig. Statens Malerisamling var dengang i „Trippenhuus“, en Bygning, der ikke var indrettet til Galleri, men hvor dog enkelte Billeder bedre kom til deres Ret end nu i det nye Rijcksmuseum. For Exempel var „Nattevagten“ meget godt

Stads Waagen (og Gæbestok) i Amsterdam

belyst og gjorde en imponerende Virkning, og i det Hele taget var Rembrandts Billeder meget godt anbragt der. Det er Landets egen Kunst fra dens store Periode, der aldeles dominerer Gallerierne og Samlingerne i Holland, man forbavses over den umaadelige Kraft og den Vælde af Begavelse, det lille Land var beriget med. Disse mægtige Billeder

af Skyttegildernes Mænd sprudlende af Kraft og Sundhed i de pragtfulde Dragter med fulde Pokaler ved et rigtfyldt Bord, eller marscherende ud til krigeriske Øvelser. Masser af Billeder af Bestyrelser for Foreninger, Syndikater, deriblandt det ypperste: Rembrandts „de Staalmejer“. – Hovedgaden i Amsterdam „Kalverstraat“ er smallere end vor Østergade, men der er Butikker, der indeholder uhyre kostbare Ting f. Ex. Antiquitets Butikerne. – Fra Amsterdam gjorde jeg nogle smaa Udflugter. En Dag var jeg i Zaandam og saae det lille Træskur, som Peter den Store boede i, og en anden Dag i Haarlem og saae Frants Hals' herlige Billeder. Haarlem har endnu sine gamle Porte, interessante Bygninger i hollandsk Renaissance-Stil. De rige Hollændere har her pragtfulde Landslotte med store Parker, hvor Rudeler af Daavildt gjorde en pyntelig Virkning.

Da jeg havde set mig godt om i Amsterdam, og det er ikke alene Gallerierne, der fængsle, men de mange interessante Bygninger og Livet paa Gaderne, hvor jeg mødte de snurrigste Mennesker, Bønder og Fiskere med Sucebuxer og Nathue, saa tog jeg til Haag. En gammeldags, ret kedelig By med et ret fornemt Præg, gammel Stil med Kanaler og i Modsætning til Antwerpens livlige Gadeliv, stilfærdig. Foruden det ærværdige „Binnenhof“, hvor Generalstaterne holdt Møder, er den største Seværdighed Galleriet med Paul Potters Tyr og Rembrandts anatomiske Forelæsning foruden en Rigdom af andre deilige hollandske Billeder. I Haag residerer Dronningen, og de fremmede Diplomater boe her. Jeg gik hen til den danske Gesandt Bille Brahe, som jeg kjendte, og blev inviteret til et Selskab, som de netop skulde

Montelbaans Toren

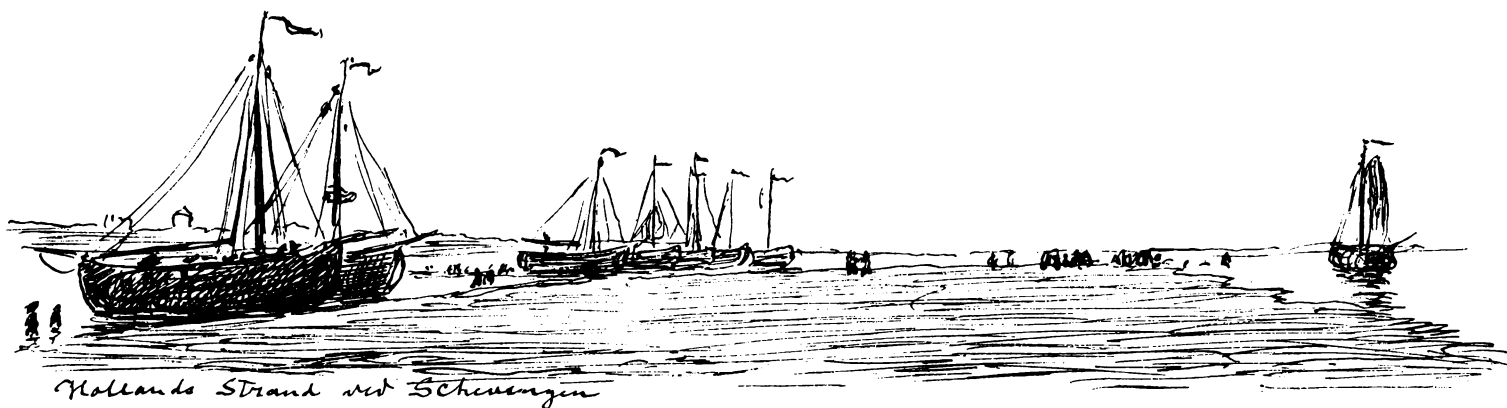
have. Det var meget fint, lutter fremmede Diplomater med deres Damer, men gyselig kedeligt, og da Conversationen gik paa Fransk, som jeg dengang var meget tynd i, spillede jeg den Stummes Rolle. – Saa forlod jeg Holland, dog først efter at have gjort en Svipetur til Scheveningen, med dens eiendommelige Fiskerbefolkning og den flade Strand, hvor Skibene ligger helt oppe paa den tørre Strand for saa, naar „Floden“ kommer, at blive flotte igjen. De store Hoteller var lukkede, da Badetiden var forbi, og Flyvesandet dækkede Trapperne. Veiene ere belagte med Klinker, da al Jord ved Stranden er Sand og Sand.

Jeg var saa i Antwerpen og trods den korte Afstand fra Holland, som Belgien dog har været forenet med i mange Aar, er der en stor Forskjel paa den og de hollandske Byer, en mægtig Handels- og Fabriks By med vældigt

Liv paa Gaderne og især ved Havnen. Der er herlige Bygninger, og det er Gothiken, der hersker. Over dem alle straalere den deilige St. Jaques's Kirke med det mageløse Spir, udtunget og forziret i Sandsten, som det fineste Kniplingsvæv. Ligesom Byen er ogsaa den flamske Kunst meget forskjellig fra den hollandske, de gamle Kunstnere Memling og van Eick med deres naive inderlige Følelse og den senere Renaissances Mestre Rubens og Jordaens med deres glimrende Farve og svulmende sandselige Skildringer af det Nøgne har heller ikke nogen Tilknytning til hollandsk Kunst, lige saa lidt som den fornemme elegante van Dyck; man mærker snarere Paavirkning fra Italien. Alterbilledet: Nedtagelsen af Korset er vel Rubens' mest storartede Billede, og i Museet er der en herlig Samling af hans Billeder, man fatter først her ret den vældige Størhed i hans Kunst. – I Brüssel saae jeg mest moderne Kunst, derimellem Gallais's smukke Billeder Egmont i Fængslet og Egmont og Horns afsjælede Legemer ydes den sidste Hyldest. Torvet i Brüssel med det gamle Raadhuus og de mange Bygninger i gammel Stil er meget interessant. Byen er ellers et lille Paris.

Hollander fra Schiedamschen

Det nye mægtige Raadhus var dengang endnu ikke bygget. Inden jeg forlader Belgien maae jeg dog fortælle, at jeg saae Dokkerne i Antwerpen, og der blev mig der vist den største flamske Hest. Jeg hentede min Malerkasse og malede den, men jeg har desværre solgt Billedet.

Nu gik Turen til Paris. Ved Grændsen var der et Ophold af c: 20 Minutter for Toldeftersyn og for at kunne tage en Forfriskning. Ved Buffeten sad en Mand, som med høi Røst stadig gjentog: „Soyez tranquilles Messieurs et Dames, Vous avez encore dix minutes“, og det blev han ved med lige til kort før Togets Afgang. Jeg har paa flere senere Ture til Paris stadigt set Manden og hørt ham raabe det samme. I Paris tog jeg ind i et Hôtel af 7de Rang, der var mig anbefalet, i et gammelt beskidt Hus, hvor en steil Vindeltrappe med et Tov førte op til mit Værelse – eller Hybel – men jeg var imponeret, jeg var i Paris! I de tre Uger, jeg var i Holland og Belgien, havde jeg ikke haft et Menneske at tale med – med Undtagelse af den Dag, jeg tilbragte hos vor Gesandt – og jeg begav mig derfor strax til Café de la Régence for at træffe Danske. Til min Glæde hørte jeg fra et af Bordene mit kjære Modersmaal, og jeg gik strax hen og præsenterede mig for de fire unge Mænd, der sad der. Det var Troels Lund, Lindegaard (senere Lindegaard og Riedel), Dr. Münster og – Bum! den 4de kan jeg ikke huske. Jeg omgikkes endel med Troels Lund, men mest med Lindegaard, som var en fornøielig ung Mand. Senere kom Georg Brandes til Paris, og vi gik meget sammen. Jeg syntes godt om ham, der var noget ideelt ved hans Tanker, og han var meget interessant. Han talte rigtignok meget om sig selv, og han var allerede bitter over at føle sig tilside sat. Saaledes f. Ex. om det Skammelige i, at han ikke havde faaet et Legat, han havde søgt, men der fordredes rigtignok,

at Ansøgeren skulde være rettroende Jøde, og det var han ingenlunde, saa han havde ingen Grund til Klage. Han fortalte mig ogsaa om, at den Dame, der lærte ham Fransk, var blevet forelsket i ham, hvad der smigrede ham meget o. s. v. Bagefter gik det op for mig, at han benyttede mig som En, han kunde tale til, jeg hørte saa godt efter, saa havde han dog et Auditorium. Da han skulde vise mig en lille Tjeneste, saa kom Egoisten frem, han sagde nei. Naa, vore Anskuelse og vore Veie er jo vidt forskellige, jeg har aldrig omgaaedes ham herhjemme, vi hilser paa Gaden, og det er det Hele. Til Paris kom ogsaa den smukke, friske unge Søofficer Lieutenant Gad, og de to Reisekammerater Hoppe (senere Amtmand) og Halkjer (Høiesteretsadvokat). Halkjer var meget rar, men noget tung og trættende, og han kunde ikke falde i Begeistring for det Ny og Store, som vi Andre nød i fuldt Maal, Alt blev kritiseret. Det første, jeg søgte, var naturligvis Louvre, og af de franske Malere blev jeg begejstret over Delacroix's Dante og Virgil i Underverdenen, Troyons deilige storartede Dyremalerier, Decamps Karreheste, Daubignies fine Landskaber, Bretons Velsignelsen af Kornet og Høstafteinen, disse to sidste Billeder er, som det var Ideal af dansk Kunst. Horace Vernets Bataillebilleder i Versailles tager En med Storm. Derimod blev jeg skuffet af Delaroche's store Billede i Louvre, hans store Vægmaleries i Beaux-arts er herlige. Samlingen af gammel Kunst er aldeles betagende, og hvilke Sale er den installeret i! Jeg gennemgik alle Samlingerne, Luxembourg, private, Kunsthandlernes, Versailles, og ogsaa de andre store Samlinger i Louvre, Antik, etnografisk, assyriske og andre Samlinger, og saaledes gik der et Par Maanedere. Paa Gaderne og Boulevarderne var der jo saa meget at see. Det var i Keisertiden, og der var en ganske anderledes Glands over Paris end senere i Republikens Tid. Der var mange festlige Optog, væsentlig militaire.

Jeg tog min Frokost paa et Crêmerie lige ved Palais Royal. Den bestod i Reglen af en Skaal tynd Chokolade, der søbedes op med en Ske, og undertiden flottede jeg mig med to Speilæg, „deux sur le plat, ça fait deux“ raabte Opvarteren ud til Køkkenet. Til Middag spiste jeg i Palais royal: Suppe, 2 Retter Mad og Dessert, dertil $\frac{1}{2}$ Fl. Vin, alt for 1 Franc 50. Men jeg maae tilstaae, at Maden var derefter. Naar jeg saa havde nydt denne storartede Middag og bagefter sad paa Boulevarden ved en Kop Kaffe, en lille Cognac og en Stincador i Munden, saa følte jeg mig som en Prins, for hvem en Uendelighed af elegante Køretøier defilerede forbi. Der var blevet mig anbefalet en Restaurant i Rue du Mail, hvor man skulde spise billigt og

ganske godt, og den første Dag, jeg var alene, styrede jeg derhen. I Gaden var der kun een Restaurant, den saae mig for flot ud, men, never mind, jeg gik derind, bestilte Suppe og Fraise de Veaux. Spisesedlen forstod jeg ikke, men Fraise det er jo Jordbær, saa det maatte jo være godt. Det viste sig saa at være Kalve Kallun, det var som Viskelæder at tygge, men jeg maatte gjøre gode Miner til slet Spil, fik saa noget andet, drak en hel Flaske Vin og uagtet jeg maatte betale 5 francs foruden Vinen, som da var noget betydeligt for mig, gik jeg derfra i løftet Stemning, efter at have givet Opvarteren en god Drikkeskilling for at give ham et godt Indtryk af mig.

Jeg vilde ikke gaae paa Malerskole i Paris, jeg vilde ikke søge at faae nogen fremmed Fernis paa mig, men da jeg begyndte at male, saa gik jeg [saa] ofte, jeg kunde, hen og saae paa de bedste franske Billeder, og saa tilbage til mit Arbeide. Jeg saae da, hvormeget jeg manglede, og forsøgte igjen, ikke at faae et fremmed Sving paa mig, men at faae det pedantiske og smaalige bort, og ikke forlade en Ting, før jeg havde lagt det mest mulige, jeg kunde, i det. Jeg var flyttet ind i et Pensionat i Rue Lacépède, en lille morsom, gammeldags Gyde, jeg vilde lære Fransk, men det varede længe, inden jeg kunde klare mig lidt. Jeg havde der to smaa Værelser, og kunde til Nød male der. Der spistes i et Hus nede i Haven, og Fastedagen, Fredagen, overholdtes strængt, da Fastemaden er billigere. De fleste af Beboerne vare mer eller mindre ældgamle Mænd og Kvinder, flere af dem havde set Napoleon den store, En havde staaet paa Place de la Concorde, da de Allierede rykkede ind over Pladsen i 1815. Den ene af dem, Mr. Cervin, havde tilbragt mange Aar i Algier som Officer, og det saae ud, som om Afrikas Sol havde brændt alt hans Kjød væk, saa blot Knoglerne og Huden var blevet tilbage tilligemed et stort Overskæg. Saa var der nogle Studenter, den ene havde sin Donna med. Jeg spurgte en af de Herrer, om det var hans Kone, men han svarede ganske ligefrem: „non, c'est une femme, chez qui il couche“. De var naturligvis (Studerterne) Republikanere og hadede Keiseren. Jeg var engang paa Udstillingen sammen med en af dem, en vild Karl, Kommunard, som jeg godt kunde lide. Saa hændte det sig, at Keiseren og Keiserinden vare paa Udstillingen den Dag og kom ind i den Stue, hvor vi vare. Min Kammerat forsvandt, og først længe efter fandt jeg ham. Hans Humør var borte, og først da vi kom hjem, brød det ud med Raseri til en af de Andre: „Jeg har set Badingué (Keiserens Øgenavn)*

* Dette Øgenavn fik Keiseren, fordi han, da han som ung var fængslet i Ham, slap ud ved at en Haandværker, der hed Badin, laante ham sin Dragt. Iført den kom han ud.

og jeg havde ikke en Pistol, ikke engang en Kniv hos mig“. Samme Fyr var fra Auvergne, hvor Sækkepiben er National Instrumentet. En Aftenstund spillede han for mig den forbudte Marseillaise, saa det gav Gjenlyd i hele Gaden. Pludselig banker det haardt paa Døren. Der har vi Politiet, siger jeg. Et spændt Øieblik. Saa var det en Ven, der var lokket ind af Tonerne.

I et Pensionat i Nærheden boede en Bekjendt af mig, Læge Dahl og hans Broder. Jeg besøgte dem engang, der var en lille Fest i deres Pensionat. Brødrene spillede og sang danske National Sange, som Franskmændene antog for Psalmer. Derpaa foredrog de Belmanske Sange, der uden videre blev udgivet for danske, de smagte de franske Ører bedre. – Vinteren kom med Regn og Sjadsk paa de makadamiserede Boulevarder, og i Stuerne, hvor der kun er Kamin, kan de tynde Fagotter, man brænder, ikke bringe nogen Varme, saa jeg frøs skændigt, især om Aftenen, naar jeg sad og skrev hjem til Kæresten. Jeg var forresten tidt i Theatret, og havde stor Nydelse deraf. Den gamle Opera i Rue Pélétier var, uagtet sine mægtige Dimensioner, udmærket i acustisk Henseende. Det var de store franske Operaer, der var Kjærnen af, hvad der opførtes, og Decorationerne og Iscenesættelsen var glimrende. Primadonnaen sang godt, men hun var betydeligt over sin første Ungdom, ellers var der udmærkede Sangere, blandt andre Faure. Jeg hørte Hugenerne, Afrikanerinden, Jødinden, (Faust hørte jeg i Theatre Lyrique), Don Juan og flere andre, men jeg kan sige, at jeg *saa* lige saa meget, thi Dekorationerne, Kostumerne, hele Sceneriet var glimrende. Naar jeg kom derfra, var jeg aldeles betaget, og maatte have mig en Snaps Cognac med Blomme ved en Bar for at stroppe mig op. Saa stavrede jeg den lange Vei hjem, der tog det meste af en Time. Fra Theatre français har jeg herlige Minder, det var en af dets Glandsperioder med Skuespillere som Bressant, Delaunay, Got, Mme Favart, Croisette og Sarah Bernhard i sin bedste Ungdom. Det var herligt, og for Spotpris nød man i Parterret denne herlige Kunst.

Jeg var meget begejstret for de prægtige Omnibusingste og de tunge, stærke Trækheste, der i Række indtil 6 à 7 slæber de svære Vogne, medens Kusken styrer dem ved Tilraab uden at bruge Tømme. Det kloge Dyr, der gaaer forrest, dreier selv af, men sker der nogen Feil, eller er der en af Hestene, der ikke trækker nok, saa brøler Kusken op, og der vanker voldsomme Klaps af Pисken. Det var et stolt Syn at see Omnibusserne komme susende med 3 mægtige Hingste som Forspand. Paa Place Palais Royal var en Holdeplads, og man hørte altid der Brøl af disse kraft-

svulmende, fyrige Dyr. Saadanne Heste havde jeg aldrig før set, og jeg fik stor Lyst til at male dem. Tæt ved min Bolig var der en af Omnibus Compagniets Stalde, og jeg [fik] Tilladelse til at male der. En af Hingstene blev trukket ud af Baasen, og jeg sad saa ved Siden af den anden og malede; der var to i hver Baas. Min Side-Kammerat var meget skikkelig og forstyrrede mig ikke, men undertiden var der nogle af de andre, der sloges; saa var der Brøl baade af Hingstene og af Staldfolkene, og saa vankede der Tærsk.* Det Billede, jeg malede der, kom paa Udstillingen i Paris og blev købt af Grosserer Grøn. Paa den Stald var der 360 Hingste, og Omnibus-Compagniet havde mange saadanne Stalde rundt om i Byen. Næsten alle Hestene vare graa. – De skikkelige Trækheste for de store Kasser stod tidt taalmodigt og ventede udenfor Kneipen, hvor Kuskene vare inde og drikke. Dette var Motiv til et andet Billede, jeg malede. Det tredie var en Karre tungt belæst, som Hestene med Nød og næppe kan trække. Bagved kneiser Nôtre Dames Kjæmpekrop: Heste og Kjøretøier spillede jo en stor Rolle i Paris. Hver Dag mellem Frokost og Middag vældede Masser af Kjøretøier, overbydende hinanden i Luxus og Elegance, fra Boulevarderne fra Rue de Rivoli og Rive gauche over Place de la Concorde ad Champs Elysées til Bois de Boulogne, naturligvis ogsaa mange Ryttere; Hertuginde og Cocotten, Millionæren og Svindleren, Alle skulde vise, hvor elegant de var kørende. Jeg mindes særligt et Kjøretøi à la Daumont, det vil sige uden Kusk, men med en Jockey paa den nærmer Hest, Vognen selv nærmest som en elegant Lænestol, hvori laae henslængt en ung Dame, der med sin Krinoline fyldte Equipagen. Jeg tør ikke sværge paa, at hendes Dyd var saa pletfri, som Kjøretøiet var elegant.

Var der Væddeløb i Longchamp, saa var Trafiken enorm, hjemad vilde Alle paa samme Tid, og saa var det een kompakt Masse af Vogne, Ryttere og Fodgjængere, der banede sig Vej til Hjemmenes eller Restauranternes Kjødgryder. I Udstillingstiden var der mange fremmede Fyrster i Besøg hos Keiseren og blandt disse ogsaa Kongen af Preussen, Vilhelm den 1ste. Bismarck var i hans Følge. Til Ære for ham blev der givet en stor militair Parade paa Longchamps Sletterne. De forskellige Vaabenarter defilerede forbi Fyrsternes Loge, og til Slutning sprængte hele Kavalleriet i „Marche, Marche“ over Sletten hen mod Fyrsternes Loge og standsede med: Vive l'Empereur, svingende Sablerne. Jorden rystede under de Tusinder Hestes

* Et Par Aar efter brændte denne Stald og Hestene, der vare slupne løs, løb forvildede rundt i Gaderne, belyst af Flammerne. Et storartet Motiv til et Maleri.

Hove, og det gjorde en brillant theatralisk Virkning, men Bismarck lod sig ikke imponere, 3 Aar efter blev Keiser Vilhelm kronet i Speilsalen i Versailles. Ved at trænge mig frem for at see de fremmede fyrstelige Personer, hørte jeg rent Dansk fra en tydsk Officer, jeg vendte mig om, det var Prins Frederik af Hessen, vor Dronnings Broder, han var nu i den preussiske Konges Følge.

Foraaret var kommet i al sin Deilighed, og jeg saae mig om i Paris's Omegn: Versailles med Springvandene, Trianon, St. Cloud o. s. v. Men i selve Paris er der jo saa meget at see: de deilige Parker, Udsigterne fra Broerne, de mange Statuer og gamle Bygninger, og blandt disse fremfor Alt Notre-Dame Kirken. Endvidere la Sainte Chapelle, St. Germain des Prés, St. Vincent de Paul med Fresker af Flandrin, Pantheon o. s. v. Pariserne har bevaret nogle gamle Skikke; saaledes f. Ex. den at paa Tirsdagen efter Paaske førtes en rigt pyntet Stud i et stort Optog med Chars, hvorpaa Kvinder i Draperier, mest i Tricot, Musik o. s. v. igjennem Byen op til Tuillierne, hvor Keiseren og Keiserinden viste sig paa en Balkon og hilste paa Folket og „le boeuf gras“. Da vi skulde ind igjennem Gitterporten, var Trængslen saaledes, at jeg tænkte: her bliver jeg vist knust. En vittig Fyr raabte: gare la femme enceinte. I Keisertiden saae man meget Militair i Paris – det var maaske nødvendigt at have dem ved Haanden. I Louvre var der en Vagt af de keiserlige Zouaver, prægtige Karle med stort Skæg og Brystet fuldt af Medailler fra den russiske og den østerrigske Krig. I Vinduet sad en stor Papegøie, hvis farverige Dragt kappedes med Zouavernes. Gens d'armes tilhest med Kyrads og blanke Hjelme, Dragoner med Schweif flyvende efter dem. En Dag saae jeg Turcos (de afrikanske Zouaver) fra en Manøvre. Det var ved Arc de l'Etoile, og idet de passerede den, tampede 30 Trommeslagere med et øredøvende Spektakel til de brune Soldaters Glæde. – Jeg har glemt at nævne blandt Vinterens Adspredelser de smukke Concerter i Cirque d'hiver, som Padeloup (Wolfgang) anførte, og som jeg havde megen Nydelse af.

Den ægyptiske Regering havde faaet Tilladelse til at lade nogle Regimenter deltage i den mexikanske Krig under fransk Kommando. De var nu kommet tilbage til Paris. Det var Negere fra Sudan, lange Karle i hvide Klæder af samme Snit som Zouaverne. De gik omkring paa Gaderne og saae brillant ud.

Den store Udstilling havde længe været under Arbeide, og Danmark deltog jo ogsaa deri. Jeg havde faaet Anmodning om at arrangere vor Kunstafdeling, og havde meget Bryderi dermed, da Arbeidsfolkene, som skulde hjælpe mig, var dovne og

stak af. Naar jeg saa sendte en Anden for at hente dem, saa blev han ogsaa borte, men endelig fik jeg Folkene fra Louvre til at hjælpe mig, og de afgjorde det paa een Dag for en *god* Betaling. Værst var det med Skulpturerne. Der var blandt disse Marmor Statuer, der veiede voldsomt. Jeg fik fat i en Kran, et Reb om en uhyre tung Statue og vi trak til, men den rørte sig ikke. Jeg var fortvivlet, men saa kom en Herre forbi; han saae min Nød og sagde, „nu skal jeg hjælpe Dem“. Han fik flere Forbigaaende med, og med en lille Opsang hev vi Alle, og Statuen løftede sig. Jeg gik hen under den for at sørge for, at den kom til at staae rigtigt paa Piedestalen, og jeg tænkte paa, at hvis Tovet var bristet, saa var den faldet ned paa mig og gjort mig saa flad som en Pandekage.

I Anledning af min Hjælp ved Udstillingen fik jeg Billet til Aabningshøitideligheden. Den holdtes i Industripaladsets store overdækkede Gaard. For den ene Ende var Estraden for Musikkoret og Sangerne. Der var 100 Violiner, fortalte man mig, og de øvrige Instrumenter i Forhold dertil; Sangerkoret mægtigt. Rossini havde skrevet Musiken. Midt paa Længdevæggen var Keiseren og Keiserinden, de fyrstelige Gæster og et glimrende Følge placeret og rundt om de øvrige Sider af den mægtige Hal sad de Indbudte 14000! Rouher holdt en Tale, og bagefter talte Keiseren med kraftig Røst, saa man kunde høre hvert Ord. Han endte med at sige, at Frankrig var blomstrende og frit. Calon, vor Konsul, som sad foran mig vendte sig om og sagde med et ironisk Grin: „écoutez vous, nous sommes libres“. Saa traadte alle de franske præmierede ind paa det store aabne Midterrum og fik Præmierne tildelt af Keiseren. Til Slutningen gik Keiseren og Keiserinden med Følge langs Rækkerne af de Indbudte, standsende hist og her for at vexe et Par Ord til bekendte Personligheder, og under denne Promenade spillede Orkestret de forskellige Landes National Melodier. Jeg havde flere Gange set Keiseren og Keiserinden, medens Udstillingen var under Arbeide. Han var temmelig undersætsig; hans Ansigt er bekjendt nok. Udtrykket var noget enerveret og paa Grund af de halvtlukkede Øine noget uigjennemskueligt. Det store Overskæg med de bekjendte viksede lange Spidser gjorde en flot Virkning, men dækkede Munden, hvorved der blev noget gaadefuldt ved hans Ansigt, var han lad eller var han stille energisk? Jeg fik Indtryk af det første. Men klog var han sikkert. Han havde imponeret Verden, og skete der et eller andet Nyt i den politiske Verden, saa hed det strax: hvad vil den tavse Mand i Versailles sige dertil. I civil Dragt saae han temmelig almindelig ud, men i Uniform og især tilhest

tog han sig meget repræsentativ [ud]. Keiserinden havde jo dengang passeret den første Ungdom, men var endnu af en elegant Skønhed med et sværmerisk Præg. Et skummelt Rygte vil vide, at hun var en Datter af Admiral Zahrtmann, der som ung Lieutenant var i Spanien og gjorde megen Lykke hos Damerne, særlig hos Grevinde Montijo, og en af Slægten Zahrtmann ligner Keiserinden. En Dag, da jeg var ude i Bois de Boulogne, kom Keiseren og Prinsen, som da var en lille Dreng, ridende. Drengen tabte sin Pisk, og en af Rideknægtene vilde strax staae af og tage Pisken op, men Keiseren vinkede afværgende. Prinsen maatte selv af og tage den op. Da han nu skulde op paa den høie Hest, kneb det for ham. Gang paa Gang forsøgte han, og Situationen begyndte at blive pinlig, men Keiseren var urokkelig. Endelig lykkedes det Drengen, og med et let Hjerte saae vi Tilskuere dem trave rask videre.

En Dag da jeg passerede Karousel Pladsen, kom Keiseren og Keiserinden i stor Gala. Først kom han kjørende efterfulgt af Hundredgarden. De havde Kyrads og Hjelm, blaa Uniformer, lange Støvler og hver Rytter en rigt prydet Standart. Det var udsøgte store, smukke Folk, alle Underofficererne og Officererne havde ligeledes høiere Charge. Valraperne var rigt broderede, og Seletøiet glimrende, og Hundredgarden var en Escorte, som var en Keiser værdig. Jeg kunde ikke undlade at sammenligne den med vor Hestgarde, og uagtet denne ikke var saa pragtfuldt udstyret, saa gjorde dens lysegule Kjoler og hvide Buxer en smukkere Virkning end Hundredgardens blaa Uniformer. Efter Keiserens Escorte kom Keiserinden i en Vogn, foret med Hermelin, hun var escorteret af en Deling Landsenerer, hvis lange Landser med de flagrende Vimpler gjorde en malerisk Virkning. – Det er nu over et halvt Aarhundrede siden den Tid; al den Pragt og Herlighed er forsvundet, kun Keiserinden lever endnu, 92 Aar gammel. I England har hun fundet et andet Hjem.

Men tilbage til Udstillingen. Fra alle Verdens Lande strømmede Reisende for at see den. Var Paris livlig i Forveien, saa blev den nu aldeles exalteret. Uafladelig kom fremmede Fyrster, og Folk styrtede til for at see dem holde deres Indtog. Udstillingen var fortræffeligt arrangeret som en uhyre Oval med concentriske Ringe. I den inderste Kreds var Kunstafdelingen og i den anden var Maskinerne, alleryderst Cafeer og Restauranter. Hver Kreds indeholdt samme Branche. Det vilde være mig umuligt at give blot en nogenlunde Beskrivelse af den, og desuden staaer den saa mange Aar efter for mig som et uhyre Kaos, udover hvilket der kun staaer to Ting fast i min Hukommelse, for det Første at den franske Kunstafdeling var glimrende,

og dernæst at den danske var meget tarvelig, Billederne vare tørre og sorte. Der var i den franske Kunst begyndt at røre sig nye revolutionære Tanker, der som sædvanlig kom frem fra Kunstnere, der ikke havde faaet deres Billeder antagne paa Salonen. De havde faaet sig en Fører, som de forgudede, i Manet. Det var ham paa samme Vis, hans Billeder vare blevne kasserede, og nu havde han ladet opføre en lille Bygning udenfor Udstillingen, hvor han [havde] samlet sine Billeder; der var bl. Andet Olympia og le bon Bock. Det er saa forstaaeligt, at Folk som Cabanel og Bouguéreau ikke kunde see noget godt i dem, og jeg maae tilstaae, at jeg tog mig et godt Grin af dem og aldrig har kunnet forsone mig med dem, jeg finder dem raa, om end jeg kan se Talent i dem, men Manet er jo blevet canoniseret, saa han kan undvære min Beundring. Desuden er Strømmen jo gaaet langt forbi ham og blevet en muddret Rendesten, hvor Raahed og Galimatias vælter afsted, saa ved Siden deraf er Manet en Helgen. En anden Kunstner, som nu hæves til Skyerne, er Pizarro. Jeg lærte ham lidt at kjende ved Jacobsen, som jeg senere skal omtale. Han var dengang aldeles ukjendt. En Dag jeg traf ham paa Gaden, og han netop fortalte mig, at han var født paa St. Croix, saa vi vare Landsmænd, saa raaber han: der gaaer Manet, og han styrtede afsted for at slutte sig til Manets Escorte. Jeg var herfra anbefalet til en fransk Maler Brown, der vel ikke var noget betydeligt, men som malede livlige Rytterbilleder. Jeg opsøgte ham, og han modtog mig meget elskværdigt, men vi saaes ikke mere. En Del Aar senere, da jeg skulde male Loftsbillederne til Frijsenborg, fik jeg af den daværende franske Minister St. Ferriol Anbefaling til Baudry, som jeg vidste havde malet med mat Oliefarve dekorative Billeder til den store Opera i Paris. Jeg traf ham i Operaen, hvor han arbeidede. Han sad ved en tarvelig Frokost, modtog mig meget pænt og gav mig Underretning om, hvorledes han bar sig ad. Han forestillede mig for Bygmesteren Garnier. Det var ganske morsomt at sammenligne disse to Mænd, Baudry rolig, djærv, sindig, Garnier urolig konfus med et vældigt krøllet Haar, der hang ham ned til Øinene, og som han jævnlig purrede op i. Han var Sydfranskmand, og hans Talen var et Væld af Ord, der i rasende Fart styrtede ud af hans Mund. Dahlerup og Ove Petersen besøgte ham, da de skulde bygge vort Theater, og da Garnier var færdig med sin Svada, sukkede Ove Petersen og kastede et sørgmodigt Blik op til Dahlerup, der vel heller ikke havde forstaaet, men som klarede Situationen. – Da jeg først var begyndt at arbeide, saae jeg ikke mange Danske, jo jeg vil sige, at jeg gik afveien, naar jeg saae nogen, thi de sinker En saa meget, saa

skal man nemlig være Cicerone. Der var derimod en bosiddende dansk Kunstner i Paris, Kobberstikkeren Ballin, i hvis gjæstfri Hus jeg tilbragte mange fornøielige Aftener, og med Glæde mindes jeg den rare Mand og hans elskværdige Hustru. Lorents Frølich boede ogsaa i Paris, hvor hans Børnetegninger gjorde megen Lykke. Han var saa venlig at bede mig hjem til sig. Hans Frue, svensk af Fødsel, lidt adelig og meget „aandrig“, konverserede mig livligt i den Tro, at jeg var Studerende, men da hun hørte, at jeg var Maler, blev hun tavs, og jeg blev ikke bedt mere, det var ikke fint nok; ret mærkeligt, da hendes Mand selv var Maler. Efter hendes Død blev Frølich gift med en meget elskværdig Dame, født Treschow. En anden dansk Kunstner, der havde slaæet sig ned i Paris, var David Jacobsen, en elskværdig [Mand] med Kunstnerfølelse og Begeistring, men Begavelsen var ikke tilstrækkelig, saa der kom ikke noget ud af det. Hvad han levede af, veed jeg ikke, Haabet om en Gang at komme til Italien, og at hans Talent der vilde udfolde sig, holdt ham oppe. Stakkels Mand, han kom endelig til Italien, men blev sindssyg, sprang ud af et Vindue og slog sig ihjel. Han havde Atelier i Rue Breda og tilbød mig at male hos ham, og jeg gjorde der nogle Studier efter afrikanske Soldater (Turcos). – Der er sikkert mange Danse-Lokaler i Paris, enkelte af dem søger Reisende hen til for Dansen, særlig den berømte Can-Can. Jeg syntes ikke, det var morsomt at see de blaserede Cocotter, der udfoldede deres Yndigheder paa Bal mobile eller Opera Ballerne, men der var et jævner Sted, der var meget fornøieligt at see, det var Closeri des lilas. – Rigtignok var der ogsaa der som paa de tidligere nævnte Danselokaler leiede Dansere, beregnet paa at trække Tilskuere, men Størstedelen af Damerne vare tarvelige Syersker og i deres Umiddelbarhed morsomme at see paa. I Karnevalstiden mødte de i Maskeradedragter, som oftest bestod af Tricot og saa lidt Klude og Flitter, som de havde lavet sammen saa godt, de kunde. Jeg saae dem komme i disse lette Dragter, trodsende Kulden. En Aften var jeg Vidne til en Kamp imellem to af de letklædte Damer, der dandsede i samme Kadrille. Den ene var stor og kraftigt bygget, den anden lille, men energisk. Hvad der var Aarsag til Striden, veed jeg ikke, sandsynligvis Jalousi, men pludselig styrtede den lille sig rasende ind paa sin Fjende, og der stod en voldsom Kamp, der endte med, at den Store seirende svingede den Lilles Skalp – det vil sige hendes Perryk – over sit Hoved. – Cocotterne, Demi-monde Damer spiller en stor Rolle i Paris, man ser dem allevegne, tilfods, tilhest eller i elegante Vogne. De franske Damer, Pariserinderne er egentlig ikke smukke,

men de er morsomme at see paa, fixe, morsomt klædt, med brillant Gang, der er Fantasi over deres Fremtræden. Vi ere tilbøjelige til at bedømme Franskmændene efter de Mennesker, der beboer det store Babylon, der hedder Paris, som i Tidernes Løb er demoraliseret af den Masse Fremmede, der kommer dertil for at „nyde Livet“. Pariserne udnytter dem, tager det fremmede Guld, gjøgler for dem, men foragter dem. Egentlig kan jeg ikke lide dem. Det chevalereske, som man tillægger dem, la politesse française, er en Saga. Den jævne Del af Folket er langt mere tiltalende, men hos dem Alle er dog Maalet at tjene saa mange Penge, at de kan trække sig tilbage og have samlet en Medgift til Datteren, thi Giftermaalet er jo oftest en Forretning. Men jeg beundrer dem for deres Dygtighed og deres Kunst, men her kommer vi igjen til hele Nationen, og den har jo ydet Verden en Rigdom i Aandens Verden, som [man] dybt maae bøie sig for.

Det var nu langt hen paa Sommeren; jeg havde set Udstillingen, hvor til Slutningen Kaféerne og Forlystelserne spillede for stor en Rolle. Let modtagelig for Indtryk, som jeg var, havde jeg nydt og slugt Alt, hvad der var at see i Paris og Omegn, og jeg sagde saa Farvel til den bedaarende og glimrende By, og Reisen gik over Schweiz til Italien, Kunstnernes forjættede Land.

Jernbanen ramlede afsted, atter gik det paa de lange Reiser til Bern, hvor jeg laae over. Fra en Terrasse har man det vidunderlige Syn af Berner Oberlands snedækte Bjerge. Derhen maatte jeg. Jeg sendte min Bagage med Posten til Italien, og med en Plaid, Stok og en Taske med de nødvendigste Gjenstande tog jeg over Thuner Søen, der ligger indeklemt mellem store Bjergmasser, til Interlaken. Der var ikke Plads i Hotellet, men Værten skaffede mig Plads i sit Privathus, et rigtigt Schweitzer Træhus med de store Sten paa Taget. Mit Værelse lignede en dansk Bondestue med katholske Billeder paa Væggene, og en mægtig Himmelseng med en Masse Dynner. Næste Dag begyndte Fodturen, foran mig kneisede „Jungfrau“, snedækt blændende i Solglandsen. Fra Lauterbrunnen Dalen begyndte Opstigningen til Bjergene, den var drøi, mange Timer gik det stadigt opad, endelig [naaede] jeg Hôtel Jungfraublick, hvor jeg naturligvis spiste Gamsbraten? Her staaer man lige over [for] Jungfrau, det er, som om man var det ganske nær, og dog er der en betydelig Afstand imellem. Engang imellem saae jeg Snemasser falde ned, og lidt [efter] kom et Bulder, som viste, at det var gode Masser, der var faldet. Man kan staae i Timer og betragte det storartede Skue. Men der var meget andet deiligt at

see, og jeg travede videre med Udsigt til Schreckhorn, Wetterhörner til Scheideck forbi Rosenloui, Reichenbach med det maleriske Vandfald til Meiringen. Der blev jeg en Dag for at komme til Kræfter. Jeg var nemlig ved at følges med en Bondekarl ned ad Bjerget til Meiringen blevet aldeles nervøst deprimeret. Han gik rask til, og jeg tænkte, at nedad kunde jeg nok være med, men Gud bevares, hvor det var anstrengende, jeg følte mig ganske fjollet derefter, men næste Dag var det overstaaet, og næste Dag gik det videre ad den maleriske vilde Hasli Dal med et smukt Vandfald. I en lille By Guttanen tilbragte jeg Natten i et Bondehus. Derfra til Grinsel, hvor jeg havde taget Fører, hvad der forresten ikke behøvedes. Fra Toppen saae jeg ned over Rhône Gletscheren og Dalen, hvor den nyfødte løber. Som en Sytraad løber en Landevei dernede, jeg hørte Piskeknald, men kunde ikke see hvorfra. Saa sagde min Fører, „det er Postillonnen, som gaaer foran Vognen og knalder“, og saa først opdagede jeg en lille bitte Plet paa Sytraaden, det var Deligencen. Men i den lette Bjergluft trængte Lyden igjennem trods den lange Afstand. Paa Furca tilbragte jeg den næste Nat, der var raat og koldt, og en god Overdyne battede ikke. Værten kunde høre paa mit Maal, at jeg var dansk, hvad der forundrede mig, men han sagde, at der ikke sjældent kom Danske over Furca. „Der var,“ sagde han, „engang et Ægtepar her, og jeg spadserede udenfor Hotellet med Manden, medens hans Frue stod i aabent Vindue. Det var om Aftenen og det var koldt, saa Manden raaber op, at hun skulde lukke Vinduet og gaae i Seng. Det kan jeg ikke, sagde hun, Jupiter sidder og ser ind ad Vinduet“. Og Værten vidste oven i Kjøbet, at hun var blevet skilt fra sin Mand og var blevet gift med en Digter. Det var altsaa Præsten Werlin og hans Kone, der senere blev Chr. Winthers Hustru. Fra Furca gik jeg over Andermatt til Göschenen, hvorfra jeg saa en stor, deilig hvid Sky i Slugten ved Djævlbroen, badende sig i Solen. Det maatte være morsomt at komme ind i saadan en deilig Sky, og jeg skyndte mig derhen, men oh, ve! den var ikke andet end en kold, klam Taage. Djævlbroen med Vandfaldet derved er meget malerisk, men Alt hvad jeg saae i Schweiz var vidunderlig deiligt, jeg gik fra det ene Pragtsyn til yndefuldt og storartet, rædselsfuldt og smilende, alle Indtryk vevle. Med Deligencen kørte jeg over St. Gotthard i Sne og Sjask, og saa rullede jeg [ind] i

ITALIEN

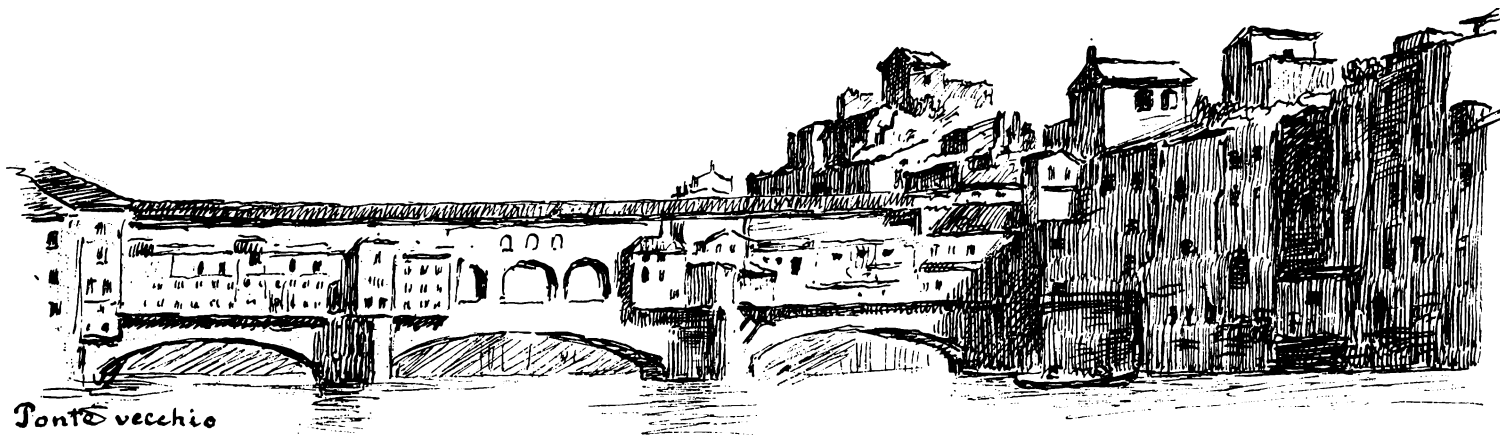
Efterhaanden som jeg kom ned ad Bjerget blev Vegetationen frodigere, Mandeltræer, rige yndige Haver, den lombardiske Slette laae foran mig. Hvilken Overgang fra Furca, hvor jeg laae med en tyk dansk Dyne over mig til Milano, hvor et Lagen var alt, hvad jeg kunde at have paa for Heden, og jeg kunde næppe falde i Søvn for de vældige Raab, jeg hørte fra Morrspillere i Hôtellets Gaard. Nu var jeg i det længsfuldt attraaede Italien, i Sommertid, hvor Solen forgyldte Alt. Milano er en elegant og flot moderne By, men hist og her kikkede det gamle frem. I en gammel Klosterlevning er Resterne af Leonardos herlige Fresko.⁴¹ Der er hugget en Dør i Muren, som har borttaget noget af Christusfiguren, og Væggen er stærkt medtaget af de forskjellige Lidelser, den har været underkastet, bl. Andet havde jo en Kavalleri-Afdeling Stald i Refectoriet i Napoleon den Stores Tid. – I Milanos Billedgalleri er der herlige Billeder, for første Gang saae jeg her italienske Malerier i deres Hjemstavn, rigt repræsenteret. Det ypperste Monument i Byen er Domkirken med dens Tusinde Statuer, af Marmor ligesom selve Kirken, man kan vel sige, at den er en af Verdens Vidundere. Men indeni er det uhyre Rum tomt og mørk[t]. Fra Taget saae jeg de sneklædte Alper. Min næste Station var Bologna, hvor der, som overalt i Italiens Byer, var interessante gamle Bygninger og en god Malerisamling. Byen karakteriseres ved sine Buegange i Bygningerne, og de to skæve Taarne, hvis Heldning er saa stærk, at man forbavses over, at de ikke falder ned og knuser de omliggende Huse. Til Firenze gaaer Veien over Apenninerne, og endelig ser man nede i Sletten den vidunderlige By, Giottos Klokketaarn, Domkirken og Palazzio Signorias eiendommelige Taarn kneise op over de utallige Bygninger. Jeg havde faaet anbefalet et Logi hos en dansk Mand: Carlo Rudolphi. Han havde været Sanger og hed egentlig Carl Rudolf Meyer, men havde antaget det mere flot klingende Navn. Han havde været mange Aar i Italien, og italienske og tydske Ord og Vendinger blandedes ind i hans Tale. Han tog sin „Siesta“ ligesom Italienerne, men sagde: „jeg kan ikke begrive, at man kan svede saadan, for Kroppen ligger dog og roer“. En Munk hed en Mønnike. Jeg traf der to af mine Kammerater fra Kjøbenhavn, Malerne Ludvig Schou og Jon Frisch, med hvem jeg havde det meget fornøieligt,

og vi morede os over Rudolfis Historier og den kostelige Maade, hvorpaa de blev serverede. De handlede mest om hans Triumfer som Sanger og Elsker, ogsaa udenfor Scenen. Det var hans væsentligste Bestilling, han foretog sig intet, men havde altid travlt. Han var gift med en Italienerinde (en gammel Veninde), et prægtigt Menneske, og hun arbejdede for dem Begge. – Jon Frisch var ikke noget betydeligt som Kunstner, han puslede flittigt med smaa Billeder fra Dyrehaven, og nogle af dem ere ganske nette. Derimod var Schou meget begavet. Med rig Fantasi har han tegnet Billeder af den nordiske Mytologi, dog stærkt paavirket af Doré, og hans Malerier har en egen interessant Karakter over sig, sædvanligt med en varm brun Tone. Man kunde vente sig meget af ham, men desværre borttog Døden ham tidligt. Medens Frisch altid var meget sirligt klædt og havde fine Fornemmelser, saa var Schou nonchalant i sin Dragt, i Firenze gik han med den Slags Buxer, som Arbejderne brugte, meget vide foroven, spidsende til nedefter. Han var et Begeistrings

Menneske; mødte vi paa Gaden en særlig smuk Dame, saa stod han stille med et Beundrings Udraab, hvad Damen slet ikke tog ilde op. Han gjorde, hvad der i Øieblikket faldt ham ind. Jeg mindes en Gang, da vi gik fra Akademiet, at han saae en halvgammel Malermester, som ogsaa var Elev paa Akademiet, og med hvem han altid gjorde Løier. Det var paa Kongens Nytorv, og uden Betænkning sprang Schou op paa Ryggen af ham, og holdt sig saa fast, at den Anden ikke kunde ryste ham af, men maatte til Folks Moro spadsere i dette Optog nogen Tid. Schou var lille og spinkel, men adrait og fuld af Liv, en god Kammerat og et elskværdigt Menneske. Han var egentlig ikke smuk, men et Par brune, spillende Øine gjorde hans Ansigt meget tiltalende. Vi Tre spadserede sammen, beundrede den vidunderlige Bys mange stolte Bygninger og deilige Gallerier, Academia, Ufficierne (hvor jeg ikke anede, at mit Portrait engang skulde have den Ære at hænge) og Pitti. Jeg skal ikke komme ind paa en Beskrivelse af Byen og dens Skatte af Kunst, det vilde være uoverkommeligt, og det staaer jo desuden i Reisebøgerne. Men jeg fik først her rigtig Følelsen af den tidligere Renaissances ophøiede og inderlige Kunst. Det er Troen, Religionen, der har affødt den skjønneste, mest ophøiede Kunst ligefra Oldtiden til den sene Renaissance. Som en fin, zart Knop har den udfoldet sig lidt efter lidt til den pragtfuldeste Rose, og saa – saa visnede den, og man ser den kun i Gallerierne, og Gud ske Lov, at de endnu staaer urørte i denne Ødelæggelses Tid. Oldtidens vidunderlige Templer har Menneskene jo grundigt ødelagt. – Af Danske kom der senere Arkitekt Zinn (der har bygget Herregaarden Fuglsang paa Laaland), en rar omgængelig Mand. Desuden en Hr. d'Auchamp – jeg troer Jurist – som klamrede sig til os paa vore Besøg i Gallerierne. Der forsvandt et lille Billede i Ufficierne, og Opsynsmændene saae meget vist paa d'Auchamp, saa vi drillede ham med, at de havde Mistanke til ham om at have stjaalet det. – Firenzes Torveplads var dengang i en Gade bag Via Calzajoli, der hvor Vildsvinet staaer. Der var snæver Plads og et malerisk Roderi med Blomster, Frugter og Kjødsager. Vi saae de grusomme Mennesker plukke Kalkuner levende, for saa skal Kjødets blive blødere! naar man bebreidede dem det, saa de paa os med et forbavset Blik og sagde: de er jo ikke Katoliker, saa det er ingen Synd! Ude paa Arnoen, som da var temmelig tør, gik Fiskere med Reienæt og strøg Smaafisk. Efter Fangsten gik de saa op i Byen og solgte Fiskene. Deres Dragt bestod af Skjorte og et Par meget korte „Svømmebuxer“. Det var morsomt at see en elegant klædt Dame staae og handle med den halvnøgne Fisker.

Paa Piazza Signoria udenfor Paladset stod dengang Michel Angelos David og gjorde en storartet Virkning der. For Bevarelsen af Statuen er det sikkert godt, at den er kommet ind i Skulptursamlingen i Palazzo Signoria, men Den, som har set den staae ude i det Fri, føler nu et Savn, naar man gaaer over Pladsen. – Der var dengang en pæn lille Skik, jeg ved ikke, om den er der endnu. Blomsterpiger, Fiorini, gik rundt paa Kaféerne og lagde en lille Bouket ved Gæsternes Plads. De fjærnede sig diskret, Gæsten lagde en lille Sølv mønt paa Bordet, som Fiorinaen med et lille Smil strøg til sig. Der kom paa vor Kafé tre, de to ganske kjønne, den tredie, som Naturen ikke havde udstyret rigt, blev tildelt mig, da jeg var forlovet. – Arnoen, den stolte Flod, var, som jeg ovenfor har fortalt, da meget udtørret, men engang, da der var faldet stærk Regn, og Vandet fra de omliggende Bjerge var styrtet ned i den, saa viste den Tænder. Den rivende Strøm, farvet gul af Sandet, styrtede med rasende Fart afsted, og en Baad med nogle Drengene blev revet med. Det saae ret alvorligt ud, en Masse Mennesker havde samlet sig paa Bredderne, Raab og Skrig, men Drengene klarede sig. – En Dag da jeg gik over et Torv, kjørte en lukket Droscke forbi; jeg saae tilfældigt op, og i det Samme stikker en Mand Hovedet ud ad Vinduet, det var *Garibaldi*, jeg kjendte ham øieblikkeligt. Det var i de bevægede Tider, da han kjæmpede for Italiens Enhed; Victor Emanuel maatte officielt desavouere ham, men i Hjertet var han enig med ham, og ve den, der krummede et Haar paa den stolte Helts Hoved. Jeg saae engang Kongen, og det i en morsom Situation. Det var ved en Berider-forestilling. Circus var under aaben Himmel, saa man røg Tobak, og Kongen, som sad i en Loge, røg ogsaa. Blandt andre Præstationer kom Direktørens (*Ciniselli*) Datter, en meget smuk ung Kvinde, ind ridende Skoleridt paa en deilig Hest. Der lød en stærk Hyssen fra Publikum, det var nemlig Kongens Elskerinde, og Hesten havde han foræret hende. Jeg saae op paa Kongen, der tilsyneladende var rolig, men der kom nogle voldsomme Røgskyer fra hans Cigar. – Jeg var engang i Operaen og hørte den Stumme i Portici. I Parterret stod man, Logerne vare til at lukke med Vinduer, og der modtoges og gjordes Visitter under livlig Passiar, selv midt under Spillet. I det Hele var Stemningen livlig. Publikum sang med og stampede Takt ved de bekjendte Melodier i Ouverturen, kun naar de bekjendteste Solister sang, blev der Stilhed, dog afbrudt af Bravo Raab, og efter Vedkommendes Sang blev der naturligvis en Brølen paa da capo, og Sangeren gjentog med Glæde. – Det var jo midt i den varmeste Sommertid, og der er vel faa Turister, der besøge

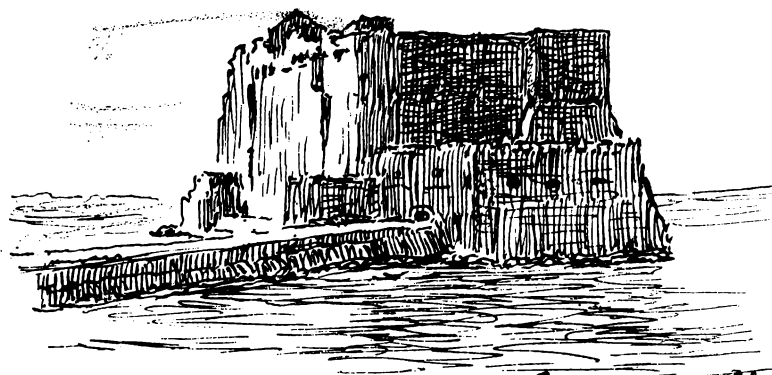
Italien paa den Tid, og har følt, hvor forfærdelig Varmen er. Firenze, som ligger i en Gryde, omgivet af Bjerge, bliver gjennembagt af Heden, intetsteds er der Læ for den undtagen i Kirkerne, Folk lister i den Smule Skygge, som Husene give, men holder sig saa vidt muligt inde i Husene, og disse blive dog saa gennem varmede, at vi om Aftenen gik i bar Skjorte i vore Stuer. Naar Solen er gaaet ned, bliver der Liv paa Lungo Arno, Alle skal ud tilfods, tilhest, tilvogns, ud til Cascinerne. Det er fornøieligt at see det Liv, der saa udvikler sig. De italienske Damer ere meget elegante i deres Dragt, og man ser mange Skjønheder, saa det var en Nydelse at see de lange Rækker af brillante Kjøretøier med Damer uden Overtøi i lette Selskabsdragter. Firenze var jo dengang Regeringens Sæde, der var mange Storfolk, og der udvikledes megen Pragt.

I Slutningen af September kom Efteraaret pludselig med voldsomme Tordenveir, Plaskregn og Kulde, Overgangen var voldsom. Baade jeg og mine to Kammerater havde i længere Tid haft Diarrhoe, som vi tog med Grin, men det blev alvorligere, end vi havde tænkt os. Frisch blev rigtig syg, der blev tilkaldt Læge, som ikke kunde komme til noget Resultat om, hvad Sygdommen var, men da der kunde være Mistanke om Kolera, saa blev Schou og jeg flyttet hen i et Værelse noget derfra, og der laae vi sammen. Om Aftenen blev Schou meget syg med stærke Opkastninger. Jeg var flere Gange oppe at hjælpe ham, han kunde næppe tale, og da han hviskede: det værste er, at jeg har saa slem Krampe, saa stod det klart for mig, at det maatte være Kolera. Om Morgen kom der flere Læger, og jeg blev beordret hen til et andet Værelse, alt mit Tøi skulde brændes, hvad jeg dog ikke gjorde. Da jeg tog

Afsked med Schou, saae han ud, som han var død. Han levede dog hele Dagen, passet af Folk, som Lægerne havde tilkaldt, men vor fortræffelige Værtinde var jævnlig inde at see, om han blev ordentlig passet. Om Aftenen døde han, hans Lig blev ført bort, og da vi spurgte om, hvor han var begravet, fik vi intet Svar. Frisch blev samme Dag flyttet til et Hospital, hvor han henlaae i nogle Uger og gjennemgik forskjellige Sygdomme, inden han døde. – Da mine to Venner blev rigtig syge, kom min Mave sig mærkværdigvis fuldstændigt. Jeg blev endnu hos mine Værtfolk en Ugestid for det Tilfælde, at jeg ogsaa skulde faa Kolera, og saa var det dog bedre at blive paa Stedet. Det var ikke hyggeligt at belave sig paa den Gjæst, men Gud være lovet, at jeg slap for den. Da jeg saa havde overstaaet Karantainen, tog jeg Afsked med min elskværdige Vært og Værtinde og reiste mod Syd. Det var jo en meget sørgelig Afslutning paa det fornøielige Ophold i Firenze, og vi vare dybt bedrøvede.

Jeg reiste – med en Dags Ophold i Rom – til Neapel.

Er der noget Sted, hvor man skal komme til Kræfter igjen efter Sorg og Sygdom, saa er det Neapel. Der er Liv og Glæde, og naar man kommer paa den rette Aarstid en deilig Temperatur. Fra Veien til Posilipo ser man hele den deilige Golf, Castello del Uovo i Forgrunden, Neapel, Portici, Resina, Castelmare, Ischia og Capri svømmende i Havet, og som Baggrund for det Hele reiser Vesuv sin Kæmpekrop, alt i et glødende Sollys. Men Modtagelsen til Staden var just ikke opmuntrende. Droscekusken lignede en Stratenrøver og to lignende Banditer sprang op paa min Vogn, trods min Protest. Da jeg kom til mit Logi paa Pizzo Falcone vilde den Ene bære min Kuffert op, den Anden min Malerkasse og Stok, Penge vilde de naturligvis have, og da Værten blev tilkaldt, var han paa deres Parti for ikke at blive misrecommanderet. Droscekekuskene er gennemgaaende nogle Røvere at see til, mange see ud som meget reducerede Gentlemænd, men kan man gjøre lidt Spøg med dem, saa kommer det godmodige frem i dem. De er utrolig om sig for at tjene Penge. Tæt ved Kaféen, hvor jeg tog Frokost, var en Holdeplads. Saasnart Droscekekuskene saae, at jeg reiste mig for at gaae, kom et Par af dem i susende Galop for at kapre mig. De kjøre udmærket, svinge omkring deres Offer, forfølge ham ganske tæt, stadigt tilbydende sig, ja endogsaa selv pruttende under Taxten. Jeg saae engang to, der skjændtes; den ene flygtede, den anden efter ham, begge Kuskene staaende op, og det gik i Carriere, snoende og dreiende sig om hinanden. Gadelivet er meget

Castello del Uovo

morsomt især i de gamle, smalle Gader, hvor der tørres Tøi fra Hus til Hus. For hvert Vindue er en lille Balkon, med et Tæppe for at skjærme for Solen, akkurat saa stor, at Madammen kan sidde og sy der og samtidig holde Øie med, hvad der foregaaer paa Gaden, eller passiare med Gjenboersken over Gaden, hvor Kvinderne har leiret sig med deres Arbeide og de halvnøgne Unger lege. Jeg saae engang to temmelig lange Pigebørn splitter nøgne paa et temmelig befærdet Sted tæt ved Bane-gaarden, og da der ikke var Nogen, der tog Notits af det, var det Tegn paa, at det ikke var noget ualmindeligt Syn. Da Husene ere høie, gjøres Indkøb fra Gaden direkte fra Balkonen. Gadesælgeren preies, en Kurv hisses ned, Varen lægges deri og heises op. Er den ikke god nok, sendes den ned igjen, men befindes den god, saa kommer Pengene ned, alt er i Orden. Neapolitaneren har Ord for at være doven, og der er sikkert en Masse Dagdrivere, men der er mange flittige Arbeidere, der slider i det hele Dagen. Meget Arbeide foregaaer paa Gaden udenfor Husene, og jeg har set, hvor utrætteligt de kan arbejde til sen Aften. Foruden Naturen og Folkelivet har Neapel to Seværdigheder af første Rang: Vesuv og Museet. Vesuv skal jeg senere beskrive, Museet besøgte jeg daglig. Det rummer, foruden en mindre Malerisamling, en udmærket Samling af Antiker og alle de Sager fra Herculenum og Pompei, som har kunnet transporteres derfra. I Neapel fik jeg at vide, at Arkitekt Fenger opholdt sig i Pompei, og jeg bestemte mig til at tage derud og see den udgravede By. Jeg omtalte før Gadelivet, der stadig tiltrækker Øiet. Butikerne udenfor mit Hus – ligesom mange andre Steder – har ikke Vinduer, men en stor Ladeport, der staaer paa vid Gab hele Dagen. Udenfor var der hele Dagen et Mylder af Kvinder, syende, sladrende, og en Masse Unger. Mændene, mest Fiskere, var i Minoritet.

Ikke sjældent kom Kvinderne op at skjændes; saa var hvert Ord et Hvin, Øinene lynede, og Fingrene lavede sig til at kradse. Men naar det skulde gaae løs med Neglene, traadte en af Mændene til som med theatralsk Værdighed skilte de skummende Kvinder. Kort efter er han maaske i lige saa barnagtigt Skjænderi med en anden Mand.

Jeg kom altsaa til Pompei og i det gemytlige Bonde-Hôtel traf jeg foruden Fenger en fransk Maler Layraud, og en tysk Arkæolog. Hôtellet, dersom man kan kalde det saaledes, havde det stolte Navn „Albergo del Sole“ opkaldt efter Puerto del Sole i Pompei. Værtinden, som var den dominerende, havde væsentlig det Hverv at underholde Gæsterne, og da hendes Mund aldrig stod stille, egnede hun sig godt dertil. Af den megen Talen var hun blevet permanent hæs. Italienerne tale jo ikke alene med Munden, men Hændernes Gestus følger med og gjør Talen end mere levende, og hendes Hænder og spillende Øine var i uafsladelig Bevægelse. Hun var mager med to eiendommelige Smilehuller. Man sagde, at de var blevet til paa følgende Maade. Under Garibaldi Krigen stod der en Kamp i Pompei, og Concietta, som var uhyre nysgjerrig, kunde ikke dy sig, men stak Hovedet ud ad Vinduet for at see paa Bataillen. Saa kom der en Kugle, der gik lige igjennem hendes Kinder. Hendes skønne Navn var Concietta immaculata (den ubesmittet undfangede). Hun nævnede Alt ved sit rette Navn, og især naar Franskmanden var i daarligt Humør, søgte hun at opmuntre ham ved den Slags kraftige Ord, som ikke staaer i Leksikonnet. Manden, der ligesom hun, var midaldrende, lavede Maden, og ledsagede jævnlig denne Beskæftigelse med et Knald, som Mare ikke kom fra Munden. Han haltede stærkt og havde altid en Lazaron Pipe hængende i Munden. Var hun meget talende, saa var

han til Gjengjæld tavs, han sagde ja til Alt, hvad man sagde, noget han sikkert havde lagt sig til lige over for sin myndige Ægtehalvdel. Til Familien hørte endvidere en Pige paa 12–13 Aar, Mariutsch, et fornøieligt Pigebarn, der mærkværdig nok var blond, grim, og fuldstændig lignende en dansk lille Tøs, paa nær hendes voldsomme Temperament. Og endelig Conciettas Søster en ældre, stiltfærdig Pige, der havde haft en ulykkelig Kjærlighedshistorie. Engang kom Lidenskaben op i hende, da vi dansede Tarantel. Da jeg figurerede for hende, anfaldt hun mig pludselig paa en temmelig uhøvisk Maade, og hvergang jeg senere i Dansen kom i hendes Nærhed, værgede jeg mig for hende til stor Moro for de andre Damer. Vi dansede nemlig Tarantel, saa godt, vi kunde. Fra Tid til anden spurgte Concietta paa sin mest indsmigrende Maade, om vi vilde give Vin, saa skulde vi have Bal. Tambourinen blev taget ned ad Væggen, og Byens Kvinder samledes hos os, og saa gik Dansen. Det var kosteligt at see den stiltfærdige, gammelagtige Fenger gjøre sig Umage for at danse med. Der kom sjældent Mænd, men engang var der En, og han kunde danse Tarantel, saa det var en Fornøielse at see. Det er meget vanskeligt at spille paa Tambourin, det maa læres fra Barn, men Alle kunde de det. Den har en berusende Virkning paa dem. Man kunde se Pigerne staae og trippe i Takt, og pludselig styrtede de sig ud i Dansen.

Vi fire Gæster holdt vore Maaltider sammen. Tyskeren havde vi ellers ikke meget at gjøre med. Han var en meget pæn Mand, noget pedantisk, bavlende og docerende, kort sagt en ganske almindelig Tysker. Min gamle Ven Fenger var en overordentlig elskværdig Mand, paalidelig og trofast, meget kundskabsrig. Han var noget ældre end jeg og meget „adstadig“, en dygtig, men ikke genial Arkitekt. Han endte som Stadsarkitekt og har som saadan udført mange af Kjøbenhavns kommunale Bygninger. Layraud var den interessanteste. Som bondefødt fra Sydfrankrig begyndte han [som] Hyrdedreng, men da han viste Talent for Tegning, blev han sendt til Paris og uddannet der, saa han nu var Pensionær ved det franske Akademi i Rom. I Pompei malede han et Billede af Folkelivet fra Egnen, Mænd, der var beskæftigede ved en Brønd. Han var høi, med mørkt krøllet Skæg og Haar, der hang ham ned over Panden, bister og temmelig utilnærmelig. Men lidt efter lidt blev vi mere fortrolige, og han indbød mig til sine Aftenspadsere Ture, hvor han morede sig med at dræbe Skruptudser. Da vi kom til Rom, besøgte jeg ham i Villa Medici, og han indbød os til en lille Fest, Pensionærene holdt. Der var blandt Andre den rigt begavede, meget indtagende Regnault, der havde en smuk Sangstemme. De unge Kunstnere bad Direktøren, Hébert, om de maatte synge: die beiden Grenadiere, naturligvis fordi Marseillaisens Toner lyder igjennem de sidste Strofer, den forbudte Sang, Hébert tillod det med et lille Nik, og saa brølede de af fulde Lunger deres Yndlingsang.

Sammen med Fenger gjorde jeg en Tur til Capri. Vi leiede en Baad, og i stiv Kuling naaede vi den berømte Ø. Ved Marine grande (der er kun to Steder, hvor man kan lande, ellers stiger de steile Klipper lige ned i Havet) stod de nydelige unge Capreserinder for at bære de Reisendes Bagage op til Byen. Hvor spinkle de see ud, kan de dog bære tunge Kufferter paa deres Hoved op ad den steile Klippesti til Byen (Capri). Er der intet at bære, strækker de Haanden ud og bede smilende om en Soldo. Vor første Udflugt var til den blaa Grotte, og vi kunde i vor lille Baad netop smutte ind, da Søen gik ret høi. Om end jeg blev noget skuffet, saa var Indtrykket dog vidunderligt. Alt blev blaat, og hvad der kom i Vandet saae ud som Sølv. Blæsten tiltog, medens vi turede om, og det var ikke muligt at komme tilbage til Fastlandet, saa vi opholdt os der flere Dage, saa Piccolo Marine, il Salto, hvor man fortæller, at Tiberius lod sine Offere styrte ned, og Anacapri. Den udmærkede Kørevei i Zigzag, som nu fører dertil, eksisterede ikke dengang, og jeg har senere forundret mig over,

at vi kunde komme op, og især ned, ad den steile Sti, hvis Trin er udhuggede skødesløst i Klippen. Efter et Par Dages Forløb vilde vi tilbage uagtet Stormen, og uagtet Baadføreren Antonios Modstand begav vi os tilsøs. Han var bange for sit Liv og for sin Baad, naar der kom en større Sø, klynkede han og bad til Sanct Antonius, men viste os samtidig Bølgerne, som vi Øboere dog havde set værre, jeg skal dog ikke nægte, at Turen var drøi. – Den pompeianske Slette begrændses paa den ene Side af et mægtigt Bjergparti: Monte San Angelo, og til den anden Side kneiser Vesuv med sine bløde smukke Linier, smilende, solbeskinnet. Smaa Byer ligge fredeligt op ad dets Basis med frugtbare Haver, Alt er yndigt. Men en hemmelighedsfuld lille Røg stiger op ad dets Top, og forraader de forfærdelige Kræfter, der bo i dets Indre. Men det er netop denne lille Røgsky, der drager Blikket og Tanken derop, og en skønne Morgenstund startede Fenger og jeg med Fører, alle tilhest, op til Vulkanen. Da vi travede afsted, hørte jeg et tungt Aandedrag bag mig, det var en Bonde, der skulde holde vore Heste, naar vi besteg Askekeglen; han løb med holdende i Hestens Hale. Da vi kom dertil, hvor man ikke længer kan ride, kravlede vi op i den løse, sprøde Aske, Foden gaaer dybt i, og Skraaningen er steil, saa det er meget anstrængende. Solen var lige staaet [op], og i Morgentaagen saae vi det forunderlige Syn: vore Skygger oppe i Luften. Vi var paa Toppen. Et stort uregelmæssigt Basin med Brokker af alle mulige Farver, mest gult, og Svovllugt, som Luften var stærkt befængt med. Et Sted en Forhøining, og det var derfra Røgen steg op. Men Vulkanen var fuldstændig i Ro. Jeg havde min Malerkasse med og har endnu Studiet, jeg malede deroppe. Efter at have nydt den herlige Udsigt over Golfen gik det hjemad igjen. – En Maanedstid efter begyndte Vesuv at kaste stærkere Røg fra sig, der om Aftenen lyste som Gnister. Fenger og jeg vilde derop igjen alene, Føreren var os for dyr, men det blev os stærkt fraraadet, thi, sagde vor Værtinde, der er Røvere deroppe, har De Fører med, saa risikerer De intet, for saa faaer Røverne en Tribut af ham, men gaaer De alene, saa bliver De udplyndret. – Fenger reiste, og jeg gjorde alene en Tur til Sorrento og gik derfra op i San Angelo Bjergkæden. Der var meget vild Natur, og Skyerne drev ned om Bjergets Sider. Jeg traf en meget smuk Pige deroppe, med en Kurv paa Armen og en Segel i Haanden var hun som malet af Leopold Robert, men meget sundere. Gud bevares for Øine, hun havde. Jeg bad, om jeg maatte tegne hende, og begyndte ogsaa derpaa, men pludselig raabte hun: ecco la madre, og vips, saa var hun forsvunden. Det var ret letsindigt af mig at vove mig derop,

thi en Røverbande, en rigtig organiseret Røverbande holdt til der. De Folk, der eiede Lodder paa Bjerget, kom aldrig derop, de løb Fare for at blive fanget og maatte saa betale svære Løsepenge. Blev disse ikke erlagte efter den fastsatte Tid, saa blev der skaaret et Øre af Fangen, og udeblev de endvidere, saa kom det andet Øre og til Slutningen Næsen. Jeg saae i Neapel Fotografier af saadanne lemlæstede Mennesker, tilligemed Fotografier af fangne Røvere, ja der var endogsaa kvindelige Røvere, der saa ligesaa forsorne ud som Mændene. Et Aarstid efter at jeg var kommet tilbage til Danmark, meddelte Aviserne, at Røverbanden paa Monte S. Angelo var fanget. De havde været umaadelig frække og tyranniseret Egnen. En Dag havde de f. Ex. besat Salerno, som dog var en ret anselig By paa henved 20,000 Indbyggere. Banden omringede Hotellerne, plyndrede de Reisende, og havde, før de fjærnedede sig, indtaget en flot Middag paa det fineste Hôtel, naturligvis paa Værtens Regning.

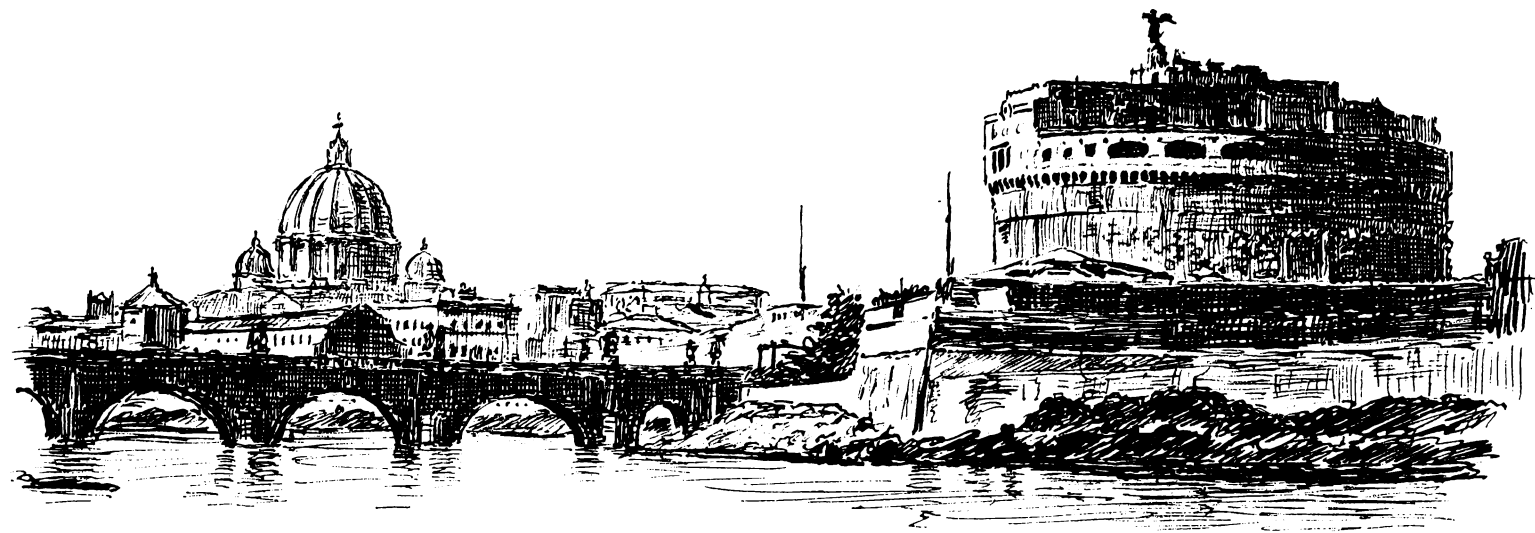
Smaa private Røvere fandtes der allevegne. Befolkningen er brav og godmodig, men der er jo de, der tænke, jeg har Trang, og han har saa meget, vil han ikke give mig noget med det Gode, saa skal han det med det Onde. 1¹/₂ lire, som var en Markarbeiders Dagløn, er jo ikke nok til at ernære en Familie, hvor tarveligt den lever. Føden er Grøntsager, faae af dem har nogensinde smagt Kjød, og mange af disse Vegetarianere har Heltekrop og dito Lemmer. Naar de blot har deres smaa Underbuxer, der er *meget korte*, paa, saa føle de sig som paaklædte. Ved Udgravningerne i Pompei har man truffet Steder, hvor der har ligget et Menneske, kvalt af giftige Luftstrømninger. Asken havde dannet som en Form om dem. Man fandt paa at hælde Gibs ned i denne Form, og see! man fik en Gibsafstøbning af et Menneske. Saaledes var der fundet 5 à 6 Stykker, nogle løftende Klæder op for al den Aske, de gik i, nogle har samlet deres Penge i Kjolen, men de har Alle lignende smaa Svømmebukser, som Pompeianerne nu gaae med. – En Aften, da vi spiste, kom Kvinderne styrtende ind, hvinende og raabende i Munden paa hinanden, saa vi ikke kunde forstaae dem. Endelig fik vi ud af det, at der laae en Mand udenfor, som var overfaldet af Røvere. Vi ud, og ganske rigtig, der laae en Fyr udenfor og jamrede sig. En Kreds af Mænd stod om ham. Det var en Fragtmand, der var blevet berøvet 4 Guldstykker, og da han havde søgt at forsvare sig, var han blevet sparket og slaet. – Nu var der kommet [Frygt,] og den tyske Archæolog, der boede i et Annex til Hôtellet, som laae noget fra vort Hus, skulde følges hjem under Sikkrings Escorte. Forrest gik Mariutsch med en Lygte, saa kom Archæologen med sin Paraply og slut-

telig den væbnede Magt: vor Vært med sin lille Pibe, haltende og med en gammel Bøsse over Skulderen. Det var et Syn for Guder, de var vist Alle tre lige bange, saasnart der var En, der havde raabt Bøh! saa var de sikkert styrtet afsted. Men Expeditionen lykkedes, for der var ingen Røvere. Efterat jeg havde været i Pompei et Par Maaneder, tilbragt med at male, gjøre Ture i Omegnen, og især med at gennemstrøife Ruinbyen, tog jeg Afsked og reiste til den evige Stad, Byen for alle Byer:

ROMA

Det var i Efteraaret 1867. Lidt før vi naaede Staden standsede Toget. Pavelige Gensdarmen gik rundt i Toget og fik de Reisendes Pas, som man næste Dag kunde afhente paa Municipio, der var i Palazzo Chigi. Da jeg hentede det, standsede jeg ved en antik Gruppe af Apollo, der flaaer Marsyas. En gemytlig Herre, der passerede forbi, sagde: ja det er sindbilledligt, man kommer s'gu ikke herfra, før man er flaaet. Jeg søgte Mourier, der havde taget Plads som Secretair ved skandinavisk Forening, og sammen med ham gjorde jeg en Tur igjennem Byen over Forum, Peterskirken, Corsoen, Monte Pincio o. s. v. og mente nu at have faaet et Overblik over Byen. Jeg Taabe! man kan være der i Aarevis og dog kun faae set en Del af den. Rom var da meget forskjellig fra, hvad den nu er. Man har jaget efter at gjøre den til en moderne Stor Stad. Der er revet Kvarterer af gamle maleriske Gader ned for at anlægge lige brede Gader med kedelige Huse. Villahaver ere sløifede og bebyggede, en ny Stad har reist sig paa den anden Side af Tiberen imellem Porta del Popolo og Vatikanet o. s. v. Alt til mere Nytte, men mindre Skønhed, mere Properhed, men mindre gemytligt Roderi. De gamle Nationaldragter, som man kjender saa godt fra Billeder, vare allerede dengang forsvundne og bares kun af Modellerne og Landfolk, der kom ind med Frugter, Blomster og Grøntsager. Forrest gik Manden, Kvinden bagefter med sin Kurv paa Hovedet, Sandalerne gav dem en eiendommelig vippende Gang. Blandt andre Steder leirede de sig paa Piazza Capucini, der saa fyldtes med deres Vogne. Paa Pladsen laae et Capuciner Kloster, og udenfor det forrettede de ganske ugenert deres Nødtørft. Franske Soldater blev indkvarterede i Klosteret, og da de ikke kunde lide det Griseri, hældte de alskens Flydende ned paa de ugenerte Bønder, som blev meget forargede derover og sagde, at det var deres gamle Ret,

der blev krænket! Hvad der gav Byen sin særlige Karakter, var den Masse Præster, Klerker af alle Arter, Munke, Kardinaler og især „Hans Hellighed“ Paven, som man saae paa Gaderne, de sidste tilvogns. Abaterne kom fra alle Lande for at studere ved „Propagandaen“, hvert Lands Studenter havde sin Dragt af Kjolerne, rosa, violette, blaa o. s. v. Capuciner var, hvad jeg kaldte Kirkesjovere, mange havde meget verdslige Ansigter, robuste og skæggede, andre magre, fanatiske, i det Hele meget male-riske. De havde kun een Kappe med Hætte, bare Fødder i Trætøfler med en Rem over Vristen, intet Undertøi. Ved store Begravelser var der Masser af Munke, der naturligvis betaltes som andre Begravelses-Omkostninger, saa og saa mange Munke. Saadanne Begravelser tog sig storartet ud med alle de mange Prælater, Bannere o. s. v., Kordrenge og Musik. Jeg saae engang en jævn Begravelse. Den Afdøde laae i aaben Kiste saa høit oppe, at jeg kunde see det meste af ham. Kisten blev baa-ret paa Skuldrene af hvidkappede Kirkebetjente, og det saa besynderligt ud, at Liget nikkede ved hvert Skridt, Bærerne gjorde. – Kardinalerne kørte ud. Det er jo meget fornemme Herrer, og deres Fremtræden var ogsaa derefter. Store gammeldags Ka-rosser i Hængefjedre, Kusk og Tjener, stærkt skrammerede paa Bukken, og 2 à 3 dito staaende bag. Naar de kom udenfor Byen, stod Hans Eminence af og spadse-rede med Følge – der var altid et Par andre Geistlige med – medens Tjenerne drev bagefter med Overtøiet. – „Hans Hellighed“ selv, Pave Pius IX har jeg ogsaa set kjørende flere Gange. En Gang var jeg saa heldig at være lige ved Vatikanet, da Paven kom hjem fra en Kjøretur. Der var flere Mennesker omkring, som knælede, da Paven steg ud af Vognen, velsignende dem. Han var en smuk Mand med en værdig Fremtræden. Hans mørke Øine havde et gjennemtrængende Blik, og Menig-mand troede, at han havde „det onde Øie“, hvorfor Mange, imedens de knælede for Paven, holdt den ene Haand med Pegefinger og Lillefingeren udstrakt (Besværgel-sen mod „det onde Øie“) bag paa Ryggen. Paven havde en Schweitser-Garde, store, prægtige Mænd, der holdt Vagt i Vatikanet. De var klædt i Dragter fra Frederik den 2dens Tid, lange Strømper, gul- og rødtribede, korte, vide Buxer, Trøie med vide Ærmer, alt gult og rødt, Baret eller Hjelm og en lang Partisan. Ved høitidelige Leiligheder var der Riddersmænd i Harnisk og andre statelige Dragter i Pavens Følge. Jeg overværede Messen i det Sixtinske Kapel Skærtorsdag; det var meget interessant at see Kardinalerne, der figurerede ved den Leilighed, og blandt andet flere Gange skulde omfavne hinanden, det var ikke nogen varm Omfavnelse, snarere

som de tænkte: bliv mig fra Livet. Det var meget karakteristiske Ansigter, DHrr havde. Paven messede og hans berømte Kor sang. Det lød næsten som et Orgel, og jeg var meget betaget deraf, særlig ved at høre Kastraternes Sopraner, som forresten ikke kunde maale sig med smukke Kvinderøster. Jeg saae dem med et vist Uhygge, da de gik derfra; den Ene var fed, den anden ganske mager. Pavens Zouaver, Mænd fra forskellige Lande, exercerede undertiden paa Peters Pladsen. Det var et smukt Korps, graaklædte. Naar Paven kjørte ud og passerede dem, hilsede de ved at falde ned paa det ene Knæ, Geværet ret op i venstre Arm, og den høire Haand til Huen, det saae brillant ud. – Der var mange Nonneklostre i Rom, men Nonnerne komme aldrig ud. Paa Monte Pincio ligger en Kirke, S. Trinita di Monte, som vist hører til et Nonnekloster. Om Aftenen ved Ave Maria holdtes der en lille Gudstjeneste, hvor en Nonne, usynlig, sang. Der var altid mange derhenne for at høre hendes uskyldige smukke Stemme; det var vist det eneste Sted, man kom i en Slags Forbindelse med en Nonne, man saae hende ikke, men man hørte hende. Engang fik jeg at vide, at der skulde være Nonne-Indvielse, og jeg sammen med et Par andre Danske gik derhen – jeg husker ikke Kirkens Navn. Der var kun faa Mennesker tilstede og ganske tyst. Kirkens ene Mur stødte op til Klosteret, og paa den var der tre store Aabninger, saa stærkt tilgittrede, at man kun utydeligt kunde see de Nonner, der færdedes bag dem. Engang imellem kom et blegt Ansigt tilsyne i en Døraabning, men forsvandt hurtigt. Kirke-Betjente vimsede lydløst frem og tilbage. Endelig kom

Novicerne, hver ført af høie Geistlige. Man havde ventet at see nogle ældre Kvinder, som havde gjort op med Verdens Skuffelser, men nei! det var tre ganske unge Piger, smykkede, som det var til Bryllup, de skulde gaae, med Blomster og Smykker paa de elegante hvide Kjoler. Efter en kort Tale blev de ført ind ad den lille Dør, og da den lukkedes efter dem, var de fortabt for Verden. Saa viste de [sig] bag de tilgittrede Vinduer, og der blev hele Herligheden taget af. Først lagde de Kjolerne fra sig, – man kunde høre, at det var paa en Bakke, dernæst Smykkerne, og tilsidst blev deres Haar klippet af og kastet paa Bakken. Da jeg hørte Saxens skarpe Lyd, var det, som jeg hørte Bødelens Øxe. For hver af disse tre Handler, sagde de nu indviede Nonner: „saaledes giver jeg Afkald paa Verdens Forfængelighed“. Vi var gaaet derhen af Nygjerrighed, vi gik derfra dybt rystede.

Maleren Kückler var jo som ung blevet Munk. Han boede i Klosteret S. Buonaventura oppe paa Palatinerhøien, og jeg fik Leilighed til at besøge ham. En Søn af en af hans gamle Venner, Thiele,⁴² som jeg omgikkes meget, skulde op i Klosteret og bad mig om at gaae med. En af Munkene viste os Vei og i et større Værelse, der var omdannet til Atelier, traf vi den Gamle. Thiele havde Cigarer med, og de blev modtaget med Glæde af ham. Han havde faaet Tilladelse til at ryge og gaae med Strømper! Han var fornøiet og glad, og fortalte Historier om gamle Kammerater. Gamle Bissen var død lige i de Dage, og jeg fortalte ham det saa skaansomt som muligt, da jeg troede, det vilde gaae ham nær, men han tog det gemytlig: ja lad mig see, han var jo ogsaa en gammel Knast, det var hele Ligtalen. Kückler oplevede Klostrenes Ophævelse, og levede saa som Privatmand af en lille Pension fra Danmark. – Jeg saae ham engang i en Procession, hvor hans fine, kloge Ansigt var en Kontrast til de andre Munkes mer eller [mindre] grovkornede Typer, som dog ofte er meget maleriske. –

To Gange har Rom været Verdens Centrum, i Oldtiden og i Renaissancen, hvor Kunst og Videnskab blomstrede der som intet andetsteds, og hvor Paven som Kirkens Chef, „Guds Statholder paa Jorden“, regerede Verden. Alle Bygninger fra Oldtiden er enten ganske eller for største Delen ødelagte. Af den vældigste Oldtidslevning Colosseum staaer kun Ruinerne af $\frac{1}{3}$. De andre 2 Trediedele har især Paverne benyttet til andre Bygningers Opførelse. Det er ret oprørende at tænke, hvad Menneskene har ødelagt. De vidunderlige Bygninger paa Forum er forsvundne, eller der staaer et Par Søiler som fortvivlede stumme Anklager mod Ødelæggerne.

Trajans Forum er overbygget, et Sted staaer Rester af Søiler og den interessante Trajansøile, og saaledes gaaer det overalt. Især Keiserpaladserne paa Palatinerbjerg er det gaaet stærkt ud over, der eksisterer næsten Intet af dem. Og dog fængsles man stærkt af de sørgelige Rester, der overalt findes. Forum henlaae, da jeg var der, som en uopdyrket og upasset Mark, det hed Campo vaccino (Kvægmarken), og der gik ogsaa Kvæg og græssede; fra Septimus Severus' Triumfbue dreiede en Vei med Træer paa Siderne op til Titus Triumfbue. I de Egne og ad Colosseum var det ikke raadeligt at færdes alene om Aftenen. Der var noget gigantisk ved de Gamles Bygninger, som ogsaa Castello del Angelo (Hadrians Mausoleum) og Resterne af Pompejus Theatret, hvor der nu var Smedeværksteder, bærer Vidne om; endvidere de kolossale Vandleddninger, hvoraf de fleste ere ødelagte, og dog kan Resterne forsyne Rom med Vand til Overflod. Men har Ødelæggelsen raset mod Oldtids-Bygningerne, saa staaer Renaissancens Monumenter endnu, Paladser, Fontæner og Kirker, og ypperst blandt alle Peters-Kirken. Der er mange Kirker i Verden, der er skønnere end San Pietro in Vaticano, men der er intet andet saa vældigt et Herrens Tempel. Med Pladsen, omgivet af de 2 halvrunde mægtige Kolonnader, gjør det Hele et overvældende, storartet Indtryk. Paa Midten af Pladsen kneiser en vældig ægyptisk Obelisk. Den blev under Caligula transporteret [fra] Ægypten paa et Skib, der desuden havde 40 Passagerer. Da Englænderne skulde hente Cleopatras Naal, som er mindre, til London, konstrueredes der i den Anledning et eget Fartøi, som blev bugseret af en Dampet. Paa Turen sprang i stormfuldt Veir Kættingerne, og Fartøiet med Obelisk laae og drev ude i Atlanterhavet; det var nok om Natten, i ethvert Tilfælde maatte de søge længe om det! Nei, Oldtidens Ingeniører var dygtigere. – Jeg fik et Begreb om Kirkens uhyre Størrelse ved en Kirkefest, hvor Paven messede, hans Stemme lød som et lille Kvæk. Der var Militair i Processionen, og da Festligheden var forbi, hørte jeg nogle svage Raab, da jeg kom derhen, saae jeg, at Militairet var opstillet i lange Rækker, og det var Officerernes Kommandoraab, som blev tordnet ud af bedste Evne, der lød som svage Toner. Veien til Vatikanets Skulptursamling gaaer omkring den ene Side af Kirken, man bliver ved at gaae og tænker, faer den dog aldrig Ende. En af Paaske-Dagenes Aften blev Kirken og Peterspladsens Kolonnader belyst med Lamper, Alle Kirkens Linier, Ribberne paa Kuppelen og endogsaa Korset ovenpaa straaledede med Lamper. Den vældige Plads var besat med Mennesker. Hver Lampe maatte tændes for sig, og dog skete det Hele hurtigt,

thi der var Skarer af Mænd dertil. Korsets høieste Arms Lamper kunde kun med Livsfare tændes, man sagde, at det var en dødsdømt Forbryder, der, naar han udførte det, blev benaadet. Samme Aften blev der fra Monte Pincio afbrændt et vældigt Fyrværkeri, som man kunde see fra mange Steder i Byen. – Det var en imponerende Festaften.

Naar Fasten skal begynde, holdes forinden: Karnevalet. Det havde vel nok tabt endel af sin gamle Glands, da hele Folket mødte i Karnevals Kostumer, hver som de bedst kunde, som man kjender fra Billederne, men der var dog en fornøielig Masse Mennesker paa Gaderne, væsentlig paa Corsoen. Det begyndte med, at Roms Senatører kjørte i festlige gammeldags Kareter, forspændt med sorte Hingste, til Kapitolium. Der var et Tog af vældige Vogne, smykkede med Blomster og fyldte med udklædte Personer, de franske Kunstnere fra Villa Medici udmærkede sig især. En af Dagene var Hesteløbet. Paa Piazza del Popolo var der samlet en Del unge Heste, som saa paa et Kommandoraab blev sluppet løs og sat i Fart ved Piske og Brølen. De havde noget Seletøi eller Remme hængende paa sig, og da disse var besatte med Pigge indvendig, saa blev de stakkels [Heste] hidsede endmere rasende og styrtede i vild Fart ned ad Corsoen. Denne var tæt besat med Mennesker, men der blev i utrolig Fart gjort Plads for Hestene. Jeg stod langt nede ad Piazza Colonna, pludselig lød det: der er de, og vi foer tilside. Blind Alarm; men lidt efter kom de susende; Menneskemassen lukkede sig, men et Øieblik efter lød det: der er en endnu, og ganske rigtig, der kom endnu en, alt hvad Remmer og Tøi kunde holde. Oprindeligt var det Jøderne, der maatte rende ned ad Corsoen til Italienernes Fornøielse, men de blev fritaget derfor imod hvert Aar at erlægge en god Tribut. Den sidste Aften i Karnevalet var „mocoli“ Aftenen; alle Mennesker havde et lille tændt Lys i Haanden, og det gjaldt om at slukke de andres og værne sit eget. Blev et Lys slukket, raabte man triumferende „sensa mocolo“. Forresten blev der kastet rigeligt med confetti, NB forloren. – Der er vel altid mange Fremmede, rige Englændere og Amerikanere, der tilbringer Vinteren i Rom, og paa den fasionable Tid paa Dagen ruller det ene elegante Kjøretøi efter det andet ned ad Korsoen og op paa Monte Pincio. De smukkeste Vogne applauderes af Forbigaaende, og ikke mindre de smukkeste Damer.

Den skandinaviske Konsul hed Bravo, der sikkert var et paataget Navn. Han var Jøde, født Tysker, og havde aldrig ret lært at tale hverken Italiensk eller Dansk.

Jeg troer ikke, at hans Konsulats Forretninger voldte ham meget Besvær, og hvad han ellers bestilte, veed jeg ikke, men jeg troer, han havde nogle Penge Affairer. Naar Kunstnerne, og andre Reisende vel ogsaa, kom til Rom, saa blev de første Breve med Penge adresseret til Consulen, forinden man havde faaet fast Bopæl. Naar man saa kom hen til Bravo for at hente sit Pengebrev, saa sagde han naa! lad os see, hvad der er i det. Saa paatog han sig tjenstvillig at besørge Anvisningen udbetalt, men – han tjente godt derved, da de italienske Penge dengang stod langt under Kursen. Ved Fester i Skandinavisk Forening præsiderede han og tog den fornemste eller rigeste Dame (han var en stor Snob) tilbords. Da fru Treschow kom til Rom, var det hende, der blev beæret, men han fortrød det bagefter og sagde: hun er s'gu ikke saa rig, som jeg havde troet. Det var hans Hverv at udbringe Kongens Skaal, som skete med et Par Ord, og forfjamsket, som han var, tog han altid feil, varierende mellem de tre nordiske Kongers Skaal og de to norske Kongers Skaal. – Ligesom han var der flere Danske, der havde tilbragt mange Aar i Rom og blev der til deres Død. Foruden Kückler var der en meget elskværdig Mand, Musikeren Ravnkilde, som de Reisende altid var henne at hilse paa. Han deltog undertiden i vore Sammenkomster og var almindelig afholdt. Han havde været forlovet med en rig Dame, men hendes Fader satte sig bestemt imod Ægteskabet, og denne Hjertesorg fulgte ham hele hans Liv. „Den Gamle af Dage“, som Bergsø kaldte ham i „Piazza del Popolo“, Billedhuggeren Holbech havde ogsaa lidt Skuffelse i Livet, idet det Talent, han var begyndt med, aldrig udviklede sig til noget betydeligt. Han var en høi, mager Mand, med et langt graat tvedelt Skæg, som han paa en noget koket Maade smøgede over sine Skuldre. Han havde det vist meget smaat, men bar med Stolthed sin Fattigdom. Han havde jo set Generationer af Landsmænd komme til Rom og levede nu meget tilbagetrukken. Min Ven Vilhelm Bissen var, efter i lang Tid at have været Enkemand, som nygift taget til Rom og havde et pænt Hjem, hvor han og hans intelligente Frue vare udmærkede Værter, som det var en Fornøielse at besøge. – Hans Ven Finnen Valter Runeberg var ligeledes nygift med en ung, smuk og indtagende Dame. De boede i et meget tarveligt Sted, hvor en steil Vindeltrappe, med et Tov til at holde sig ved, førte op til hans smaa Værelser. De havde anskaffet sig nogle meget simple Møbler, men de vare saa lykkelige og syntes, at det var deiligt. Er det ikke storartet, sagde han, Alt dette er mit, jeg har Lov til at slaa Bordet og Stolene itu, om jeg vil. Flere Gange har jeg set ham

og hans Hustru i Kjøbenhavn, men nu veed jeg ikke, hvor han er, og hvorledes han lever, han er vist ikke død, da det vilde bekjendtgøres i Bladene, men han har oplevet sit Fødelands Ulykker, og har haft den tunge Sorg, at hans Hustru blev sindssvag; jeg malede hendes Portrait, og han lovede at modelere en Buste af min tilkommende Hustru, et Løfte, som han indfriele mange Aar efter. Af danske Kunstnere var der endnu Billedhugger Stramboe og gamle Monies, som først kom senere og kun opholdt sig kortere Tid. Stramboe var en stilfærdig, skikkelig Fyr, saare lidt kultiveret og ikke noget betydelig som Kunstner. Han havde været flere Aar i Rom, men kunde endnu meget lidt Italiensk, og det lidt, han betjente sig af, var feilt. Han var af disse ubegribelige, der ikke faaer udrettet noget, og hvad han levede af, var mig uforklarligt. Allerede som Dreng var han kommet ind paa gamle Bissens Atelier, og da Dronning Caroline Amalie engang var i Besøg der, saae hun Drengen dør, strøg ham over hans lange lyse Haar og sagde: naa Du bliver maaske den anden Thorvaldsen. Lange Tider derefter gik han med en stor Kunstner i Maven, men det blev kun til Vind. Han var meget omgængelig, og Mourier og jeg havde ham ofte med paa Smaature. Han forlod Rom uden at have udført noget Arbeide, puslede sig igjennem Livet, og da han var blevet ældre, blev han meget svag. Mourier og jeg hjalp ham, han fik endogsaa ministeriel Understøttelse, men han havde det dog saa uhyggeligt i sit simple Værelse, at der ikke engang blev lagt i Kakkelovnen, han krøb heller i Seng. Efter hans Død fandtes der i en Skuffe 2000 Kroner! Mourier, som jeg flere Gange har nævnet, var en elskværdig og dannet ung Mand, noget tilbageholdende og med et Anstrøg af Melankoli. Han havde studeret Kunsthistorie, og det var hans Interesse for Kunst, der førte ham til Rom. Han blev forlovet og maatte saa vælge en Livsstilling, som han kunde gifte sig paa, der tilbød sig en Plads som Gartner, og han var i adskillige Aar Gartner paa Vallø. I Længden kunde han dog ikke udholde den Bestilling, han tog Afsked fra Vallø og har nu noget at gjøre ved Bibliotheket. – Min gamle Collega Monies var i kortere Tid i Rom. Han var meget bange for at blive overfaldet, og gik i den Anledning om Aftenen med et Guldstykke i Haanden for strax, naar han skulde blive antastet, at kunne stikke Røveren den store Mønt ud, og saa slippe for videre Ubehageligheder. Monies havde været en betydelig Maler, hans tidlige Portraiter: Lindgreen, Frydendal og flere ere ganske fortrinlige, men paa en Kunstreise til Petersborg malede han en Masse Portraiter i meget kort Tid og, som han selv sagde: „dør formalede jeg mig“. Han var en klog og dannet

Mand og talte godt for sig, saa han i Akademiets Forsamlinger kunde hamle op med Modstanderne: Høynianerne. Fire Enkefruer tilbragte Vinteren i Rom: fru Treschow med Suite, 2 Døttre og Tjenerskab, saae man kun lidt til, de var meget „fornemme“. Palæmona, den ene af Døttrene var meget smuk, især var hendes Teint deilig, fin hvid og rød, men hun saae meget hoffærdig ud.⁴³ De tre andre danske Fruer havde det tilfælles, at deres afdøde Halvdæl havde været meget ældre end dem selv, og havde efterladt dem en smuk Sum. Det laae nær at tænke, at det længe nærede Ønske at tilbringe Vinter i Rom nu kunde realiseres. A propos, hvorfor reiser Nordboerne til Rom om Vinteren? det er en gammel Overtro, at man slipper for Kulden der. Jeg har aldrig frosset saaledes som Vinteren, jeg tilbragte i Rom. Temperaturen dalede vel ikke lavere end ÷ 1 Grad, men der var ingen Opvarmnings-Midler, saa Værelser, Huse, Musæer efterhaands blev gjennemisnet. Hvad vilde det Glødebækken, der engang imellem blev sat ind, forslaa under saadanne Forhold. Mærkværdigvis taaler Italienerne Kulden bedre end Varmen. Paa Gaden trække de Kappen op for Munden, og naar de saa komme hjem, strække de Hænderne ud over Glødebækkenet og finde, at de ere deilig varme. Men jeg maae tilbage til Damerne. Fru Knudtzon var en smuk og statelig Dame, hørende til det større kjøbenhavnske Bourgeoisie. Hun havde sine fire Døttre og en Søn med; den ældste af Døttrene, Bertha, var c: 17 Aar, afvekslende vigtig og pjanket, og som Følge deraf havde Herrerne hende ofte tilbedste. Den anden var mere stilfærdig, og de to yngste var Børn. En katholsk Præst havde introduceret sig i Huset og var lige ved at faae Bertha ind i „den eneste saliggørende Tro“; Fru Knudtzon kunde ikke bekvemme sig til at formene Præsten Huset, da det var en dannet Mand, der altid optraadte med fin Takt, men hun var meget ilde ved at føle, hvorledes Forholdene udviklede sig. Men Bertha blev ikke Katholik. – Jeg blev ikke indbudet hos dem, men derimod kom jeg hos Fru Halkier, hvis Søn, som jeg havde truffet i Paris, og en yngre Datter var med hende tilligemed en ung Dame af deres Bekjendtskab, Frøken Ekmann, en kjøn, livlig Dame, som altid var omsværmet af Herrerne. Frøken Emma* var dengang pur ung, livlig og meget talende og leende, og gjorde Indtryk af at være en lidt overfladisk Karakter, men hun har, da hun blev modnere, udviklet stor Dygtighed og Energi og tillige optraadt som Forfatter til flere kvikke Komedier. Moderen saavel som Broderen vare ligeledes meget talende, han med en hæs, men kraftig Røst, Fruen,

* gift med Admiral Gad.

der var Norsk af Fødsel, havde en stærk norsk Accent. De vare meget elskværdige, og der var hyggeligt hos dem, hvor der jævnlig var indbudet saavel Svenske som Danske. – Den fjerde af de ældre Damer Fru Wulf, Enke efter Eieren af Wodrufgaard (der med sin Have indtog den Plads, hvor Wodrufsvei nu er) var en rigtig sød Dame, Datteren en tilbageholdende, stilfærdig – for ikke at sige kedelig – ung Pige. Hun blev endel Aar efter gift med Maleren Axel Helsted. – Der var et Par Folk, jeg havde megen Glæde af at omgaaes, det var Ingerslev, tidligere Inspektør ved Borgerdydskolen, og hans Frue, to elskværdige og dannede Mennesker med megen Interesse for Kunst og Alt, hvad man kunde see og glæde sig ved i Rom. Han havde været en af Seniorerne i Studenterforeningen, var en udmærket Taler og virkede oplivende, hvor han kom. – Vi havde to danske Poeter: Bergsøe og Schnekløth. Den Første fyldte godt i Selskabeligheden, altid Dampen oppe, diskuterende og holdende Taler, hvad han gjorde udmærket. Den Anden var nærmest en komisk Person, en Poseur af Rang, og meget indtaget i sig selv. Han talte med Værdighed, som om det var noget betydeligt, han sagde. Paa Smaature kunde han gaae i Forveien, stille sig op, svøbe sig i sin Plaid, grublende, med en dybsindig Mine, tagende sig ud. Han var brystsvag, og engang da han var syg, besøgte jeg ham for at høre til hans Befindende. I Samtalens Løb spurgte han, hvad jeg bestilte, og jeg sagde ham saa, at jeg tegnede noget efter Michel Angelos „Dommedag“. Saa sagde han: ja, jeg har ogsaa beskæftiget mig med Dommedag og skrevet derom. Jeg kunde næsten ikke bare mig for Latter, men sagde meget spagfærdigt, at jeg ikke havde læst hans Digt. „Nei, det er jo ikke Alt, som man lader udgive, i denne Skuffe ligger der mange gode Ting, kan De troe“. Ikke lang Tid efter døde han pludselig, og paa hans Bord laae en Seddel, hvorpaa der stod:

Imorgen naar Døren I aabne paa Klem
Saa finde I kun et Lig.
Jeg selv i den herligste Drøm gik hjem
til Jesus i Himmerig.

Det var jo mærkeligt. Men Ipsen mente, at han altid havde det liggende paa sit Bord, ligesom H. C. Andersen hver Aften hæftede en Seddel paa sin Seng, hvorpaa der stod „jeg er skindød“. Hans Dødsfald gjorde os ondt, thi fraset hans Forfængelighed var han et rart Menneske.

To svenske Billedhuggere: Börjeson og Källberg havde allerede opholdt sig længere Tid i Rom, da jeg kom der. Börjeson havde først været Sømand, men da han havde en prægtig Sangstemme, forlod han Søen og vilde være Sanger. Sandsynligvis var hans Stemme ikke betydelig nok, han forandrede atter Kurs og tog saa den rigtige Vei, den han var født til at følge: Kunstens. Han var en indtagende Personlighed, djærv og ærlig, begejstret for sin Kunst, en fornøielig Kammerat, som ved Sammenkomsterne fornøiede os med Sang. Han blev senere Professor ved Akademiet i Stockholm, og blandt hans Værker, der er præget af Skønhed, kjender alle „Svømmeren“, der er opstillet paa Langelinie. Börjeson havde Naturmenneskets Friskhed, blandet med kavalmæssig Optræden, Källberg havde den første af disse Egenskaber blandet med Snuhed, men aldeles ikke den sidste. Han var bondefødt og manglede blot Træskoene for at være fuldstændig Bonde. Han var klog og en lun Bror, som forstod at insinuere sig, talte godt for sig og sang smaa Bondeviser paa en bedaarende naiv Maade. Af Ydre lignede han som sagt en Bonde, lille bred, jævn klædt og tunge Støvler. – Kort efter at [han] kom til Rom og havde faaet et Studie, begyndte han at arbeide og i vidunderlig Fart fremtraadte der en Gruppe: en ung Faun med Baccus-Barnet i sine Arme. Den var kun skizzeret (forresten i naturlig Størrelse), men der var baade Skønhed og Karakter over den, og Alle, som saae den, beundrede den i høie Toner. Tiden gik, han arbeidede vel paa sin Gruppe, men efterhaands blev den ringere, og da jeg saae den, var det to Aar siden, at han var begyndt paa den, og den var saa ufærdig, at der manglede store Stykker af den, og den havde mistet meget af sin Friskhed. Og der kom ikke mere fra hans Haand. Hvad bestilte han da? Han donsede. Det kan saa udmærket gjøres i Rom; man driver hen paa et Musæum, paa en Kneipe eller med nogle Landsmænd hen at see paa Ruinerne, Paladserne o. s. v. Man har været Cicerone, man bliver bagefter buden til Frokost, Vinen er god, og Svenskernes Halse er tørre, og paa den Maade kan Tiden godt gaae. Jeg tilbragte i den første Tid Aftenen sammen med Svenskerne, Börjeson var en prægtig Fyr, og Källberg en grinagtig Karl, som kunde komme med meget morsomme Bemærkninger, man vidste ikke om af Naivitet eller af Fiffighed, men jeg blev snart træt af det, den ene Foglietta tømtes efter den anden, og man vandrede hjem med en „lille Bjørn“. Skandinaverne omgikkes i det Hele som Landsmænd, og vi spiste sammen paa et lille Trattori, der havde det skønne Navn „il Genio“. Kunstner-Kneiperne er i Reglen meget ringe, og denne var endda

særdeles ringe. Källberg hørte til Stamgæsterne, men betalte aldrig! og Fladager, som jeg siden skal omtale, fulgte hans Exempel. Hvert Kvartal præsenterede Camerieren dem paa en diskret Maade deres Regninger, som havde faaet formidable Størrelser. Fladager besvarede dem kun med et stille Smil, og Källberg med et „ja det är bra“. Ved hans Afreise – et Aar derefter – blev Regningerne betalte. Källberg var uægte Søn af en Rigmand, som man sagde „Hjärta“, og det var ham, der afgjorde det. Mærkeligt nok blev Källberg valgt til Professor ved Akademiet i Stockholm, og paa sin Reise hjem besøgte han mig. Jeg var da gift; Pigen kom og sagde, at der var en Mand, der vilde tale med mig, det var vist en Arbeidsmand. „Ja lad ham komme ind“, og ind traadte Källberg, men blev staaende henne ved Døren med et „Goddag Hedersbror“. Han morede os meget.

En tredie Svensker Arkitekt Jacobsen interesserede mig ikke saa meget. Han var Jøde, ganske beleven og en „Stræber“. Han opnaaede ogsaa at blive Hofarkitekt! og jeg har set ham i Stockholm ved Udstillingsfester 1897 i en elegant Uniform. – En ung svensk Officer, Unge, var kort Tid i Rom. Vi boede i samme Hus i Via Purificazione. En Aften, da vi Begge kom fra Foreningen, standsede vi ved min Dør: der laae Nogen paa Trappen. Gadedørene blev altid laasede om Aftenen, men vor Dør stod aaben, saa Enhver kunde gaae ind. Man havde i Reglen en lille Voxstapel i Lommen, men vi havde tilfældigvis hverken Voxstapel eller Tændstikker. Bælgmørkt var det; jeg følte ned, han var lodden, det maatte være en Campaignol. Saa løb Unge hen til den nærmeste Café efter Tændstikker, medens jeg holdt Vagt for, at „Banditen“ ikke skulde undslippe. Unge kom tilbage: med den største Spænding blev Svovlstikken revet af, og vi saae: to Hunde! de fik et godt Fur ned ad Trappen, og vi et godt Grin. –

To norske Billedhuggere, som jeg kjendte fra Akademiets Skoler, traf jeg igjen i Rom: Fladager og Budahl. Man speidede i Norge efter Genier, og naar en Bondedreng havde vist en Smule Opfindsomhed ved Udskæringen af Knivskafter, Skeer, og hvad de ellers i Bindestuerne sad og puslede med, saa maatte det være et Geni. Han blev saa sendt til Kjøbenhavn, hos Bissen kunde han altid staae og modelere, og om Aftenen gik han paa Akademiet og tegnede. De fleste blev aldrig til Noget, og derimellem var de to ovenfor nævnte. Jeg har aldrig set noget af Budahl. Han var en høi, knoklet, blond Karl, underlig sky og genert, han sagde næsten aldrig noget, og naar man mødte ham paa Gaden, hilste han og gik i en Bue udenom En

med et genert Smil. Han skulde være en stor Dameven, og der gik Rygter om større Orgier, der feiredes hos ham. – Fladager var stille smilende, og skjulte under sin Tilbageholdenhed sin Mangel paa Kultur. Paa Skolen havde vi faaet det Indtryk, at han var en dygtig Kritiker, og vi spurgte ham jævnlig om hans Mening om vore Arbeider. Han betragtede Værket længe med et velvilligt Smil, og saa kom der blot: Ej, ej, se se!, men af den Maade, hvorpaa disse Orakel Ord blev udtalt, sluttede vi os til, om Arbeidet var godt eller daarligt, ligesom Augurerne af Fuglenes Skrig. Senere opdagede vi, at det var Humbug, han havde lært af Kaalunds Digt: Naar Du er dum, saa vær blot Stum, men med en kritisk Mine. Vi havde set ham i [Theatret i] Kjøbenhavn i første Etage! og han havde hvide Handsker paa!! en uhyre Flothed omgav det hemmelighedsfulde Geni. Nogle gamle, velhavende Damer protegerede den stille, beskedne Kunstner, der altid var af samme Mening, som Den, han talte med. Et Aarstid efter, at jeg havde set ham i Rom, kom der Efterretning om, at han var død af – Delirium! Han brugte ofte Udtrykket „ganske stille“, og han var ogsaa ganske stille gaaet af med Drikkeriet.

Paa Billedet ser man den Allé, der tidligere førte over en Del af Forum. Den voxede paa et Lag af Jord, der var tilveiebragt ved Aarhundreders Overdængen af Jord og alskens Rageri, der var kastet hen paa den øde Plads, som tidligere var det stolte Forum. Nu er dette jo fjærnet, og Arkæologerne have fundet et rigt Materiale til at gruble over. Men der kan sikkert være delte Meninger, om det er skønt, og om Pladsen har vundet i poetisk Henseende. Der er fundet interessante Sager, men der var, da jeg saae den sidst, en Masse „Roderi“, Smaasten og Dynger af uvæsentlige Ting; det var som de stolte Søilerester af Templerne og de prægtige Triumfbuer bedrøvede saae ned paa al den Uorden, som om de vilde sige: hvorfor har I ikke ladet os drømme i Fred om vor store Fortid. Værst er det dog i Colosseum, hvor det Halve af Arenaen er gravet op og viser uhyggelige Kjælderrum med Rester af Skillevægge. Det er, som man gravede en Kirkegaard op, og her fandt et Kranie og hist et Nøgle-Ben. Kast Graven til og sæt Korset og Altrene, der var helliget de mange Kristne, der her fandt Martyrdøden, op igjen. Colossæum var meget stemningsfuld,

ødelagt, berøvet to Trediedel af sin uhyre Krop, fik man endnu et betagende Indtryk af det gamle Roms Vælde. Den havde i lang Tid faaet Lov til at skøtte sig selv, og alleslags vilde Planter kravlede omkring paa Omgangene og hang ned i Kaskader. Banditer og Hjemløse havde deres Nattekvarter dør, og man skulle ikke vove sig derhen alene om Aftenen. Skandinavisk Forening foranstaltede en Gang en Aftentur dertil, og Ruinen blev belyst med bengalske Flammer i skiftende Farver, det var et deiligt Syn. Naar man er henne i de Egne, maae man ikke glemme at besøge en lille meget interessant Kirke, bygget til Minde om to arabiske Læger, som kom til Rom, blev kristnede og led Martyrdøden. Kirken er ældgammel, og paa et interessant Mosaik ser man Billederne af de to Martyrer: Cosmos og Damyanus. I en lille Gade tæt ved Forum, Via bonella, er det gamle S. Lucae Akademi. Jeg gik derhen og traf Sekretæren. Da han hørte, at jeg var Dansk og Kunstner, saa kom vi til at tale om Thorvaldsen, og det var jo ogsaa paa Grund af ham, at jeg var gaaet derhen. Foruden Ganymed og Ørnen er der et Par Relieffer af ham. Saavidt jeg husker, var Thorvaldsen en Tid Direktør for Akademiet, men efter Protokollerne, som den elskværdige Mand viste mig, at dømme, maatte han ikke have megen Interesse for Akademiet, der stod nemlig Gang paa Gang: Thorvaldsen fraværende.

Foruden Colosseum Aftenen havde Foreningen ogsaa arrangeret en Udflugt til Tivoli. I et helt Vogntog gik det over Campagnen, pyntede Damer og Herrer, og Stemningen var høi. Der spistes Frokost oppe ved Templet og bagefter spadseredes. Mourier og jeg fik den Ide at kravle op ad Bjergsiden i Stedet for at følge de Andre paa Gangstien. Men Klipperne vare glatte og sine Steder meget steile, saa jeg var paa Halvveien ved at opgive det Hele, og fortrød den Heltedaad, jeg havde indladt mig paa, naturligvis for at vise mig for Damerne. Men jeg kommer tilbage til forskellige af Romafarerne, som jeg endnu ikke har omtalt. Meldahl og Frue kommer jeg hurtigt forbi, de var her kun et Par Dage, men han fik dog Tid til at lægge sig ud med Mourier. En skønne Dag ankom Redaktør Bille med Frue, og det gav vort Selskab et stærkt Opsving. Han indrettede sig med Gemytlighed iblandt Kunstnerne, og hun var Liv og Lystighed altid, noget af en Gamine. Hun havde strax valgt sig en Kavalier i Börjeson, og Valget var godt, han var en kjon og en rask Karl, galant, men aldrig udelikat. De kom hen paa vor Middagskneipe og spiste sammen med Kunstnerne, og naar Stegen kun var udkogt Suppekjød, saa lagde Bille et Par Speilæg ovenpaa og nød det, som om det var en fin Diner, han

var til. Der var glimrende Humør over dem Begge, og ved større Sammenkomster holdt han glimrende Taler. Han holdt et stort Gilde for en Mængde af Skandinaverne, som vi besvarede med en Afskedsfest for ham og Fruen, og ved begge Leiligheder holdt han udmærkede og morsomme Taler. I Thinget gjorde hans Taler ikke ret Virkning, da hans bidende Ironi irriterede Modparten, men som Selskabstaler var han uforlignelig baade fra Formens og Indholdets Side. Engang kom dog det kaadmundede frem. Det var i et lille Selskab hos Fru Halkjer. Hun boede i et Pensionat, som var ligesom saa mange andre: en storartet Indgang, elegant Trappe og Konversations-Værelse, men kom man saa ind i selve Leiligheden, saa var den kun ganske jævn. I sin Tale for Fruen skildrede han Humbugen ved Hotelforholdene og gik derfra over til at sammenligne disse med Fruen, der vilde agere rig og begavet og ikke var nogen af Delene, og han skildrede det paa en Maade, saa det ikke kunde misforstaaes. Vi Tilstedeværende sad flove og trillede Brødkugler, men han blev ved med den største Freidighed. Men jeg troer dog, at Fruen selv ikke følte Brodden, i ethvert Tilfælde tog hun det med Anstand og Smil.

Den betydeligste af alle Skandinaverne har jeg levnet tilsidst. Det var Henrik Ibsen. Han havde opholdt sig længere Tid i Rom, havde vist haft det temmelig smaat og var tarvelig klædt. „En stor Aand skulde være hævet over et saa filistrøst Spørgsmaal som Klædedragten“, sagde han. Men da jeg første Gang saae ham, var han blevet en berømt Mand, og hans udmærkede Værker havde bragt ham foruden Laurbær ogsaa dygtigt med Guld. Han var, da jeg første Gang saae ham, flot klædt, sort Fløils Jakke, Baand i Knaphullet, kavallermæssig. Og nu havde Piben faaet en anden Lyd: en stor Aand skal være smukt indrammet! Ibsen var da i sin bedste Alder omtrent 40 Aar, af Middelstørrelse, stærkt bygget. En vældig Pande, sammenbidt Mund og skarpe noget urolige Øine. Et kraftigt Haar og tætte Bakkenbarter afrundede Ansigtet. Han var faamælende, undtagen naar der var noget, der særlig interesserede ham. En urolig, uharmonisk Natur med stærke Brydninger. Han kunde angribe en Sag med en Kraft, der stadig steg, indtil han pludselig opgav den. Saaledes engang, da vi vare samlede hos Ravnkilde, hvor han begyndte en meget interessant Disput med Bergsøe, der jo var ham langt underlegen i Begavelse, men som havde et kvikt Foredrag og i dette Tilfælde den store Fordel at have det rette Syn paa Sagen, og Ibsen brød tilsidst pludselig af. Han var en Stridens Mand, elskede at angribe og forsmaaede ikke Paradoxer. I Skandinavisk Forening laae der fremme en Ankeprotokol,

og en Dag stod der deri en bitter og ugrundet Klage imod Sekretæren (Mourier). Denne svarede høfligt og klart. – Et Par Dage efter kom der et nyt og skarpere Indlæg, som atter blev pænt besvaret. Nu vidste man, at Klageren var Ibsen, men hvornaar han skrev det, kunde Ingen forstaae, han maae have listet sig op, naar der ikke var Nogen tilstede. Klagerne blev mere og mere ubehagelige, indtil Ibsen endte med kort at skrive, at han havde taget feil!!

Da Julen nærmede sig, blev der gjort store Foranstaltninger med Dekorationer. Jeg tegnede to store Kartoner, som bedækkede den ene Væg, Nordboernes Besøg i Italien i Oldtiden og Nutiden. Det første Normannerne, der har gjort Landgang ved et Tempel, holdende Bacchanal med Kvinder og jublende over Byttet. Det andet moderne Skandinaver betragende en Vogn forspændt med Bøfler et Sted i Roms Gader. Der blev pyntet med Blomster og [det] kom til at see meget pænt ud. Jeg havde hørt, at Julefesten i Rom var saa udmærket, stemningsfuld og festlig, men jeg blev endel skuffet. Man samledes pænt, Bravo holdt den obligate Tale for Nordens Konger, og Conversationen gik som sædvanlig. Som Medlem af Komitéen havde jeg den Ære at have Fru Ibsen tilbords. Hun var meget tilfreds med ikke at faae Kalkunsteg, men derimod Flæskesteg, som Nordmændene nok bruger. Professor Monies udbragte en humoristisk, harmløs Skaal for Ibsen, uden at komme ind paa hans Forfatter Virksomhed og endte med at sige, at der jo ogsaa var andre Grunde til at udbringe hans Skaal. Ibsen, der vistnok havde faaet et Glas formeget, reiste sig saa og sagde saa i en Tone, der dirrede af Vrede: „ja, jeg har ikke noget imod, at min Skaal bliver udbragt, men – og Stemmen steg i Kraft – naar den bliver udbragt paa den Maade“ – saa fik han et Blik fra sin Ægte-Halvdel, der virkede saa afkølede, at han forstummet sank ned paa sin Stol. – Flere Aar efter var jeg paa Reise med min Svoger Møller. Da vi passerede München, foreslog jeg, at vi skulde besøge Ibsen, som havde taget Ophold der. Uagtet han vist ikke kunde erindre mig fra Rom, blev vi venligt modtagne, og efter en Kop The fik vi i hans Værelse en fornøielig Passiar ved et Glas Toddy. Han viste sig her som en fornøielig og hyggelig Vært. – Norges anden store Digter Bjørnstjerne Bjørnson havde jeg Leilighed til at see adskillige Aar derefter. Det var i 1883. Boghandler Hegel, der førte et stort Hus i sin elegante Bolig i Klareboderne, havde samlet en stor Kreds af Forfattere og et Par Malere – Krøyer og jeg – for at feire Bjørnson paa hans 50 Aars Fødselsdag. – Hostrup holdt en smuk Tale for Æresgæsten, hvori han behændigt streifede Bjørnsons Brud med Grundtvig

og Kirken. Da Bjørnson reiste sig for at takke, begyndte han underlig vagt, i nogle affekterte Fisteltoner, men lidt efter lidt udfoldede hans mægtige Røst sig. Han gik ærligt og djærvt ind paa Grundene til Bruddet, hans Gestikuleren var saa voldsom, at Krøyer, der sad ved Siden af ham, maatte flytte sig, hans Røst blev som Torden, og hans Tankers Rigdom strømmede fra hans Læber. Mit Hjerte bankede voldsomt, aldrig hverken før eller siden har jeg hørt en saadan Tale. Det var en Taler, som maatte kunne vække et Folk til Begeistring eller Oprør. Han var ogsaa saaledes med, at han glemte, som han senere sagde, hvad han vilde have sluttet med: en Skaal for Hegel. Men jeg vender tilbage til Rom. Der var dengang en Garnison af franske Tropper i Byen, les Antibes, som de kaldtes for. Der var mange daarlige Elementer imellem dem, og de betragtede sig som Herrer i Staden, der kunde gjøre, hvad de vilde. Jeg saae flere Gange saadanne Fyre, døddrukne, fægtende med blank Sabel og brølende. En Dag saae jeg udenfor en Kafé tre, fire saadanne Fyre med en Mand imellem sig, som det lod til, at de mishandlede. Jeg gik hen til dem for at tale dem tilrette, men de raabte i Munden paa hinanden: det er en Morder, see der. Og ganske rigtigt, op ad Muren stod en Fyr og vred sig, holdende sig paa Maven. Den, som Soldaterne havde fat i, havde stukket den anden med en Papirssax* i Maven, og lidt efter styrtede han sammen. Gaden var tom for Mennesker, da Ingen vil optræde som Vidner i Retten, men Døre og Vinduer stod paa Klem og bagved kiggede nysgerrige Øine. Saa kom nogle af Modellerne, som jeg kjendte, og jeg opfordrede dem til at skaffe en Læge, men Ingen vilde have noget med Sagen at gjøre. Endelig kom der en Munk. Han knælede ved den Døende, løftede hans Hoved op paa sit Skød og talte til ham med Krucifixet i Haanden. I samme Nu myldrede alle de skjulte Tilskuere frem i Kreds om Munken og den Døende, der som Slutningstableau blev baaret bort paa Skuldrene af nogle Mænd. Hvor uhyggeligt det Hele var, kunde jeg dog ikke lade være at tænke paa en Theater Scene. Forresten skulde begge Hovedpersonerne være nogle store Slyngler.

En Aften da vi var samlede hos Fru Halkier, hørte vi, at Vesuv var i fuldt Udbrud, og Hoppe, Halkier, Trolle og jeg besluttede at tage dertil strax, og næste Aften var vi i Neapel. Det var Vintertid, Ruskregn og meget mørkt, men nedad Vulkanens Side saae vi de glødende Strømme. Vi fik en Fører i Torre Annunziata, og op gik det. Men vi kom ikke længer end til Askekeglens Fod, hvor Lavastrømme var blevet

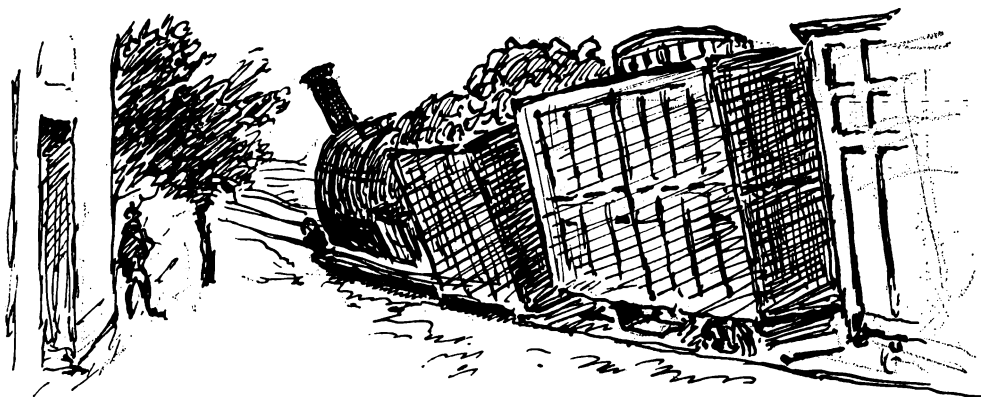
* Det var forbudt at bære Kniv, saa hjalp han sig med en Sax.

matte. Føreren vilde paa ingen Maade længer, uagtet vi bød ham baade Penge og „Prygl“, han faldt paa Knæ, talte om sin Kone og sine Børn og sagde, at hvis vi gik høiere op, vilde vi dø. Jeg foreslog at tage til Pompeji, hvor jeg var kjendt, og hvor vi kunde faae en bedre Fører, men Halkier og Trolle opgav Turen, og overlod til Hoppe og mig at gjøre Forsøget, og vi skiltes saa. Hoppe og jeg drev Tiden hen paa Jernbanestationen, fik en Smule Søvn og tog om Morgenen til Pompeji, hvor vi engagerede en Fører og fik os udhvilede. Om Aftenen gik vi saa afsted. Jeg troer, at der er henved to Mil, inden man kommer til Askekeglen, og jeg var umaadelig træt, men et lille Hvil og en god Slurk Vin, som Føreren havde været saa fornuftig at tage med, styrkede mig fuldstændigt. Saa gik det opad Askekeglen, som af den sidste Aske-Regn var blevet endnu vanskeligere at bestige. For hvert Skridt sank Foden dybt i den løse Aske, der glider bort under En, saa det var meget anstrængende. Midt under Bestigningen ser jeg Vulkanens Top hæve sig, som om den vilde styrte det Hele sammen, men det var en Røgsky, der steg op lige saa tæt og sort som selve Bjerget. Vi havde det Held ikke at hindres af Lavastrømmen, der gled ned ad den Side, der vendte mod Neapel. Da vi naaede den øverste Del af Bjerget, var Indtrykket saa betagende, at vi glemte hvert Spor af Træthed. Jeg havde jo været deroppe et halvt Aar tidligere, da Vulkanen var i Ro, nu under Udbrudet maatte hele Basinet have hævet sig, og den flydende Masse er saa styrtet ned ad den laveste Side, vi gik paa en fast Skorpe, fuld af Revner, rødglødende nedenunder. Forunderlige slimede, luftagtige Kredse laae paa Skorpen, naar man rørte ved dem, flyttede de sig. Hist og her stod noget, der lignede kjæmpemæssige Bobler, eller hvad skal jeg ligne dem: Blærer, der var sprunget Hul paa, og derefter var størknede. Jeg krøb op paa en af dem for at see, om jeg kunde øine noget nede i Hullet, men jeg trak hurtigt Næsen tilbage fra den Svovldunst, der stod af den. Noget fra os skete den ene Explosion efter den anden; med et mægtigt Fut kastedes en Masse gloende Sten høit op i Luften og faldt ned paa Skorpen med tunge Dask. Det gjaldt jo om at holde sig i ærbødig Afstand fra det Fyrværkeri. Pludselig kom der igjen en vældig sort Røgsky, ligesom den, jeg havde set ved Opstigningen, og forinden den var trukket bort, kunde vi ikke røre os. – Mørket og de momentane hæftige Belysninger af „Fyrværkeriet“ gav jo Alt et endnu mere fantastisk Indtryk, afslørede og tildækkede, men da vi kom derhen, hvor Lavaen løb ud, var Belysningen fra det flydende Ildhav saa intensiv blændende paa alle de mange størknede Lava-Brokker, der laae omkring, kastende sorte

Skygger bag sig, at man følte en underlig Gysen: dette er ikke et uhyre Jernstøberi, det er Resterne af de uhyre Kræfter, der lavede Bjergene. Vi gik saa nær ved det Sted, hvor Lavaen løb ud, som vi kunde holde ud for den sviende Varme. Det var som smeltet Guld og ovenover brændte Luften skinnende blaa. Vor Fører trak en Flaske Vin [op], og jeg drak der paa Vulkanens Top ved Naturens store Værksted min Kjærestes Skaal. Da vi havde mættet os paa dette fantastisk diaboliske Syn og gik derfra, sagde Føreren, at der stod en anden Gruppe Mennesker og saae paa det vidunderlige Skuespil. Jeg ændsede det ikke, men da vi vare komne et godt Stykke ned ad Bjerget og gjorde Holdt, saa betroede Føreren os, at det var Røvere. Nedturen gaaer i en Fart i Modsætning til den trange Opstigning, med lange Spring farer man ned og rutscher et langt Stykke i Asken for hvert Spring. Saa betagne vare vi af den vidunderlige Oplevelse, at vi gik de 2 à 3 Timer uden at sige et Ord til hinanden, men endnu over et halvt Aarhundrede efter den Tid staaer Begivenheden saa tydelig for mig, som det kunde have foregaaet for nogle Dage siden. Det er vist ogsaa Faa, der har været saa heldige at see en kraftig Eruption af Vesuv lige ved Udløbsstedet uden egentlig Fare.

I Skandinavisk Forening opførtes nogle Gange i Vinterens Løb smaa Forestillinger. Saaledes dansede Strambo og jeg en Aften Tarantella i Kostumer, han som italiensk Bondepige og jeg som Campagnol, og den lille Spøg, vi opførte, gjorde Lykke og blev stærkt applauderet. Bagefter gav Svenskerne en lille Scene, som ikke faldt saa heldigt ud, men de hævnede sig næste Gang med en nydelig lille Forestilling. I en lille Baad sad nogle smukt klædte unge Damer og i Forstavnen stod Börjesson, kostumeret som Bellman og sang med sin friske Røst: „Blåsen nu Alla, hör Böljorna svalla“. Den smukke Iscenesættelse, de klædelige Dragter fra Bellmans Tid og Dekorationen bagved med Udsigt over Søen dannede et smukt Ensemble og vakte stærkt Bifald.

Skandinavisk Forening havde et Album med Fotografier af mange Romafarere. Et Portrait var taget ud, og man fortalte mig Grunden dertil. Nogen Tid før jeg besøgte Rom, var der kommet to unge Svenskere, en Maler Rosen og hans Ven. De fulgtes med de andre unge Svenskere og soldede paa Osterierne. Engang kom de til at sidde ved Siden af nogle italienske Pigebørn i et Osteri. Pigerne hviskede sammen, grinede, saae paa den unge Svensker, og var færdig at briste af Grin. Endelig kom det ud af dem: Det er ikke noget Mandfolk, det er et Fruentimmer. Svenskeren

svor og bandte paa, at det var Løgn, han var et Mandfolk! Imidlertid skete der en lignende Indsigelse i Foreningen; da de to Svenskere viste sig dør, forlod Damerne indignerede Lokalet, og Svenskerne reiste kort derefter.

Vinteren gik, og allerede i Slutningen af Februar kommer Foraars-Fornemmelserne. Saa maatte jeg ud paa Campagnen og streife om der paa de store Vider, hvor de mægtige Rester af Vandledningerne og Gravmælerne giver en klassisk Stemning, og Albaner- og Sabinerbjergenes yndefulde Linier danner Baggrunden. Ved Foraarstid er der næsten altid deilig Himmel med maleriske Skyer, og saa de vidunderlige Farver. Undertiden gjorde jeg Udflugter til Bjergene. Jeg var saaledes ved Nemi-Søen sammen med Thiele og malede et lille Billede derfra, som jeg forærede ham. Men er der smukt i Naturen omkring Rom, saa er det Vidunderligste og Herligste dog inde i selve Byen, Vatikanets Samlinger: Skulptur-Samlingen, den ypperste i Verden, Stanzerne og det Sixtinske Kapel, som Giganten Michel Angelo og den af Gud benaadede Rafael har smykket, Villa Farnesina, Villa Rospigliosi, de Hundreder af Kirker, hvoraf nogle fra den første kristne Tid, Triumfbuerne og Tempelrester fra Oldtiden, Villaer og Villahaver og selve den maleriske By, Alt dette i Forening gjør Rom til Verdens interessanteste og skønneste By.

I min lille Stue i Via Purificazione kunde jeg ikke male, og da jeg foruden et Billede fra Paris (Heste udenfor en Vinkneipe), der skulde gjøres færdig, havde begyndt paa en stor Komposition – en Centaur, der leger med sin Søn – saa fandt jeg mig et noget større Værelse paa Piazza Capucini, og der fuldførte jeg Hestebilledet og begyndte paa Centauren. Men jeg maatte have Frilufts Modeller, jeg

maatte til det rigtige Syden, og det begyndte først ved Neapel, for at male mit klas-
siske Sujet. I Pompei var der jo et godt Atelier, der var Folk, der af de franske Kunst-
nere var vænnet til at staa Model, disse brune, halvvilde Folk var det, jeg behøvede,
og ikke de forkunstlede romerske Modeller, der bar Nationaldragten som en Maske-
rade Klædning. Jeg pakkede mine Sager sammen, rullede mit store Billede sammen
og afsted gik det mod Syd. Det var en Nat-Tur, og det havde regnet voldsomt.
Efter at have faaet en længere Passiar med min Vis à Vis i Kupeen faldt jeg endelig
i Søvn, men vækkedes pludselig ved tre voldsomme Stød og pludselig Standsning
af Toget, hvorved jeg blev kastet over paa ham, der sad lige over for mig. En Mand,
der havde ligget paa Bænken ved min Side, blev kastet ned paa Gulvet. Hvad var
der sket? Toget var i fuld Fart løbet af Skinnerne. Som paa Kommando var alle
styrtet ud af Vognene, og da Mange havde klædt sig halvt af for bedre at nyde Søvn-
en, var det ret komiske Kostumer, man saa. Det var i Dagbrækningen, og man
saa nu Situationen. Ved den voldsomme Regn var Grus og Jord strømmet ned fra
Bjergene og havde dækket Skinnerne. Lokomotivet og de første Vogne var saa
løbet af Skinnerne, og de stærke Stød, jeg havde følt, var fremkommet ved, at de
hoppede over Svellerne. Mærkværdig nok kom intet Menneske til Skade. Lokomo-
tivføreren slog en Kulbøtte, men slap godt derfra. Jeg tegnede Situationen, og da
vi vare lige ved en lille Station, blev der hurtigt skaffet et andet Tog, som med kort
Forsinkelse bragte os velbeholdne til Neapel.

Paa en af mine Ture imellem Rom og Neapel havde jeg et andet lille Eventyr.
Vi vare kun to i Vognen, det var ogsaa et Nattog. Jeg kom i Passiar med min Med-
reisende, en noget mystisk udseende Kavalier. Han fortalte mig, at han var Garibal-
dist og havde været Adjudant hos Garibaldi, som han naturligvis var voldsom be-
geistret for. Det var efter Slaget ved Aspremonte, Garibaldisterne havde lidt Neder-
lag og blev fængslede, hvor man kunde faae fat i dem. Jeg syntes, det var dristigt
af ham at fortælle mig det og saaledes røbe sig, men han trak en Revolver op, satte
den for Brystet af mig og sagde, at her havde [han] et godt Middel til at gjøre Folk
tavse. Det Hele foregik vel i Gemytlighed, men da det viste sig, at han var drukken,
saa kunde det gale Menneske jo af Feiltagelse have skudt mig. Paa en lille Station
sprang han af og forsvandt i Nattens Mørke. Til Farvel kyssede han mig, et rigtig
Brændevins Kys.

Jeg kom til Pompei, og Concietta, hendes Mand og Mariutsch modtog mig med

aabne Arme. Men, o Ve! Jeg havde skrevet til „Værten i Hôtel Sole“ og anede ikke, at der var foregaaet en stor Forandring i Forholdene. Der var kommet en ny Vært, „Mossù“ Nicole, som havde overtaget den bedste Del af Hôtellet og deri indbefattet Atelieret, som jeg skulde bruge, medens Concietta og hendes Mand vare reduce-rede til „Kjælderstuen“, om jeg saa maae sige, og da disse saae mig forlade dem for at gaae til Nicole, blev hun rasende, skjældte ud, hvinede af Arrighed og maatte halv daanefærdig slæbes bort af sin Mand. Det var jo en kedelig Begyndelse, og jeg ventede mig ved Leilighed et Dolkestød af min fordums Veninde, men det blev dog kun til, at naar vi mødtes, maalte hun mig med iskold Foragt. Min nye Vært var en lille væver Mand. Man sagde, at han havde været Medlem af en Røverbande, og efter at han havde tjent sig en smuk Sum, havde han trukket sig ud af den Forretning, havde kjøbt Hôtellet og var nu en „hæderlig“ Vært. Han var gift med en fransk Kvinde, sandsynligvis en Bonne fra et fransk Herskab. Hun var snakkesalig og ukultiveret. Paa Grund af dette franske Ægteskab kaldtes han for Mossù (Monsieur). For den billige Pris af 4 lire daglig skulde jeg have Kost og Logi, og det begyndte storartet, tre Retter god Mad, og Værten, med en Serviet over Armen, vartede mig selv op, og sprang paa mit mindste Vink. Men den elegante Diner fik snart en trist Afslutning, Værten afløstes af Opvarteren, og Maden var fordærvet, ja saa raadden undertiden, at jeg lugtede den, strax den kom ind ad Døren, og vinkede af: gaae med den igjen. Jeg klarede mig, saa godt jeg kunde, men svækkedes dog meget, da min Mave tilmed kom aldeles i Uorden. Jeg blev raadet til at spise Is og tog jævnlig til Neapel, hvor jeg tog 2 à 3 Kopper Kaffe med Is (granita), det hjalp for en Tid. Det var jo nu Sommertid, Heden var utaalelig og trykkende, da der i Løbet af 6 Uger hver Dag var Tordenluft, lummer og tung, Tordenen rullede stadigt i Bjergene, der i det Fjerne begrændsede Sletten. Jeg gik saa sjældent som muligt ud om Dagen, og min Dragt var saa, foruden Fodtøi, Skjorte, hvide Buxer, Straahat og en Paraplui for Solen, og dog havde Varmen virket saaledes, at jeg fik Diarrhoe. Imidlertid malede jeg tappert, jeg havde et godt Atelier og en ypperlig Model. Jeg glædede mig over de fornøielige Naturmennesker, som disse Sydboere ere. Ved Siden af mig boede et Par Folk, der havde saadan kjønne Børn, brune i Huden med gnistrende sort Haar og Øine. Dragten var en Skjorte og undertiden ingen Ting. Om Morgenen puslede hun den Mindste, en lille Pige, og naar jeg røg min Morgenpibe paa min Terrazza, saa viste hun mig triumferende den lille Unge i al sin deilige Nøgenhed.

Jeg havde min Fornøielse af at see de forskellige Individier, der færdedes paa Veien udenfor vort Hus. Blandt Andre var der en lasket Munk,* der paa sit Æsel hentede Sager til Klosteret, jævnlig slumrende. Engang, jeg tog mit Bad, kom der en Præst gaaende langs Stranden. Han vilde vel skyde Strandfugle, men Bøssen gad han ikke bære og havde derfor leiet en Dreng dertil. Jeg kom hurtigt op ad Vandet og tegnede hans Velærværdighed. Undertiden kom der ad Landeveien lange Tog af svære Kærrer, forspændte med de prægtige Oxer med de lange spidse Horn. Paa Kærterne laae dovne Krabater og snuede, og Kuskene fulgte tidt deres Exempel, og Oxerne gik ufortrødent deres sindige Marsch. Naar saa et Par af dem standsede, saa stoppede

alle de, der var bagefter, Kuskene vaagnede, der blev en Brølen op, og Toget sneglede videre. En særegen Virksomhed er Gødningssamlerne, Drengene med en Kurv. Saasart en Hest eller Stud har gødet, saa styrter han til og samler „Frugterne“ i sin Kurv. Ja jeg har endogsaa set, at Kusken selv sprang af Vognen, og da han ikke havde nogen Kurv, strøg han Pæerne op i sin Hat. En Dag var der Marked i Scafati – en lille By, tæt ved Pompeji. Arkitekt Jacobsen var netop i Pompei, og vi begav os til Markedet. Den ene Vogn efter den anden rullede dertil, lange Kærrer med et Ruf over, smykket med Blomster-Guirlander, og under Ruffet en Samling af leende, glade Mænd, Kvinder og Børn og altid noget Musik, Mandolin, Guitar eller i Mangel deraf Tambourin. Tre Heste, Muldyr eller Æsler for, og saa gik det afsted saa rask, som det kunde. I Scafati samlede Festlighederne sig paa Pladsen ved Kirken. Der var alleslags, Tøier, Spisevarer, Legetøi, Godter og Is. Et Par Lømler var leiede til at anbefale Isen. Det skete ved, at disse med deres italienske Lungers fulde Kraft brølede Ge-la-te i tre Tempi. De maleriske Dragter, de fornøielige Mennesker, Blomsterne o. s. v. gjorde en udmærket Virkning, og over det Hele den bagende Sommer-sol. Det Indre af den smukke, lille Kirke, var som sædvanligt ved Fester behængt med hørøde Tæpper, rigt besat med Guld, og Halvmørket derinde i Forbindelse med den alvorlige Messe gjorde en eiendommelig Modsætning til den støiende Mængde udenfor. I Kirkens Forhal havde Udsælgerne af musikalske Instrumenter

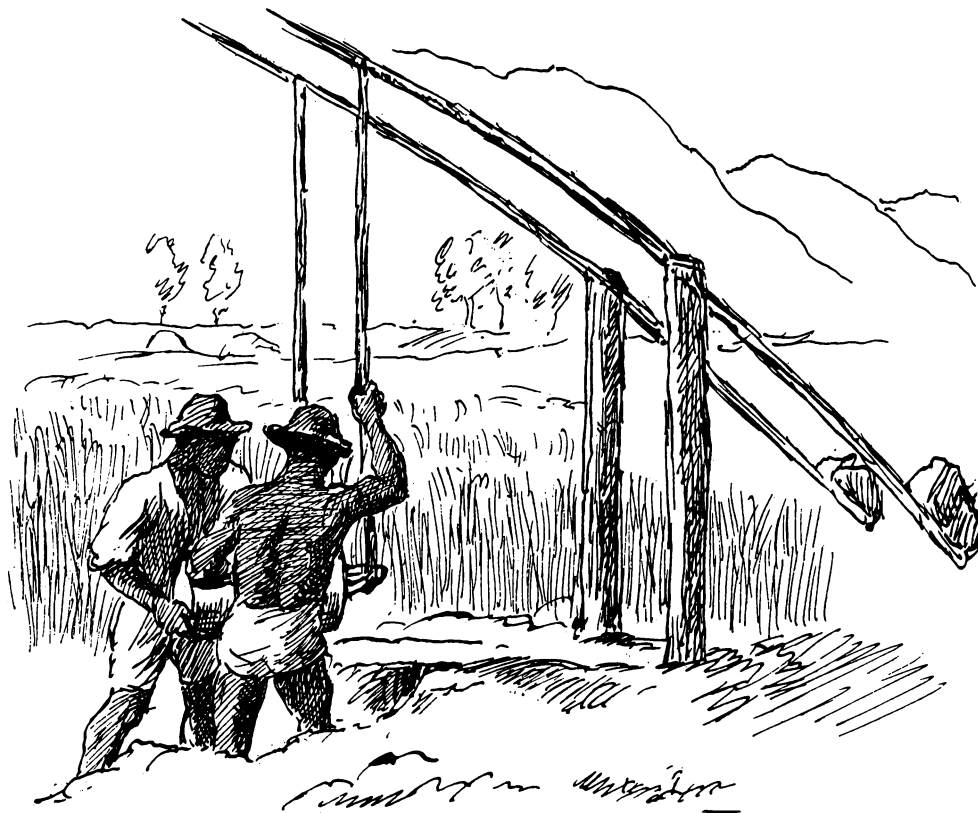
* eller vel rettere en „Lægbroder“.

leiret sig – væsentlig bestaaende af Tambouriner, der prøvedes af Køberne, saa den summende Lyd af disse trængte ind i Kirkens Stilhed som et eiendommeligt Accompagnement til Messen. Hjemturen om Aftenen var livlig; Gemytterne var opmuntrede ved Vin og Forfriskninger, og saa kørtes der omkap, saa det susede efter.

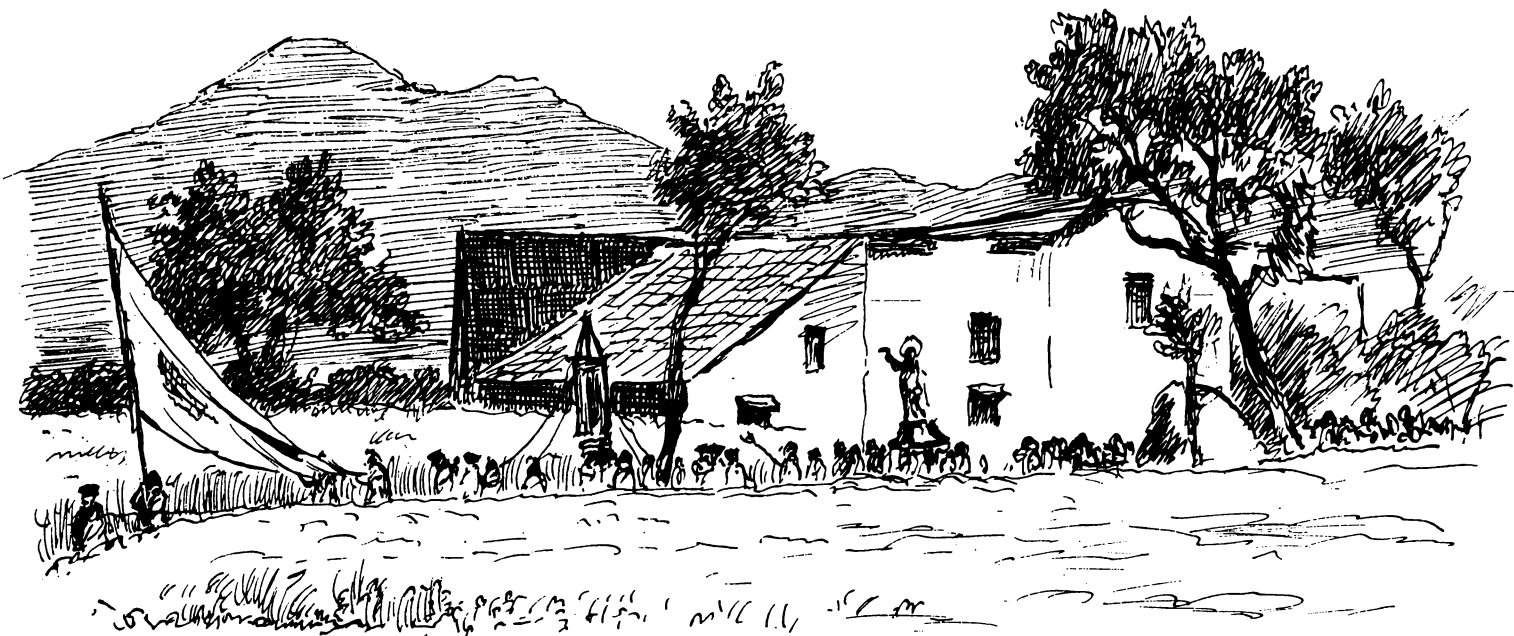

En Dag traf jeg paa Gaden en gammel Tigger, som i en ydmyg Tone bad mig om en Soldo. Hans karakteristiske Gavtyve Ansigt var brunt og omfattet af et graat Vildmandsskæg. De faa Klæder, han havde paa, hang i Laser om ham, og en Pose paa Nakken til, hvad han kunde „redde“, samt en Stav fuldendte Kostumet. Han var mager, og en lille nøgen Sprut-Mave stak frem igjennem Pjalterne. Jeg spurgte, om jeg maatte male ham, og øieblikkelig rettede han sig op og fulgte mig. Da vi kom op paa Atelieret, sagde han: „naa, hvorledes vil De have mig? dette er min Stilling“, og saa stillede han sig op, som jeg havde set ham paa Gaden. Jeg fik i en Fart malet et Studie af ham, og da jeg var færdig, gav jeg ham noget for hans Uleilighed, men Kavaleren blev fornærmet. Med krænket Værdighed stødte han Pengene fra sig, det var ikke noget at byde en Mand som ham. Jeg lagde noget til, men da det og Forestillinger ikke hjalp, kaldte jeg „Mossù“ Nicole til og bad ham vise Stodderen bort, og dette skete paa aldeles teatralsk Maade. Nicole gav ham et Skub med den flade Haand og stod saa i Theater Stilling, medens Tiggeren vendte sig om og sagde: jeg kjender Dig nok og veed, at Du har tjent Dig Penge blandt Røverne. Atter et Skub og Nicole meddeler, at Tiggerens Levnet ikke er ham ukjendt, idet han har været paa Galeierne i 20 Aar, og efter disse kompromitterende Oplysninger fjærnedes Tiggeren sig stolt fornærmet. Der var dog ingen af Parterne, der modsagde Beskyldningerne! Jeg maae sluttelig bemærke, at jeg, medens jeg malede Fyren, opdagede, at Pjalterne og Hullerne i Dragten var lavede med Kunst, og Laserne paasyede.

Befolkningen i Pompei og Omegn er væsentlig fattige Markarbeidere, kraftige, prægtig skabte Folk. Hele Dagen gaer de og pusler om Sæden, beskærer de visne Straa med deres Segel og støtter de friske. Der saaes i Rækker med et lille Mellemrum

imellem Rækkerne, stort nok til, at en Mand kan gaae ind imellem dem, og i dette Melletrum, som er lavet og „hyppet“, som ved Kartoffler, er der plantet en anden Sædart, som høstes senere paa Aaret. Den vulkanske Jordbund paa Pompei Sletten er meget frugtbar, men Solen vilde tørre alt væk, naar den ikke vandedes, og det regner vist sjældent om Sommeren. Men igjennem Sletten løber en lille Flod eller Bæk, og den kan ledes ind over Markerne, saaledes at den løber ind igjennem Rækkerne, hvor Sæden staaer. Der betales noget vist for et Kvarter, en halv Time o. s. v., der aabnes Sluserne, og alt er saa kunstigt og godt indrettet, at der sjældent er noget i Uorden. Sker en Tilstoppeelse, og jeg saae et saadant Tilfælde, saa bliver der Fart over det Steds Arbeidere, de styrtede sig ned i den halvfylde Cisterne og gravede som Rasende, og naar den Ene ikke længer kunde faae Veiret, saa foer en Anden derned, og det varede ikke længe, før Alt var i Orden igjen. Hele Dagen igjennem gaaer disse flittige Mænd i den brændende Sol og arbeider med Segel og Hakke.

Deres Dragt er saa en Hat, Skjorte, som staaer aaben, og et Par korte, hvide „Svømmebuxer“, og deres Arme og Ben, Ansigt og blottede Bryst farver Solen brunt som en Indianers Hud.

Den italienske Landbefolkning, ligesom Almuen i det Hele, er godmodig og nøjsom, let at fornøie, og hastig til Heftighed, som dog hurtigt blusser af; de er elskelige som Børn, men de kan være saa grusomme, som Nordens Folk aldrig kunde være. Jeg kom jo meget lidt i Berøring med den dannede Klasse, men ogsaa der røber Barnet sig i Glæden over fine Dragter, Uniformer og Embedsværdighed og Vigtighed. Men man møder altid Forekommenhed og galant Væsen. Klæderne og hele den ydre Fremtræden spiller en stor Rolle hos disse letbevægelige Mennesker. Om Søn- og Festdage kunde jeg i Neapel see elegant klædte Damer smutte ud fra usle Rønner. Til Hverdags gik de sikkert i Pjalter og barbenede, men om Søndagen var de Damer, og de forstod at føre sig; var de først uset kommet udenfor Hytten, saa var der jo Ingen, der kjendte deres daglige Armod. Italienerne elsker Musik, Dans, Fester og Macaroni. Den usle Kong „Bomba“, der udsugede sit Folk, skaffede sig dog Popularitet ved Fyrværkeri, der blev brændt af paa Gaden, og naar „Sværmerne“ foer ind i Folkemassen, jublede den. Jeg saae endnu Folk med Skrammer i Ansigterne fra Fyrværkeriet. Musikken er dem jo i Kødets skaaret; smaa Grupper af

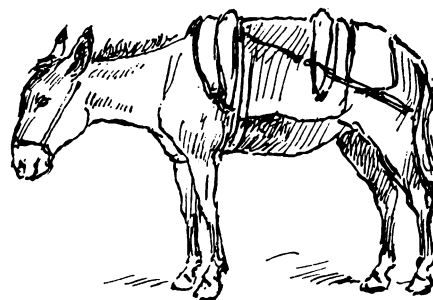
Musikere gaae rundt og foredrage Sange til Mandolin, Guitar og Violin, og derimellem kan man høre ypperlig Musik. I Neapel hørte jeg saaledes en Violinspiller, som var ganske fortrinlig, og en Sanger med en deilig Stemme, rene Kunstnere, som vilde kunne høste Guld og Laurbær i Koncertsalen; men Sangeren var blind, og Violinisten var fordrukken, saa deres kunstneriske Løbebane var dalet ned til Gaden. Jeg sad en Dag i en fin Kafé i Firenze, saa kom en Mand ind, flyttede Stolene bort fra Midten af Gulvet og placerede Nodestole i Stedet. Derpaa kom en Trup Musikere ind, et helt lille Orkester, og spillede udmærket en lille Koncert for os. Hatten gik rundt, og Orkestret brød op til en anden Kafé. I Rom saae jeg ofte Selskaber drage ud i den kølige Aftenstund med Mandolin og Guitarspil, Musik kan de ikke undvære, og hvor stemningsfuldt lød det ikke. Da jeg sidst var i Rom, kørte de rundt med Grammofoner!! hvis mægtige Basun blev stillet i Kaféens Dør, og saa brølede den løs. „Ak! hvor forandret“. –

Blandt de mange Fester er Corpus Domini en af de største. Jeg var da i Pompei. En stor og pragtfuld Procession drog omkring med hvide og hørøde Faner og Christi Billede baaret høit. Chordrenge med skarlagensrøde Slag og brændende Lys i Hænderne, Præster og Abbater i hvide Klæder og sorte Kabusser, Sang og Røgelse, og den andægtige Befolkning, der knælende hilste Toget. Der er jo Ingen, der forstaaer at arrangere stemningsfulde og imponerende Optog saa godt som den katolske Geistlighed.

Som Baggrund til mit Billede af Centauren havde jeg tænkt mig Monte San Angelos storslaaede Linier, og for at gjøre Studie dertil tog jeg min Malerkasse paa Ryggen og begav mig til Sorent. Men paa Veien dertil fik jeg Feber, og det var med Nød og næppe, at jeg naaede til det bekjendte lille Trattori „Rosa magra“. Der maatte jeg lægge mig, men efter et Par Dages omhyggelige Pleie af den brave Værtinde blev jeg Karl igjen og fik malet et Studie.

Sydens Folk har Ord for at være grusomme mod Dyr, og det er vel nok overdrevent, men imod det af deres Dyr, der mest benyttes – Æslet – kan det ikke nægtes, at det jo er Tilfældet. Paa den svære Kløvsadel hænges to mægtige Kurve eller oftere store Poser, flettede af Siv, og naar disse er fyldt med Frugt eller lignende, saa er det en god Dragt. Men saa kommer endvidere en Kone eller Mand og et Barn med for at forøge Byrden, og vil Dyret ikke gaae, saa hagler der Prygl ned over det. Jeg har tidt ærgret mig over, hvad man bød de ulykkelige Dyr, men jeg maae tilstaae, at jeg

ikke har Lov til det, da jeg selv ogsaa har tærsket løs paa et Æsel, og det gik saaledes til. Jeg var i Sorent og vilde blandt Andet see et bekjendt Camaldoli Kloster, der ligger høit oppe paa et Bjerg i Nærheden. Jeg fik en Fører med et Æsel, et nydeligt lille Dyr, hvidt med lysegraa Pletter, akkurat som et Stykke Legetøi. Det var en deilig frisk Morgen, og det skulde blive en fornøielig Tur.

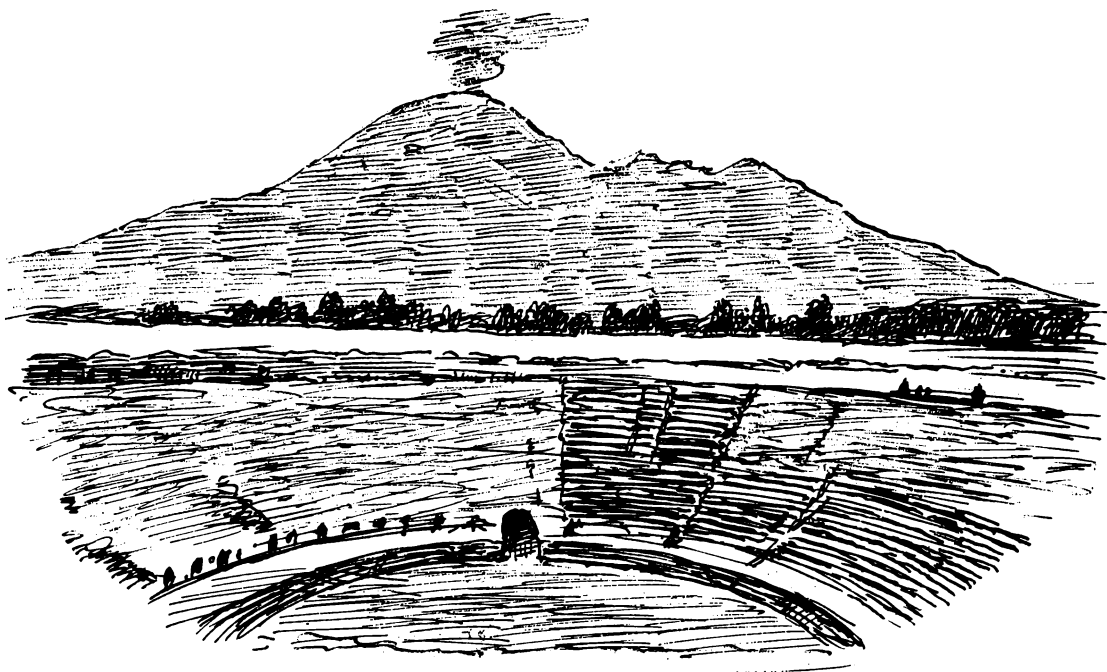

Æslet trippede pænt afsted, men efter en Stund standsede det uopfordret. Jeg mindede det med et Par Schinkler om, at det ikke var Meningen, men Dyret blev staaende, og et Slag af min Stok gjorde lige saa liden Virkning. Saa kom Føreren mig til Hjælp, og først efter at vi Begge havde mørpryglet det lille rare Dyr aldeles gudsjammerligt, satte det sig igang igjen, for kort efter atter at standse. Jeg maae tilstaae, at Pryglescenen gjentog sig et Par Gange, men saa steg jeg af, betalte Føreren og fortsatte Veien tilfods, afkræftet af Anstrængelsen og betynget af Samvittighedsnag over min barbariske Behandling af det rare lille Dyr, og jeg har aldrig senere leiet et Æsel. – Jeg har set, at man for at slippe for den Uleilighed at tærske løs paa Æslet, har boret et Hul i det ulykkelige Dyrs Ryg, en Pind bores ned i Hullet, og Smerten faaer Æslet til at styrte afsted. See, det er Grusomhed, og det er en Trafik, der vist oftere benyttes. Det er vel paa Grund af denne Behandling, at Æslerne har faaet det melankolske Udtryk i deres Fysiognomi, den passive Trods, det udtrykker, og det Smertenshyl, som deres Skryden er. I Gaarden ved Siden af min Bolig laae et Æselsføl og filosoferede over den Tilværelse, der ventede det, medens dets Mama stod bundet ved Siden af. Jeg

gik hen for at klappe den gamle, men den slog ud efter mig. Jeg kunde godt gjætte, at den tænkte: saa, der kommer et af disse væmmelige Mennesker, han skal ha' et Spark, og jeg indrømmede, at den havde Ret til at hade os.

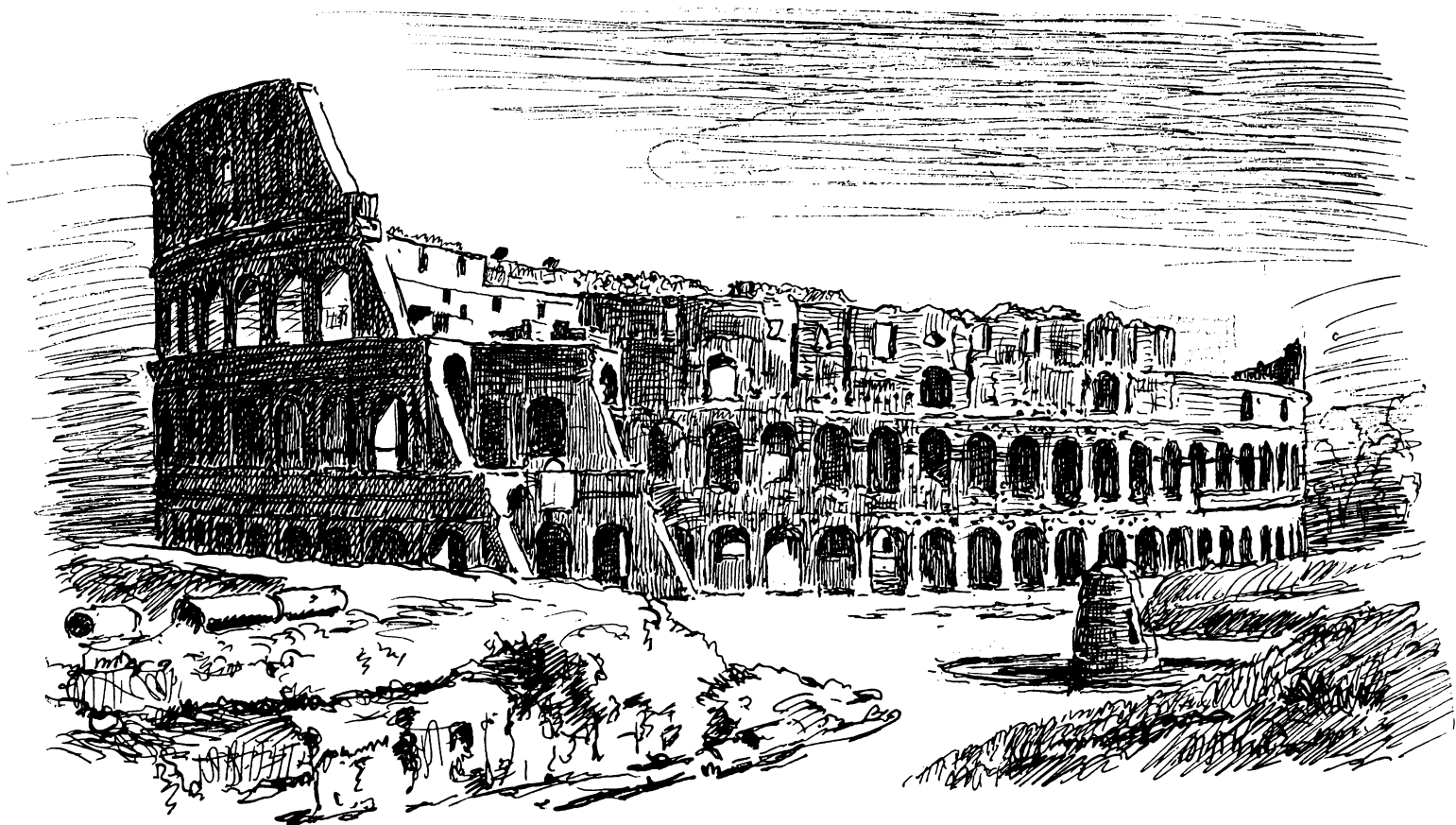
Jeg havde nu malet, hvad jeg vilde, og kunde fuldføre mit store Billede hjemme i København, og jeg længtes efter at komme hjem. Men trods min Afkræftelse af Heden og daarlig Ernæring var det dog med nogen Vemod, at jeg vilde skilles fra Pompei og dets stemningsfulde Omgivelser. Naar Maanen stod over Sletten, og Monte San Angelos

herlige Linier tegnede sig mod Himlen, medens der over hele Naturen var den store høitidelige Stilhed, saa kunde jeg længe sidde i den lune Aften paa min Terrazza og drømme og nyde. Eller jeg drev hen i Skumringen til Ruinerne af Circus, satte mig paa den øverste Runddel og tænkte mig ind i det Liv, der for 1800 Aar siden rørte sig der: Gladiatorernes Kampe, Løver og Tigeres Brølen og Tilskuernes Bifalds Torden; der staaer kun Ruiner af Circus, men den gamle Ødelægger, Vesuv, kneiser endnu lige stolt og skøn og farlig.

Jeg belavede mig altsaa paa at reise hjem, men saa fik jeg Brev fra Akademiet med Meddelelse om, at jeg havde faaet et halvt Aars Stipendium. Jeg havde søgt forrige Aar uden at faae noget, uagtet jeg havde sendt meget gode Billeder hjem, man var misfornøiet med, at jeg var taget til Paris!, og denne Gang havde jeg ikke søgt. Jeg skrev saa tilbage, at jeg vilde hjem og vilde sende Legatet tilbage, men fik til Svar, at det kunde ikke ændres, men det var nok, naar jeg kunde blive et Par Maaneder borte endnu, og det gik jeg ind paa, idet jeg bestemte mig til at tilbringe disse Par Maaneder i Rom. Jeg sagde Farvel til Pompei, til Neapels herlige Museum og det deilige Land, der ligger om Golfen.

I Rom traf jeg en Del af mine Kammerater igjen, men Byens Karakter var meget

forandret. Insurgentene havde sprængt en Kaserne i Trastevere i Luften, Staden var erklæret i Beleirings-Tilstand, Pavedømmet vaklede. Om Aftenen maatte der ikke gaa flere end to Personer samlede paa Gaden. Naar vi havde været til lidt Fest, blev vi standsede, men man tillod os at gaae i Rode, to og to ved Siden af hinanden! det var en nem Maade at omgaae Forordningen paa. Jeg færdedes i Vatikanet, hvor min Begeistring for Rafael og Michel Angelo bragte mig til at udføre en Række Tegninger efter Stanzerne og det Sixtinske Kapels Fresker. Disse har jeg senere foræret til Kunstakademiets Bibliothek, hvad jeg ikke skal nægte, at jeg fortryder, da de ligge i en Skuffe, hvor vel Ingen ser dem. Men det glædede mig at følge de store Mesters Haand og saaledes paa en Maade at komme dem nærmere. Stanzernes Billeder ere jo af forskellig Værdi, og jeg bilder mig ind at kunne see, hvor den udødelige Mesters Haand selv har været. Og jeg færdedes ogsaa meget i Vatikanets Skulp-

tur Samling, den ypperste i Verden, herlige antike Værker, samlede i vidunderlig skønne Rum.

Rom er, som bekjendt, saa rigt forsynet med udmærket Vand, som ingen anden By i Verden, takket være et Par Rester af Oldtidens Vandledninger, og Byen har derfor mange Fontæner med udmærkede dekorative figurlige Fremstillinger og morsom Arkitektur, væsentlig af Bernini. Den mest storartede af disse er Fontana Trevi. Paa en lille Plads paa Bagsiden af et Palais bygger den sig op med Klippe-Stykker, en kolossal Neptun Statue troner øverst oppe, og en vældig Kumme modtager Vandet, der strømmer ud som et lille Vandfald fra en Kumme ved Neptuns Fod og mange Steder fra Klipperne, hvor Vandet syder og bruser. Naar vi kom fra Fest, morede vi os med at klattre op til Neptun og klappe ham, vi kunde naae til hans Knæ. Fontænen har tillige en vigtig Betydning: naar man reiser fra Rom, skal man Dagen forinden kaste et Pengestykke i Kummen, saa kommer man igjen. Det gjorde jeg ogsaa, og jeg kom igjen oven i Købet med min Hustru og Døttre.

Min Reise til Sankel, mark

December 1886

Otto Bachs

Til
min Clara.

Da jeg havde faaet det Hverv at male General Max Müllers Portrait, og han skulde fremstilles som Brigadechefen i Træfningen ved Sankelmark Sø, besluttede jeg at tage derover for at see Egnen, ihvorvel det kun er yderst lidt af Landskabet, man ser paa Billedet. Det var som bekjendt i Vinterens Hjerter, at Træfningen foregik, paa den snedækte Jord, og da der nu var faldet lidt Sne lige før Jul, og jeg af forskellige Grunde ikke turde udsætte min Reise til længere hen paa Vinteren, saa tog jeg afsted Tirsdag den 28de December med Toget Kl. 9 Morgen, og var efter en behagelig Reise (Therm. var omtrent paa Frysepunktet) Kl. 7 om Aftenen i Flensborg. Man mærker strax den mægtige Stats Indflydelse, som nu er Herre der, Banegaarden ny, Entréen til Byen igjennem Rathhausstrasse flankeret af nye Bygninger, Alt med et stærkt tydsk Sving. Paa Banegaarden spurgte jeg om Hotel, man anbefalede mig Bahnhofshotel, den ene af de elegante Bygninger ved Indgangen til Byen. Jeg fik senere at vide, at der er et dansk Hotel, det, jeg kom i, var tydsk. I Hotellets Spisestue, der var godt besøgt, sad unge preussiske Officerer, Handelsbetjente o. s. v. Tæt ved mig en Gruppe Borgere, Kjøbmænd, Kaptainer, svære, værdige Folk, drøftende Dagens Nyheder ved et Glas Øl og en Cigar; Stamgjæster, hvis tømte Krus paa et Vink og et Klap med Laaget fornyedes af Opvarteren. Jeg gik strax efter at have spist lidt op til Formanden for det danske Parti, forhenværende Overlærer Monrad. Han kom netop fra Jagt, da jeg kom til ham, ledsaget af sin Hustru, der havde hentet ham paa Banegaarden. Han er en Mand paa nogle og halvfjerds, men han ser en Del yngre ud, kraftig og usvækket, han havde gaaet paa Jagt hele Dagen i den høie Sne. Jeg følte strax Ærbødighed for Manden, der er en værdig Ligevægt over hans Væsen, hans jævne og milde Ansigt viser Karakterstyrke, hans livlige Aand udtrykkes i et naturligt og hjerteligt Sprog. Hans Hustru, der ligesom han er beaandet af den varmeste Fødelandskærlighed, vandt ogsaa strax mit Hjerter. I deres hyggelige Dagligstue dekoreredes det ene Hjørne af 2 korsstillede Dannebrogssflag, det var Husets hellige Sted. Juletræet stod endnu pyntet paa Gulvet med mange Dannebrogssflag. En ung Dame sad fordybet i Læsning af Bibelen, desuden var der deres voxne Datter. Vi talte om Alt, væsentlig Forholdene i Slesvig, som han skildrede mig med langt lysere Farver, end jeg selv havde tænkt mig. I Flensborg er der et stort dansk Parti, alle Mennesker – med Undtagelse af indvandrede Tyskere – kan tale Dansk, om end Sproget hovedsagelig er Plattydsk blandt Almuen og høitydsk i den dannede Klasse, naturligvis med Undtagelse af de Dansksindede, der

selvfølgelig altid tale dansk. Befolkningen er kjed af det preussiske Regimente, de høie Skatter og den strenge Militærtjeneste trykker, og den stærke Tvang paa den personlige Frihed kuer. Oprøret mod Danmark fortrydes, helst vilde man – de Tydsksindede – være Slesvig-Holstenere som uafhængig Stat, men da de indsee, at det næppe lader sig udføre, vilde de foretrække det milde danske Regimente for det nuværende. Jeg meddelte selvfølgelig Hr. Monrad Aarsagen til min Reise, og han medgav mig Hilsen til flere Folk i Sankelmark Egnen. Da han senere fulgte mig paa Vei til Hotellet ad Gaden langs Havnen, der tog sig skjøndt ud med Lygter paa Skibene og Stranden, passerede vi bl. Andet en Skildvagt, som med sin preussiske Pikkelhue meget godt forstod det Danske, som Hr. Monrad tiltalte ham med.

Næste Morgen begav jeg mig efter at have faaet Kaffe paa Hotellet paa Veien til mit Maal. Flensborg har i sit Udseende, ved Siden af forskjellige fixe nye Bygninger og endogsaa ret elegante Boutiker, bevaret meget af sit gammeldags Udseende. Solide Stenhuse med takkede Gavle, Bindingsværk med Gavlen ud mod Gaden ere ikke sjældne. Den store Kirkes Spir er efter en Ildebrand for nogle Aar siden paa ny opført, elegant og slankt hæver det sig med forgyldte Zirater. Jeg skjød Gjenvei igjennem en Smøge, der fører under Latinskolens Buegang, forbi denne og var snart ved Byens Udgang, hvor 2 Veie føre, den ene til Husum, den anden til Slesvig. Efter at have passeret Jernbanelinien, der gaaer under Chausséen, stiger Veien stadig til et godt Stykke uden for Byen, tilhøre Banker, tilvenstre en vældig Kjeldal, paa hvis Bund en Sø, hvorfra der livligt hentedes Is, Smaahuse, Villaer, Fabriksbygninger o. s. v. smykkede Dalen og Høiene paa den anden Side, bagved Byen med Kirkens slanke Spir, Veirmøller oppe paa Bakkerne, Jord og Tage dækkede af det skønne Snelagen. Det hele var et prægtigt Vinterlandskab og vidnede om, at der om Sommeren maae være henrivende skjønt. Snelaget lae omtrent et Kvarter høit, og den midterste Del af Chausséen, hvor Sneen var kjørt sammen, var meget glat, saa det var anstrengende at gaae, og det svimlede undertiden lidt for mig. Men saa tænkte jeg paa, hvorledes vore Soldater i den skjæbnesvangre Vinternat havde gaaet den samme Vei, sultne, tyngede af Oppakning, nedtrykte af at have forladt det Værn, de havde sat deres Lid til. Og Veien blev mig sammenlignet hermed nem at gaae. Sneen pidskede fra Tid til anden paa mig, men jo haardere Veiret var, desto bedre, det var som et Slags Poenitentsgang, den enhver Dansk undertiden burde gjøre, for at huske og føle, at der er et Saar, der ikke er lægt, for at mindes

en Sorg, som man i Livets Behageligheder sover fra, for at føle ret Beundring for dem, der have stridt og lidt, for at gribes af Ærbødighed for dem, der endnu stadig stride og lide for den danske Sag, for at kjende sig selv lille og dem store. Thi det er med hellig Ærbødighed, man vandrer der, hvor hver Plet har været Vidne til en ædel Daad, først Kampen, saa Resignationen, hvor hver Fod Jord grædende, mar-trende fortæller os: altid er det gaaet tilbage.

Omtrent $\frac{3}{4}$ Mil fra Flensborg ligger en Kro, som jeg i den Tro, at det var Bilskov, tegnede af. Et Par Smaabørn, jeg spurgte ad, forstode mig ikke, og jeg ikke dem. Jeg spurgte saa en ung Smed, der stod i Døren til den ved Kroen liggende Smedje, om Kroens Navn. Han svarede mig paa godt Dansk, at den hed Jaruplund, gik saa ind og smedede videre, idet han fløitede en Soldatersang fra sidste Krig (Jens var aldrig bange). Jeg nævner dette for at vise, hvorledes det danske Sprog og Traditionen lever der endnu, selv som f. Ex. hos denne unge Fyr, der var født og oplært under det preussiske Regimente.

$\frac{1}{4}$ Mil længere imod Syd ligger den berømte Bilskov Kro, der har været Vidne til mange Kampe; Kuglerne havde gjort Huller i Døre og Porte. Kampen ved Oversø trak sig herhen, og man fortæller, at en dansk Dragon holdt i Reisestalden, medens Fjenden allerede havde omgaaet den. Han saae det, men vilde først have sin Snaps, satte saa Sporerne i Kamelen og hug sig igjennem. I Kroens Storstue holdt Staben Krigsraad den 23de Juli 1850 og aftalte Planen til Idsted Slaget. I 1864 efter Sankel-mark Affæren blev alle Stuerne belagt med Saarede. Kromanden Mathias Brun, en høi, stærk Mand med et eiendommeligt fiffigt Blik i de klare Øine, var mig af Hr. Monrad skildret som dansk af Hjerter, i hvor vel hans Stilling nødte ham til at holde gode Miner med Tydskerne. Da vi vare ene, og jeg fortalte ham, at jeg kjendte hans Hjertelag, vare vi strax fortrolige, og han viste mig Relikvier, han havde efter danske Soldater. Begeistret viste han mig ogsaa Schacks Lithografi af Krigsraadet, der hang paa hans Væg, og førte mig derefter ind i selve den rummelige 3 Fags Storstue med en Glasdør ud til Veien. Dens Bjælkeloft og brune Vægge ere af Pietet ikke rørte siden den Tid.

Efter at have forladt Kroen nærmede jeg mig stærkt det Sted, jeg længselsfuldt higede efter. Men ak, hvad jeg mest havde frygtet, var indtruffet, en jævn Taage hvilede over Landet. Jeg haabede, at den efter Middag vilde lette, men Tykning og Sne faldt paa, kun glimtvis kunde jeg see Horizonten, og først henad Slutningen

af Dagen blev det saa klart, at jeg kunde faae en Oversigt over fjærnere Egne. Sankelmark Skov, Kromanden kaldte den Voldstrup Skov, og jeg hørte senere det østen for Chauséen liggende Krat kalde for æ Wold, begynder tæt syd for Kroen, vesten for Chauséen, støder lige op til denne, trækker sig igjen tilbage, aabnende et skjønt Kig til Søen, nærmer sig atter Veien, der gjør en lille Bue, og ender ved Søens nordøstlige Spids. Den er kun af lille Udstrækning, og igjennem de bladløse Træer saae jeg dens stærkt couperede Bund. Paa den østlige Side af Veien lige over for Skovens sydlige Del er Jorden stærkt og kort bølget, udyrkede raa Banker bevoxede med Gyvel; en kratlignende Skovarm strækker sig mod Sydost „æ Wold“. For Enden af Skoven gaaer i en Sænkning en Vei ned til Søen, som her er ganske nær ved Chauséen, en Vei gjort for at Kreaturerne kan komme ned at drikke. Dernæst et lille Gjærde langs denne Vei omtrent 100 Alen fra Skoven, saa en Mark, der bølget hæver sig, og dernæst endnu et Hegn parallel med og 300 Alen fra det forrige, men meget længere, da Søen her har fjernet sig et godt Stykke fra Veien. Dette sidste Hegn havde vor høire Fløi besat den 6te Februar 1864, medens venstre Fløi stod paa de tidligere omtalte Høider paa den anden Side af Chauséen. Paa det høieste Punkt af disse, tidligere Egnens Galgebakke, kneiser nu et Monument, der i sin plumpe Simpelhed fortæller om, at her er sket en alvorlig Begivenhed, og Korset ovenpaa det viser, at det er et Gravminde; det ligner nærmest en lille firkantet Hytte af vældige Sten med et pyramidalsk Tag, kronet af Korset, hvortil er lænet en Krands. 8 danske Kanoner ere satte omkring det ned i Jorden lige til Tapperne, fra Drue til Drue hænger en Kjæde. Preusserne satte dette Minde over deres Venner Østerrigerne! I Skoven staaer ud til Chauséen endnu et mindre Mindesmærke, som Slesvig-Holstenerne have sat over Østerrigerne, „deres Befriere“. Men i samme Grav hvile 14 danske Soldater. En brav Mand grov denne Grav baade for Ven og Fjende, men han sagde til Tofte, hvem jeg senere skal omtale, „jeg lagde de danske øverst, for saa komme de først op“, han mente paa Dommedag. Jeg tænkte paa de stakkels Mænd, der langt nede fra Adriaterhavet vare førte herop for at kjæmpe for en Sag, der var dem fremmed, og en skummel Vinterdag at udøse deres Blod paa Sneen. I Masse hvile de og vore paa Marken, i Skoven, paa Kirkegaarden i Oversø, endnu længe efter Slaget, da Sneen smeltede, fandtes saa En, saa en Anden i en Grøft eller Grusgrav. Intet Mindesmærke fortæller om den danske Soldats Bedrift, men de slagne Tydskere vidne om, at her vendte den danske Mand sig om og slog vældigt fra sig.

Lige Syd for den af vore Tropper besatte Stilling falder Terrainet jævnt og fladt ned imod Oeversøe og Tredalen, der dengang var oversvømmet. Jeg gjennemvandrede Egnen paa alle Leder og Kanter. Jeg kjendte Fægtningens Gang og gjenlevede den her paa Valpladsen. Jeg saae den Hulning, hvor Gablenz havde samlet sine Escadroner, jeg saae dem komme susende som en Stormvind op ad Veien paa de smaa, lette Heste. Salverne knaldede løs paa dem – et Chaos af steilende, styrtende Heste, blinkende Klinger, Mænd og Heste styrtende om paa Veien. Omkring paa den speilglatte Chaussée, saa Gnisterne røg fra Hovjernene, og tilbage igjen, hvem der kunde. Stormen er suset bort igjen, men den har efterladt sine Spor, døde Mænd og døde Heste. Et Øieblik er der stille, komme de igjen? – Der ere de! Nu er det Fodfolk. I tætte Kolonner storme de frem, de kaste vore tilbage, paa Chausséen, bag Hegnet mødes de igjen, der har ikke været Tid til at lade Geværerne igjen, nu gaaer det løs med Bajonetterne og Kolberne. Hvor Menneskene kunne blive forførdelige; det er et Myrderi. Paa Marken ned til Skoven flyder Blodet og farver Sneen. Ved det lille Hegn nærmest Skoven sætte de Forfulgte sig lidt fast igjen. Men de sortsmussede Mænd med de vilde Øine ere efter dem igjen, og – frelse sig, hvem der kan, op i Skoven, hvor Jyderne staae som et støt Bolværk. Max Müller rider frem og tilbage paa Chausséen ved Skovkanten. Han er i den Stemning, hvor Soldaterne skjælvde for ham. Han skjælder de Flygtende, men de, der ville holde Stand, formaae det ikke længer. Nu standses Østerrigerne af Vendelboerne. Skumringen sænker sig, den korte Vinterdag er snart endt, men Geværiden knalder forbitret, og mangen Østerriger maae bide i Græsset, før Skoven tages. Skuddene dø hen, Natten sænker sig, og saa komme de, der søge efter Ligene og de Saarede. Men mangen Saaret er ikke blevet fundet, Kulden og Smerterne have faaet Bugt med ham, den lange Nat har taget ham i sin Favn, og Sneen har lagt sin fine rene Ligkaabe over ham. Og den næste Dag strømme Myriader forbi: Østerrigere, Preussere, Ulve efter de Flygtende, Train, Kanoner, Efternølere; saa komme Hyænerne: Slesvig-Holstenere, Wühlere, leiet Pak, der skal gjøre Spektakler og udraabe Hertugen i Flensborg.

Dagen hældede, og jeg begav mig til Tofte paa Aagaard. Ved Oeversøe, ligesom man er kommet over Trenen, dreier en lille Vei mod Øst dertil, og efter en Snes Minuters Gang var jeg der. En gammel, lidt forfalden Gaard, men gennem en hyggelig Stadsestue kom jeg ind i en lille lun Stue, hvor jeg blev hjertelig modtaget af

Husets Eier. Han har tidligere været Skolelærer, dels paa Landet, dels i Flensborg, hvor han ved at gaae om fra Sted til Sted og snakke med Smaafolk havde drevet en Borgerskole op til 600 Elever. Hans Forfædre have været Sønderjyder i mange Slægtled tilbage. Han er en høi, kraftig Mand med et kjærnefuldt, markeret Ansigt, krum Næse, kraftigt graat Skjæg og Haar. Han er aaben og djærv mod de Danske, hans Venner, men forstaaer lige over for Tydskerne at forstille sig med stor Forslagenhed. Hans Yndlingslæsning er de gamle Sagaer, og han er selv lyslevende en af Sagaens Helte. Han har haft meget Sorg, men han er livfuld og skjæmtsom og taler hengiven om sine tabte Kjære. Denne haardføre gamle Grændsebeboer er en af Danmarkens sydligste Fortropper, og han kjæmper stadigt. Han kaldes Gaardeier, men denne Gaard er egentlig en dansk Høiskole. I Aar var hans Elev Antal kun 4, men for nogle Aar siden havde han 20. Han lærer dem at elske Danmark. „Men hvorledes kan det gaae“, spurgte jeg. „Jo, det gaaer meget godt, jeg kalder mine Elever for mine Tjenestefolk, Landbrugs Elever o. s. v., o. s. v. Jeg er gode Venner med mine Naboer, og der er Ingen, der melde mig“, sagde han. Hans freidige Haab beskjemmede mig, han troer sikkert, at vi faae Slesvig igjen. „Vi kan ikke lade os nøie med mindre end til Eideren“, sagde han paa sin sindige, djærve Maade. Han er Enkemand, og Huset bestyres af en kjøn ung Pige, Frk. Sønnicksen fra Høier, hvis brede sønderjydske Sprog klang morsomt fra hendes smukke Mund. Der var ogsaa en Hjælpe-lærer, en forhenværende Soraner, men Eleverne vare jo borte, da det var Juleferie. Da Kunsthandler Bojesen for nogle Aar siden fik den Idé at udgive Billedet af 2 slesvigske Piger (à la Alsace & Lorraine) bad han Overlærer Monrad sige sig, hvor han kunde faae Typerne dertil, og denne tænkte strax paa Toftes 2 smukke Døttre. Jeg har set forskjellige Fotografier af dem, og jeg finder dem meget smukkere end paa Billedet af de slesvigske Piger, thi Dragterne klæde dem ikke rigtig. Nationaldragter bruges ikke ligesom ellers i Danmark, det er gamle Dragter, som Bojesen har fundet, saa vidt jeg veed paa Als. Tofte mistede en Søn 27 Aar gammel, en begavet ung Mand, der skulde være Læge. Søsteren, fortvivlet over hans Død, kastede sig lidenskabeligt paa hans Grav lige ned paa Sneen. Og ikke længe efter døde den skønne, kraftigt udseende unge Pige af Brystsyge. Den anden Søster er gift med sin Fætter Tofte, der er Høiskolelærer paa Skaarup, og har en Datter, Bedstefaderens Glæde.

En Hjulmand Jacobsen, der boer lige ved Bilskov, var hos Tofte, da jeg kom.

Efter at have faaet mit vaade Tøi af og noget varmt paa Fødderne og noget at spise, gik Passiaren godt til en Toddy og en Pibe. Den gjæstfri Mand formaaede mig til at blive Natten over hos ham, og i en „Elevseng“ paa en tyk Dyne, sov jeg saa haardt, som om jeg var 20 Aar. Næste Morgen kjørte han mig til Sct. Pauli, en Kro ligeved Flensborg. Det sneede stærkt paa Veien, men Tofte sad som det var den skjønneste Sommerdag.

I Flensborg gik jeg op til Overlærer Monrad, sagde ham og hans Hustru Farvel og drak med dem „under Dannebrog“ paa et godt Nytaar. Kl. 12,14 forlod jeg Byen og var om Aftenen Kl. 10¹/₂ i mit Hjem.

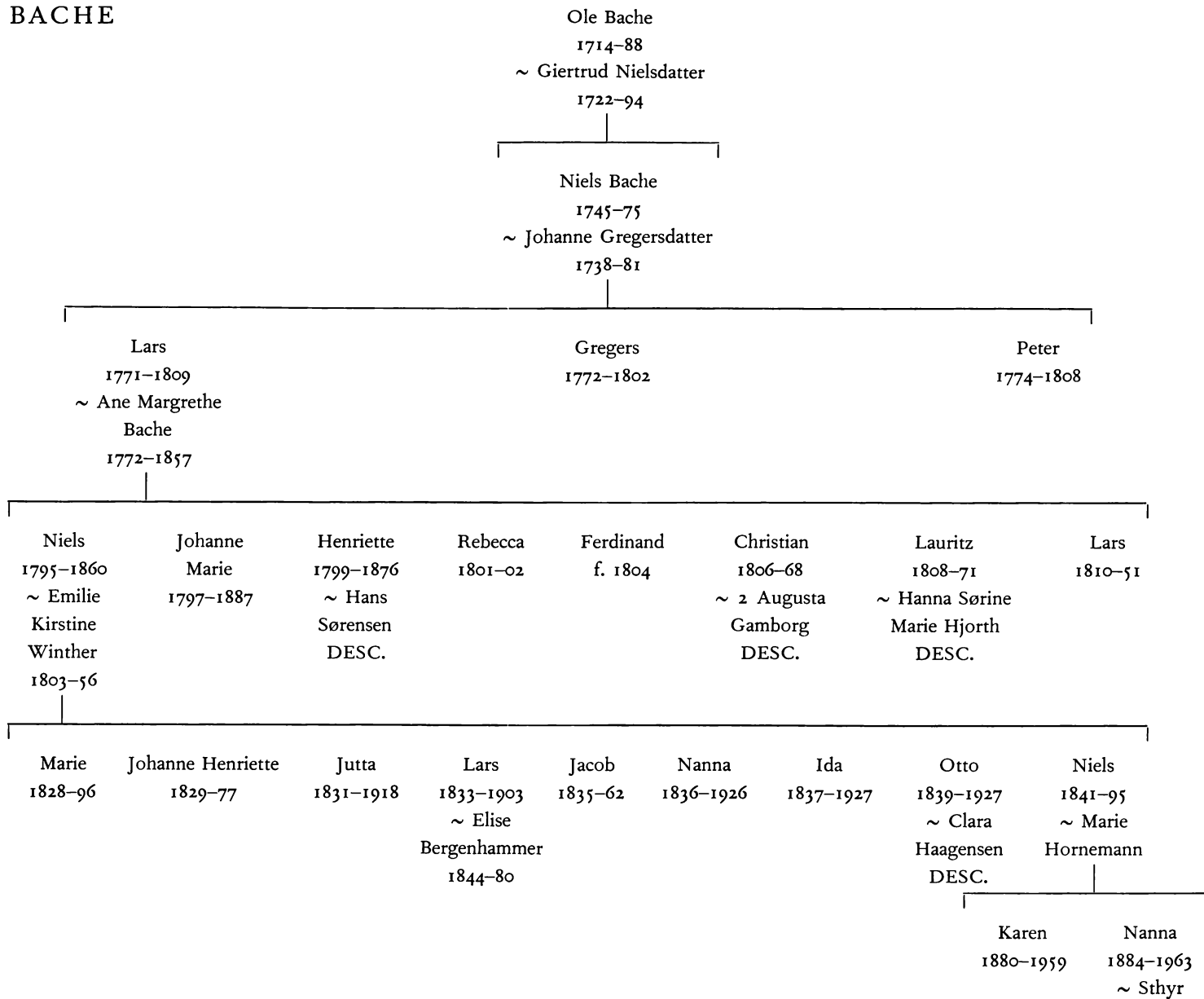
NOTER

1. Sølvkanden skænkedes Lars Bache af Grosserer-Societetet. Den er afbildet Memoirer og Breve II, Den helsingørske Færgemand Lars Bache, hans By og hans Hjem, 1905, s. 111.
2. At Grundtvig skulle have skrevet Kirke-Klokke! mellem ædle Malme i Stifts-Bjergby, hvor han besøgte Gunni Busck i maj 1844, er vistnok ikke tidligere fremsat, jfr. Sten Johansen: Bibliografi over N. F. S. Grundtvigs Skrifter, II, 1950, s. 277, sammenholdt med s. 243. Jfr. dog nu H. Toldberg i Grundtvig Studier 1963, s. 8.
3. Den næstældste søn Frants Frederik Sophus baron Bretton (1832-64), faldt 29. juni på Als. Han var cand. jur.
4. Der menes den ældste hjemmевærende, idet en ældre datter Ida Anne Vilhelmine Lüttichau 1859 var blevet gift med hofjægermester Theodor Emil Neergaard.
5. Hun ægtede 1863 pastor Peter Christian Trandberg.
6. Kammerherre Christian Lüttichau til stamhuset Tjele var ikke landbrugsminister, men finansminister i ministeriet Reedtz-Thott 1894-96.
7. Bache mener utvivlsomt Johan Frederik Ehbisch's monument over ritmester Gert Didrik Levetzau i Tjele kirke.
8. Lichtenberg havde døtrene Marie Sophie Dorothea, g. m. T. Honnens de Lichtenberg, og Tychine Andrea Frederikke, g. m. etatsråd Frantz Hvass.
9. Honnens de Lichtenberg havde sønnerne Hans Henrik og Johan.
10. Pastor Søren Møller Tranberg i Hjerm og Gimsing.
11. Fredmans sanger, nr. 38.
12. Udtørringen af Flade og Ørum søer ved Agger påbegyndtes 1868 og var omtrent færdig 1875, men mislykkedes efter at have kostet store summer.
13. Store Kongensgade nr. 77 solgtes 1863 af gehejmekonferensråd Frederik Christian baron Holsten-Lehn-Charisius til Sehestedt-Juul. Familien beholdt ejendommen til 1901, jfr. Th. Thaulow: Lillie-Juulernes Slægtetog, 1925, s. 251. Otto Bache havde sit atelier her indtil 1918.
14. Kammerherre Sehestedt-Juul indrettede 1863 en vildsvinepark i Ravnholts dyrehave, jfr. Thaulow, anf. arb., s. 250.
15. Kammerherreinde Sehestedt-Juul var datter af gehejmekonferensråd Adam Christopher baron Holsten-Charisius til baroniet Holstenshuus, hvorunder Langesø hørte.
16. Kammerherre Christian Sehestedt-Juul ægtede 1889 Else Valentiner, datter af forpagter Carl Friederich Valentiner på Gjorslev.
17. De to døtre var Agnes Sehestedt-Juul, der ægtede George Alfred Mourier, og Sophie Sehestedt Juul, der døde ugift.
18. Efter at være blevet forført af Frederik Rosenkrantz blev Rigborg Brockenhuus indemuret på Egeskov.
19. Moderen, Laura Camille født Eenens, var belgisk.
20. Jessy baronesse Bille Brahe, senere gift Ahlefeldt-Laurvig-Bille.
21. Billedet af Anne Rønnow er en kopi efter originalen på Fjellebro.
22. Illustreret Tidende III, nr. 123, 1862.

23. Fru Hartmann var født Bügel og havde andel i Caspar Peter Bügels familienstiftelse. Ægteparret havde 7 børn.
24. Frijsborg blev restaureret 1861–67 af F. Meldahl.
25. Vistnok kammerherre Frederik Valentin Erik von Berger, der dog ikke var godsejer.
26. Greve Mogens Krag-Juel-Vind-Frijs overtog 1882 den nordre del af grevskabet Frijsborg.
27. Uvist hvem – det er utvivlsomt to af kammerherre Adolph Wilhelm Dinesens da ugifte fire døtre: Anna Ulrikke, der 1889 blev gift med godsejer Gerhard de Lichtenberg, Emilie Augusta, der var ugift, Christentze Bryske, senere gift med godsejer Christian Peter Sigvard Busky-Neergaard, og Dagmar Antoinette, der var ugift.
28. Mogens Krag-Juel-Vind-Frijs havde på dette tidspunkt to søstre, comtesse Henriette, der var gift Danneskiold-Samsøe, og comtesse Clara, der var gift Blixen-Finnecke.
29. Sarah Bernard var anden gang i København i juni 1883.
30. De fire døtre var comtesse Inger, senere gift Wedell, comtesse Helle, senere gift Krag-Juel-Vind-Frijs, comtesse Daisy, senere gift Grevenkop-Castenskiold, og comtesse Sophie, senere gift Bernstorff-Gyldensteen.
31. Meldahl døde 3. febr. 1908, hans hustru 6. august 1906 i Torre Pellice.
32. Gehejmekonferensråd Frederik greve Ahlefeldt-Laurvig havde 5 sønner: lensgreve Christian Ahlefeldt-Laurvig, greve Sigismund til Ulstrup, greve Julius Ahlefeldt-Laurvig-Bille til Skovsbo, greve Frederik Ahlefeldt-Laurvig-Lehn til Kjærsgaard og greve William til Eriksholm. Greve Fritz var således den næst yngste.
33. Formentlig den yngste søn, godsejer, cand. theol. Jacob Estrup.
34. Formentlig den senere priorinde på Vemmetofte Ellen Charlotte Dorothea von Rosen.
35. I det „Thott'ske Palæ“ på hjørnet af Kongens Nytorv og Bredgade, nu den franske ambassade.
36. Som det tiende barn fødtes 1884 sønnen Christian, der døde 1886.
37. Lensgreve Aage Danneskiold-Samsøe (1886–1945).
38. Kammerherre Gustav baron Wedell-Wedellsborg.
39. Niels Juels datter Vibeke ægtede anden gang generalløjtnant Gregers Juel.
40. Ritmester Christian baron Juel-Brockdorff.
41. Leonardo da Vincis Nadver i S. Maria delle Grazie.
42. Formentlig den senere herredsfoged Just Thiele, søn af Thorvaldsens biograf Just Mathias Thiele.
43. Fru Treschow var ikke enke – det må dreje sig om fru Frederikke Treschow, født Brøndsted, gift med Michael Treschow til Laurvig m. m. og formentlig de to ældste døtre Marie og Palæmona.

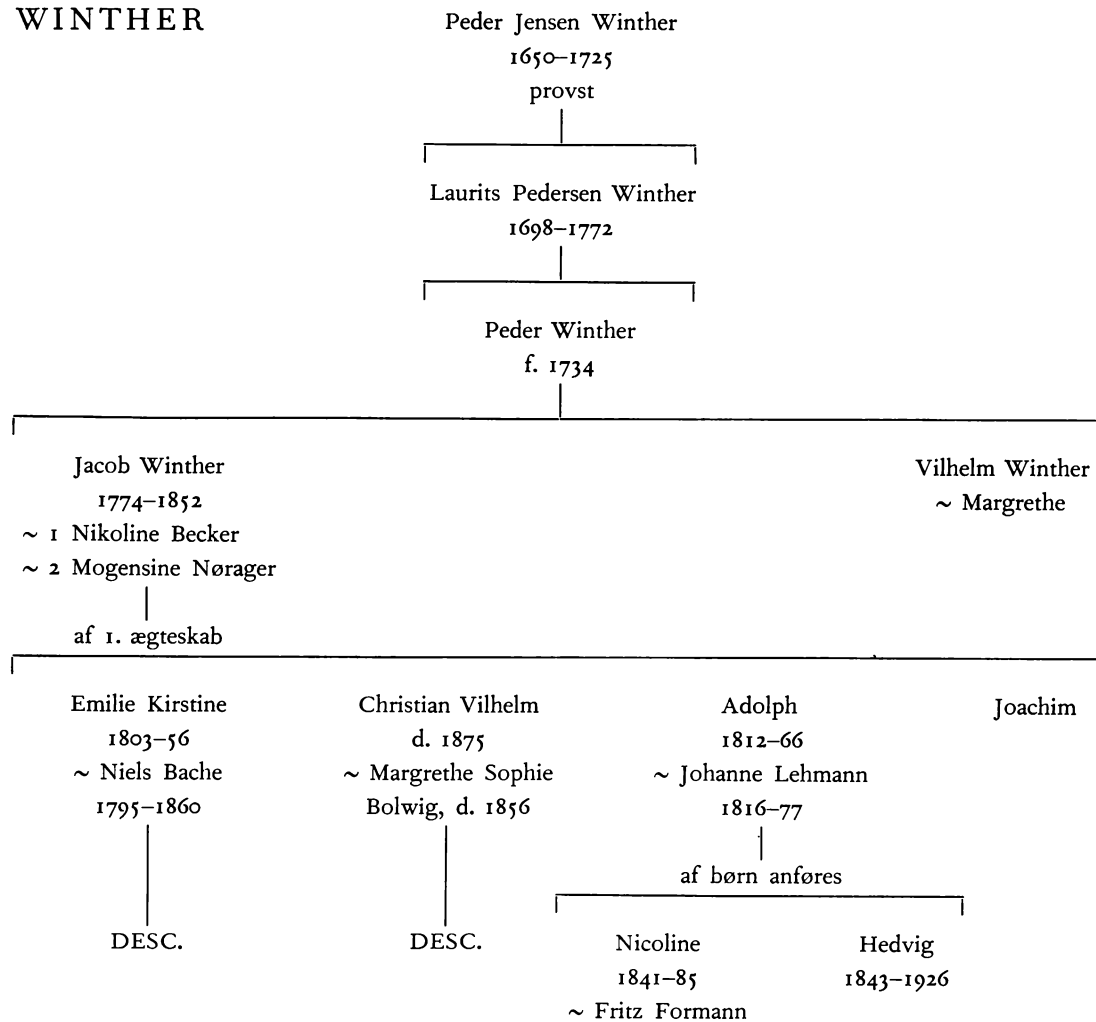
BACHE

11

157

WINTHER

NAVNEREGISTER

* efter et sidetal angiver, at portræt findes det pågældende sted.

- AHLEFELDT-LAURVIG, CHRISTIAN Johan Frederik lensgreve (1844–1917), kammerherre, hofjægermester, 156.
- AHLEFELDT-LAURVIG, FREDERIK Ludvig Vilhelm greve (1817–89), gehejmekonferensråd, kammerherre, 60 f., 156. – 61*.
- AHLEFELDT-LAURVIG, Marie Albertine MATHILDE grevinde, født comtesse Schulin (1820–85), 60 f.
- AHLEFELDT-LAURVIG, SIGISMUND Ludvig greve (1846–1925) til Ulstrup, 85, 156.
- AHLEFELDT-LAURVIG, Carl WILLIAM greve (1860–1923) til Eriksholm, 156.
- AHLEFELDT-LAURVIG-BILLE, JESSY Camille grevinde, født baronesse Bille Brahe (1853–1927), 52, 155.
- AHLEFELDT-LAURVIG-BILLE, JULIUS Ludvig greve (1849–1912), kammerherre, hofjægermester, 52, 156.
- AHLEFELDT-LAURVIG-LEHN, ANNA Christiane Adelheid grevinde, født baronesse Rosenørn-Lehn (1857–1915), 84 f.
- AHLEFELDT-LAURVIG-LEHN, FREDERIK Ludvig Vilhelm greve (1853–1909) til Kjærsgaard, 61, 84, 156.
- ALEXANDER III (1845–94), czar af Rusland 1881, 76.
- ANDERSEN, Hans Christian (1805–75), digter, 124.
- ANDRÆ, Carl Christopher Georg (1812–93), gehejmekonferensråd, 63 f.
- ARENSTORFF, ANDREA VON, se de Lichtenberg.
- ARENSTORFF, FREDERIKKE VON (1806–87), 41 f.–44*.
- D'AUCHAMP, Harald Albert Heinrich (1838–1907), borgmester i Rudkøbing, 105.
- AUGUSTE VIKTORIA (1858–1921), kejserinde af Tyskland, født prinsesse af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, 68 f.
- BACHE, ANE MARGRETHE, f. Bache (1772–1857), 10 f., 32, 157.
- BACHE, Adelaide AUGUSTA, f. Gamborg (d. 1878), 16, 157.
- BACHE, CAROLINE, 17.
- BACHE, CHRISTIAN Frederik (1806–68), fyrmester, 10, 15 f., 157. – 16*.
- BACHE, CLARA Charlotte Elise, f. Haagensen (1846–1927), 58, 88, 146, 157.
- BACHE, Nielsine Elisabeth (ELISE), f. Bergenhammer (1844–80), 21, 157.
- BACHE, Emilie Kirstine, f. Winther (1803–56), 9, 11–13, 37, 157 f. – 12*.
- BACHE, FERDINAND (f. 1804), 157.
- BACHE, GIERTRUD, f. Nielsdatter (1722–94), 157.
- BACHE, GREGERS (1772–1802), 157.
- BACHE, HANNA Sørine Marie, f. Hjorth, 16, 157.
- BACHE, Johanne (HANNE) Marie (1797–1887), modehandlerske, 9 f., 16, 20, 23, 32, 157. – 19*.
- BACHE, IDA (1837–1927), lærerinde, 20, 23, 30, 157. – 23*.
- BACHE, JACOB (1835–62), maskinsmed, 9 f., 21 f., 157. – 21*.
- BACHE, Henriette (JETTE), se Sørensen.
- BACHE, Johanne Henriette (JETTE) (1829–77), 16, 20, 23, 157.
- BACHE, JOHANNE, f. Gregersdatter (1738–81), 157.
- BACHE, JUTTA (1831–1918), lærerinde, 9, 20, 23, 157.
- BACHE, KAREN (1880–1959), 23, 157.
- BACHE, LARS (1771–1809), færgemand, 2, 155, 157.
- BACHE, LARS (1810–51), lærer, 10, 16, 157. – 17*.
- BACHE, LARS (1833–1903), kriminalretsassessor, 9 f., 20 f., 28, 46, 57, 157. – 21*.

- BACHE, LAURITZ (1808–71), lærer, 10, 16 f., 157.
- BACHE, MARIE (1828–96), 9, 16, 20, 23 f., 45, 157. – 23*.
- BACHE, Emilie Birgitte MARIE, f. Hornemann (1854–1934), 23, 157.
- BACHE, NANNA (1836–1926), lærerinde, 12, 20, 23, 157.
- BACHE, NANNA (1884–1963), g. Sthyr, 23, 157.
- BACHE, NIELS (1745–75), færgemand, 157.
- BACHE, NIELS (1795–1860), købmand, 9–11, 24, 30 f., 37, 41, 157 f. – 9*.
- BACHE, NIELS (1841–95), skoledirektør, 9–11, 22–24, 30, 32, 37, 45, 157. – 21*, 22*.
- BACHE, OLE (1714–88), færgemand, 157.
- BACHE, PETER (1774–1808), bådebygger, 157.
- BACHE, REBECCA (1801–02), 157.
- BAHNSON, JESPER Jespersen (1827–1909), general, krigsminister, 67.
- BALLIN, HELENE, f. Levin (1820–1902), 100.
- BALLIN, JOEL (1822–85), kobberstikker, 100.
- BAUDRY, PAUL (1828–86), fr. maler, 99.
- BECH, Caroline Charlotte, født Suhr (1850–89), 62.
- BECH, JØRGEN Peter (1843–1909) til Valbygård m. m., 62.
- BECKER, CATHRINE (d. 1875), 11 f.
- BECKER, JOACHIM (1780), fontænemester, 14.
- BECKER, NIKOLINE, se Winther.
- BERGENHAMMER, Nielsine Elisabeth (ELISE), se Bache.
- BERGER, Frederik Valentin Erik von (1805–77), kammerherre, 56, 155.
- BERGSLIEN, BRYNJULF Larsen (1830–98), no. billedhugger, 38.
- BERGSØE, Jørgen VILHELM (1835–1911), forfatter, 121, 124, 130.
- BERNHARDT, SARAH (1844–1923), fr. skuespillerinde, 58, 94, 156.
- BERNINI, Giovanni Lorenzo (1598–1680), ital. billedhugger, arkitekt, 146.
- BILLE, Carl Steen Andersen (1828–98), redaktør, politiker, 129 f.
- BILLE, CAROLINE Christiane Sophie Frederikke, født von Bülow (1808–87), 52.
- BILLE, LOUISE Mogensine, født Ipsen (1841–1926), 129 f.
- BILLE, STEEN Andersen (1797–1883), kontreadmiral, marineminister, kammerherre, 52.
- BILLE BRAHE, CAMILLE Sofia baronesse, født af Harmens (1829–90), 52.
- BILLE BRAHE, Frederik (FRITZ) Siegfried baron (1799–1871), gehejmekonferensråd, 51 f.
- BILLE BRAHE, JESSY Camille baronesse, se grevinde Ahlefeldt-Laurvig-Bille.
- BILLE BRAHE, Marie (MIMI) Sophie Frederikke Caroline baronesse, født von Bülow (1805–69), 52.
- BILLE BRAHE, Frantz PREBEN baron (1824–82), kammerherre, hofjægermester, gesandt, 52, 89.
- BISMARCK, OTTO Eduard Leopold fyrst VON (1815–98), ty. statsmand, 95 f.
- BISSEN, Anna Vilhelmine, født Bruun (1830–1905), 121.
- BISSEN, Hermann Wilhelm (1798–1868), billedhugger, 31, 33 f., 118, 126.
- BISSEN, Christian Gottlieb VILHELM (1836–1913), billedhugger, 121.
- BJØRNSON, BJØRNSTJERNE (1832–1910), no. digter, 131 f.
- BLIXEN FINECKE, CLARA Alvilda Benedicte baronesse, født comtesse Krag-Juel-Vind-Frijs (1855–1925), 58, 61, 156.
- BLIXEN-FINECKE, FREDERIK Theodor Hans Anna Christian Wolfgang baron (1847–1919) til stamhuset Näsbyholm, m. m., hofjægermester, 61.
- BLOCH, CARL Heinrich (1834–90), maler, 34, 46.
- BLÜCHER, Marie Charlotte SOPHIE VON, se von Lowzow.
- BOJESEN, ERNST Severin Jens (1849–1925), forlægger, 153.
- BOLWIG, Margrethe Sophie, se Winther.
- BORNEMANN, Philip Julius (1803–83), kammerherre, 53 f.
- BOTHWELL, JAMES Hepburn earl of (d. 1578), 53.
- BOUGÉRAU, William-Adolphe (1825–1905), fr. maler, 99.
- BRANDES, GEORG Morris Cohen (1842–1927), kritiker, 91 f.
- BRAVO, JOHAN (1797–1876), konsul, 120 f., 131.
- BRESSANT, Jean-Baptiste (1815–86), fr. skuespiller, 94.
- BRETON, JULES-Adolphe (1827–1906), fr. maler, 92.

- BRETTON, Gertrud ELISABETH baronesse VON, født Lillienskiold (1808–90), 39–41.
- BRETTON, Frants Frederik Sophus baron (1832–64), cand. jur., 40, 155.
- BRETTON, LUCAS Peter baron VON (1797–1880), stiftamtmand i Viborg, kammerherre, 39.
- BROCKENHUUS, RIGBORG (1579–1641), 155.
- BROCKENHUUS-SCHACK, ADOLPH Ludvig greve (1854–1938) til stamhuset Giesegård, kammerherre, hofjægermester, 84. – 84*.
- BROCKENHUUS-SCHACK, KNUD Bille Anthon greve (1823–92) til stamhuset Giesegård, 82.
- BROCKENHUUS-SCHACK, Helene SOPHIE Caroline Frederikke grevinde, født von Lowzow (1832–1917), 84.
- BROWN, JOHN (1821–93), eng. maler, 99.
- BRUN, MATTHIAS (1886), krovært, 150.
- BRUUN, Anna Vilhelmine, se Bissen.
- BRØNDSTED, FREDERIKKE Koës, se Treschow.
- BUDAL, HANS (1830–79), no. billedhugger, 126.
- BÜGEL, Emmy Frederikke Cathrine, se Hartmann.
- BÜLOW, CAROLINE Christiane Sophie Frederikke VON, se Bille.
- BÜLOW, ELISABETH Adelgunde, se lensbaronesse Reedtz-Thott.
- BÜLOW, FRANTZ Christopher VON (1769–1844), general, 52.
- BÜLOW, Marie (MIMI) Sophie Frederikke Caroline VON, se baronesse Bille Brahe.
- BØGH, ERIK Nicolai (1822–99), forfatter, 67.
- BÖRJESSON, JOHAN (1835–1910), sv. billedhugger, 125, 129, 134.
- BÖTTICHER, Karl Heinrich VON (1833–1907), ty. minister, 70.
- CABANEL, ALEXANDRE (1823–89), fr. maler, 99.
- CALON, PAUL, fr. bankier, generalkonsul, 97.
- CAROLINE (1793–1811), arveprinsesse til Danmark, 72 f.
- CAROLINE AMALIE (1796–1881), kong Christian VIII's dronning, 72 f., 122.
- CASTENSCHIOLD, CARL Vilhelm Behagen (1837–1919) til Borreby, kammerherre, 67.
- CHRISTIAN VIII (1786–1848), konge af Danmark 1839, 30, 32.
- CHRISTIAN IX (1818–1906), konge til Danmark 1863, 50, 61, 66 f., 73–77. – 73*.
- CHRISTIAN X (1870–1947), konge til Danmark 1912, 67, 77.
- CINISELLI, cirkusdirektør, 106.
- CROIZETTE, Sophie-Alexandrine (1847–1901), fr. skuespillerinde, 94.
- DAGMAR (1847–1928), født prinsesse til Danmark, czar Alexander III's gemalinde, 76.
- DAHL, FREDERIK Peter Laurits (1838–1909), kommunelæge, professor, 94.
- DAHLERUP, Jens VILHELM (1836–1907), arkitekt, 99.
- DANNEMAND, FREDERIK Vilhelm lensgreve (1813–88), kammerherre, 61.
- DANNEMAND, Christiane LOUISE lensgrevinde, født comtesse Schulin (1815–84), 61.
- DANNER, LOUISE Christine grevinde (1815–74), kong Frederik VII's gemalinde, 15, 34.
- DANNESKIOLD-SAMSØE, CHRISTIAN Emil Robert greve (1884–86), 83, 156.
- DANNESKIOLD-SAMSØE, CHRISTIAN Frederik lensgreve (1838–1914), hofjægermester, 80–83. – 81*.
- DANNESKIOLD-SAMSØE, ELISABETH Thyra comtesse, se grevinde Moltke.
- DANNESKIOLD-SAMSØE, Frederikke (FRITZE) Sophie Elisabeth comtesse, se grevinde Krag-Juel-Vind-Frijs.
- DANNESKIOLD-SAMSØE, Emilie HENRIETTE Dagmar grevinde, født comtesse Krag-Juel-Vind-Frijs (1848–97), 58, 80, 156.
- DANNESKIOLD-SAMSØE, AAGE Conrad lensgreve (1886–1945), hofjægermester, 83, 156.
- DAUBIGNY, Charles-François (1817–78), fr. maler, 92.
- DECAMPS, ALEXANDRE-Gabriel (1803–60), fr. maler, 92.
- DEFREGGER, FRANTZ VON (1835–1921), østr. maler, 68.
- DELACROIX, EUGÈNE (1798–1863), fr. maler, 92.
- DELAROCHE, PAUL (1797–1856), fr. maler, 92.
- DELAUNAY, LOUIS ARSÈNE (1826–1903), fr. skuespiller, 94.

- DINESEN, Adolph Vilhelm (1807–76), kammerherre, 156.
- DINESEN, Anna Ulrikke (1848–1912), g. m. godsejer Gerhard de Lichtenberg (1845–1927) til Hessel, 156.
- DINESEN, CHRISTENTZE Bryske (1854–1920), g. m. hofjægermester Christian Peter Sigvard Busky-Neergaard (1847–1939) til Rantzausgave, 156.
- DINESEN, Dagmar Antoinette (1856–98), klosterfrøken, 156.
- DINESEN, Emilie Augusta (1851–1927), klosterfrøken, 156.
- DIRCKINCK friherre AF HOLMFELD, HELMUTH Emanuel Edwin Bernhard (1835–1912), maler, 46 f.
- DIRCKINCK friherreinde AF HOLMFELD, IDALIA Frederikke Pauline, se Lüttichau.
- DYCK, ANTHON VAN (1599–1641), flamsk maler, 90.
- ECKERSBERG, Christoffer Wilhelm (1783–1853), maler, 31.
- EENENS, Laura Camille, se af Harmens.
- EHBISCH, Johan FRIEDERICH (d. 1748), billedhugger, 155.
- EKMANN, frøken, 123.
- ELFVING, LINA, se Runeberg.
- ENDE, HERMANN (1829–1907), ty. arkitekt, gehejmeråd, 68.
- ESTRUP, Jacob Brønnum Scavenius (1825–1913), konseilspræsident, 63, 74, 85.
- ESTRUP, JACOB (1870–1941) til Skaføgård, 63, 156.
- ESTRUP, REGITZE Charlotte Conradine Arminie, født baronesse Holsten (1831–96), 63.
- EUGEN (1865–1947), prins af Sverige, maler, 71.
- EUGÉNIE Marie (1826–1920), fransk kejserinde, født grevinde Montijo de Guzman, 93, 96–98.
- EYCK, JAN VAN (d. 1441), nederl. maler, 90.
- FERDINAND I (1861–1948), arvefyrste af Bulgarien 1887, konge 1908, 68.
- FISCHER, Johan Christian Henrik (1814–85), kultusminister, 56.
- FLADAGER, OLE Henriksen (1832–71), no. billedhugger, 126 f.
- FLANDRIN, HIPPOLYTE (1809–64), fr. maler, 96.
- FORMANN, Jacob Friederich (FRITZ) van Deurs (1840–1922), proprietær, 15, 158.
- FORMANN, NICOLINE Mogensine Albertine (1841–85), 14 f., 158.
- FRANÇOISE-Marie Amélie, prinsesse af Orléans (1844–1925), 71.
- FRANZ JOSEF I (1830–1916), kejser af Østrig 1848, 76.
- FREDERIK VI (1768–1839), konge af Danmark 1808, 61, 72.
- FREDERIK VII (1808–63), konge af Danmark 1848, 15, 33 f., 50, 72.
- FREDERIK VIII (1843–1912), konge til Danmark 1906, 57, 67, 69, 77 f., 82. – 77*.
- FREDERIK (1820–84), prins af Hessen, landgreve 1867, 49, 96.
- FRIEDRICH (1868–1945), prins af Schaumburg-Lippe, 67.
- FRIIS, HANS Gabriel (1839–92), maler, 46.
- FRISCH, (JON) Johan Didrik (1835–67), maler, 103–05, 107 f.
- FRØLICH, BENEDICTE Ulfspærre, født Treschow (1841–1917), 100.
- FRØLICH, Carolina (LINA) Charlotta, født In de Betou (1823–72), 100.
- FRØLICH, LORENZ (1820–1908), maler, 100.
- FØNSS, HENRIETTE Johanne (1837–1918), 43 f.
- FØNSS, NICOLINE Sophie, se Jermiin.
- GABLENZ, Karl Wilhelm Ludwig friherre (1814–74), østr. general, 152.
- GAD, EMMARENZE Henriette Margrethe, født Halkier (1852–1921), forfatterinde, 123.
- GAD, Nicolaus Urban (1841–1920), kontreadmiral, 92, 123.
- GADE, NIELS Wilhelm (1817–90), komponist, 64.
- GALLAIT, LOUIS (1810–87), belg. maler, 90.

- GAMBORG, Adelaide AUGUSTA, se Bache.
- GAMÉL, ANTOINE Cyrille Frederik (1809–78), urtekræmmer, 48.
- GARIBALDI, GUISEPPE (1807–82), ital. frihedshelt, 106.
- GARNIER, Jean Louis CHARLES (1825–98), fr. arkitekt, 99.
- GEORG I (1845–1913), konge af Grækenland 1863, 71.
- GERTNER, Johan Vilhelm (1818–71), maler, 33.
- GOT, François Jules (1822–1901), fr. skuespiller, 94.
- GOTSCHALCK, LUCINDE, se Knudtzon.
- GRANDJEAN, INGEBORG, født Hansen (1870–1947), 85–87. – 86*.
- GRANDJEAN, Johan LUDVIG (1862–1926), stamhusbesidder, 85–87. – 86*.
- GREGERSDATTER, JOHANNE, se Bache.
- GROVE, Peter Vilhelm (1832–93), redaktør, 35.
- GROVE, Severine Albertine, født Schierbæk (1835–84), 35.
- GRUNDTVIG, Ludvig (1836–1901), fotograf, 37.
- GRUNDTVIG, Nikolaj Frederik Severin (1783–1872), præst og digter, 14, 131 f., 155.
- GRØN, Ludvig Jens Tønnes (1827–1910), grosserer, 95.
- GUSTAV V (1858–1950), konge af Sverige, 71.
- HAFFNER, THYRA Valborg, se grevinde Krag-Juel-Vind-Frijs.
- HAFFNER, WOLFGANG VON (1810–87), krigsminister, general, 56.
- HAFFNER, Johannes WOLFGANG VON (1845–1913), kammerherre, stutseriejer, 56.
- HALKIER, Edvarda Sophie, født Munch (1817–82), 123, 130, 132.
- HALKIER, EMMARENZE Henriette Margrethe, se Gad.
- HALKIER, HERMAN Barclai (1839–1915), højesteretsadvokat, 92, 123, 132 f.
- HALLÉ, Wilhelmine (WILMA), født Neruda (1838–1911), violinistinde, g. m. dirigenten Sir Charles Hallé, 69.
- HALS, FRANS (d. 1666), holl. maler, 89.
- HANS (1825–1911), prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, 61, 74.
- HANSEN, ANNETTE, se Hetsch.
- HANSEN, Christian Frederik (1756–1845), arkitekt, 31.
- HANSEN, Jørgen CHRISTIAN (1812–80), operasanger, 39.
- HANSEN, Jørgen Ludvig Peter ERHARD (1839–1915), operasanger, 37.
- HANSEN, GEORG E. (1833–91), fotograf, 37.
- HANSEN, INGEBORG, se Grandjean.
- HANSEN, MARGRETHE (1868–1945), 85, 87.
- HARMENS, CAMILLE Sofia AF, se baronesse Bille Brahe.
- HARMENS, Henrik Otto AF (1799–1855), sv. kammerherre, kaptajn, 52.
- HARMENS, Laura Camilla AF, født Eenens (1804–79), 52, 155.
- HARTMANN (uvist hvem), 37.
- HARTMANN, Emmy Frederikke Cathrine, født Bügel (1853–1917), 54, 156.
- HARTMANN, Johan Peter Emilius (1805–1900), komponist, 63.
- HARTMANN, Frederik LEOPOLD Hermann (1839–97), maler, 34, 37, 39, 46, 54. – 38*.
- HÉBERT, Antoine-Auguste-ERNEST (1817–1908), fr. maler, 112.
- HEGEL, Niels Frederik Vilhelm (1817–87), forlagsboghandler, 131 f.
- HELLIGOOM, SIX VAN, 88.
- HELSTED, AXEL Theophilus (1847–1907), maler, 124.
- HELSTED, Emilie Augusta, født Wolff (1852–86), 124.
- HERDER, ty. billedhugger, 70.
- HETSCH, ANNETTE, født Hansen (1795–1827), 31.
- HETSCH, Gustav Friedrich (1788–1864), arkitekt, 31, 48. – 33*.
- HIERTA (? Lars Johan, 1801–72), sv. avisudgiver, 126.
- HILKER, GEORG Christian (1807–75), dekorationsmaler, 35.
- HJORTH, HANNA Sørine Marie, se Bache.
- HOFFMEYER, NIELS West (1801–55), byfoged, 16.
- HOLBEK, Carl Frederik (1811–80), billedhugger, 121.
- HOLCK, MARIE, født baronesse Wedell-Wedellsborg (1871–1927), 85.
- HOLCK, VILHELM Thaning (1856–1936), arkitekt, 85.
- HOLMBLAD, Marie Jensine, se Jensen.
- HOLSTEN, Marie Frederikke EMILIE baronesse, se Sehestedt Juul.

- HOLSTEN, REGITZE Charlotte Conradine Arminie baronesse, se Estrup.
- HOLSTEN-CHARISIUS, ADAM Christopher baron (1793–1879), gehejmeråd, 50, 155.
- HOLSTEN-LEHN-CHARISIUS, Frederik (FRITZ) Christian baron (1796–1888), gehejmekonferensråd, 49, 155.
- HONNENS DE LICHTENBERG, Hans HENRIK (1857–1915), stamhusbesidder, hofjægermester, 42, 155.
- HONNENS DE LICHTENBERG, JOHAN (1860–1944) til Birkumgaard, 42, 155.
- HONNENS DE LICHTENBERG, Marie SOPHIE Dorothea, født de Lichtenberg (1833–92), 41, 155.
- HONNENS DE LICHTENBERG, TYCHO Frederik Andreas (1830–1907), major, hofjægermester, 42, 155.
- HOPPE, Johan Christopher (1841–1933), amtmand, kammerherre, 92, 132 f.
- HORNEMANN, Claus Jacob EMIL (1810–90), professor, dr. med., 50.
- HORNEMANN, Emilie Birgitte MARIE, se Bache.
- HOSTRUP, Jens Christian (1818–92), præst, forfatter, 131.
- HVASS, TYCHINE Andrea Frederikke, født de Lichtenberg (1835–1911), 41, 155.
- HØYEN, Niels Lauritz Andreas (1798–1870), kunsthistoriker, 33.
- HAAGENSEN, CLARA, se Bache.
- HAAGENSEN, HANS HAAGEN (1809–89), skrædermester, 88.
- IBSEN, HENRIK (1828–1906), no. digter, 124 (?), 130 f.
- IBSEN, SUSANNAH Daae, f. Thoresen (1836–1914), 131.
- IN DE BETOU, Carolina (LINA) Charlotta, se Frølich.
- INGERSLEV, ANDREAS (1827–94), lærer og inspektør ved Borgerdydskolen, 124.
- INGERSLEV, MICHAELA, født Aagaard (1828–80), 124.
- IPSEN, LOUISE Mogensine, se Bille.
- JACOBSEN, CARL Christian Hilmann (1842–1914), brygger, 74.
- JACOBSEN, DAVID Jacob (1821–71), maler, 99 f.
- JACOBSEN, Jacob Christian (1811–87), brygger, mæcen, 64. – 63*.
- JACOBSON, Ernst Abraham (1839–1905), sv. hofarkitekt, 126, 138.
- JENSEN, Hans CHRISTIAN (1836–1903), maler, 37, 39, 46 f., 54 f., 57. – 38*.
- JENSEN, Marie Jensine, født Holmblad (1849–99), 55.
- JERICHAU, Jens Adolf (1816–83), billedhugger, 33 f.
- JERICHAU BAUMANN, ELISABETH Maria Anna (1819–81), malerinde, 33.
- JERMIIN, Hans Helmuth (1820–1902), stamhusbesidder, kaptajn, 43, 45.
- JERMIIN, NICOLINE Sophie, født Fønss (1830–1912), 43–45.
- JERNDORFF, AUGUST Andreas (1846–1902), maler, 63.
- JESSEN, ANNETTE Elise Susanne, født Lüttichau (1842–1911), 40 f.
- JESSEN, Peter CONSTANT Helmuth Ulysses (1834–1919), kommandør, 40.
- JOACHIM, JOSEPH (1831–1907), ty. violinvirtuos, 68.
- JOHNSTRUP, Johannes Frederik (1818–94), geolog, 67.
- JORDAENS, JACOB (1593–1678), flamsk maler, 90.
- JUEL, GREGERS (1667–1731), generallojtnant, 85, 156.
- JUEL, MARIE Frederikke Rudolphine Amalie, født baronesse Wedell-Wedellsborg (1834–1905), 85.
- JUEL, NIELS (1629–97), admiral, 85, 156.
- JUEL, NIELS Joachim Christian Gregers (1861–1938) til Meilgaard m. m., kammerherre, hofjægermester, 85.
- JUEL, VIBEKE, født Juel (1672–1735), 85, 156.
- JUEL-BROCKDORFF, CHRISTIAN Frederik Theophilus Alexander baron (1827–88) til Meilgaard, 85, 156.
- JØRGENSEN, EILER, 37.
- KAUFFMANN WILHELM Frederik Ludvig (1821–92), general, krigsminister, 66.
- KAUFMANN, ASMUS (1806–90), maler, 39.
- KIÆRSKOU, Frederik Christian (1805–91), maler, 33.
- KJELLBERG, Johannes FRITHJOF (1836–85), sv. billedhugger, 125 f.
- KNUDTZON, BERTHA (1850–1923), 123.
- KNUDTZON, LUCINDE, født Gotschalk (1818–88), enke efter grosserer P. C. K., 123.
- KNUTH, EGGERT Christopher greve (1838–74) til grevskabet Knuthenborg m. m., kammerherre, 65.

- KNUTH, Frederik Marcus greve (1813–56) til grevskabet Knuthenborg, udenrigsminister, 65.
- KOCK, LOUISE Serafine, se Wolff.
- KONER, MAX (1854–1900), ty. maler, 70.
- KRAG, Peter Rasmus (1840–1929), direktør for udenrigsministeriet, kammerherre, 32.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, Christian Emil greve (1817–96) til grevskabet Frijsenborg, konseilspræsident, kammerherre, hofjægermester, 55–57, 59. – 55*.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, CLARA Alvilda Benedicte comtesse, se baronesse Blixen-Finecke.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, Anne Margrethe (DAISY) comtesse (1888–1917), g. m. kammerherre Henrik Grevenkop-Castenskiold, 59, 156.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, Frederikke (FRITZE) Sophie Elisabeth grevinde, født comtesse Danneskiold-Samsøe (1865–1949), 59.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, HELLE Vibeke comtesse (f. 1886), g. m. lensgreve Frederik Krag-Juel-Vind-Frijs, 51, 156.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, Emilie HENRIETTE Dagmar comtesse, se grevinde Danneskiold-Samsøe.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, INGER Dorte comtesse (f. 1885), g. m. lensgreve J. Wedell, 59, 156.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, MOGENS Christian lensgreve (1849–1923), kammerherre, hofjægermester, 56–59, 61, 85, 156. – 55*.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, Agnes Louise (SOPHIE) comtesse (f. 1892), g. m. lensgreve E. Bernstorff-Gyldensteen, 59, 156.
- KRAG-JUEL-VIND-FRIJS, THYRA Valborg grevinde, født Haffner (1821–81), 56 f.
- KRØYER, Peder Severin (1851–1909), maler, 34, 131 f.
- KÜCHLER, ALBERT (1803–86), maler, 118, 121.
- KØLLE, Claus Anton (1827–72), maler, 46.
- LAUB, Hardenack OTTO Conrad (1805–82), biskop, 40.
- LAYRAUD, fr. maler, 110, 112.
- LEHMANN, Johanne (HANNE) Cathrine Ludovica, se Winther.
- LEVETZAU, GERT DIDRIK (1673–1737), ritmester, 155.
- LEVIN, HELENE, se Ballin.
- LICHTENBERG, ANDREA DE, født von Arenstorff (1807–90), 41 f. – 43*.
- LICHTENBERG, HANS Henrik de (1803–67) til stamhuset Bidstrup, kammerherre, 41 f. – 43*.
- LICHTENBERG, Marie SOPHIE Dorothea de, se Honnens de Lichtenberg.
- LICHTENBERG, TYCHINE Andrea Frederikke de, se Hvass.
- LILLIENSKIOLD, Gertrud ELISABETH, se baronesse von Bretton.
- LIND, KNUD PETER (1845–1932), sognepræst i Dolle-
rup, Finderup og Ravnstrup, senere i Hammer, 62.
- LINDEGAARD, PETER (1839–1910), maskinfabrikant, 91.
- LOUISE (1817–98), kong Christian IX's gemalinde, født prinsesse af Hessen-Cassel, 74 f., 77.
- LOUISE (1851–1926), kong Frederik VIII's gemalinde, født prinsesse af Sverige og Norge, 69, 78.
- LOUISE (1875–1906), prinsesse til Danmark, g. m. prins Friedrich af Schaumburg-Lippe, 67. – 67*.
- LOWZOW, FREDERIK VON (1788–1869), højesteretsjustitiarius, gehejmekonferensråd, 35, 39.
- LOWZOW, Helene SOPHIE Caroline Frederikke VON, se grevinde Brockenhuus-Schack.
- LOWZOW, Marie Charlotte SOPHIE VON, født von Blücher (1804–94), 35.
- LUND, Johan Ludvig Gebhard (1777–1867), maler, 34.
- LÜTTICHAU, Julia (JULIE) Constantia, se Winther.
- LÜTTICHAU, ANNETTE Elise Susanne, se Jessen.
- LÜTTICHAU, CHRISTIAN Ditlev (1832–1915) til stamhuset Tjele, kammerherre, 40, 155.
- LÜTTICHAU, Christiane Hansine GOTTHOLDINE, se Trandberg.
- LÜTTICHAU, IDA Anne Vilhelmine, se Neergaard.
- LÜTTICHAU, IDALIA Frederikke Pauline, født Dirc-
kinck friherreinde af Holmfeld (1808–99), 40 f. – 41*.
- LÜTTICHAU, SELMA Louise (1838–1927), diakonisse, 40.
- MANET, EDOUARD (1832–83), fr. maler, 97.
- MARIE, født prinsesse af Orléans (1865–1909), prins Valdemar til Danmarks gemalinde, 22, 71 f. – 71*.

- MARSTRAND, Nicolai WILHELM (1810–73), maler, 20, 32–35, 37, 39, 46, 88. – 33*.
- MELBYE, Daniel Herman ANTON (1818–75), maler, 33.
- MELDAHL, Caroline AMALIE, født Ræder (1838–1906), 59 f., 129, 156.
- MELDAHL, FERDINAND (1827–1908), arkitekt, 59 f., 68–70, 129, 156. – 60*.
- MEMLING, HANS (d. 1494), nederl. maler, 90.
- MENZEL, ADOLF (1815–1905), ty. maler, 70.
- MESDAG, Hendrik Willem (1831–1915), holl. maler, 68.
- MEYER, CARL RUDOLF, sanger, 103 f.
- MICHELANGELO BUONAROTTI (1475–1564), ital. billedhugger, maler og arkitekt, 106, 135, 145.
- MOLTKE, CHRISTIAN Henrik Carl greve (1833–1918), til Lystrup, gehejmekonferensråd, 82–84, 87. – 83*.
- MOLTKE, ELISABETH Thyra grevinde, født comtesse Danneskiold-Samsøe (1869–1948), 84.
- MOLTKE, FREDERIK Georg Julius lensgreve (1825–75), udenrigsminister, kammerherre, 37.
- MOLTKE, PETER Adolph greve (1805–90), forst- og jagtjunker, 80.
- MONIES, DAVID (1812–94), maler, 33, 122, 131.
- MONRAD, ANNA Thorine, f. Thorsen (1820–1905), 148.
- MONRAD, Christian Ferdinand (1815–89), kollaborator, 148–50, 153 f.
- MONTIJO, MARIE MANUELA grevinde, født Kirkpatrick (d. 1879), 98.
- MOULTON, LILLI Suzanne, se grevinde Raben-Levetzau.
- MOURIER, AGNES Julie Marie Frederikke Augusta, født Sehestedt Juul (1851–1932), 49, 155.
- MOURIER, GEORGE Alfred (1838–1920), skovrider, 49, 155.
- MOURIER, OTTO Valdemar (1843–1922), stiftsgartner, 115, 122, 129, 131.
- MUNCH, Edvarda Sophie, se Halkier.
- MÜLLER, Carl Philip Friedemann MAXIMILIAN (1808–84), general, 148, 152.
- MYNSTER, CARL Jacob Sylvester (1837–1903), læge, 91.
- MØLLER, HANS FISCHER (1839–1902), overretsprokurator, 131.
- NAPOLEON III (1808–73), kejser af Frankrig 1852, 93, 95–98.
- NAPOLEON Louis Eugène Jean Joseph (1856–79), kejserprins, 98.
- NEERGAARD, Theodor EMIL (1823–65), hofjægermester, 155.
- NEERGAARD, IDA Anne Vilhelmine, f. Lüttichau (f. 1830), 155.
- NELLEMANN, Johannes Magnus Valdemar (1831–1906), justitsminister, 67.
- NERUDA, Wilhelmine (WILMA), se Hallé.
- NEUMANN, Johan CARL (1833–91), maler, 39, 46, 54. – 54*.
- NIELSDATTER, GIERTRUD, se Bache.
- NØRAGER, MOGENSINE, se Winther.
- OBRUP, SOFIE, 19.
- OLSEN, snedkermester, 31.
- OPPEN-SCHILDEN, Carl August Rudolph VON (1792–1879), major, 56.
- OSCAR II (1829–1907), konge af Sverige og Norge 1872, 71.
- OXHOLM, OSCAR Siegfried Christian O'Neill (1855–1926), hofmarskal, overkammerherre, 76.
- PASDELOUP, JULES (1819–87), fr. dirigent, 96.
- PAULSEN, JULIUS (1860–1940), maler, 34.
- PETER den store (1672–1725), czar af Rusland, 89.
- PETERSEN, JOH., 37.
- PETERSEN, OVE (1830–92), arkitekt, 99.
- PISSARO, CAMILLE (1831–1903), fr. maler, 99.
- PIUS IX (1792–1878), pave 1846, 116 f.
- PLATEN-HALLERMUND, CLARA Adolphine Therese Caroline grevinde, se Sehestedt Juul.
- POTTER, POUL (1625–54), holl. maler, 89.
- PRIOR, Hans Peter (1813–75), grosserer, skibsreder, 46.
- RABEN-LEVETZAU, LILLI Suzanne grevinde, født Moulton (1864–1946), 59.
- RAFAEL (1483–1520), ital. maler og arkitekt, 135, 145.
- RASMUSSEN EILERSEN, EILER (1827–1912), maler, 48.

- RAVNKILDE, NIELS (1823–1900), musiklærer, komponist, 121, 130.
- REEDTZ-THOTT, ELISABETH Adelgunde lensbaronesse, født Bülow (1841–1909), 65 f.
- REEDTZ-THOTT, Kjeld Thor TAGE Otto lensbaron (1839–1923), konseilspræsident, gehejmekonferensråd, 65. – 65*.
- REGNAULT, Jean-Baptiste baron (1754–1829), fr. maler, 112.
- REISZ, CARL Martinus (1829–1902), overlæge, professor, dr. med., 67.
- REMBRANDT (1606–69), holl. maler, 88 f.
- ROBERT, Louis-LÉOPOLD (1794–1835), fr. maler, 113.
- ROED, JØRGEN (1808–88), maler, 33.
- ROSEN, ELLEN Charlotte Dorothea von (1859–1938), priorinde, 65, 156.
- ROSEN, Johan Georg Otto VON (1843–1923), sv. maler, 134.
- ROSENKRANTZ, FREDERIK (1571–1602), 155.
- ROSENSTAND, Niels Peter (1839–1908), kantor, 37.
- ROSENØRN, Ernst Emil (1810–94), gehejmekonferensråd, 84.
- ROSENØRN-LEHN, ANNA Christiane Adelheid baronesse, se grevinde Ahlefeldt-Laurvig-Lehn.
- ROSSINI, Gioachino Antonio (1792–1868), ital. komponist, 97.
- ROUHER, EUGÈNE (1814–84), fr. statsminister, 97.
- ROVSING, KRISTEN (1812–89), skolebestyrer, professor, 32.
- RUBENS, Peter Paul (1577–1640), flamsk maler, 90.
- RUDOLFI, CARLO, se Meyer, Carl Rudolf.
- RUMP, Christian GODTFRED (1816–80), maler, 33.
- RUNEBERG, LINA, født Elfving (1841–1916), 121.
- RUNEBERG, WALTER Magnus (1838–1920), billedhugger, 121.
- RÆDER, Caroline AMALIE, se Meldahl.
- RØNNOW, ANNE (d. 1609), 52, 155.
- RØPKKE, korist, 37.
- SAINT FERIOL, vicomte DE, fransk gesandt, 99.
- SCAVENIUS, JACOB Frederik (1838–1915), kultusminister, kammerherre, 66.
- SCAVENIUS, OTTO Jacob Brønnum (1849–1913) til Basnæs, kammerherre, hofjægermester, 57.
- SCHIERBÆK, Severine Albertine, se Grove.
- SCHNEEKLOTH, MARTIN (d. 1871), forfatter, 124.
- SCHOU, skolebestyrer, 24.
- SCHOU, Ludvig Abelin (1838–67), maler, 103–05, 107f.
- SCHRAM, PETER Ludvig Nicolai (1819–95), operasanger, 39.
- SCHULIN, Christiane LOUISE comtesse, se lensgrevinde Dannemand.
- SCHULIN, LOUISE Marie Sophie comtesse, se baronesse Wedell-Wedellsborg.
- SCHULIN, Marie Albertine MATHILDE comtesse, se grevinde Ahlefeldt-Laurvig.
- SCHUMACHER, WILLIAM (1832–1908), forpagter, 61 f., 78–80. – 79*.
- SCHØNBERG, frue, 19.
- SEELER, Jacob Christian (1827–1905), overberider, 74.
- SEHESTEDT JUUL, AGNES Julie Marie Frederikke Augusta, se Mourier.
- SEHESTEDT JUUL, CHRISTIAN (1806–61), major, kammerherre, 48 f.
- SEHESTEDT JUUL, CHRISTIAN (1867–1941), kammerherre, hofjægermester, 49, 155.
- SEHESTEDT JUUL, CLARA Adolphine Therese Caroline, født grevinde Platen-Hallermund (1821–87), 49 f.
- SEHESTEDT JUUL, ELISE Julie Helene, født Valentiner (f. 1867), 49, 155.
- SEHESTEDT JUUL, Marie Frederikke EMILIE, født baronesse Holsten (1834–82), 47–49, 63, 155. – 47*.
- SEHESTEDT JUUL, OVE (1830–82), ritmester, kammerherre, 47–49, 155. – 47*.
- SEHESTEDT JUUL, SOPHIE Marie Regitze (1854–1932), stiftsdame, 49, 155.
- SIEGUMFELDT, Herman Carl (1833–1912), maler, 46.
- SIMONSEN, NIELS (1807–85), maler, 32 f.
- SIMONSEN, NIELS JUEL (1846–1906), operasanger, 37.
- SKEEL, ERIK Vilhelm Robert (1818–84) til Dronninglund, udenrigsminister, gehejmekonferensråd, 56.
- SKEEL, SOPHUS Frederik Erik Otto (1836–97) til stamhuset Birkelse, kammerherre, 56.
- SKOVGAARD, Peter Christian Thamsen (1817–75), maler, 33.
- SMITH, Nanna Hilaria Margaritha, se Visby.

- SONNE, JØRGEN Valentin (1801–90), maler, 33.
- STEIN, Johan Carl Hendrik Theobald (1829–1901), billedhugger, 68.
- STHYR, NANNA, se Bache.
- STOCKHOLM, kunsthändler, 66.
- STRAMBOE, Frederik Christian (1833–1908), billedhugger, 122, 134.
- SUENSON, EDOUARD (1805–87), viceadmiral, 62 f.
- SUHR, Caroline Charlotte, se Bech.
- SÖNNICKSEN, frøken (1886), 153.
- SØRENSEN, Niels ADOLPH (1834–72), jernbaneassistent, 17 f. – 20*.
- SØRENSEN, CAROLINE (f. 1826), lærerinde, 9.
- SØRENSEN, EMIL (1828–72), banemester, 18.
- SØRENSEN, EMILIE (f. 1839), skolebestyrerinde, 18.
- SØRENSEN, FREDERIK (f. 1835), havnefoged, 17 f. – 20*.
- SØRENSEN, HANS (1794–1873), prokurator, 16–19, 157. – 18*.
- SØRENSEN, HOLGER (f. 1866), handelskontorist, 18.
- SØRENSEN, IDA (1840–85), 18.
- SØRENSEN, Henriette (JETTE), f. Bache (1799–1876), 10, 16, 19, 157. – 18*.
- SØRENSEN, VILHELM (1827–88), maler, 17–19. – 18*, 20*.
- THIELE, JUST (1843–1916), herredsfoged, 118, 135, 156.
- THIELE, JUST MATHIAS (1795–1874), etatsråd, professor, 156.
- THOMSEN, Christian Jürgensen (1788–1865), museumsmand, 30.
- THORESEN, SUSANNAH Daae, se Ibsen.
- THORSEN, ANNA Thorine, se Monrad.
- THORVALDSEN, BERTEL (d. 1844), billedhugger, 129.
- THØRRESTRUP, Jens CHRISTIAN (1823–92), maler, 46.
- TOFTE, frøkenerne (1886), 153.
- TOFTE, højskolelærer (1886), 153.
- TOFTE, Hans Mikkelsen (1825–1917), lærer, landbrugsskoleforstander, 151–54.
- TRANBERG, Søren Møller (1801–74), sognepræst, 44, 155.
- TRANDBERG, Christiane Hansine GOTTHOLDINE, født von Lüttichau (1835–1922), 40 f. – 41*.
- TRANDBERG, Peter Christian (1832–96), præst, 40, 155.
- TRAP, Jens Peter (1810–85), kabinetssekretær, gehejmeråd, 34, 63 f.
- TRESCHOW, BENEDICTE Ulfspærre, se Frølich.
- TRESCHOW, FREDERIKKE Koës, født Brøndsted (1818–97), 121, 123, 156.
- TRESCHOW, MARIE Frederikke Palæmona (1846–1913), 123, 156.
- TRESCHOW, MICHAEL (1814–1901) til Laurvig m. m., 156.
- TRESCHOW, PALÆMONA (1851–1941), 123, 156.
- TROELS-LUND, TROELS Frederik (1840–1921), professor, 91.
- TROLLE, HARALD (1834–82), maler, 132 f.
- TROYON, CONSTANT (1813–65), fr. maler, 92.
- TUXEN, Laurits Regner (1853–1927), maler, 75.
- UNDALL, Lauritz Christian (1783–1861), fængselsdirektør, kammerherre, 40.
- UNGE (uvist hvem), sv. officer, 126.
- WAGNER, Adolph Heinrich Gotthilf (1835–1917), ty. professor, 70.
- WAGNER, FREDERIK August Hartvig (1840–1923), generalmajor, 32.
- WAIN, Laura Christiane Margrethe, se Visby.
- VALDEMAR (1858–1939), prins til Danmark, 71 f.
- VALENTINER, CARL FRIEDERICH (1839–1915), forpagter, 155.
- VALENTINER, ELISE Julie Helene, se Sehestedt Juul.
- WANTING, frue, 19.
- VEDEL, EMIL (1824–1909), amtmand, kammerherre, 67.
- WEDELL-NEERGAARD, JOACHIM baron (1862–1926) til Svenstrup, 85.
- WEDELL-WEDELLSBORG, GUSTAV Joachim baron (1829–1903), kammerherre, 85, 156.
- WEDELL-WEDELLSBORG, LOUISE Marie Sophie baronesse, født comtesse Schulin (1839–1904), 85.
- WEDELL-WEDELLSBORG, MARIE baronesse, se Holck.
- WEDELL-WEDELLSBORG, MARIE Frederikke Rudolphine Amalie baronesse, se Juul.

- WEDELL-WEDELLSBORG, VILHELM Ferdinand baron (1827-1914), amtmand, kammerherre, 85.
- VERLAT, Michel-Charles (1824-90), belg. maler, 68.
- WERLIIN, CHRISTIAN (1804-66), sognepræst, 102.
- VERMEHREN, Johan Frederik Nicolai (1823-1910), maler, 88.
- WERNER, ANTON VON (1843-1915), ty. maler, 68-70.
- VERNET, Jean-Émile-HORACE (1789-1863), fr. maler, 51, 92.
- VICTOR EMANUEL II (1820-78), konge af Sardinien 1849, af Italien 1861, 106.
- WILHELM I (1797-1888), kejser af Tyskland 1871, 95 f.
- WILHELM II (1859-1941), kejser af Tyskland 1888, 60, 68-70, 76.
- VINCI, LEONARDO DA (1452-1519), ital. maler og billedhugger, 103, 156.
- WINTHER, ADOLPH (1812-66), sognepræst, 14, 158. - 14*.
- WINTHER, Rasmus Villads CHRISTIAN Ferdinand (1796-1876), digter, 102.
- WINTHER, Emilie Kirstine, se Bache.
- WINTHER, Margrethe (GRETHE), 19 f., 158.
- WINTHER, Johanne (HANNE) Cathrine Ludovica, f. Lehmann (1816-77), 14, 158. - 14*.
- WINTHER, HEDEVIG (1843-1926), malerinde, 15, 150.
- WINTHER, JACOB (1774-1852), toldinspektør, justitsråd, 13, 158. - 13*.
- WINTHER, JOACHIM, 14, 158.
- WINTHER, Julia (JULIE) Constantia, født Lütthans (1813-81), 102.
- WINTHER, LAURITS PEDERSEN (1698-1772), sognepræst, 158.
- WINTHER, Margrethe Sophie, født Bolwig (d. 1856), 14, 158.
- WINTHER, MOGENSINE, f. Nørager, 158.
- WINTHER, NICOLINE Mogensine Albertine, se Formann.
- WINTHER, NIKOLINE, født Becker (1780-1816), 13, 158. - 13*.
- WINTHER, PEDER (f. 1734), justitsråd, 158.
- WINTHER, PEDER JENSEN (1650-1725), provst, 158.
- WINTHER, VILHELM, 19, 158.
- WINTHER, Christian VILHELM (d. 1875), toldinspektør, 14, 158.
- VISBY, Carl Holger (1801-71), sognepræst ved Kbh. Vor Frelsers k., sidst i Storehedinge, 32.
- VISBY, Laura Christiane Margrethe (1830-1910), g. m. Wm. Wain, 32.
- VISBY, Nanna Hilaria Margaritha, født Smith (1810-92), 32.
- WOLFF, Emilie Augusta, se Helsted.
- WOLFF, LOUISE Serafine, født Kock (1810-93), enke efter justitsråd N. W., 124.
- WORSAAE, frøken, 84.
- WORSAAE, Jens Jacob Asmussen (1821-85), arkæolog, kammerherre, 53, 64.
- ZAHRTMANN, Christian Christopher (1793-1853), viceadmiral, kammerherre, 98.
- ZINN, Jens Giødvad (1836-1926), arkitekt, 105.
- ZYTPHEN-ADELER, Georg Frederik OTTO baron (1810-78) til baroniet Adelsborg, kammerherre, 53.
- OEHLENSCHLÆGER, Adam Gottlob (1779-1850), digter, 30.
- ØLLGAARD, Ferdinand Ludvig August Selmer (1842-1919), birkedommer, 57.
- AAGAARD, Carl Frederik (1833-95), maler, 46, 54.
- AAGAARD, MICHAELA, se Ingerslev.

